¶ Venerabilis inceptoris fratris Gulielmi de villa Hocchā Anglie: achademie Nominalium principis Summule in lib. Physicorum adsunt.

¶ Cum gr̄a vt patet in suis priuilegijs.

¶ Laus deo optimo maximoq̄.

Collegij Firmani Soc. Jesu

¶ Frater Augustinus Fiuizanensis studioso lectori. S. P. D.

Gulielmi cognomento Occham in physicam Aristotelis auscultationem cōmentarios: añ quidem impressos: nuper vero q̄z diligētissime fieri a me potuit emendatos in publicaz vtilitatem emittimus. Non dubito qn opus hoc vel breuitate: vl̄ acumine ꝓbari tibi in p̄mis possit: cuz precipue ipse autor si quādo alias: in hac certe parte nihil ferme reliquerit: quod diligentem lectorem erudire possit. Accipies igitur illos vt dixi emēdatissimos: accipies vtilissimos deniq̄ʒ accutissime ⁊ conscriptos: quippe quos Gulielmus ipse eo studio elaborauit: vt in alijs ingenij sui prestantissimi monumentis certare cum alijs in hoc, secuz voluerit. Et nescio sane an vt in alijs omnibus omnes: sic hoc in opere seipsum vicerit. Uale.

Excusatio Lazari.

Si quid forte tuos offendet lector ocellos
Qđ mihi mendoso grāmate versus eat
Emendare velis: nam non me Lazarus istis
Confecit mendis Bibliopola tuus
Sed turbata magis pressoris inertia quando
Sera dedit lassas artibus hora manus.

¶ Index eorum que continentur in prima parte huius summe philosophie.

In capite primo.

Index in scdam ptem sũme.

In Capite primo.

Index in tertiam partem.

In Capite primo.

Index in quartam partem.

In Capite primo.

Finis huius tabule.

Laus deo optimo maximoq3.

ℭ Sũmule Magistri Guilielmi de villa Ocham Anglici ordinis minorum in libros physicorum.

Procmium.

Studiosissime sepius rogatus a fratrib' q̃pluribus: q' cõnisiões q̃s circa difficilia nãlis scie soleo q̃rentib' de mei ĩgenij paruitate disserere sibi asserũt complacere ⁊ arbitrant' sufficẽ: vt eas in vnã sũmulã recollectas vestigijs Aristo. inherẽdo istis cõmendarẽ. quoꝝ studio me cogit sincera dilectio deseruire. Op' magnuz: ⁊ qd vires meas excedit aggrediar. ⁊ q̃cq̃d mihi videat' iux' pn' Aristo. in phia nãli eẽ dicẽdũ scribẽdo memorie cõmẽdabo. Unde nouerint vniuersi hoc opusculũ inspecturi. q' nõ q̃cq̃d iuxta veritatẽ theologicã seu catholicã teneo firma fide. Sed q̃cq̃d sm ĩtẽtionẽ Arist. vt mihi videt' esse dicẽdũ stilo rudi ⁊ inculto curabo petẽtibus apire. Quis ptractãda omnia inferius que veritati christiane fidei non repugnent putem esse vera. tamen vniuersa que doctrine romane ecclesie cõtradicunt tanq̃ falsa reputo respuenda. quare ⁊c̃.

ℭ Capitulum primum.

Solent ante pambula indagare sapientes: ante scie ingressuz de ipsis sciẽtijs aliq̃ quapropter circa phiam nãlẽ ista p ordinẽ sunt ptractãda. Primo de ei' vnitate. Scdo de subiecto. Tertio de causis. Quarto cui pti supponat' phie: practice an speculatiue. ℭ Circa p'm dico q' hec scia sm intẽtionem Aristo. nõ est vna vnitate nũali per carẽtiaz partiuz specie distinctarũ. lz possit dici vna numero vnitate cuiusdã collectiõis vel aggregatiõis. ℭ Ad cui' euidentiã est sciẽdũ q' vnũ numero ad p̃ns põt capi dupliciter. Uno' stricte vel pprie. ⁊ tũc dr̃ vnum numero illud qd est per se vnũ. s. simplex vt de' vel intelligẽtia vel cõpositũ. cui' ptes sunt mã ⁊ forma. vt hõ vel ignis vel illud cuius ptes sunt solo nũo distincte ⁊ nõ sunt alteri' rõnis. ⁊ sic ista albedo est vna nũo. ⁊ sic de singulis. Scdo mõ capit' vnum nũo large ⁊ ipropie. pro illo qd est vnũ aggregatiõe multoꝝ distinctoꝝ. siue spẽ siue solo nũo. dũtamen nõ faciant vnũ per se. q̃do aceruus lapiduz põt dici vnus nũo. qꝛ est vnus aceru' ⁊ nõ plures aceruí. Et isto mõ exponit Aristo. 3° phisi. ⁊ sic põt dici q' hec dom' est vna nũo. ⁊ hoc regnum est vnũ nũo. ⁊ hic populus est vnus nũo: qꝛ lz sint plures hoies. nõ tñ sunt ptes populi. Et isto scdo mõ scia nãlis est vna nũo ⁊ non pmo mõ. Qd aũt non sit vna nũo pmo mõ. pꝫ per hoc: qꝛ vna ps adiscit' ante aliã. in tãtũ q' habita vna pte circa aliã ɔtingit errare. ita q' hec scia stat cuz errore circa vnã ɔclõnez ⁊ stat cũ veritate circa aliam. qd nõ esset possibile si noticie duaꝝ ɔclusionũ essent vna nũo pmo mõ capiendo vnũ nũo. ℭ Ista ratio ɔfirmat' sic. Illa que ɔriant' pmo duobus ɔrijs nõ sunt eiusdẽ spẽi spãlissime. sed duob' errorib' duaꝝ ɔriaꝝ vtrũm ɔriant' pmo noticie subcõtrariarum. ergo ille due noticie subcõtrariarũ nõ sunt eiusdẽ spẽi spãlissime. ℭ Scdo sic. cause eiusdẽ spẽi spãlissime eque intẽse põt imediate in effect' eiusdẽ spẽi spãlissime. sed scia vnius ɔclonis q̃ãtũcunq3 intẽdat' non põt in actũ circa aliã ɔclõnez imediate. ergo iste due noticie nõ sunt eiusdẽ spẽi spãlissime. ℭ Tertio act' distincti spẽ hñt habit' distinctos spẽ correspõdẽtes eis. sed act' circa distinctas ɔclões distinguunt' spẽ. g° ⁊ habit'. ℭ Quarto sic. si nõ obstãte distinctione actuũ posset habit' gñat' ex illis actib' eẽ eiusdẽ spẽi spãlissime. tũc periret oĩs via ad pbandum distinctionẽ quoꝝcũq3 habituuz intellectualiũ. Dicere eñi q' metaphisica ⁊ logica sunt vnus habit' nũo. qd argumentat' ex hoc q' post logicã adiscit' metaphisica. est incõueniẽs. ℭ Dico ergo q' sic act' distinguuntur ita ⁊ habit' ex eis gñati distinguunt. Propter qd dico q' sicut alius est act' quo ɔsidero vnaz ɔclõnez ⁊ alius est act' q̃ ɔsidero aliã. ita ⁊ habit' corñdẽs est alius. ⁊ hoc est qd dicit Aristo. 3° de aĩa. q' scie secãtur quẽadmodum ⁊ res idest si res de q̃bus sunt scie sunt distincte spẽ. ⁊ ipse scie distinguent' spẽ. Sic ergo dico q' scia nãlis non est vna nũo pmo' sed 2°° qꝛ est vna vnitate collectiõis vel ordinis. oẽs. n. ptes istius scie hñt determinatũ ordinẽ inter se q̃lẽ nõ habent cũ logica. nec cũ morali phia. nec cuz aliq̃ alia scia. ppter qd dicunt' vna scia. sicut multi hoies dicũtur vnus ppls ppter determinatũ ordinẽ iter se. ⁊ multi hoies ad vnũ regẽ dñr vnuz regnũ numero q̃re ⁊c̃.

ℭ Capitulum secunduz.

Secundo vidẽdũ est de sbo huius scie. ℭ Circa qd dico q' istius scie totalis nõ est vnũ sbm pcise. sed diuersaꝝ partiũ diuersa sunt subiecta sm q' diuerse sũt ɔclões habẽtes diuersa sbta. Uñ sciẽdũ est q' nihil est sbm nisi qd est sbm ɔclonis. vñ dr̃ cõiter q' illud est sbm de q̃ ppzietates ⁊ passiones ostẽdunt' vel demonstrant'. sbi ergo sunt diuersa sbta. de q̃bus diuerse ppzietates ⁊ passiones demõstrant'. sed manifestũ est q' in sciẽtia nãli de diuersis subiectis diuerse ppzietates ⁊ passiones demõstrant'. ergo in scia nãli sunt diuersa subiecta. ℭ Preterea hoc pꝫ ex cõi mõ assignandi subiecta. nã cõiter assignat' aliud sbm libri phisicoꝝ. aliud libri de aĩa. ⁊ sic de alijs. ergo hñt diuersa subiecta. Uerũtamẽ hoc nõ obstãte q' diuersarũ partiũ diuersa sunt subiecta. tñ inter oĩa illa est aliqd p'm sbm. ⁊ sm diuersas pmitates põt assignari diuersa subiecta pma. vñ aliqd sbm dicit' pus alio pmitate pdicationis. Aliqd dicit' pus pmitate pfectionis. Aliqd dr̃ pus pmitate totalitatis. Primũ sbm pmitate pdicatiõis scie nãlis inter oĩa subiecta põt dici ens nãle.

Margin notes: Que sit scie nãl' vnitas. — Unum nũo mľtiplicit' dr̃ — Textu ɔmen. 68. — Textu ɔmen. 38. — Phie sbm nõ est vnuz

cõprehẽdẽdo sub ente nãli tam simplicia q̃ cõposita de qbus tractat phĩa nãlis. ¶ Primũ sbm pmitate pfectionis est illud qd̃ sigt entia pfectiora. de quibus p se tractat phĩa nãlis qd̃cunq3 sit illud. sed primu3 sbm pmitate totalitatis nullũ h3 qd̃ p3. q2 nullum sbm cuiuscũq3 3clonis sigt aliqd vel aliqua. qd̃ vel que includit tanq̃ partes oĩa 3siderata in ista scia nisi forte dicatur q mundus sit tale totu3. Sed forte obijcies 3 p̃dicta. pmo q2 oẽs auctores cuiuslibet scie assignant vnũ sbm. Scd̃o. q2 si ens naturale. h3 p̃dicta qd̃ comprehẽdit oĩa sit primũ sbm huius scie naturalis. τ sbm methaphysice comprehendit sub ente naturali. seqt̃ q sbm scie methaphysice erit sub subiecto scie naturalis. τ p 3ñs scia erit sb̃ scia. ¶ Ad primum dr̃ q auctores frequẽter loquunt̃ de primis subiectis sciaru3. τ coĩter de primis subiectis pmitate pfectionis vel totalitatis. In logica primũ sb3 inter oĩa dr̃ sillogismus. non q2 sit sbm cuiuslibet partis logice. ¶ Manifestum est eni q nõ est sbm libri pmenorum nec pder. sed q2 syllogismus oĩa alia cõprehẽdit determinata in logica tanqua3 partes. ideo est primũ pmitate totalitatis. ¶ Silr ens assignatur primum sbm methaphysice: q2 est primu3 pmitate pfectiõis ad oĩa alia subiecta. cum tñ non sit sbm cuiuslib3 partis quia non est sbm illius partis que est de sba. nec illius partis que est de sba separata. Sed forte dices. si aliquod est sbm primu3 alicuius scie. seqtur q illud sit sbm illius scie. ¶ Respõdeo τ dico q itellectis añte τ 3sequente sub bona intelligentia. nõ valet 3ña ista. sicut non seqt̃. iste est primus rex mundi. ergo iste est rex mundi. q2 añs est vez τ 3ñs falsum. cũ tñ sit rex vnius partis mundi. sic est de multis alijs q tales cõsequentie nõ valent. ¶ Ad scd̃m dico q possibile est q sbm scie sit sub subiecto scie. τ tñ scia non est sub scia. τ ideo concedo q sbm scie methaphysice est sub subiecto scie naturalis. τ tñ scia methaphysice nõ est sub scia naturali. imo concedo q aliqd idem est sbm methaphy. vel partis methaphysice τ sciẽtie nãlis vl' partis scie nãlis. Sed si querat̃ quõ ergo scie iste distinguunt̃ vel sunt diuerse si hñt idem sbm. ¶ Dico q ad distinctionẽ sciarũ sufficit frequenter distinctio passionũ. vnde q2 alie passiones de codẽ demonstrãtur in scia naturali τ in methaphysica. iõ sunt distincte scie non obstãte idẽtitate subiecti. sicut qñq3 põt contingere q eedẽ passiones demonstrant̃ de diuersis subiectis. τ tunc nõ obstãte identitate passionũ poterunt esse diuerse scie. pp̃ter diuersitatẽ subiectorũ. τ cã huius est. q2 identitas vel diuersitas scie nõ tñ dependet ex idẽtitate vel diuersitate sbi. sed etiã ex identitate vel diuersitate p̃ti. τ hoc est q aliq voluit dicere forte: q de codẽ subiecto sub eadẽ rõne nõ pñt eẽ distincte scie. Si eni intelligãt p eandẽ rõnẽ ide3 p̃tum vt sit iste sensus. de codẽ subiecto τ p̃to nõ sunt distincte scie: vez dñt. si aũt intelligant p eandẽ rõnẽ aliqd a parte subiecti: nõ aũt a parte p̃ti nõ dicũt vez. ¶ Et si dicas q fm Ari. sicut prius allegatũ est: scie secantur τc̃. ergo de eadem re non pñt esse distincte scie. ¶ Dico q 3ña non valet. vñ signanter dicit Ari. q scie secantur quẽadmodũ τ res. q2 ad diuersitatẽ rerum sigtarum p subiecta seqt̃ distinctio sciaz. τ non ecõuerso. de codẽ eni subiecto pp̃ter diuersitatẽ passionum dr̃atas pñt esse scie distincte. ¶ Sed adhuc oritur dubitatio. De qbus est scia nãlis an sit de reb9 3tingẽtib9 τ corruptibilib9. vl' de necessarijs. ¶ Ad hoc dico q scia naturalis est tam de reb9 necẽijs. sicut de corporib9 celestib9 q̃ etia3 de corruptibilib9. sicut de istis inferiorib9 fm q sũt partes hui9 scie distincte. Q̃ de qbus sit scia nãlis

¶ Sed 3 hoc videt̃ eẽ intẽtio Ari. pmo posteriorz. vbi vult q scia est de necessarijs τ pp̃etuis τ de incorruptibilib9. T.3.T. ¶ Ad hoc dico breuiter q nõ est intẽtio Ari. pmo poste. q sp res sigte p sbm 3clonis scite sint necẽie qualitercũq3 3siderentur. q2 3sideratio intellectus nihil facit ad hoc q res sit necẽie vel contingens. Sed intelligit q 3clones scite in quacunq3 scia sunt necẽie τ pp̃etue τ incorruptibiles. hoc est q non q̃ pñt esse false. sed sp sunt vere si forment̃. ¶ Unde sciendũ est. sicut de eisdẽ terĩs possunt formari ppõnes vere τ false 3tingentes τ necẽie. possibiles τ ipossibiles. Silr de eisdem terĩs pñt formari ppõnes scibiles τ nõ scibiles. nulla variatione facta circa res. τ iõ nõ obstante q res sigte sint simplr 3tingentes τ corruptibiles τ nullo mõ necẽie nec icorruptibiles: tñ de eisdem. i. de terĩs sigñtibus ipsas vel supponẽtib9 p ipsis rebus pñt formari ppõnes scibiles τ necẽie. sicut frequẽtius ppõ de inesse est 3tingẽs. τ de possibili ex eisdem terĩs est necẽia q̃tũcunq3 res sigte sint eedẽ. sicut hec est cõtingens. omne corpus mouet̃. τ hec est necessaria omne corpus potest moueri.

Capitulum. tertium.

Ertio vidẽdũ est de causis isti9 scie. Et dico q capiẽdo stricte h9 nomen cã. sicut accipit. P. scd̃o phy. τ. quĩto metha. istius scie nõ sũt nisi due cãe. s. efficiens τ finalis. cuius rõ est. q2 sic capiẽdo cãm. nulla res simplex nõ cõposita ex mã τ forma h3 plures cãs q̃ duas. q2 res simplex non h3 materiã neq3 formã. qd̃ p3 ex hoc. q2 si sit res simplex aut ẽ abstracta a materia τ p se subsistẽs. τ de tali manifestũ est q nõ h3 materiã nec formã. aut est res alteri inherẽs. τ tunc est q̃dã forma nõ hñs aliã formã. aut est pars alicuius cõpositi. τ tũc est materia vl' forma. τ p 3ñs nõ est hñs materiã vel forma3. Si. n. sit materia l3 hẽat formã. nõ tñ h3 eam sicut cãm. q2 forma nõ est cã materie sed cõpositi fm Auic. nec h3 materiã sicut cã3. s3 est ipsamet materia. Si aũt sit forma. tũc nõ h3 materiam sicut cãm nec h3 formã. manifestũ est: cu3 sit forma. Patet ergo q nulla res simplex h3 materiã τ formã tanq̃ cãs suas. sed ista scia est simplex cũ sit accñs. ergo τc̃. ¶ Et si dicas. iam dictũ est prius q ista scia est cõposita. ergo nõ est simplex. ¶ Dico q nõ est composita p se. qd̃ reqrit̃ ad hoc q aliqd hẽat materiã τ formã. sed est cõposita ex collectione τ aggregatiõe quadã. pp̃ter qd̃ dicendũ est. q ista scia non h3 nisi duas causas. q2 oĩs cã aut est extrinseca aut intrinseca. Si sit extrinseca sic est efficiẽs τ finis. Si intrinseca. sic est materia τ forma. Sed ista scia non h3 materiã

Tertio 3men. τ8. T.3.8.

materiā τ formā tanq̄ causas intrinsecas. qꝛ tunc cō poneret̄ ex eis. ergo nō h3 nisi causas extrinsecas. s. efficientē τ finalē. ¶ Dicendū est ergo q̄ hec scia ꝓprie loquēdo cum sit accidēs nō h3 nisi solā cām efficientem que est intellect⁹ sm aliquos. vel obiectū sm alios. vel notitia teriorꝫ incōplexa sm quosdā vel aliqua istarꝫ simul. vel aliqd aliud. de qbus opinionib⁹ nō est modo dicendū. ¶ Finis aūt istius scie est illud ꝓpter qd̄ intendi addiscitur τ ꝑducit̄ ista scia sine quo nō esset ista scia. Hec dicta sūt de causis istius scie stricte τ ꝓprie loquēdo de causa. i. ꝓ illo a quo depēdet in eē vl' in fieri. Istis tn̄ nō obstātib⁹ assignant̄ q̄tuor cause istius scie: sicut cuiuslibet alteri⁹. sicut cā materialis istius scie est res de qua tractat hec scia que res tn̄ nō est ꝓprie materia. cum res nunq̄ possit eē sine sua materia. pōt tn̄ ista scia eē sine tali re. sicut ꝓpō necessaria pōt formari de re nō existēte. Cā formalis assignat̄ modus ꝓcedēdi: q tn̄ non est ꝓprie cā formalis: cum nō sit aliqua res alia ab ista scia: sed est tm̄ ipse partes scie sic ordinate. Causa efficiēs assignat doctor primo docens sciam istam. ¶ Causa finalis assignatur illud ꝓpter qd̄ addiscens eam vel studēs in eā d3 sm rectā rōnē eam addiscere. q̄uis qn̄q3 ex puersitate vel necessitate vel alia de causa aliquē aliū finē intendat. vt notum est omnibus: quare τc̄.

¶ Capitulum quartum.

Quarto querit̄ an ista scia sit practica vel speculatiua. Ad qd̄ dico q̄ ista scia vel tota vel maxima pars est speculatiua. ¶ Ad cuius euidentiā videndum est primo. qd est praxis τ qd notitia practica. ex quibus patebit intentū. Est aūt praxis a qua dr̄ notitia practica: opō existens in nostra potestate. Ista descriptio ꝓbari nō pōt: sicut nec significatio alicui⁹ vocabuli sed ꝯsiderantib⁹ modū loquēdi auctorꝫ clara est. Oēs enim capiunt praxim a qua dr̄ notitia practica ꝓ actu humano. vocantes actū humanū actū existentē in hoīs potestate. ꝓpter qd̄ diuidūt praxi3 in praxim simplr̄. τ in eupraxim. sicut p3 primo eth. ꝑ hoc inuētes praxim virtuosam τ vitiosam. Opatio aūt vitiosa τ virtuosa nō est nisi opatio existens in nostra potestate. τ quel3 opatio exn̄s in nr̄a potestate est praxis. Notitia vel scia practica est notitia vel scia que est de nostris opationibus. capiēdo opatiōes tam ꝓ opationibus q̄ sunt in nostra potestate q̄ pro opationib⁹ q̄ opate sūt a nobis. sicut sunt dom⁹ τ alia opa mechanica. Ista aūt descriptio ponit̄ ab Ari. primo sue metha phy. vbi ꝑ hoc distinguit scias speculatiuas a practicis. qꝛ speculatiue sunt ille q̄ sunt de his q̄ nō sunt de opib⁹ nr̄is. τ practice sūt ille q̄ sūt de his q̄ sunt opa nostra. ¶ Ex isto p3: q̄ scia nālis vel tota vel ꝓ maiori pte est speculatiua τ nō practica. qꝛ ꝓ maiori pte vl' tota est de illis q̄ nō sunt opa nostra. sicut sūt. terra. celū. elemēta. τ corpora celestia de qbus tractat. Nā vero tractat de aliqb⁹ opib⁹ nostris. cuiusmodi sunt itellectiōes τ sensatiōes de qb⁹ tractat in lib. de aia τ de sensationib⁹ que qn̄q3 sunt in potestate nr̄a: virtute cuius notitie citius τ facili⁹ vel meli⁹ pūt elici tales act⁹

Praxis quid sit

Co. p°.

T. c. 28 Secūdi de anīa vsq3 ad finem tertij

q̄tū ad istā partē scia nālis est practica. ¶ Sed forte obijcies cōtra predicta primo q̄ praxis nō conuenienter describitur. qꝛ si sic sequeretur q̄ pura speculatio esset praxis. cum sit in nostra potestate. τc̄. Secundo sequeretur q̄ logica. rethorica. grāmatica. essent scientie practice. cum iste sint de vocibus que sunt in nostra potestate. Tertio sequit̄ q̄ aliqua scientia speculatiua esset sub practica. vel econuerso. qꝛ aliquando opa nostra cōtinētur sub subiecto alicuius scie speculatiue. τ per consequēs scientia sub scia. ¶ Ad primum istorum concedo q̄ pura speculatio est praxis sicut illa que est in nostra potestate. Unde si sit aliquā do speculatio aliq̄ que non sit in nostra potestate illa non est praxis. Ex quo sequitur. q̄ eadem operatio numero vel specie quandoq3 est praxis quādoq3 non est praxis. sicut locutio in furioso nō est praxis. sed in vtente ratione est praxis. Similiter speculatio vel cognitio prima precedens omnem actum voluntatis non est praxis. sed si mediante actu voluntatis illa eadem conseruetur. tunc erit praxis. Quod autē speculatio sit praxis ostendo. primo quia operatio respectu cuius potest esse electio τ consilium. est praxis. sed pura speculatio est talis. quia respectu eius potest esse electio τ consilium. potest enim aliquis deliberare τ considerare an sit speculandum vel dormiendum vel aliud faciendum. τ post considerationem potest eligere speculari. ergo illa speculatio erit praxis. ¶ Item illa speculatio est praxis que potest fieri recte τ non recte. virtuose vel vitiose. huiusmodi est aliqua speculatio. aliquis enim speculatur vitiose aliquis virtuose. ¶ Preterea. illa opatio de qua est notitia practica est praxis. sed de speculatione est notitia practica. ergo speculatio est praxis. maior est manifesta. minor probatur. quia notitia dictans esse speculandum τ speculationem esse eligēdam est veritas conformiter se habens appetitui recto. ergo est practica. ¶ Ad secundam rationem concedo q̄ grāmatica. rethorica. logica. sunt vere scientie practice. ita vere sicut artes mechanice sūt practice. ¶ Ad cuius euidentiam est notandum. q̄ duplex est notitia practica. vna dictatiua. que. s. aliquid esse eligendum dictat: vel dimittendum. τ sic prudentia τ moralis philosophia est practica. Alia est notitia practica tm̄ ostensiua. que. s. docet qualiter res potest fieri vel debeat fieri si aliquis vellet eam facere. non tamē dictat eam esse faciendam vel fiendam. τ sic artes mechanice sunt practice. nunq̄ enim ars hedificatiua dictat quod est hedificandum. sed tm̄ docet q̄ si aliquis vellet hedificare debet ex talibus τ taliter hedificare. τ isto secūdo modo capiendo notitiam practicam. grāmatica. rethorica. logica. sunt notitie practice τ non primo modo. Nunq̄ enim logica dictat q̄ est syllogizandum sed docet q̄ si quis velit syllogizare: debet primo premittere maiorem. secundo minorem. tertio conclusionem. eadem ratio est de grāmatica τ rethorica. Sed si dicas contra. quia notitia practica est directiua nostri opis. s3 logica est vniuersalis notitia non directiua nostri operis. ergo non

ōscribit diffinitē praxis

Contra scotum

est practica. Dico q talis noticia est directiua nři ope
ris. nō tñ sine volitione ↄtingēte. sed ipsa ↄcurrente
est directiua ⁊ dirigit opus nřm. Vñ manifestū ē q
si logic⁹ voluerit citius ⁊ meli⁹ syllogizabit q̄ nō lo
gicus. quātūcūq3 bñ vellet syllogizare. ¶ Ad 3ᵐ di
co q nō est icōueniēs q sbm scie practice sit sub sbo
speculatiue. ⁊ q scia practica sit sub scia speculatiua.
sicut scia nālis est subalternata astrologie. ⁊ musica
subalternal arismetrice. ¶ Et si dicas ↄclusiones ⁊
pn⁹ scie subalternate depēdēt ex pncipijs scie subal
ternātis. sed ex pncipijs speculatiuis nō eliciunt nisi
ↄclōnes speculatiue. ergo noticia practica nō est sub
alternata notitie speculatiue. ¶ Dico q frequētius
ↄclusio practica dependet ex pncipijs speculatiuis.
vñ frequēter vna pmissarū in syllo practico est pure
speculatiua. s3 semp aliq̄ pmissarū est practica. sicut
hic est syllo practic⁹. parētes sunt honorādi. isti sunt
parētes. ergo ⁊c̄. ⁊ tñ minor est speculatiua. ⁊ sic de
multis alijs. ergo ⁊c̄. S3 forte dices q sm ista cū no
titia practica sit tā pmissa⁊ q̄ ↄclonū. notitia practi
ca erit respectu puri speculabilis. q2 respectu vni⁹ pre
misse pure speculatiue. Itē sequit q de eodē sbo eēt
scia speculatiua ⁊ practica. q2 de hoie esset scia prati
ca q̄ scit q hō est diligēdus sm pdicta. ⁊ manifestū
est q de hoie est scia speculatiua. ergo ⁊c̄. ¶ Ad pᵐ
isto⁊ dico q notitia capit dupl'r sicut scia. vno⁹ pro
notitia q̄ pcise cognoscit vna ↄclo. quō dr q scia est
effect⁹ demōstrationis. i. notitia vel scia ↄclonis est effe
ctus causatus a notitia pmissa⁊. ⁊ sic notitia practica
non est pure speculabilis. Alio⁹ capit notitia sicut ⁊
scia pro vna aggregatiōe multo⁊ hītiu3 determina
tū ordine3. sicut dicim⁹ q scia nālis h3 disputare ↄ
recipiētes sua pn⁹ ⁊ nō ↄ negātes. ⁊ sic capiēdo no
titiā practicā pro notitia cōprehēdēte totā notitiā re
quisitā ad notitiā ↄclonis practice. ↄcedēdū est q no
titia practica est respectu pure speculabilis. sed tunc
iproprie capit notitia practica. vñ ↄcedēdū est q pro
prie capiēdo notitiā practicā pro illa notitia que non
est formal'r speculatiua sm nullā partem nec eq̄liter
nullis notitia practica est pure speculabilis. ⁊ iō sic ca
piēdo notitiā practicā: notitia practica non est ↄclu
sionis ⁊ pmissa⁊. sed est ipsius ↄclonis ⁊ effect⁹ noti
tie pmissarū. ¶ Ad 2ᵐ dico q de eode3 sbo pōt esse
notitia speculatiua ⁊ practica pp diuersitate3 passio
nū demōstrabiliū de eodē. cū enim diuersitas scia⁊
nō tñ depēdeat ex diuersitate sbo⁊. sed etiam p̄to⁊
possibile est q pp̄ter diuersitatē de eode3. q de illo
sint diuerse scie quarū vna sit speculatiua ⁊ alia pra
ctica. si. n. sit vna passio sigñs opus nřm: ista notitia
q̄ scit ↄclo in q̄ demrāt illa passio de sbo erit practi
ca. si aūt passio nō significet opus nřm ↄclo scita nō
erit practica s3 speculatiua. Manifestū est. n. q me
dicina est scia practica. que tñ est de corpe humano
tanq̄ de sbo partiali. de quo multe passiones demō
strant q̄ sigñt opa nřa ⁊ ita de hoie est scia practica.
de q̄ tñ est scia speculatiua. ¶ Sil'r agricultura assi
gnat diuersas rōnes de terra. de quib⁹ est scia specu
latiua. ⁊ sil'r alie artes mechanice assignāt diuersas
rōnes de reb⁹ nālib⁹ de qbus sūt scie speculatiue. Sil'r
prudētia q̄ dirigit vita humana. de talib⁹ ⁊ alijs re
bus nālib⁹ distincte passiones cognoscunt: de qbus
etiā sūt sciētie speculatiue. ideo ↄcedēdū est q de eo
dem sbo pp̄ter diuersitatē passionū demōstrabiliu3
pōt esse tam scia speculatiua q̄ practica. quare ⁊c̄.

¶ Capi. quintum.

b His visis vidēdū est de mō ↄcedē
di. ↄsiderādi ⁊ demrān
di in hac scia. Circa qd dico eē sciēdū. q
l3 i hac scia sint demrationes pp qd sicut
in ceteris sciētijs. tñ ordine doctrine q icipe d3 a no
tiorib⁹ ⁊ faciliorib⁹ cōitati cui tradēda est scia. ↄcedē
dū est ab effectu ad cām. ⁊ cōiorib⁹ ⁊ faciliorībus ad
min⁹ cōia. i. a ppōnib⁹ hñtibus terios magis cōes ad
ppōnes hñtes terios min⁹ cōes. nō qn p⁹ itellectus a
q̄cunq3 sit singulare. s3 q2 nullū singulare imo forte
nec singularia alicui⁹ spēi pmo sunt intellecta a tota
cōitate hūana q̄ d3 doceri. s3 tñ aliq̄ sunt vni genti ⁊
alia alteri gēti. s3 sm cōes ↄcept⁹ sunt nota toti cōita
ti. Vlā illi ↄcept⁹ sunt noti cuil3 gēti. sicut aliq̄ gens
h3 notitia3 leonis ⁊ nō equo⁊. aliq̄ aūt h3 notitiam
equo⁊ ⁊ nō leonū. ⁊ tñ tam isti q̄ illi hñt cōem ↄce
ptū. s. ↄceptū aialis. ⁊ iō q vult tradere notitiam pfe
ctā ⁊ cōpleta3 de aialib⁹ d3 incipe ab hoc cōi aial: de
monstrando de eo suas pprietates anteq̄ descēdat de
equo ⁊ leonib⁹. Et iō iter passiones pus d3 ↄcludere
q̄ facili⁹ a tota cōitate pñt sciri. ⁊ postea alias q̄ diffi
cili⁹ cognoscunt. ⁊ tñ hoc nō obstāte p⁹ᵐ cognitum a
q̄cūq3 ē singulare. nec aliqs pōt pus cognoscere vle
q̄ pticulare. l3 forte de pus cognoscit notitia ↄfusa
q̄ distincta. S3 quō hoc hēat vitatē i tractatu de aia
⁊ alijs itelligibilib⁹ appebit. nec obstat q dic̄ Arist. Textu comenti quinti
p⁹ phisi. q pueri appellāt oēs hoies patres ⁊c̄. Nam
Arist. loqtur ibi de pueris q nō hñt cognitionē itel
lectiuā sed tñ sensitiuā q̄ nō est vliu3 s3 singulariū.
quēadmodū agnus sequit oēm ouem. ⁊ postea dis
cernit. ⁊ tñ nullū vle cognoscit. ¶ Ex quo p3: q ex
ista auctoritate nō plus habet q̄ q intellect⁹ est pus
vlius q̄ singulariū. Dico g⁹ q sic intellect⁹ de multis
pus h3 cognitionē impfectā ⁊ ↄfusa3. ita sensus p⁹
habet cognitionē impfectā ⁊ confusam ⁊ postea di
stinctā cognitionē vnius ab alio. pp̄terea sequit q fa
cilius habētur per cognitionē imperfectam singula
rium conceptus cōes q̄ particulares siue proprij ⁊
iō a talib⁹ ordine doctrine est incipiēdum. q̄re ⁊c̄.

¶ Capitulum sextum.

c Rerum q̄ sūt q̄dā sūt simplicia q̄dā Diuisio phie nālis
cōposita. Simplicia vo q̄
dā carēt oī cōpositiōe ptiū q̄ntitatiuaq3. cuius
modi sūt sbe abstracte itellectuales. s. itelligētie. eiu
iusmodi sūt & oēs itellectiōes. oia accitia aie itelle
ctiue si ipsa sit idiuisibilis: sicut mihi pondāt eē de iten
tione Arist. ¶ Quedā aūt simplicia dnr nō p carent
tiā ptiū q̄ntitatiuaq3. s3 p carētiā ptiū dissimiliu3: ⁊ alteri⁹
rōnis. cuiusmodi sūt oia corpa celestia sm intētionē
Arist. ⁊ oia accitia ⁊ p⁹ mā ⁊ forma q̄libet. Talia enī
quo⁊ q̄libet est p se vnu3. l3 sint cōposita ex ptibus
similib⁹

similibus ꝛ eiusdē rōnis. tñ nō sunt cōposita ex his
que faciāt vnū per se. nec ex ptibus alterius rationis
sicut celuꝫ cōponitur ex partib⁹ que nō differunt ra/
tione. nō tñ componiꝉ ex mā ꝛ forma. nec ex illis q̄
faciunt per se vnū. Compositoꝝ autē: q̄dam sunt cō
posita per se: quedā per accñs. qꝛ aliquod composi/
tuꝫ est vnū per accñs cuiusmodi sunt ista. domus le
ctus ꝛ silis. Aliqḋ cōpositū est ꝑ se vnū sicut ignis.
aer. lapis. homo. aīal. quorū quodlibꝫ est cōpositꝰꝫ
ex mā ꝛ forma que nō sunt eiusdē rationis. sed plus
distinguunꝉ fm suas naturas vł eēntias quas habēt:
q̄ꝫ homo ꝛ asinus. Compositoꝝ āt taliū quedā sunt
animata vt planta: ꝛ aīal. quedā inanimata. vt lapis.
aer. Animatorum quedaꝫ sunt aīata aīa sensitiua q̄/
dam nō. Aīatoruꝫ aīa sensitiua quedā sunt animata
aīa rationali. vt hō. quedā nō vt aīalia bruta. ¶ Iux
ta pdictam distinctionem accipiēde sunt partes isti⁹
tractatus. ¶ Prima ps erit de ꝯditionibus cōibus ꝛ
magis notis oīuꝫ nāliū. ¶ 2ª erit de corpib⁹ celestib⁹
ꝛ eoꝝ ppꝛietatib⁹. ¶ Tertia erit de corpib⁹ inaīatis
ꝛ eorum passionibus. ¶ Quarta docebit de corpo/
re animato anima rationali ꝛ actibus eius. ¶ Quin/
ta erit de ceteris aīalibus ꝛ eorum proprietatibus.
¶ Sexta erit de plantis. Capitulum vij.

Mne compositū cōponiꝉ ex ptibus sine qbus esse nō pōt: ꝛ depē/
det ex causis sine quib⁹ vna pars cōpositi
alteri nō vnitur. cū ergo scia nālis habeat
cōsiderare de cōpositis. sequr ꝙ ad ꝯsiderationē ei⁹
pertinēt ptes ꝯpositi ꝛ cāe eiusdē. iste āt partes cōpo
nentes per se. sunt mā ꝛ forma. que vocanꝉ pricipia
ꝛ cāe ei⁹. Ad naturalē ergo phiāꝫ spectat docere taꝫ
de mā q̄ꝫ de forma. ¶ Circa āt māꝫ ꝛ formā multa
sunt inquirēda. Primo dōm est ꝙ sint a posteriori
qꝛ a priori hoc pbare nō possum⁹. ꝙ āt sint. ꝛ ꝙ sint
distincta. pbatur per nālez gñationē. Uidemus eniꝫ
ista corpa nāliter gñari ꝛ corrūpi. sicut aīalia. plāte
ignis. ꝛ aer. ꝛ hmōi. que qñqꝫ gñanꝉ ꝛ qñqꝫ corrū/
punꝉ. sed nihil gñatur ex nihilo. ergo oī generationi
aliquid p̄supponiꝉ. Istud aūt p̄suppositū nō pōt esse
aliqḋ p̄suppositū extrinsecū totaliter distinctū a gña
to. Si eni esset aliquod extrinsecū totalr distinctuꝫ a
gñato. pp ipsum nō diceretꝉ generatū nō fieri ex nihi
lo. sicut si igni p̄supponiꝉ terra totalr disticta ab igne
ppter terrā nō diceretꝉ ignis ex nihilo non generari.
pꝫ ergo cū oē gñatuꝫ nō fiat ex nihilo ꝙ in oī gñatio
ne ꝛ gñato p̄supponiꝉ aliqd quod nō est totaliter di/
stinctū a gñato. ¶ De quo querendū est. an illud sit
ipsum gñatū. an ps ei⁹. ex quo nō est totalr distinctū
a gñato. non pōt dici ꝙ sit ipsum gñatuꝫ qꝛ tūc ideꝫ
p̄supponeretꝉ sibiipsi. ꝛ sic ante gñationeꝫ esset gña/
tum. relinqtur ergo ꝙ illud p̄suppositū generato sit
pars gñati. si aūt sit ps. ergo eiusdeꝫ gñati est alia ps
componens cum illa pte que supponiꝉ. cuiuslꝫ ergo
gñati sunt due ptes q̄rum vna p̄supponiꝉ gñationi.
que vocaꝉ mā. alia que nō presupponiꝉ. que vocatur
forma. Ad gñationem naturalem ergo opꝫ ponere
māṁ ꝛ formā ꝙ sint, ꝛ ꝙ distinguanꝉ. ¶ Ista ergo
ratio fundaꝉ super hoc principio. ex nihilo nihil fit.
qḋ phi posuerūt tanq̄ꝫ principiū ꝯcessuꝫ ab oībus. ꝛ
per se notū. pp qḋ circa pbationē illius nullus insi/
stebat. Uerūtñ hoc nō obstāte p̄suadebo ꝙ ex nihilo Nihil
nihil fit. sed primo videndū est quomō phi intelligūt fieri ex
istam ppōnē scꝫ ex nihilo nihil fit. ¶ Circa qḋ est sci nihilo
endū ꝙ tūc ex nihilo diciꝉ aliqd fieri. s. qñ nec ꝯo ef/
fectui nihil p̄supponiꝉ tanq̄ꝫ pars vel sbm illius effe/
ctus quātūcunqꝫ aliquid p̄supponaꝉ eidem tanq̄ꝫ eā
efficiēs. vnde si sol mō estuaret calorem suuꝫ sine oī
sbto de diceretꝉ facere calorem ex nihilo quātūcunqꝫ
illi effectui. s. calori aliquid presupponiꝉ. s. sol calefa
ciens. qꝛ cū sol nō p̄supponaꝉ illi calori tanq̄ꝫ ps vel
sbm illius caloris. iō diceretꝉ calor fieri de nihilo. p/
bare ergo ꝙ nihil pōt fieri nisi ei aliquid p̄supponiꝉ
tanq̄ꝫ pars vel sbiectum eius est probare ꝙ ex nihilo
nihil fit. Qḋ autē nihil possit fieri nisi ei p̄supponaꝉ
aliqd tanq̄ꝫ pars vel sbm pbo per experiētiā. Uide/
mus. n. ꝙ nūq̄ꝫ aliquid fit nisi aliqd p̄cedēs destru/
atur vel corrūpaꝉ sicut corrupta terra vel ligno gña
tur ignis. Silr corrupto igne gñatur aer. vel aliqd
fit in aliquo. nullo destructo sicut sol illuminat aerē
nullo alio destructo vel corrupto. Similiter sensatio
fit in visu sine cuiusqꝫ rei destructione. Si āt aliquid
fit in aliquo sine oī destructione rei. manifestuꝫ est ꝙ
illi effectui aliqd p̄supponiꝉ tanq̄ꝫ sbꝫ. ꝛ per ꝯñs nō
fit ex nihilo. sic accipiēdo fieri ex nihilo. Si aūt ali/
quid fiat alio destructo adhuc fit de aliquo ꝛ non de
nihilo. pbo. qꝛ si aliqd fit destructo alio. ita ꝙ nūq̄ꝫ
fieret nisi illḋ destrueretꝉ. sicut ad sensuꝫ videm⁹ ignē
nunq̄ꝫ fieri de nouo nisi aliquo alio corrupto ꝛ desi/
nente esse. tunc querēdū est. an illud scḋm se totū de
struaꝉ. ita ꝙ nihil ei⁹ remaneat in igne gñato. aut ali
quid remanet i igne gñato. qḋ opꝫ ibi dare si rema/
net. qꝛ alibi remanere nō pōt. ¶ Si decꝉ 2ᵐ ꝙ aliqd
remanet in igne generato. certū est ꝙ illud remanēs
nō est ipse ignis. ergo est pars ignis ꝛ habeꝉ proposi
tum. s. ꝙ igni gñato aliquid p̄supponiꝉ tanq̄ꝫ pars.
Si āt nihil illius destructi remanet. ergo ita indiffe/
renter poterit iste ignis fieri sine destructione illius.
sicut per destructionē. cuius oppositū per experiētiā
pꝫ. pbo ꝯñam. oīs effect⁹ pōt sufficiēter fieri ex suis
causis qñ sūt debito mō disposite ꝛ approxīate ꝛ nul
lum est impedimētū mediū nec aliqḋ agens fortius
vt agens in ꝯriuꝫ. Sed illa pars illius destruēdi. nec
est cā ignis pducēdi ꝑ te nec est impedimētū mediuꝫ
nec agens fortius in ꝯriū. ergo ita indifferēter potest
fieri sine destructione eius sicut ad destructionē eius
deꝫ. qḋ tñ ad sensuꝫ apparet falsuꝫ. Capi. viij.

Stenso ꝙ mā ꝛ forma sunt res po
sitiue ꝛ ꝙ sunt distincte. Ui p̄°phi.
dēdū est q̄mō se habēt ad gñationē rei nā t.?.64
lis. Ponit aūt Arist. ꝙ sunt p̄ncipia rei Nō pri
naturalis tam in fieri q̄ꝫ in esse. eo eni ꝙ sunt ptes rei uatio fit
gñate sunt p̄n°cius tam in eē q̄ꝫ in fieri. qꝛ res nō pōt vnū p̄n
fieri nec esse sine suis ptibus eēntialib⁹ cuiusmodi sūt cipium
mā ꝛ forma mā aūt sic est p̄ncipiū gñationis siue rei rez nā/
in esse siue qñ res fit. ꝙ primo privaꝉ forma q̄ꝫ dꝫ ac/ lium

Mām eē pbat

cipere ꝛ postmodū recipit formā ꝛ īformat eā. ac cū
ea ꝯstituit totū cōpositū gñatū. ꝓp qd nō solū mā ꝛ
forma ponunt pn̄ gñationis nālis. sed etiā priuatio
ponit tertiū principiū cuiuslꝫ gñationis nālis ꝛ artifi
cialis. qd ex hoc ꝓbat. q2 pn̄ sunt ꝯria. sed ista ꝯrie
tas nō pōt eē sine priuatione. vel nisi ſm priuationē
ꝛ hitū. ergo pn̄ se hñt sicut priuatio ꝛ hit. ꝛ p ꝯñs
priuatio est pn̄m. Qd aūt principia sint ꝯria pꝫ p indu
ctionē: q2 cuꝫ nō indifferēter ex q̄libet fit qdlibet. sed
solum fit ꝯrium ex ꝯrio. sicut pꝫ inductiue. ergo pn
cipia sunt ꝯria. Opꝫ aūt scire ꝙ priuatio hic large ac
cipit pro ꝯrio ꝛ priuatione large sumpta. vñ vnum
ꝯrioꝝ dr̄ priuatio alterius ꝓp repugnantiā formaleꝫ
vnius ꝯrij ad reliquū. ꝛ sic capiēdo priuationē pri
uatio ponit pncipiū. qd ꝓbat sic. Naꝫ si aliqd gñat
aut materia p̄habet formā generati aut non p̄habet
eā. Si p̄habet eaꝫ: ergo ante gñationē est generatū.
qd est impossibile. si aūt nō prehabet eā. ergo priuat
ipsa forma. ergo sine priuatione nō est gñatio. ista er
go sunt pncipia. materia. forma. priuatio. vñ ista in
diffōne exprimēte qd nois gñationis ꝛ gñati debēt
Diffinitio gñationis — poni: vt gñatio sic diffinit. ❡ Gñatio est existentia
rei cui materia prius fuit priuata forma quā nūc p
habet. ita ꝙ ista tria materia forma ꝛ priuatio ponū
tur in diffōne tam gñationis ꝙ gñati. ꝛ ꝓp hoc dnr
pncipia. Pro nūc aūt cā efficiēs ꝛ finalis nec ponū
tur nec dicunt pncipia. put nūc vtimur isto noie pn
cipium. q2 nō ponunt in diffōne exprimēte qd nois
gñationis ꝛ generati. Cap. ix.

Quiꝰ nois priuatō mltiplicat — Iso ꝙ materia ꝛ forma ꝛ priuatio sūt
principia gñationis ꝛ gñati. vidē
dum est de singulis ꝛ primo de priuatiōe.
Circa qd est sciendū. ꝙ hoc nomē. priua
tio. a diuersis in diuersis locis multiplicit accipitur.
Uno modo dicit priuatio forma expellenda qñ alia
forma introducit. ꝛ sic vna forma cōtraria est priua
tio alterius. ꝛ etiā vna forma sbālis que nō pōt stare
cum alia in eadem materia est priuatio alterius. ꝛ sic
albedo est priuatio nigredinis. ꝛ ecōuerso. Similiter
forma sbālis ignis est priuatio forme sbālis aeris.
ꝛ ecōuerso. ❡ Alio mō capit priuatio p sbiēto. vt hoc
nomē. priuatio. ſm istā acceptionē. ꝛ hoc nomē. p
uatum significēt oīo idē ꝛ de se inuicē p̄dicētur. vt di
cit Ari. primo phi. Omī opꝫ aliqd subijci ei quod
t. 7. 62. fit. ꝛ hoc si numero est vnum. specie aūt nō vnū. Spe
cie enim dico ꝛ rōne nō ideꝫ. Et postea subdit. Et oī
no materia est numeralis. hoc eni magis aliqd ꝙ pri
uatio. ꝛ nō ſm accidēs ex ipso fit qd fit. Priuatio aūt
ꝛ ꝯrietas ſm accñs est. Quare postea subdit. Quare
nec plā ꝯrioꝝ sunt pn̄ q̄dāmō. sꝫ duo vt est dicē duo
nūo. nec iterū penitꝰ duo ꝓp illud quod alterum est
esse ipsis: sed tria alterū enim est esse hoi. ꝛ non musi
co ꝛ infigurato ꝛ eri. ❡ Ex qbus verbis sequitur ꝙ
subiectū ꝛ priuatio sunt vnum numero. similiter sbꝫ
ꝛ priuatum sunt vnū numero. ergo priuatio ꝛ priua
tum sunt vnū numero priuatio ergo ſm istam acce
ptioneꝫ ꝛ pro eodē supponit. ꝛ idē significat ꝙ hoc
nomē priuatū. ꝛ ideo sicut hoc nomē. priuatū capit
pro subiecto. ita ꝛ hoc nomen priuatio capit pro su
biecto. ꝛ ideo nō obstante ꝙ hoc nomē. priuati. stet
ꝛ supponat pro subiecto. vt hec sit concedenda. sbm
est priuatū. tamen alia est diffinitio subiecti ꝛ priuati.
i. istoꝝ terioꝝum subiectū ꝛ priuatū. sic non obstante
ꝙ subiectū ꝛ priuatio sint vnū numero. ita ꝙ sbm sit
priuatio ꝛ priuatio est subiectū. tñ istoꝝ noiuꝫ. s. sbꝫ
ꝛ priuatio. sunt distincte diffinitiōes exprimentes qd
nois. Et hoc est qd dicit Ari. ꝙ sunt vnū numero. sꝫ
nō specie. i. rōne vel diffinitione. q2 philosophus ca
pit rōnem pro diffinitione. ꝛ esse. capit etiā pro rōne.
❡ Et hic est aduertendū. ꝙ in ista ꝓpōne. subiectum
ꝛ priuatio sunt vnū numero ꝛ tñ differunt rōne. que
est vna copulatiua. cuius vtriusꝙ partis subiectū est
hoc totū. subiectū ꝛ priuatio. q̄uis cā breuitatis nō
exprimat sbm bis. s. hoc totū. sbm ꝛ priuatio. tñ sbꝫ
ꝛ priuatio diuersimode ꝛ equoce capiunt in pria par
te copulatiue ꝛ in alia. nā in ista parte subiectū ꝛ pri
uatio sunt vnū numero. subiectū accipitur significati
ue ꝛ pro re importata. sed in ista parte subiectū ꝛ pri
uatio differunt ratione subiectum ꝛ priuatio accipi
tur aliter ꝛ equiuoce. s. pro ipsis terminis significan
tibus ꝛ supponentibus pro aliqua re sicut in talibus
hō ꝛ album sunt idem realiter ꝛ differunt rōne. Nā
in prima parte sbm capitur significatiue pro re pro
qua supponit. In secunda parte capitur subiectum
pro istis terminis. quia ipsi termini habent diuersas
diffinitiones. Et si dicatur ꝙ diffinitiones nō sunt no
minū vel terminoꝝ. sed rerū. ❡ Dām est. ꝙ lꝫ hoc
nomen diffinitum stet frequenter pro illo cuius esse
p diffinitionem exprimitur. tamen in multis locutio
nibus stat pro termino vel pro nomine. sicut in prio
physi. in procmio dicitur. Sustinent aūt hoc quodā
modo nomina ad rationē. Volēs ꝙ nomina sint dif
finita. ꝛ consequenter dicitur. ꝙ diffinitio significat
idem explicite quod diffinitum significat implicite.
in qua ꝓpositione diffinitū non stat nisi pro termino
vel pro voce. sic ergo dōm est. ꝙ istorum terminoꝝ
scꝫ subiectum ꝛ priuatio. diuerse sunt diffinitiōes ex
primentes quid nominis quantūcunqꝫ hec sit vera.
sbm ꝛ priuatio sunt vnū numero. ❡ Tertio mō acci
pit hoc nomē priuatio. pro noie p̄uatiuo ſꝫ ꝙ dr̄ in
p̄mētis. ꝙ vnū genꝰ oppōnis est p̄uatio ꝛ hitus. vbi
capit p̄uatio p noie p̄uatiuo. ꝛ hitus p noie positiuo
sicut hoc nomē. oppō. ꝛ hoc nom. oppositū. ꝛ hoc
nomē. ꝯdictorīū. accipit p noie. ❡ Quarto mō acci
pit hoc nomē. p̄uatio. nō ꝓprie p subiecto. sꝫ magis
vt tota oīo transferat in aliā oīonē ꝛ huic noi. p̄ua
tio. diuersa vocabula aliaꝝ partiuꝫ corrñdeāt. sic cū
dr̄. a p̄uatiōe ad hitū īpossibilē regressio. cuiꝰ itelle
ctꝰ nō dꝫ eē ꝙ regressio sit īpossibilis ab aliq̄ vno vel
pluribꝰ q̄ vel qd īportat p hoc nomē. p̄uatio. sꝫ itel
lectꝰ ē iste. ꝙ postꝙ aliqd p̄uatū est aliq̄ nō pōt ad il
lud regredi. ꝛ sic capit hꝰ nomē p̄uatio. i mltis locis
vt sp tales ꝓpōnes trāsferant ī aliā ꝛ exponant p eas.
Capitulum decimum.

p Remissa distinctione p̄dicta de hoc
noie. priuatio. Vidēdum
est

Quid sit priuatio que est pn̄.

est quō priuatio ponēda est principium generationis naturalis. ¶ Primo tamen ostendendū est q̄ priuatio non est aliqd imaginabile extra aīam distinctum a mā ⁊ forma ⁊ cōposito. sed qcquid est itelligibile in re extra qn̄ res generatꝛ. vel est mā vel forma vel compositū. nisi forte velis dicere q̄ vltra ista est accn̄s. de quo manifestū est q̄ non est priuatio que est pn̄ generationis sb̄e. Quod aūt priuatio nō sit aliqd distinctū a mā ⁊ forma ⁊ cōposito. Primo pbandū est p rōnem. Scdō p auctoritatē. Per rōnem sic. ¶ Primo: qꝛ si priuatio esset aliqd distinctū a p̄dictis oporteret q̄ eēt in mā s̄m q̄ illi ponūt priuationē distīgui a mā ⁊ forma. sed priuatio nō est in mā cuꝫ respectu distincte forme sit distincta priuatio. sed s̄m sic ponētes pro eo q̄ vna priuatio auferꝛ sine alia s̄m hoc q̄ vna forma inducꝛ sine alia. sequereꝛ q̄ in mā essent tales res infinite. qō est absurdū. qꝛ nulla infinitas in finitoꝝ s̄m se distinctoꝝ non facientiū vnuꝫ p se est in reꝝ natura. ¶ Scdō sic. si priuatio esset in mā. cum nulla priuatio sit materie coeterna. seqꝛ q̄ aliqn̄ materia priuabiꝛ vna priuatione. qua adueniēte mā ipsa priuatione priuabiꝛ. ⁊ ita adueniēte forma nō tm̄ expelleret forma. sed etiā induceret priuatio priuationis p̄cedentis. qō non videꝛ intelligibile. ¶ Tertio sic. si priuatio distingueret extra aīam a mā ⁊ forma ⁊ cōposito. tunc aut esse nihil. ⁊ hoc nō. qꝛ qō nihil ē a nihilo distinguiꝛ: qꝛ idem ⁊ distinctū sunt differētie entis. Aut aliquid. ⁊ si sic. ergo priuatio esset forma qꝛ nulla res est in mā nisi forma. Sed forte dices q̄ priuatio nō est aliqd positiuum sed negatiuū ⁊ est in mā tanq̄ negatiuuꝫ. ⁊ non tanq̄ positiuū. Sed hoc nō valet. qꝛ quero. aut priuatio est aliqd. aut oīno nihil. si est aliqd: pcedunt argumenta priora. si oīno nihil. ergo nō est in mā. qꝛ illud quod oīno nihil est: in nullo est. impossibile est. n. q̄ illud qō oīno nihil est sit in aliquo. ¶ Ex quo vlterius seqꝛ q̄ priuatio nō est principiū generationis: qꝛ qō oīno nihil est nullius est principiū. ¶ Dicendū est ergo q̄ priuatio nō est aliqd in reꝝ nā extra aīam quomōcunq̄ distinctū a mā ⁊ forma. sꝫ priuatio q̄ est eꝫ vel est mā s̄m vnaꝫ sig̃tionē. vel est forma expellenda s̄m aliā sig̃tionē.

Capitulum vndecimum.

Quō distinguat priuatio a mā ⁊ forma

Am videndū est quō priuatio est principiuꝫ distinctū a duob⁹. s. a mā ⁊ forma. cū Aristo. ponat tria pn̄a. s. māꝫ formā. ⁊ priuationē. Si autē priuatio capitur p forma expellēda. facile est videre quō pōt eē pn̄ gn̄ationis nālis. nō qdem p se sed p accidēs. sꝫ talis priuatio non sit pn̄ cuiuslibet gn̄atiōis. qꝛ quedam est gn̄atio vbi nulla forma expelliꝛ. sed tm̄ itroduciꝛ. ⁊ de gn̄atione qdem accidētali hoc manifestū est. sicut in illuminatiōe aeris ⁊ sensatiōe ⁊ in multis alijs. Sed de gn̄atione sb̄e est magis dubiuꝫ qō tm̄ loco suo declarabiꝛ. In gn̄atione vero que est cū alterius forme expulsione. forma abiecta potest dici pn̄ gn̄ationis. nō qꝛ sit causa vel pars gn̄atiōis realis extra aīam vel generati: sed qꝛ expulsione illius incipit gn̄atio esse. ita ⁊ q̄ ipsa expulsa tūc primo est gn̄atio ⁊ tunc primū est gn̄atum. Et si talis generatio distincta ꝯ generationē que pōt esse sine forme expulsiōe. dꝫ diffiniri in diffōe eius exprimēte qd nois ponet nomen forme expellende siue expulse. ⁊ ita foret pn̄ non p se qdem constituens essentiam generati: sed p accidens precedens necessario generati. ⁊ tanq̄ aliqd recipienduꝫ in diffōne exprimente qd nois eius. ¶ Si autē capiꝛ priuatio pro subiecto. facile est videre quō est principium ex quo sb̄m est principiuꝫ. Sꝫ habet difficultatē quō est tertium pn̄ distinctū a materia ⁊ forma. ¶ Circa quod dicēdū est q̄ nō est imaginandum q̄ preter formā expellendā sit a parte rei aliquod tertiū quocūq̄ modo distinctuꝫ a materia ⁊ forma quod sit tertiū principium. siue p se siue p accidens. nec hoc intēdit Aristo. ponens tria pn̄a sicut apparebit. sed a parte rei sūt duo quoꝝ vnum. s. sb̄ꝫ primo priuatur forma necessario. ⁊ postea hꝫ eam. quod qdem sb̄m est ex hoc in potentia. qꝛ necessario ad hoc q̄ sit subiectū generationis reqritur q̄ primo priuetur forma ⁊ postea habeat eam. ⁊ ideo est noiabile duobus noibus. sicut positio ⁊ priuatio habentibus diuersas diffōnes que noia duo vna cū noie forme debent cadere in diffinitiōe gn̄ationis ⁊ gn̄ati. ita q̄ de tribus noibus non synonimis. quoꝝ quodlibet debet poni in diffinitione generatiōis ⁊ generati. predicetur vero hoc nomen principiū. vn̄ q̄libꝫ talis est vera. materia est principiū. forma est principiū. priuatio est principiū. ¶ Sed forte dices q̄ Ari. nō loquitur de nominibus. sed de rebus significatis p nomina. nō ergo sunt tantū tria nomina. sed erunt tria preter nomina que sunt principia. ¶ Preterea. nullum nomen est principiū generatiōis rei naturalis. ergo nō sunt tria principia. pp̄ter trinitatem nominum. ¶ Dōm est q̄ Aristo. in p̄hia sua naturali ⁊ in alijs scientijs sepe loqtur de nominibus pro noibus. q̄tūcunq̄ sit p̄hus realis. ⁊ hoc qꝛ sepe propositiones in quibus noia predicantur de noibus pro noibus. conuertuntur in propositiū in quibus oēs termini sumuntur sig̃tiue. sicut iste due conuertunꝛ. aīal predicatur de hoīe. ⁊ homo est aīal. ⁊ sicut iste due. album p̄tur de corpore. ⁊ corp⁹ ē albū. Silr iste ꝯuertunꝛ. pn̄ p̄tur de sb̄o priuato. ⁊ forma ⁊ sb̄ꝫ est pn̄. ⁊ priuatum est pn̄. ⁊ forma est pn̄. ⁊ iō cū logica p̄supponaꝛ oī scie reali nō est incōueniens q̄ p̄hs in scia nālı vtaꝛ aliquo terio logicali ⁊ aliq̄ ppōne ꝯuertibili cuꝫ vna ppōne vl' plurib⁹ in qua vel qbus oēs teri sumuꝛ sig̃tiue. ⁊ sic est in pposito. ¶ Ad scdꝫ dōm: q̄ Ari. nō cōcedit absolute q̄ sint. 3. pn̄a sed dicit q̄ sūt quodāmō duo ⁊ quodāmō tria. p hoc volēs inuere q̄ a parte rei vere ⁊ realr̄ nō sunt nisi due res q̄ sūt pn̄a: ⁊ tn̄ de trib⁹ noib⁹ habentib⁹ diuersas diffōnes p̄tur vere hoc nomen pn̄. sꝫ duo istoꝝ noīum supponūt p codē. ⁊ hoc est qꝫ dicit Ari. p̄⁹ phy. Qō sb̄m ⁊ op̄m numero qdē vnū: spē aūt duo hoc est sb̄m ⁊ op̄m. i. priuatio vere sūt vnū numero ⁊ realr̄. tn̄ spē. i. rōne vel diffiōne isti teri. sb̄m ⁊ oppositū. sunt duo. i. hn̄t duas diffōnes distictas. ⁊ h⁹ ē qō ipse ꝯcludit. ¶ Quare neq̄ plura ꝯrioꝝ sunt principia quodāmō. sꝫ duo tx.67.

vt est dicere duo nũo:nec iterũ penitus duo ꝓpter il
lud ꝙ alterũ est esse ipsis ſm tria. alterũ enim est esse
hõi ⁊ nõ musico ⁊ infigurato ⁊ eri. hoc est q̃dãmõ nõ
sunt plã pñ° ꝙ̃ pñ° ꝯria sed duo:qꝛ.s. plures res ex̃
aiam nõ sunt pñ° ꝙ̃ ille pro qbus noia ꝯria suppo/
nunt. Sicut nõ sunt plures res q̃ sint pñ° ꝯria ꝙ̃ ille
pro qbus supponũt ista noia.s. ꝑuatꝫ ⁊ forma:que
supponũt pro mã ⁊ forma:q̃ sunt pñ°. ⁊ ita tñ sunt
duo pñ° idest res sunt tñ due que süt pñ° gñatiõis:
⁊ tñ nõ obstãte ꝙ nõ sint plures res ꝙ̃ due nũo. pñ
cipia tñ sunt nõ penit° duo ꝓpter illud qð est esse alte
rũ ipsis idest noia tñ de duob° vere ꝑdicaꝭ hoc no/
men pñm:sed etiã de plibus ꝓpter diuersas diffõnes
ꝯuenïẽtes illis de qbus vere ꝑdicaꝭ hoc nomẽ pñm
sicut alia est diffõ hoĩs:alia non musici: quãtũcũqꝫ
homo ⁊ nõ musicus sint idem realiter ⁊ nõ distincta
Similiter alia est diffinitio ⁊ infigurati: quãtũcũqꝫ
es ⁊ infiguratũ sint vnũ ⁊ idem realiter. ⁊ ꝓpter tales
diuersas diffõnes põt dici ꝙ quodammodo sunt tria
principia lꝫ realiter non sint nisi duo ꝑncipia ⁊c̃.

Capitulum. xij.

D euidentiã intẽtionis ꝑdi/
cte q̃ est Arist.
vt mihi vꝭ sunt aliq̃ ꝑnotãda ⁊ aliq̃ ꝓban
da ex dictis eius. ℂ Est aũt notandum ꝙ
Aristo. ⁊ alij auctores sepe ponũt actũ exercitũ pro
signato ⁊ sepe ecõuerso: sicut qñ dꝭ:hõ est ꝑmo ri
bilis:ponitꝭ act° exercit° pro actu signato.s. pro isto:
de hoĩe ꝑmo ꝑdicaꝭ risibile:nõ qdẽ pro se ſꝫ pro sin
gularib° eius:sic est in ꝓposito. nã iste est act° exerci/
tus:tria süt pñ°:⁊ tñ ponitꝭ pro isto actu signato. de
trib° vere predicaꝭ pñm. ℂ Scðo notãdũ ꝙ Arist.
per diuersa esse intelligit diuersas diffõnes exprimẽ/
tes rem ⁊ cõuertibiles cũ diuersis noibus. que qñqꝫ
supponũt ⁊ stãt pro eadẽ re:sicut per diuersa esse ho
minis ⁊ nõ musici intelligit diuersas diffõnes cõuer/
tibiles cũ istis noibus homo nõ musicũ: que suppo/
Textu nũt pro eodẽ:qꝛ idẽ est hõ ⁊ nõ musicum. ℂ Tertio
c.67. est notãdũ. ꝙ Aristo. per distingui spẽ nõ intelligit
distinctionẽ specificã aliquarũ rerũ ex̃ aiam:sed p di
stingui spẽ intelligit distingui rõne.i. diffõne qð nõ ẽ
aliud ꝙ̃ hẽre diuersas diffões: dicẽte eo sic allegatũ
est supra spẽ ⁊ rõne nõ idem dico:vbi capit rõnẽ pro
diffõne. ℂ Quarto notãdũ est ꝙ lꝫ sint diuerse diffõ
nes. poterũt tñ de eodẽ diffiniri. q̃uis illõ nõ sit pñm
diffinitũ per vtrãqꝫ istarum. ⁊ iõ lꝫ hoĩs ⁊ nõ musici
sint diuerse diffõnes. tñ vtraqꝫ poterit de hoĩe diffini
ri:⁊ ꝓpter hoc dicit Aristo. ꝙ sðm si sit vnũ nũo. tñ
est spẽ duo.i. lꝫ sðm nõ sit nisi vna res tñ. tñ diuerse
tñ duo diffõnes signt ipsam:⁊ ꝑdicantꝭ de ei° noĩe. ℂ Istis
esse pñ° visis ostẽdo ꝙ de intẽtione Aristo. est ꝙ nõ sunt nisi
rez nã/ duo pñ° a pte rei. Primo sic. Aristo. dicit ꝙ sðm ⁊
lia res/ opp̃m sunt vnũ nũo:sicut hõ ⁊ nõ musicũ sunt vnũ
lia extra nũo. Tunc quero aut inter sðm ⁊ opp̃m extra aiam
animaꝫ est aliqua diuersitas vel distinctio aut nulla: si nulla
habeꝭ ꝓpositũ ꝙ a parte rei nulla est diuersitas ꝑnci
pioꝝ nisi materie ⁊ forme. ⁊ ideo nõ sunt extra aiam
nisi duo principia. Si aũt inter sðm ⁊ oppositum est
aliq̃ distinctio ex pte rei. aut ergo opp̃m est aliqd vel
nihil. si nihil g° nõ est vnũ nũo cum eo qð est ens:qꝛ
ens ⁊ nõ ens nõ sunt vnũ nũo. Si autẽ est aliqd. aut
ergo est sþa:aut accñs. si sþa ⁊ est distinctũ. ergo süt
ibi due distincte sþe: qð est manifeste fꝫm: qꝛ illa sþa
alia a mã nec pt dici mã nec forã nec cõpositũ. Silr
hoc posito seq̃reꝭ ꝙ sðm ⁊ opp̃m nõ sunt vnũ nũo.
Si aũt est accñs ergo nõ sunt vnũ nũo: qꝛ forã ⁊ sua
albedo nõ sunt vnũ nũo:cũ plus distinguantꝭ ꝙ̃ sor. 5° me/
⁊ plato qui nõ sunt vnũ nũo. ℂ Et si dicaꝭ ꝙ Arist. thaphi.
in plurib° locis dicit sðm ⁊ accñs sunt vnũ nũo. Di/ t. c. 7.
cendũ ꝙ Ari. ibi nõ accipit accñs ꝓ re inherẽte alijs:
sed accipit accñs pro re ꝑbili ꝯtingẽter ⁊ accipit actũ
exercitũ ꝓ actu signato. vt iste sit sensus. de sþo ⁊ ac/
cidẽte ꝑbili ꝯtingẽter ꝑdicaꝭ vnũ nũo sic dicendo.
hõ ⁊ albũ sunt vnuꝫ nũo. Et talia ex° ponit Aristo.
⁊ nunq̃ dicit ꝙ hõ ⁊ albedo sunt vnũ nũo. Sic er/
go patet ꝙ inter sðm ⁊ opp̃m nulla penit° est distin/
ctio ex̃ aiam:vel sequereꝭ ꝙ nõ sunt vnum nũo: sed
sunt vnũ nũo ſm Aristo. ergo nulla penit° est ibi di
stinctio:⁊ p ꝯñs a pte rei nõ sunt nisi duo principia.
ℂ Preterea phs exẽplificat de hoĩe ⁊ non musico:
de ere ⁊ infigurato:ſꝫ hõ ⁊ nõ musicũ nullo mõ sunt
distincta:nec etiaꝫ es ⁊ infiguratum: ergo nec sðm ⁊
opp̃m. ꝓbatio añtis:qꝛ arguitꝭ syllogistice sic. nullus
hõ distinguitꝭ ab hoĩe:nõ musicũ est hõ. ergo nõ mu
sicũ nõ distinguitꝭ ab hoĩe. Similr nullũ est distingui
tur ab ere infiguratũ est es. ergo infiguratũ nõ distin
guitꝭ ab ere. ℂ Preterea si sðm ⁊ opp̃m sunt distin/
cta. aut ergo sðm ⁊ opp̃m supponũt pro re sig̃ta per
ipsa:aut pro seipsis. si pro se:tũc nõ sunt vnũ nũo. si
pro re:eadẽ est res pro q̃ supponũt. g° nõ sunt distin
cta ⁊ per ꝯñs ꝓpter sðm ⁊ opp̃m nõ est ponẽda aliq̃
pluralitas principioꝝ a pte rei. ⁊ ita a pte rei non sunt
nisi duo pñ°. Qð etiã pꝫ p Ari. vbi dicit ꝙ sufficiẽs
erit alterum ꝯrioꝝ facere absñtia ⁊ pñtia mutatione.
ℂ Ex quo arguitꝭ sic. ex sola absñtia rei nõ sequitꝭ ali p° phi.
qua pluralitas in mã vel ex pñtia forme nõ sequitꝭ ni t.c. 68
si pluralitas mãe ⁊ forẽ. ergo cũ forã p sui absñtiam
⁊ pñtiã faciat sufficiẽter mutationẽ. ad mutationem
nulla reqritꝭ pluritas. nisi ꝙ ꝑmo forme nõ sit pñs
mãe ⁊ postea fiat pñs eidẽ. ista ergo duo sufficiũt ad
mutationẽ.s. mã ⁊ forã. vt ꝑmo mã careat forma ⁊
postea habeãt eã. pꝫ ergo ex vbis phi ꝙ pro eodem
vtuntꝭ istis duobus vocabulis.s. priuatio ⁊ ꝑuatũ.

Capitulum. xiij.

q Voniã solo dubioꝝ est vitatis de/
claratio subiũgẽde süt aliq̃ Rõnes
obiectiões ꝯ dicta ad ꝓbãdũ ꝙ nõ est de in qb° ꝓba
tẽtione Aristo. negare distinctionẽꝫ a pte tur ꝑua
rei inter sðm ⁊ ꝑuationẽ. qð ꝓbaꝭ. Primo sic. nihil tiõeꝫ res
est in seipso:priuatio est in mã. ergo priuatio non est lit disti/
mã. ℂ Preterea nihil subijciꝭ sibiipsi: sed materia gui a
subijcitur priuationi. ergo ⁊c̃. minor patet. naꝫ dicit materia
Aristo. ꝙ oportet subijci aliqd contrarijs. ergo mã p° phi.
nõ est ꝑuatio cui subijciꝭ. ℂ Tertio sic. ſm Aristo. t.c.64
materia manet sine subiectũ. priuatio aũt nõ manet. t.c.79
ergo nõ est idẽ:qꝛ manẽs ⁊ nõ manẽs non sunt ideꝫ.

ℂ Quarto

¶ Quarto sic. per Cōmētatorē in diuersis locis priuatio corrumpit in aduentu forme: sed materia siue subiectū nō corrūpit in aduentu forme. ergo nō sunt idem. ¶ Quinto sic. Arist. ponit q̄ priuatio est principiū p accn̄s ꝛ nō per se. quo dato q̄ro pro quo stat ibi ly priuatio: aut pro subiecto vel materia: aut p voce aut pro aliquo alio a parte rei. si pro subiecto vel pro materia falsuꝫ dicit: q2 mā nō est principium per accidens: sed per se. si pro voce falsum dicit: q2 illud nomē nec per se nec per accidēs est principiū. si pro aliquo alio a parte rei: habet propositum q̄ est oino aliquod aliud a mā qd̄ est principiū tertiū. ¶ Pro istis sciendū est q̄ Aristo. ꝛ Augu. frequēter vtunt sermōib⁹ improprijs ꝛ figuratiuis ꝛ topicis: sicut cōmuniter dicit q̄ smones autētici sumēdi sunt in sensu in quo fiūt ꝛ nō in sensu quē faciunt. ꝛ ideo plus attendēda est coꝝ intētio q̄ coꝝ verba. imo frequenter coꝝ verba sunt exponēda: que nisi in bono sensu exponant falsa sunt simpl'r. talis aūt expositio faciēda in auctorib⁹ extrahenda est ex dictis autenticis. ꝛ partim ex euidēti ꝛ manifesta rōne. ꝛ ideo est dicendū q̄ Aristo. multos sermones ponit ipropriōs de priuatiōe. ꝛ ideo sunt exponēdi.

t.ↄ. 67

Dilutio rationū

¶ Ad ista ergo dico ꝛ pmo ad primuꝫ qn̄ dicitur. nihil est in seipso q̄ hoc est verū sm̄ ꝓprietatem verboꝝ: sed qn̄ dicit. priuatio est in materia. ista nō est vera: nisi bene intelligat vt iste sit sensus. materia est priuata. vnde per tales propositiōes. materia habet priuationē: materia est sub priuatione. in materia est priuatio: semp dꝫ intelligi ista materia est priuata forma quā non habet. ¶ Ad secūdū dico quādo dicit q̄ sm̄ phm̄ oportet aliquis subijci cōtrarijs. Dicendū est q̄ qn̄ cōtrariuꝫ est forma contraria vel repugnās forme expellēde. tūc verū est sicut sonat q̄ aliqd subijcitur cōtrarijs. quādo aūt nulla forma expellit: tūc nō est verū sicut sonat: sed debet intelligi sic. q̄ materia primo priuat forma ꝛ postea informat ea. ꝛ hoc sufficit ad mutationeꝫ. Aliter potest dici ad istas duas obiectiones. ¶ Ad primā. q̄ priuatio est in materia per pdicatione ꝛ nō per realē inexistentiā: q2 hec est vera. mā est priuata. ¶ Ad secūdā. q̄ aliquid subijcit cōtrarijs per predicationē. ita q̄ iste sunt successiue vere. materia est priuata. materia est informata. quaruꝫ veritas causat ex hoc q̄ mā primo caret forma ꝛ postea hēt eam. vn̄ ponat q̄ materia nihil habeat penitus. s. q̄ nō habeat formā ꝛ postea habeat eaꝫ. vere primo est priuata forma ꝛ postea est iformata ea. Et ita ad mutationeꝫ nihil reqrit: nisi q̄ materia p̄existens primo nō hēat formā ꝛ postea habeat formā. ꝛ per ↄ̄sequēs nō oportet ponere aliquod tertiū distinctum ab eis. ¶ Ad tertiū dicendū. q̄ ideo dicit Aristo. q̄ priuatio nō manet: q2 adueniente forma falsum est dicere q̄ subiectū sit priuatuꝫ: nec materia dicit ampli⁹ priuata illa forma: sed illud qd̄ prius erat priuatū tūc vere manet non priuatū ꝛ q̄ hec sit intētio Aristo. pꝫ: q2 sicut dicit q̄ priuatio siue oppositū nō permanet. ita dicit q̄ nō musicū ꝛ in musicū non permanēt adueniēte musica. ꝛ tamē manifestū est q̄ oino res que fuit nō musicū pmanet. vn̄ iste idē qui prius erat nō musicus si mō est musicus pmanet: lꝫ hec tūc nō sit vā pmanet nō musicū. Vult ergo Ari. dicere q̄ adueniēte forma hec est vā. sbm̄ pmanet ꝛ nō ista. permanet puatū vel pmanet nō musicū: nō q2 aliqd qd̄ prius erat sit corruptū: sed q2 illud sbm̄ qd̄ prius erat priuatū ꝛ carēs musica nūc nō est priuatū sꝫ est hn̄s musicā. ¶ Ad 4ᵐ dicēdum. q̄ hec est metaphorica locutio: puatio corrūpit in aduētu forme: que tn̄ vā est sub itellectu Cōmen. qui est iste. sbm̄ cessat puari foꝛā in aduētu forme. ꝛ ↄ̄sil'r debeāt intelligi auctoritates Cōmen. que sonāt priuationē esse in mā. puationē fieri vel corrūpi: q2 per oēs tales ꝛ ↄ̄siles nō intelligitur nisi q̄ mā qn̄qꝫ est puata forma ꝛ qn̄qꝫ nō est puata foꝛā ista. ¶ Ad vltimū dicēdū est q̄ Ari. nō intēdit negare istā priuationē p se pnᵐ. si sic sicut p⁹ facie sonat intelligat supposito q̄ hoc nomē puatio stet ꝛ supponat pro mā: q2 iste syll's est bon⁹. hec mā est per se pnᵐ. priuatio est hec mā. ergo puatio est p se pnᵐ. Sed intelligit phs q̄ hec est p accn̄s ꝛ nō per se. priuatio est pnᵐ. qd̄ qdem verū est. naꝫ si hec esset per se. priuatio est pnᵐ: hoc nomē priuatio nō significaret negatiue illud qd̄ est pnᵐ per se cuiusmodi ē forma. Dicēdū est ergo q̄ hec est p accn̄s ꝛ non per se. priuatio est pnᵐ: ꝛ hoc q2 priuatio sigt formā non existentē que tn̄ est pnᵐ per se. ꝛ que non pōt esse pnᵐ nisi qn̄ existit. ¶ Sed queres forte si priuatio est pnᵐ qn̄o hec est vera. priuatio est pnᵐ: aut qn̄ priuatuꝫ est: aut qn̄ priuatū nō est nō pōt dari pᵐ. nam tūc hec esset falsa. priuatio est pnᵐ: q2 sequit. priuatio est pnᵐ. ergo mā est priuata: sed ↄ̄ñs tūc est falsuꝫ. ergo ꝛ añs: nec pōt dari scd̄m: q2 nihil est principiuꝫ nō entis. ergo priuatio nō est pnᵐ anteq̄ principiatū sit. Dicendū q̄ ista pōt ↄ̄cedi absolute puatio siue priuatū est pnᵐ qn̄ principiatuꝫ nō est sub bono sensu vel intellectu isto. s. sbm̄ puat forma q̄ postea informabit. vt ista ꝓpō. priuatio est pnᵐ: equalet isti de futuro que est expressa ꝛ pro tanto dicat pnᵐ per accn̄s ꝓpter causaꝫ prius dictā: q2 ipsa non est vera si intelligat mere de p̄nti. s. qn̄ principiatū estꝫ. ꝛ cū dꝫ nihil est pnᵐ nō entis verū est p se tn̄ p accn̄s sub bono sensu vel intellectu prius dato aliqd pōt esse pnᵐ nō entis. hoc est dictu aliqd pōt esse priuatū aliq̄ forma que nō est: quā imediate post habebit cū q̄ faciet per se vnum compositum.

Caplm. xiiij.

Videndū est iam de nūo principiorū quot sunt: ꝛ itēdo hic loq de mā ꝛ forma p̄cise: q2 ex dictis apparebit qd̄ ꝓportionabil'r ē dicēdū de priuatione. Dico ergo q̄ lꝫ phs ponat tria pn⁹ aliquo mō ꝛ quodāmō tn̄ duo. non tn̄ intelligit hoc sicut p⁹ facie sonat: ꝛ sicut moderni intēdūt. nō eni vult q̄ aliqua duo que sunt sint p⁹ pn⁹ cuiuslibet gn̄ationis ꝛ vere sit q̄ gn̄ati: lꝫ ponat q̄ sint aliq̄ prin⁹ posteriora primis omniuꝫ p̄ncipijs. Sꝫ intelligit q̄ cuiuslibet gn̄atōis ꝛ gn̄ati gn̄abilis sunt duo prin⁹ prima p se. s. mā ꝛ forma: tn̄ diuerso um sint rū gn̄atoꝝ sunt diuersa prin⁹ prima. ita q̄ cuiuslibet duo pri gn̄ati sunt duo prin⁹. s. mā ꝛ forma illius gn̄ati. ꝛ iō cipia tn̄

Ordo

sunt alia prin° prima istius gñati ⁊ alia illius. ita ꝙ al
teriꝰ ⁊ alterius gñati sunt alia ⁊ alia prin° p̄°. ſ3 si/
cut post dicet idem est p̄n^m qn̄qꝫ diuersoꝝ principia
toꝝ seu gñatoꝝ sibiinuicē succedentiū. Sed q̄uo di/
cit hic Aristo. ꝙ sunt duo prin° tm̄. Dicēdū ꝙ ista ē
v̄a. cuiuslꝫ gñationis vniꝰ sunt duo prin° tm̄: q: q̄li/
bet singularis est v̄a. s. istiꝰ gñationis sunt duo prin°
tm̄. ⁊ illius gñatiōis sunt duo prin° tm̄. ⁊ sic de sin/
gulis. ⁊ tm̄ cū hoc stat ꝙ sint plā p̄n° simplr̄ q̄ꝫ duo:
q: q̄t sunt gñata simul exn̄tia tot sunt ⁊ plura prin°:
q: .s. in duplo plura sunt prin° p se: ⁊ hec est intentio
ph̄i. Aliter est dicēdū ⁊ reddit in idē: ꝙ tm̄ sunt duo
gñā principioꝝ p se. s. mā ⁊ forma. ita ꝙ quodlibet
principioꝝ p se vel est mā vel forma: tm̄ ista gñā non
sunt prin° rerū ex̄: sed sunt noīa cōia ad prin° rerū. q̄
variant sicut ⁊ gñata. Et p̄bo ꝙ quot sunt gñata tot
sūt ⁊c̄. q: prin° p se aut sunt singularia aut vlīa. si sin
gularia manifestū est ꝙ alia foꝛa singularis est i vno
ↄ realeo gñato ⁊ alia in alio. ergo q̄t sunt gñā tot sunt foꝛe in
cis. que sunt p se prin° coꝝ. Si dicat ꝙ illa p se prin°
prima sunt quedā vlīa cōia singularibꝰ. Contra s̄m
t.ↄ. 48 Aristo. 7° metaphy. nullus vlē est s̄ba. ergo nullus
vlē est prin^m per se alicuius singularis. ¶ Preterea
ſ3 mā prima que est primū prin^m p̄cedat gñatum. tm̄
forma que est prin^m primū nō p̄cedit gñatū. ergo nō
est prin^m illud vlē. Itez forma que est primum p̄n^m
per se alicuius gñati h̄ꝫ esse per gñationē. ergo non
p̄cedit: sed vlē p̄cedit: ergo ⁊c̄. ¶ Item s̄m ponētes
sic. circa primo prin° est mutatio per se: sed ponētes
vlīa extra dicūt ꝙ s̄ꝫ vlīa nō est mutatio nisi p accn̄s.
ergo prima prin° nō sunt vlīa. ¶ Dicēdū est ergo ꝙ
cū ph̄us ex intētione reprobet illā opinionē q̄ ponit
vlīa esse substātias. Seqtur ꝙ reprobāda est opinio
ponēs vlīa esse prin° subarū. ¶ Dicēdū est ergo ꝙ
prin° nō sunt vlīa: sed sunt singularia q̄ plā sunt nūo
in diuersis. ita ꝙ hec foꝛa istius gñati est primū p̄n^m
istius gñati: ⁊ illa foꝛa alterius gñati est prin^m illiꝰ. ⁊
sic est de mā: q: alia est p̄° mā mea ⁊ alia est p̄° mā
tua. ⁊ sic de alijs: tm̄ ad quācunqꝫ gñationē sufficiūt
duo prin° prima. s. mā ⁊ foꝛa. Sed ad diuersas gñā
tionē reqrit diuersa mā si simul fit cū alia gñatiōe ⁊
diuersa foꝛa si simul sunt gñationes. ¶ Sic ergo p̄ꝫ
logice loquēdo ꝙ ista est ↄcedēda. cuiuslibet gñatio
nis ⁊ gñati sunt tm̄ duo prin°. s. mā ⁊ foꝛa: q: q̄libet
singularis est v̄a: sed ista est falsa. tm̄ duo sunt prin°
cuiuslibet gñationis: q: quelibet singularis expōnē/
tis affirmatiue est falsa. Caplm. xv.

hic agit de mā q̄ ad a° eē

Iam dicēdū

est de mā ⁊ foꝛa in spāli qd sunt.
⁊ de p̄prietatibꝰ earū. Et p̄io de mā circa
quā est sciēdū ꝙ mā est q̄dā res actualiter
exn̄s in reruꝫ nā que est in po° ad oēs formas s̄bales
nullā h̄ñs necc̄io semp sibi inherentē ⁊ inexistentem.
Sed q̄cūqꝫ forma substātiali data ipsa mā pōt ea pri
uari ⁊ pōt eā habere s̄m qd agēs qn̄qꝫ causat eam in
mā qn̄qꝫ nō causat. ⁊ iō nō est imaginandū ꝙ mā sit
qd i po° tm̄ de se. s. ad essendū ad modū quo albedo
futura est tm̄ in po°. S3 mā est v̄e actu ex seipsa. ita
ꝙ p nullā v̄tutē pōt esse in po° ad esse in reꝝ nā. s. ꝙ
est actu in rerū natura. ſ3 semp sit in po° ad formā q̄
priuat imo ipsa est de se ingñabilis ⁊ icorruptibilis:
q̄ p nullā po^m pōt nō existere. ⁊ iō eē suū p̄priū nō
h̄ꝫ a foꝛa: sed est q̄dā entitas indistincta a q̄dā eē: qd
esse vel entitas priuat alio esse siue alia entitate quam
h̄ꝫ recipe. s. foꝛa. ita ꝙ nihil recipit p̄ter formā: neqꝫ
imaginādū est ꝙ foꝛa aliqd aliud a se causet in mate
ria q̄d materia recipiat a foꝛa qd̄ dā esse mediū inter
materiā ⁊ formā: s3 materia recipit ipsaꝫ formā ⁊ eē
qd est realr̄ foꝛa ⁊ nihil aliud recipit. ⁊ iste due enti/
tates p̄tiales faciūt vnū totū vl̄ magis p̄prie loquēdo
sūt due ptes vniꝰ entis seu eē totalis: qd est cōpositꝫ
ex illis ⁊ mā recipit successiue diuersas foꝛas ⁊ diuer
sa eē foꝛalia que sunt realr̄ ipse foꝛe: q̄ materia ē vna
nūo in gñato ⁊ corrupto: ſ3 sint in diuersis gñatis si
mul exn̄tibꝰ diuerse materie q̄ sunt oīno eiusdē rōnis
⁊ p̄nt facere vnā mām nūo ad modū q̄ due aq̄ sepa
rate adinuicē p̄nt vniri ⁊ facere vnā aquaꝫ nūo. Sic
materia primi asini ⁊ materia p̄ia hois p̄nt trāsmu/
tari a formis s̄balibꝰ asini ⁊ hois ad formā s̄balem ae
ris vel ignis vel alteriꝰ corpis q̄ p̄nt vniri ⁊ facē vnā
nūo: ⁊ tūc eodē mō ille materie ↄiūcte faciūt vnam
materiā nūo. Ista aūt p̄° mā ſ3 sit vna res exn̄s in re
rū natura: nō tm̄ a sensu vl̄ itellectu est apprehēsibilis
cognitiōe p̄pria ⁊ simplici: s3 est itelligibilis p analo/
giā ad formā tm̄. i. tm̄ pōt cognosci notitia cōposita
sub foꝛe: q: est q̄dā entitas se h̄ñs ad formā s̄balē: sic
s̄m se h̄ꝫ ad diuersas q̄litates q̄s recipit vel pōt reci/
pere successiue: ⁊ sicut idē corpꝰ pōt successiue esse in
diuersis locis: q̄re ⁊c̄. Caplm xvj. p̄bō di/ctoꝝ p̄/cedētis capli

Trum

mā sit q̄dā entitas actualis.
manifestū est ꝙ sic: q: illud
qd nō est nulliꝰ pōt eē prin^m: s3 mā actua
liter est p̄s ⁊ prin^m entis cōpositi. ergo ipsa
est actualis entitas in actu. Scdo sic. ois s̄ba q̄ est in
actu est in rerū natura: ſ3 materia est s̄ba cū sit pars ⁊
prin^m s̄be ⁊ illud qd est s̄ba nō cōponat nisi ex substā t.ↄ.51.
tijs s̄m Arist. gꝰ materia est v̄e s̄ba in actu. ¶ Tertio
sic. illud qd nō est in actu sed pōt esse in actu pōt p̄du
ci ⁊ esse de nouo: sed materia nō pōt p̄duci nec eē de
nouo: q: tūc nō supponeret gñationi. ergo materia
v̄e ē in actu. ¶ Quarto sic. si mā nō eēt in actu hoc
nō eēt nisi q: mā nūq̄ꝫ ē sine foꝛa: sed sicut materia
nūq̄ꝫ est sine foꝛa. ita foꝛa nūq̄ꝫ est sine mā. ergo
q̄ rōne mā nō dr̄ in actu esse: q: nūq̄ꝫ est sine foꝛa:
eadē rōne diceret formā nō esse in actu: q: nūq̄ꝫ est
sine mā. ↄn̄s est falsuꝫ gꝰ ex quo sequit. S3 dicēs ꝙ ↄ p̄priā
hoc ↄ intētionē Arist. ⁊ Com. di. ꝙ mā substētat p snia3 in
posse. ergo mā vel s̄ba materie ē q̄dā po°. ergo nō ē ō s̄ba or
actꝰ. ¶ Preterea si mā eēt de se q̄dā actꝰ. ergo non bis cap.
eēt in po° ad oēm actuꝫ: qd vr̄ eē ↄ ph̄m q vr̄ dicere p̄mo
ꝙ est in po° ad oēm actū. ⁊ ꝙ nullū actum h̄ꝫ de se. Hec di/
¶ Ad euidētiā istoꝝ ē sciēdū ꝙ actꝰ capit multiplr̄. ctio actꝰ
vnoꝰ sumit stricte p actu īformāte aliud ⁊ aduenietē dr̄ mlt̄is
sibi de nouo. 2°° capit put distinguit ↄ esse in po°. modis.
idest ↄ illud qd nō ē in reꝝ nā: s3 pōt eē p̄moꝰ capiē
do actū. dicēdū ē ꝙ materia ē in po° ad oēm actum
s̄balē

ſbalē ꝛ nullū actū hꝫ de ſe:ſꝫ eſt pura po° diſtinguē-
do potētiā ꝯ actū ſic ſumptū: qꝛ tūc act° ſumit̄ ꝓ for
ma ſbali aduenienti ipſi mãe. ꝛ ſic Com. capit actū.
ꝛ iō oēs ſue auctoritates ſūt ṽe. ſcd̄o modo capiēdo
actū: dico φ materia ē qdā act° .i. mã eſt exñs i rex
natura: nec eſt in po° ad oēm actū: qꝛ nō eſt in po° ad
Rñ° ad oba ſeipſaꝫ. ¶ Per hoc ad p̄ᵐ dicēdū φ iō dicit Com.
φ mã ſubſtentat̄ ꝑ poſſe: qꝛ ſꝑ ſba materia eſt in po°
ad aliquā formā: qꝛ eoipſo φ recipit vnā formā ē in
po° ad aliā. ¶ Et ſi qres. nūqd po° eſt de eē vel ſba
Nō an po° ſit d̄ eſſentia materie materie: ꝛ nūqd mã eſt ſua po°. Dicēdū eſt φ ſꝫ bo
nū intellectū vtrūqꝫ pōt ꝯcedi: lꝫ magis ꝓprie debeat
dici φ po° eſt ſba materie idest po° eſt ſba que eſt ma-
teria. ꝛ materia eſt po°: qꝛ materia eſt qdā po° ad for
mā ſbalē. ita φ po° nō eſt qd mediū iter mãm ꝛ for-
mā: ſꝫ materia ē ipſa po° q̄ pōt recipe formā. Sꝫ di-
ces forte φ po° ē relatio fūdata i materia. g° nō eſt de
eēntia materie vel nō eſt ipſa mã. ¶ 2° ſic. ſi mã eſt
po° tūc eēt po° ad aliquā formā: ſꝫ mã nō eſt po° ad
aliquā formā: qꝛ mã pōt eſſe ſine po° ad illā formā.
ergo ꝛc̄. ¶ 3° ſic. po° ꝛ act° ſunt oppoſita. g° nō diffi
cant̄ de eodē: ſꝫ materia ē act° ſicut dictū ē. ergo nō
ē po°. ¶ 4° ſic. ſi materia eēt po° hec eſſet ꝑ ſe p̄°°.
Solutur queſtio. mã ē po° qd̄ eſt fal̄ſi. g° ꝛc̄. ¶ Ad primū iſtoꝝ dicen
dū eſt φ po° nō ē relatio fūdata in materia: ſꝫ ē ipſa-
met mã ꝛ nō fundat̄ in ea. tñ hoc nomē po° ē nomē
relatiuū natū ꝯificari de mã: ꝛ natū ſupponere ꝑ ea.
nec ad hoc reqrit̄ φ mã hēat aliqd i ſe: ſꝫ ſufficit φ
poſſit hr̄e aliqd qd̄ nō hꝫ ſicut hō eſt in po° ad albe-
dinē: nō qꝛ hēat aliqd actu de albedine: ſꝫ qꝛ pōt hr̄e
Q̄ᵈ po° non ſit res di-ſtincta a materia albedinē quam nō hꝫ. ¶ Qd̄ aūt po° nō ſit talis res
exñs i mã ſicut multi imaginant̄ pꝫ: qꝛ ſi eēt talis res
aut eēt ſba aut accñs nō ſba manifeſtū eſt: qꝛ tūc aliq̄
ſba p̄cedēt in mã formā ſbalē nec eſt accñs: qꝛ accñs
reqrit ſbaꝫ: ꝛ qꝛ nulla talis q̄litas p̄t poni nec ē aliqd̄
aliud accñs ſm prin° Ariſt. ſic alibi oñdet̄. ¶ Silr
ſi eēt accñs cū nō maneat in aductu fo̅e: ṽe corrū-
peret̄. quod nō vꝫ verꝫ: qꝛ fo̅a ad talē potētiam non
vꝫ repugnātia. ergo ꝑ aductū forme nō corrumpit̄.
¶ Preterea ſm ponētes tal̄ reſpect° reſpectu nō en
tis nō ē relatio realis: ſꝫ fo̅a ad quā mã ē in po° nō ē
ens qñ mã eſt in po° ad eā. g° reſpectu illi° nō eſt re-
latio realis. g° nō eſt res exñs in mã. ¶ 3° ſic. ſi po°
mãe eſſet aliq̄ res exñs in mã nō plus eſſet reſpectu
vni° forme q̄ꝫ reſpectu alteri°. g° reſpectu cuiuſlibet
fo̅a q̄ prius ē mã ꝛ quā pōt hr̄e eſſet talis res: ſꝫ tales
fo̅e ſunt īfinite. ergo in materia ſūt actu res infinite.
qd̄ eſt ipoſ̄e. Si dicas φ in materia nō ſūt īfinite ſiue
diſtincte po° niſi reſpectu formarū ſpecie diſtinctaꝝ.
Hoc nō vꝫ: qꝛ adueniēte vna forma adhuc materia
eſt in potētia ad aliam formā. ꝛ hoc reſpectu alteri°
forme eiuſdē rōnis. ergo in materia eſt potentia re-
ſpectu illius forme: ſed in materia nō eſt potētia re-
ſpectu forme quā habet actu. ergo prius erāt diſtin-
cte potētie reſpectu illarū formarū qñ caruit vtraqꝫ
ſi potētia ſit alia res a materia. ¶ Quarto ſic. qua
rōne potētia materie qua pōt eſſe ſub forma eſſet alia
res a materia: eadē ratione potētia qua pōt eſſe cor-
pus in loco eſſet alia res a corpore cuꝫ corpus poſſit
eſſe in loco. cōſequens eſt falſum. ergo ꝛ antecedēs:
falſitas ꝯſequētis patet: qꝛ ſi potētia qua corpus pōt
eſſe in loco eſſet alia res a corpore cū corpus quādo
eſt in loco nō habeat illam potētiam ſi ſit talis res. ꝛ
pōt habere eā: eſſet tunc potētia reſpectu potentie in
eodem: qꝛ tunc corpus eſſet in potētia ad illā poten-
tiam. quod eſt abſurdū. ¶ Dicendū eſt ergo φ po-
tentia nō eſt aliqua res exiſtēs in materia: ſed eſt ipſa- propria ſententia
met materia. ꝛ ipſa ſcꝫ materia reſpectu forme ſub-
ſtantialis eſt potētia ꝛ magis propria locutio eſt dice
re φ materia eſt potētia reſpectu forme ſubſtantialis
q̄ꝫ φ materia eſt in potētia reſpectu forme ſubſtātia-
lis: lꝫ auctores vtant̄ vna pro alia. ¶ Ad ſecūdū di-
cendū eſt φ lꝫ materia ſit in potētia ad formā. nō tñ
ſemꝑ eſt in potētia ad illā formā: ſed ſolū eſt in po-
tentia ad illā formā quādo nō habet eā ꝛ pōt habere
eam nec plus importat̄ per hāc ꝓpoſitionē. materia
eſt in potētia ad vnā formam. Et ideo quādo dicit̄.
materia pōt eſſe ſine potētia ad illā formam. dico φ
iſta ꝓpoſitio pōt habere duplicē itellectū quoꝝ vn° ē
iſte. poſſibile eſt φ materia ſit ꝛ φ nō ſit in potētia ad
iſtā formā. ꝛ iſte intellectus eſt verus: ſed ex hoc nō
ſequitur φ nō ſit potētia ad formā iſtaꝫ: ſed φ poteſt
nō eſſe potentiā ad formā iſtam. quod vtiqꝫ eſt verū
vnde ſicut nō obſtāte φ ſortes pōt nō eſſe alb°. tamē
in rei veritate eſt albus. ita nō obſtāte φ materia poſ
ſit nō eſſe potētia ad iſtam formā: tamē in rei verita-
te oīno eſt in potentia ad iſtā formā. ¶ Alius intelle
ctus pōt eſſe p̄dicte ꝓpoſitionis ſcꝫ φ materia poteſt
eſſe ſine illa re que nūc eſt potētia ad illā formam. ꝛ
hic ſenſus eſt falſus. ſicut nec homo pōt eſſe ſine illa
re que nūc eſt alba. ꝛ tamē cōtingenter homo eſt al-
bus. ¶ Ad tertiū dico φ potētia ꝛ actus ſumpta ſic
generaliter nō ſunt oppoſita: qꝛ potētia ad formā ꝛ
actus exiſtēs in rerū natura nō ſunt oppoſita. tamen
eſſe in potentia ad formam ꝛ eſſe actu ſub illa forma
ſunt vere cōtraria: ſed illa nō competūt ſimul mate-
rie. ¶ Ad vltimuꝫ dico φ iſta cōſequētia nō valet.
materia eſt potētia ad hāc formā. ergo hec eſt per ſe
primo modo. materia eſt potētia. nō plus q̄ꝫ ſequit̄
homo eſt albus. ergo hec eſt per ſe primo mō homo
eſt albus. Sed forte dices: non eſt ſimile: qꝛ lꝫ quan-
do cōcretū p̄dicatur de alio cōcreto vel abſtracto ta-
lis cōſequentia nō valeat. tamen quādo p̄dicatur ab
ſtractum de abſtracto. cōſequētia eſt bona. ꝛ ſic eſt in
propoſito: qꝛ potētia eſt quoddā abſtractū. ¶ Dicē
dū eſt φ talis ꝯſequētia nō valet generaliter nec in ab
ſtractis nec in cōcretis. tamē quādo ſubiectū ꝛ predi
catum ſunt vere abſtracta ꝛ abſtracta nullo mō im-
portātia aliqua diuerſimode ſi ſit predicatio directa:
pōt ꝯcedi ꝯſequētia: ſed potētia nō eſt tale abſtractū:
qꝛ potētia ſignificat materiā in recto ꝛ formā nō exi-
ſtentē in obliquo. ¶ Ad duo ſequētia argumenta ꝛ
ad omnia ſimilia patet modo per predicta: qꝛ mate
ria eſt in potentia ad omnem actū natum informare
aliud ꝛ nullum talem actū habet materia de ſe lꝫ ſit
vere ens in actu.

Capitulum. xvij.

n **NOn** solum aūt mā prima est illa q̄ est in potentia ad oēs formas oium specierꝫ formarꝫ generabiliū ⁊ corruptibili um: sed etiā est quedā res actu existēs ⁊ est ingñabilis ⁊ incorruptibilis. ita ꝙ ꝑ nullam potenti am pōt generari nec corrumpi. qḋ qdem nō tm̄ verū est capiendo gñari ⁊ corrumpi stricte pro illo qḋ ge neraṫ ex parte sua ⁊ corrumpiṫ in partē remanentē. ⁊ isto modo generari ⁊ corrūpi ꝯueniunt composito ⁊ isto mō forma est ingenerabilis ⁊ icorruptibilis. sꝫ etiā capiendo generari ꝑ esse de nouo ⁊ corrūpi pro non esse in rerū nā. ita ꝙ mā prima nec potest incipe esse nec desinere esse: sed semꝑ est actu sic eniꝫ forma est actu postq̄ compositū est generatū: sꝫ modo non sit separata a forma. sicut nec forma separatur a māꝫ

In p° phisi. T. ꝯ. 82 ¶ Quod aūt non sit gñabilis pbat Aristo. qꝛ oē qḋ fit aut fit ex aliquo tanq̄ ex parte sua: aut fit in aliquo tanq̄ in subiecto sibi presupposito. Sed mā prima

Mām primaꝫ ingñabilē esse pbatur nō fit ex aliquo tanq̄ ex parte sua. tūc. n. mā prima esset cōposita. ⁊ ꝑ ꝯñs non esset pria. Vocatur enim prima mā illa qua nulla est simplicior. sꝫ mā prima non est cōposita: qꝛ tunc ante mām primā esset mate ria prima. ergo mā prima non fit ex aliquo tanq̄ ex parte sua. nec fit in aliquo tanq̄ in subiecto sibi pre supposito. qꝛ mā pria in nullo subiecto est: ergo nul lo mō fit materia prima nec de nouo capit esse sed sp est. ¶ Sed forte dices. mā prima nō hꝫ esse nisi a for ma. sed forma de nouo est. ergo de nouo dat eē ma terie. ⁊ ꝑ ꝯñs materia de nouo hꝫ esse. ergo generaṫ. ¶ Dicēdum ꝙ esse capiṫ dupliciter. vno mō pro ali quo informante aliud. alio modo pro quocunq̄ exi stente in rerum natura. capiendo esse prio mō. sic ve rū est ꝙ forma dat esse materie. qḋ nihil aliud est q̄ formam informare materiā. capiendo esse scḋo mō non est verū. imo materia est quoddā esse. i. quoddā ens vere existens in rerū natura anteq̄ forma sit. nec illud esse variatur: quantūcunq̄ varientur forme vel

p° phi. Com. t. ꝯ. 63. esse formalia varientur. de quo esse loquiṫ Com. qñ dicit ꝙ materia prima variatur scḋm esse. quod non est aliud dicere q̄ ꝙ materia hꝫ successiue diuersas formas. ¶ Et si dicas ꝙ si mā hꝫ esse distictum a for ma. tunc forma adueniret enti in actu. sed qḋ adue nit enti in actu est accidens: ergo forma sbalis est ac cidens. ¶ Dicēdū ꝙ ens in actu capitur dupṙ. vno modo large ⁊ cōmuniter pro oi ente existente in rerꝫ natura. ⁊ sic non est verū ꝙ oē quod aduenit enti in actu sit accidens. ⁊ sic materia prima est ens in actu. ¶ Alio modo capiṫ ens in actu magis stricte pro il lo quod est ꝑ se existens nō inexistēs alteri tanq̄ pars nenti sic conseruari in esse ⁊ sic verū est ꝙ oē adueni ens enti in actu est accidens. sed sic materia pria non non est ens in actu. qꝛ nunquaꝫ existit nisi sit pars in

Mā p° est vna in habē tibus eā sꝫ rōnē alterc. s. in cōposito ⁊ nō pōt eē nisi pe. ⁊ ꝑꝑ hoc for ma sibi adueniēs nō est accidens.

Cap. xviij.

i **ISta** aūt mā pria est eiusdē rōnis in oib° cōpositis. sꝫ nō est vna nūero in oi bus cōpositis: imo in oibus gñatis siṫ existen tibus sunt diuerse māe prime nūero distincte vel dif ferētes: quō diuerse albedines differūt. Qḋ aūt māe prime oium gñabiliū ⁊ corruptibiliū sint eiusdē rō nis pbaṫ. qꝛ frustra fit ꝑ plura qḋ pōt fieri ꝑ pauciora sed ois gñatio nālis pōt saluari ꝑ primā māꝫ eiusdē rōnis sine pluritate diuersarꝫ māꝫ diuerse rōnis. g° cū mā nō ponatur nisi ꝑꝑ gñationē nālē frustra po nenṫ māe diuersarꝫ rōnū. assumptū pꝫ. s. ꝙ sufficit vna mā ⁊c̄. nā illorꝫ que trāsmutanṫ sbaliter mediate vl̄ imediate iter se eadē est mā. qꝛ eadē mā que est in corrupto dꝫ esse postea in gñato. sed qḋlꝫ gñabile vl̄ corruptibile pōt trāsmutari in qḋcūq̄ aliud gñabile ⁊ corruptile mediate vel imediate ergo oium gñabi lium ⁊ corruptibilium debet esse materia eiusdem ra tionis. consequentia patet. quia si diuersoruꝫ genera biliū ⁊ corruptibiliū eēt mā alterius rōnis: h° eēt verꝫ de gñabilibus ⁊ corruptibilib°. quorꝫ vnū nō pōt trās mutari in alterꝫ imediate: sꝫ tm̄ mediate. sꝫ tm̄ de illis nō est verꝫ. nā si imediate trāsmutabilib° eēt mā eius dē rōnis: ⁊ in trāsmutabilib° mediate nō. tūc trāsmu tenṫ. a. i. b: mediāte. c. tūc in. a. ⁊. c. q̄ sunt inuicē trās mutabilia imediate est mā eiusdē rōnis. siṙ i. c. ⁊. b. est mā eiusdē rōnis q̄ sunt inuicē trāsmutabilia ime diate. ergo. i. a. ⁊. b. est mā eiusdē rōnis. ⁊ sic pōt ar gui de qbuscūq̄ trāsmutabilib° mediate adinuicē. qꝛ nihil refert ꝙ sint plura media vl̄ vnū. sic ergo pꝫ: ꝙ in oib° gñabilib° ⁊ corruptibilib° ē mā eiusdē rōnis. Mā nō est vna nūo in oibus gñabili bus

¶ Tn̄ nō est vna nūero in oibus. qḋ pbaṫ primo sic. idē nūero nō est sḋm siṫ repugnantiū. sicut nec idē ē sḋm siṫ ꝯtriorꝫ. sꝫ q̄dā forme repugnāt iter se sicut for ma ignis ⁊ aeris. ergo eadem mā numero non est si mul subiectū sub istis formis. ¶ Prē. idēꝫ numero existens in loco circūscriptiue non est simul in diuer sis locis distantibus. sed mā est circumscriptiue in lo co ex quo est q̄ta. ergo non est simul in diuersis lo cis. Sed si oium generabilium ⁊ corruptibiliū esset vna mā numero idēꝫ numero esset in diuersis locis. ¶ Prē. materia est extensa. ergo hꝫ partem distan tem a parte. Sed certū est ꝙ materia pōt diuidi sal tim ad diuisionē totius. ergo diuiso toto in duas par tes vna pars materie erit in vna parte ⁊ alia in alia er go ibi sunt distincte materie. ⁊ per cōsequens non est eadem numero in qbuscunq̄ distinctis simul existen tibus. ¶ Sed forte dices. omnis vnitas ⁊ distinctio est a forma. ergo circumscripta omni forma mā nec est vna nec plures. ⁊ per cōsequens non est distincta numero ex se: sed tm̄ ex forma. ¶ Confirmaṫ ratio. Prio meta. ꝯ. 17. qꝛ sm̄ Com. in fundamento nature nihil est distin ctum. ergo mā prima nullam hꝫ distinctionē ex se. ¶ Ad primū istorum est dicendū: ꝙ ois vnitas ⁊ di stinctio ꝑ se existentis in genere vltimate ⁊ completi ue est a forma. quia nullum per se existens in genere est vnum in illo genere nisi habeat formā. sicut est ho mo vel asinus vel planta vel aer vel lapis antequam habeat formam. tamen vnitas ⁊ distinctio non exi stentiuꝫ per se in genere cuiusmodi est materia non est a forma immo precedit formam. sicut enim ma teria tota presupponitur toti forme recepte in ea. ita

pars

po mãe p̄supponit ptĩ forme. ⁊ distincte partes mãe p̄supponunt diuersis ptib⁹ forme siue distictis. ⁊ per pñs illa distinctio ptiũ mãe nõ est a distinctione ptiuʒ forme. sed p̄supponit sibi. ista tñ distictio nõ est distin ctaruʒ reꝝ p se existentiũ in gñe. Per idẽ dõm est ad Com. ꝙ in fundamẽto nature nihil est distinctũ. ve rum ⁊ per se ⁊ completiue existens in genere. tamen est ibi distinctio entis incompleti non per se sed p re ductionem existentis in genere. quare ⁊c.

Capi. xix.

Quo mã se hẽat ad q̃titatẽ In de sẽa or/ bis.

v Idendũ est q̃o mã se habeat ad extẽsionẽ: ex qua appa rebit q̃o se habeat ad quãtitatem ⁊ ad di mẽsiones interminatas quas ponit Com. ¶ Sciendũ est aũt ꝙ lʒ hec sit per accñs. mã est extẽ sa. distinguẽdo per accñs contra p se prio mõ. hec tñ est necessaria ⁊ semp vera ⁊ per se in scdo mõ: q2 im possibile est ꝙ sit mã sine extẽsione. nõ enim est pos sibile ꝙ mã sit nisi habeat ptem distanteʒ a parte. vn de lʒ partes mãe possint vniri admoduʒ quo ptes aq̃ ⁊ aeris possunt vniri. tñ nunꝙ̃ ptes materie possunt esse in codẽ loco. ⁊ ideo semp mã habet partẽ distan tem a pte. ⁊ hoc est mãʒ esse extẽsam ⁊ quantã vel di mensionataʒ. q2 demẽsio quantitas vel extẽsio: nõ est nisi distãtia vnius partis ab alia. pp qd dico sicut hec est vera ⁊ nõ p se primo mõ mã h3 partẽ distantẽ a p te. ita nec hec est p se p̄mo mõ. mã est extẽsa. vna tñ est necessaria sicut alia. ⁊ sicut mã nõ h3 pteʒ distan tem a pte ab alio sibi adueniẽte: sine q̃ nõ posset hẽre partẽ distãtem a pte. ita nec est extẽsa p talẽ rem. sed sicut distãtia vni⁹ ptis mãe ab alia non est aliqua res absoluta ab illis ptib⁹. ita nec extẽsio nec q̃titas seu dimẽsiones sunt alie res. ⁊ iste sunt dimensiones iter minate de quib⁹ loquit̃ Com. que isto mõ intelligen de sunt. nõ ꝙ dimẽsiones itermiate sint quedã res nõ habentes teriuʒ adueniẽtes mãe. sed ꝙ mã nõ est ex se nec necessario alicuius certe q̃titatis. puta mã hec extensa non est necio pedalis q̃titatis nec bipedalis q̃titatis. sed ẜm dimẽsionẽ vel diuersitatẽ forme est maioris q̃titatis vel mi. sicut magis extẽdit̃ eadẽ mã numero qñ est sub forma ignis. ⁊ min⁹ extẽdit̃ qñ est sub forma aque vl' aeris: adhuc min⁹ qñ est sb forma terre. ⁊ io sicut mã nõ est ex se sub ista forma nec sub illa: sed qñq3 sub ista: ⁊ qñq3 sub illa. ita mã quãtuʒ est ex se nõ est alicui⁹ certe quãtitatis. ⁊ p pñs ex se nõ est terminata termino certo. i. nõ est ex se ⁊ necessa rio bicubita nec tricubita: ⁊ sic de alijs. ⁊ hec est intẽ tio Com. de dimẽsionib⁹ mãe indeterminatis. Nõ aũt mã sit ex se quãta ⁊ dimẽsionata licʒ nõ sit certe quãtitatis nec determinataꝝ dimẽsionũ qn possit eẽ maioꝝ vel minoꝝ dimẽsionũ oñdo sic. q2 aut mã est quãta ⁊ extẽsa p ptes suas eẽntiales distãtes situalit̃. aut p aliã rem sibi adueniẽtẽ: quẽadmodũ hõ est al bus p albedinẽ sibi aduenientẽ. Si dic̃ p̄muʒ habet̃ ppositũ. scdm nõ põt dari. q2 sicut tota mã p̄suppo nit̃ totali forme substãtiali ⁊ accñtali. ita ptes mãe p̄ supponunt̃ partib⁹ forme sbalis ⁊ accñtalis: ⁊ nõ tm̃ p̄supponunt̃ in esse sbali: sed p̄supponunt̃ distare si tualr̃: ergo p̄us hẽt partẽ ex partẽ q̃ forma rei sbla lis vel accñtalis. ⁊ p pñs p̄us est q̃ta. ⁊ ita extensio mãe ⁊ quantitas non est alia res absoluta a materia. ¶ Pre. mã h3 de se aliã ptẽ in loco ⁊ aliã in alia pte loci. ergo de se est quãta. lʒ hec nõ sit per se p̄mo mõ mã est quãta. Sed forte dices q̃titas est accñs: g⁹ nõ est q̃titas mãe. ¶ Dõʒ ẽ ꝙ nõ est accñs nisi q2 de re ↄtingẽter p̄bile. ⁊ hoc vl' ipamet vel spẽs ei⁹. q̃o co loratũ p̄dicat̃ de ligno. tñ qd lʒ ↄtc ntũ sub eo ↄtingẽ ter p̄dicat̃ de eodẽ. ¶ Sed adhuc forte dices: ꝙ ex quo dictũ est: ꝙ mã est certe quãtitatis p formã. ergo nõ est de se quãta. Siĺr mã terminat̃ p formã. ergo nõ est de se quãta. ¶ Dõm ꝙ lʒ non hẽat de se ꝙ sit certe q̃titatis vel determiate. tñ hẽt eẽ ꝙ sit certe q̃ti tatis talis vel talis. ¶ Sed querit̃ si mã esset sepata ab oi forma an esset tũc certe q̃titatis. ¶ Dico ꝙ qd e si ipossibilis: ideo nõ est incõuenies ↄcedere incõue niẽtia que sequerent̃. tñ dõm est ꝙ si mã esset sepata ab oi forma sbali vel accñtali eẽt certe quãtitatis que sibi cõpeteret p naturã suã vel per actionẽ agẽtis eã. ¶ Adhuc q̃reres q̃re mã est maioris q̃titatis qñ ẽ sb vna for̃a: ⁊ qñ est sb alia for̃a est mioris q̃titatis. ¶ Dõm ꝙ qñ agẽs nãle inducit formã substantialẽ in mã pri⁹ disponit mãm ↄdẽsando vel rarefaciẽdo eam que cũ fuerit sufficiẽter rarefacta vel ↄdẽsata ẜm diuersitatẽ forme introducẽde introducit̃ forma sub stantialis: qua forma itroducta adhuc agẽs in tpe p ceptibili rarefacit vel ↄdẽsat mãʒ simĺ cũ forma vsq3 ad teriuʒ ↄueniẽtẽ tali forme. ⁊ ita mã nõ fit maioris q̃titatis vel minoris per successionẽ alicuius accidẽ tis in ea absoluti: sed p solã ↄdẽsationẽ vel rarefactio nẽ que nõ est nisi ptes mãe magis vel minus sibi iui cẽ appropinquari. qd põt fieri p solũ motũ localem partiũ mãe. s. p dilatationẽ ⁊ ↄ̃ctionẽ partiuʒ mãe. hoc tñ nõ põt fieri nisi cã agẽte ↄcurrẽte faciẽte ptes dilatari vel ↄ̃bi. Et hoc de quãtitate ⁊ extẽsione siue dimẽsionib⁹ materie sufficit q2 q̃o quãtitas ẜm Ar. nõ est alia res absoluta a substãtia ⁊ q̃litate alibi dif fusius ostendet̃.

Cap. xx.

De co gnobili tate ma terie.

e Tiam ostendẽdũ est q̃modo mã p̄⁹ nõ est itelligibilis siue cogno scibilis per se. i. nõ est intelligibilis cogni tione simplici ⁊ ppria sibi. sʒ tñ habitis cõ ceptib⁹ simplicib⁹ ⁊ cõibus ⁊ pticularib⁹ aliarũ reruʒ intellect⁹ põt cõponere eas ad iuicẽ ⁊ p rõnẽ declara re ꝙ tale cõpositũʒ ex aliqb⁹ ↄceptibus sigt aliqd a pte rei ⁊ põt de stare pro re sic hito isto ↄceptu aliqd p̄uat aliq̃. ⁊ postea põt stare sb illo põt itellect⁹ con cipe vl' ↄcludẽ ꝙ est aliqd in reꝝ natura qd p̄⁹ p̄uat for̃a ⁊ postea nõ caret ea. ⁊ illud vocat̃ mã. ita ꝙ per talẽ viã vl' modũ nõ acqrit̃ aliq̃ cognitio icõplexa ⁊ simplex de mã: sʒ tñ vna cõposita q̃ declarat mãʒ ⁊ nullã aliã rẽ. cui⁹ tñ notitie cõplexe q̃lʒ ps exp̄mit̃ aliqd aliud a mã. sic q̃lʒ ps isti⁹. trinari⁹ est nũs im par. vbi qlʒ terius exp̄mit aliqd aliõ a nũo trinario. ⁊ tñ illud totũ declat̃ solũ nũm trinariũ. Opʒ ãt sci re ꝙ hoc nõ solũ veꝝ est de mã sʒ ẽt de forma. q2 for ma sbalis a nobis p aliã viã cognosci nõ põt. imo sic

materia cognoscit̃ p analogiã ad formã. ita for̃a sub stãtialis cognoscit̃ p analogiã ad mãm. nec põt co/gnosci esse forme capiẽdo formã nõ p̃o qualibet re existẽte que nõ est mã. sed p̃o re nata informare aliã: nisi cognoscat̃ aliquo mõ mã: sicut nec aliqs põt co/gnoscere esse p̃rẽ nisi cognoscat esse filij aliquo mõ. tamẽ aliquẽ conceptiones facilius ꝛ plurĩs habẽ/
p° phi. tur de forma q̃ de mã. ꝛ ꝓpter hoc dicit Arist. mãz
T.c.69 magis cognosci p analogiaz ad formã q̃ ecõuerso.

¶ Capitulum. xxi.

Am videndũ est de forma. circa quaz sciendũ est ꝙ lz forma multiplr capiat̃ sicut ꝛ materia ſm ꝙ inferi° dicet̃. tñ ad p̃ns forma capit̃ duplr. vno° p̃o oi
D: esse ente distincto a materia ꝛ cõposito. ꝛ sic forma dr̃ de
forme alte forma que est altera pᵃ cõpositi. ꝛ de accñte ꝛ de intel/
ro pn° ligẽtia separata. Alio° capit̃ p̃cise forma p̃o altera
rei na pte substantie distincta ꝯ materiã. ꝛ sic loquendũ est
turalis. de forma in p̃posito. Est aũt talis forma q̃dã res que p se nõ põt esse. sz semp est in cõposito aduenientes ma terie supposite sine q̃ esse nõ põt. q̃ aliqñ est in mate/ria substãtiãte eã. ꝛ aliqñ nõ solũ nõ est in mã. sz simi/plr desinit eẽ ad modũ q̃ albedo desinit esse i corpe. Ista aũt forma est simplr ingñabilis ꝛ icorruptibilis. capiẽdo gñari ꝛ corrũpi. s. put ꝯueniũt ꝓposito solũ. s. p̃o illo qd̃ gñat̃ ex aliquo tanq̃ ex pte ꝛ corrũpit̃ in aliq̃ tanq̃ in pte. tñ nõ est ingñabilis ꝛ incorrupti bilis capiendo gñabile ꝛ corruptibile magis large p oi illo qd̃ põt eẽ de nouo ꝛ põt desinere esse. Qd̃ aũt forma nõ fit sic igñabilis ꝛ icorruptibilis pz ex hoc: qꝛ si esset ingñabilis ꝛ incorruptibilis. tũc sicut qñ cõ positũ gñatur p̃supponit mã. ita p̃supponeret for̃a. ꝛ per ꝯñs totũ cõpositũ nõ gñaret. nec gñatio distin gueret̃ a cõgregatione. sz sicut qñ dom° fit cõgregan tur ptes dom°. ꝛ debito mõ situãdo ptes ordinant̃. hoc est domũ fieri. ita qñ cõpositũ gñaret̃ mã ꝛ for/ma p̃existẽtes cõgregarent̃ solũ. ꝛ hoc esset cõpositũ gñari. ꝛ ita gñatio nõ distingueret̃ a cõgregatiõe. qd̃ est incõueniẽs. Silr corruptio nãlis esset tm̃ segrega tio ꝛ sepatio vni° ptis ab alia. Cum igit̃ gñatio nãlis distinguat̃ a cõgregatione. ꝛ corruptio naturalis a se gregatione. opz dicere ꝙ aliq̃ pars gñati est de nouo qñ cõpositum gñatur. ꝛ desinit esse qñ cõpositũ cor rumpit̃. sed hoc nõ põt esse verũ de materia. qꝛ illa est igenerabilis ꝛ incorruptibilis substãtia. sicut p̃o batũ est supra. ergo opz ꝙ hoc sit verũ de forma q̃ ipsa est p̃mo qñ cõpositũ generat̃. ꝛ desinit esse qñ cõpositũ corrũpit̃. Ista aũt forma nõ est eiusdem rõnis in oibus gñatis quo materia p̃ma est eiusdem rõnis in diuersis gñatis. imo in omnibus. Si enim forma esset eiusdẽ rõnis in oibus. ꝛ materia p̃ma est eiusdẽ rõnis i oib°. seq̃ret̃ ꝙ oia gñata eẽnt eiusdez rõnis. qd̃ nõ est vꝫ. Est aũt ista for̃a extẽsa hñs ptes distãtẽ a parte. sicut mã hꝫ partẽ distantem a pte. qd̃ eodẽ mõ põt p̃bari quo p̃batũ est supra de materia.

¶ Capitulum. xxij.

Nunc videndũ est quo iste sunt p̃nci/pia gñationis ꝛ gñati. ꝛ quo similiter p̃ncipiũ vnus sine alio. Est aũt sciendum ꝙ sicut tactum est supe/
rius gñari ꝛ corrũpi triplr capiunt̃. Uno mõ stricte. Gñari
ꝛ sic gñari acceptum põt sic describi. illud gñatur ꝙ d: multis
nũc p̃mo est postq̃ nõ fuit. cuius pars p̃cessit aliam modis
partẽ eiusdem que p̃us nõ fuit. Illud corrumpitur qd̃ non est postq̃ aliqua eius pars manet p̃uata alte ra parte que tũc nõ est. ¶ Aliter capit̃ generari ꝛ cor rũpi. magis large p̃o oi illo qd̃ de nouo est. qd̃ p̃us nõ fuit siue aliqua eius pars fuerit siue nulla. Et cor rũpi dicit̃ illud qd̃ nõ est postq̃ fuit siue aliqua eius pars maneat siue nulla. ¶ Aliter capit̃ gñari ꝛ cor/rũpi largissime p̃o illo de cui° noĩe supponente p̃o ipso verificat̃ esse existere. de quo p̃us nõ verificaba/tur. siue nulla pars ſm se totã sit. siue aliq̃. ꝛ corrũ pi p̃o omni illo de cui° noĩe verificat̃ nõ esse postq̃ esse verificabat̃ de illo. siue quelibet eius pars ſm se totã maneat siue nõ. Unde generari ꝛ corrũpi p̃mo modo nõ ꝯueniũt nisi cõpositis. quoꝝ vna pars p̃us erat ꝛ alia nõ vel vna pars manet ꝛ alia nõ. Sed ge/nerari ꝛ corrũpi scđo modo accepta nõ cõueniunt tã tum compositis: sed etiã formis tam substãtialib° q̃ accidẽtalibus: qꝛ iste de nouo sunt ſm se totas. ꝛ ſm se totas desinũt esse. ꝛ sic generari ꝛ corrũpi accepta cõueniunt compositis: qꝛ illa vere sunt ꝛ desinũt eẽ. Generari aũt ꝛ corrũpi tertio mõ accepta nõ solũ cõ ueniunt cõpositis ꝛ formis. sed etiã cõueniunt artifi cialib° ꝛ quibuscũq de quoꝝ nominib° supponẽti/bus p̃o reb° vere p̃dicat̃ esse de nouo vel cessat p̃di cari quãtũcũq nulla pars taliũ de nouo incipiat esse nec desinat esse ſm se totã. Dicit̃ enim dom° fieri vel generari. nõ ꝙ aliq̃ eius pars ſm se totã sit noua. sz solum qꝛ partes per motũ localẽ cõgregant̃ debiteq situant̃. ita ꝙ nulla res de nouo aducnit. sed vna iu xta aliã debite vel supra aliã collocat̃. Similr p solã segregationẽ partiũ dr̃ domus corrumpi. Sciendũz est etiã ꝙ generari nõ solum inuenit̃ silr ꝛ corrumpi in cõpositis ex materia ꝛ forma substãtiali. sz etiaz in aggregatione ex sb̃o ꝛ accñte inherente. sicut qñ hõ fit alb° ibi est vnũ aggregatũ ex hoie ꝛ albedine. qd̃ nec est homo nec albedo: qd̃ quidẽ cõpositũ p̃us nõ erat ſm se totum. ꝛ aliq̃ pars eius. puta albedo. ſm nullã partẽ eius p̃us erat. lz aliq̃ pars p̃us fuerit. s. hõ. p̃maz gñationẽ vocat Aristo. simpliciter dictã. T.c.63
scđam vo generationem vocat gñationem ſm qd.

¶ Capitulum. xxiij.

Sciendum est quo materia ꝛ for ma substãtialis sunt principia generatiõis simpliciter: ꝛ gñati simplr. ¶ Et est sciendũ ꝙ materiã ꝛ for/ Quo
mã esse p̃ncipia gñationis ꝛ gñati nõ est aliud q̃ ma mã ꝛ for
teriã ꝛ formã simul in codẽ loco ꝛ situ existere ita ꝙ ma sint
materia p̃supponat̃ forme in ea recepte. que forma pn° ge
sicut de nouo recipit̃. ita ſm se totaz ꝛ quãlibet eius neratõis
partẽ fit de nouo. vñ si per impole forma adueniens nõ informaret materiã p̃existentẽ illud cõpositũ nõ gñaret̃ capiẽdo gñari p̃mo mõ. sed vñ gñaretur ca piendo gñari tertio mõ. que gñatio nõ esset aliud q̃

congregatio

cõgregatio partiũ p motũ localẽ. Si autẽ q̃ras cãm
quo materia põt in se recipe formã. ⁊ facere vnũ per
se cũ illa. Dicendũ est ꝙ hmõi nõ est alia cã: nisi qꝛ
hic est act⁹ ⁊ illa potẽtia. i. ꝙ materia est q̃dã potẽtia
nata recipe illã formã. ⁊ forma est q̃dã act⁹ nat⁹ reci
pi in illa materia. Et si dr q̃re materia est potentia ⁊
forme act⁹. Dicẽdũ est. ꝙ hoc est qꝛ natura rei est ta
lis nec potest alia cã assignari. nisi qꝛ mã est mã ⁊ for
ma forma. que tñ nõ est ꝓpria cã. ⁊ ideo nõ hꝫ ꝓpriã
cãm. ❡ Et si dicat̃ ꝙ ex quo nõ põt assignari cã hui⁹
hoc nõ est ponẽdũ: qꝛ nihil est ponendũ sine necessi
tate ⁊ cã. ❡ Dicẽduꝫ ẽ ꝙ multa sunt ponẽda que nõ
hñt cãs: ⁊ h⁹ ꝑ experientias vel rõnes. vñ ꝑ experien-
tiã ⁊ rõnem sumptã a posteriori multa ponim⁹. quo
rũ tamẽ causas nescimus: vel qꝛ nõ habẽt cãs: vel qꝛ
habẽt sed eas ignoram⁹ sicut est in ꝓposito. qꝛ ꝓpter
rõnes ⁊ experiẽtias debemus ponere materiã ⁊ for-
mã concurrere ad ꝯstitutionẽ cõpositi. ita ꝙ de po-
tentia materie educit̃ forma tanq̃ eius act⁹. q̃re ⁊c.

Capitulum. xxiiij.

c **Onsequenter** qꝛ bonuꝫ est. Et fuit opio
Alberti. Dubitabit aliqs an aliqd ipsius
forme p̃cedat in materia. qđ po⁹ actiua vo
cat̃ ſm aliquos. vel inchoatio forme ſm Alios. Vi
det̃ eñi multis modernis ꝙ nec̃io in mã p̃cedũt in-
choationes formaꝝ. q̃ postea fiũt forme ꝑfecte ad qđ
mouent̃ rõne ⁊ auctate. ❡ Rõne tali: qꝛ si nihil ipsi
us forme p̃cederet in mã. cũ ipsa mã nõ sit aliqd ipsi⁹
forme: forma anteq̃ fieret in mã esset penit⁹ nihil.
⁊ p ꝯñs forma crearet̃ de nihilo. ❡ Itẽ si nihil for
me p̃cederet in mã cũ forma fiat in mã ab agente. for-
ma esset totaliter ab extrinseco. ⁊ ita agentia essẽt da
tores formarum: qꝛ totalr̃ forma esset ab extrinseco.
❡ Itẽ si nihil forme p̃cederet in mã. forma nõ eẽt i
potẽtia nãli materie: ⁊ per ꝯñs ex eis non fieret vere
vnũ. Hoc etiã ꝯfirmãt auctate Com. dicẽtis ꝙ agẽs
nõ largit̃ multitudinẽ sed ꝑfectionẽ. ❡ Sꝫ ista opi-
nio est ꝯ mentẽ Aristo. qꝛ si in mã p̃cederet aliquid
forme siue po⁹ actiua siue inchoatio forme: q̃rẽduꝫ
est de illo: aut est mã aut aliud a materia. Si est ma-
teria ergo sicut mã nõ est aliquid ipsius forme tanq̃
ps sed tanq̃ sbm. ita nec illud p̃cedẽs est aliqd ipsi⁹
forme nisi sit sbm. Si aũt est aliud a mã ⁊ nõ est ac-
cidẽs. ergo ẽ forma substãtialis: ergo forma substãtialis
p̃cedit formã substãtialẽ in eodẽ simul. ❡ Item aut
tota p̃cedit in mã. aut ps eius. si tota. ergo nulla est
ibi gñatio: qꝛ tota essẽtia cõpositi ẽ pura tã mã q̃ for
ma p̃cedit: si nõ tota. ergo aliq̃ pars nõ p̃cedit. De
ista pte arguo. ista pars est de nouo. ita ꝙ nihil eius
p̃cessit: ergo ista pars creat̃ si rõ eoꝝ sit bona. Simili
ter nõ est maior ratio ꝙ vna ps ꝓcedat in mã q̃ alia
ex quo sunt eiusdẽ rõnis: ergo vel nulla pars forme
p̃cedit in mã: vel q̃libet pars forme p̃cedit in mã. sꝫ
nõ q̃libet: ergo nulla. ❡ Preterea si aliq̃ ps forme
p̃cederet in mã. ⁊ postea alia adueniret: forma substã-
tialis vere susciperet magis ⁊ min⁹ sic. albedo susci-
pit magis ⁊ min⁹: qꝛ corpi hñti albedinẽ postea ad-

Nõ de
ichoata
forma

r⁹ me-
tha. cõ-
mẽto

Impro
bant in-
choatio
nes for-
marum

uenit alius gradus albedinis faciẽs vnũ cum p̃existẽ
te: sed forma substãtialis non suscipit nec magis nec
minus: ergo nulla pars eius p̃cedit. Si dicat̃ ꝙ non
p̃cedit pars forme in materia: sꝫ ipsa tota forma pre-
cedit ſm esse impfectũ ⁊ potẽtiale. ⁊ per agẽs indu-
cit̃ ad esse actuale ⁊ ꝑfectuꝫ. ❡ Contra hoc nõ suffi-
cit: qꝛ illud qđ est tm̃ in aliquo ſm esse potẽtiale non
est ibi realiter. esse enim potẽtialiter in aliquo: nõ est
nisi posse esse p̃esse in re. sicut sor. ſm esse potẽtiale
est in foro: qꝛ põt esse in foro. Si ergo forma ſm esse
potẽtiale precedit in materia ſm rei veritatẽ nõ est in
materia ante generationem: sed põt esse in materia: ⁊
hoc est intentũ p̃ncipale. ❡ Dico ergo ꝙ forma ꝑp
esse potẽtiale in materia nõ plus est in mã q̃ sor. qui
est rome est parisi⁹: qꝛ põt esse parisius ⁊ q̃ albedo
est in nigro. ⁊ frigus in calido: ita ꝙ sicut ille qui est
rome in rei veritate nõ est parisi⁹ sꝫ possit eẽ. ita i mã
q̃ est actu sub forma aeris nõ est forma ignis sꝫ in ea pos
sit esse forma ignis. ❡ Rñdere aũt rõnib⁹ nõ est diffici
le. vñ ꝯcedit̃ ꝙ forma anteq̃ fit est nihil: distinguẽdo
nihil ꝯ ens verũ. nõ tñ est nihil: vocãdo illud qđ per
agẽs non põt esse: ⁊ cũ dr̃ ꝙ forma tunc crearet̃: dico
ꝙ sꝫ vno mõ capiẽdo creari posset ꝯcedi: tñ accipiẽ-
do creari ſm ꝙ Aristo. vocat creationẽ non sequit̃.
Nam duo requirunt̃ ad hoc ꝙ aliqd creet̃. s. ꝙ pri-
mo sit purũ nihil: ita ꝙ nulla eius pars sit p̃cedens. Creatio
❡ Aliud requirit̃ ꝙ fit ab agẽte nõ p̃supponẽte ad- duo dicẽ
actionẽ suaꝫ aliqd tanq̃ sbm nec tanq̃ partẽ eius. ita
ꝙ illi quod debet creari nihil presupponat̃. sꝫ autẽ
forme nihil p̃supponat̃ tanq̃ pars forme quo mate
ria p̃supponit̃ toti cõposito. tñ aliqd p̃supponit̃ for
me tanq̃ sbm. ⁊ iõ forma nõ creat̃. ❡ Ad scđm di-
cendũ: ꝙ forme non sunt totalr̃ ab extrinseco: qꝛ nec̃io
p̃supponũt mãm in q̃ recipiunt̃ ꝓpter hoc idẽ agẽ-
tia nõ sunt datores formarũ. Ille eñi est dator formaꝝ
qui formã p̃existẽteꝫ iprimit alicui: vel ꝓducit formã
in aliq̃ sine quo posset ꝓducere eã: quoꝝ vtrũq3 ẽ im
possibile agẽti nãli: qꝛ nec põt formã p̃existẽtẽ impri
mere alicui vꝫ materie: nec põt eã ꝓducere sine mã.
❡ Ad 3ᵐ dicendum. ꝙ forma nõ dr̃ in potẽtia nãli
esse materie: qꝛ aliqd forme p̃cedit in materia: sed qꝛ
põt esse in materia: qꝛ hoc cõpetit ipsi materie. s. pos
se habere formã ex natura rei sine ol inclinatione ad
ꝯtriuꝫ. ❡ Et si dicat̃ ꝙ aliter est forma substãtialis in
po⁹ materie: ⁊ aliter accñs in po⁹ subiecti: sed accñs
est in potẽtia subiecti: qꝛ põt esse in subiecto: ergo alr̃
est forma substãtialis in mã. ❡ Silr̃ forma substãtia
lis est in po⁹ naturali materie: sꝫ ad hoc ꝙ aliqd fit in
po⁹ naturali alicui⁹ nõ sufficit ꝙ possit esse in illo. nã
tunc graue esset in po⁹ naturali ad sursuꝫ moueri: qꝛ
põt moueri sursuꝫ ⁊ caliditas esset in po⁹ naturali eq̃
qꝛ põt esse in aqua qđ est falsum. non ergo sufficit ad
hoc ꝙ aliqd fit in potẽtia naturali alicui⁹ ꝙ possit eẽ
in illo. ergo plus reqrit̃ ꝙ⁹ nõ dꝫ poni nisi ꝙ aliq̃ in
choatio forme p̃cedat. ❡ Dicẽdũ est ad pᵐ istoꝝ ꝙ
sicut forma sublis ẽ in po⁹ materie. ita accñs est in po
tẽtia subiecti. ⁊ iõ sicut forma substãtialis educit̃ de po
tẽtia materie. ita accñs educit̃ de po⁹ subiecti. i. sicut

indistincte:ita q nihil sit mediū. qñq pōt eē aliquod mediū. sed reqritur cert⁹ ordo sicut plures homines faciunt vnū populuz. Capi. xxvj.

q Uia in precedenti capi. domuz destrui per solum motuz localem partiū adinuicem dictū est ꝛ multis videt̄ ꝯtrium qui dicunt q forma artificialiuz est forma

An forme artificialiuz distiguātur a rebus nālibus.

accidentalis distincta a mā ꝛ sibi per artem adueniēs quēadmodū calor naturalis aduenit igni a quo tñ distinguit̄ realiter. ¶ Ideo ad maiorē noticiam artificialiuz ꝛ gñationis eoꝝ hic nūc breuiter est dicenduz an forma rei artificialis sit ſ3 se totalr̄ distīcta a qualz re naturali. ¶ Ad qd dōm est q ſm viā Aristotelis quādo artificialia fiunt: nulla res de nouo ſm se totam gñatur. vel nō est necessariū q gñetur: ſ3 res de nouo extñs ſm qualz ptez eius: l3 qñq artifice agente mediātibus causis naturalib⁹ noue forme accidentales ꝛ qñq sb̄ales de nouo pducantur. sicut pz in agricultura ꝛ alijs artificialib⁹. Qd aūt nō ſp pducātur noue res ſm se distincte: ſm oēs ptes suas in gñatione artificialiū: persuadebo sic. Si sit ibi aliqua forma noua: ſm qualz ptem eius. aut est tota ista forma in toto artificiato ꝛ qualz pte eius. aut est tota in toto ꝛ pars in parte. aut est tm̄ in pte artificiati. pmū non potest dari qz nullū accidēs: saltē aliud ab accidente aie rōnalis est idiuisibile existēs totū in toto ꝛ totū in qualibet parte. nec potest dari scdm: qz si domꝰ ꝯstruat ex lignis ꝛ ex lapidibus nulla res de nouo aduenit ligno vel lapidi. qz si sic. quero de illa re causata in ligno: vel lapide. aut est sb̄a aut accidēs. nō sb̄a manifestū est. nec accñs. qz nec est quātitas ſm ponētes quātitatē eē aliā rem a sb̄a nec est q̄litas sicut pz inductiue. nec pōt dici q sit aliqs respect⁹. qz talis respect⁹ nō est ponēdus in re extra: sicut alibi ondet̄. ꝛ est ondsum: ſm opi. Arist. Silr̄ querat̄ a quo causat̄ illa res. nō ab artifice. qz artifex nihil agit nisi qz mouet localr̄. sed mouēs localr̄ nō causat nouā rem: ſ3 facit tm̄ rem esse in loco in quo nō erat prius. nec pōt causari ab alio. sicut pz inductiue. ergo nulla res noua ſm se totā distincta acqrit̄ ibi vel causat̄. ¶ Confirmat̄. qz p motū localē tm̄ non est necesse acqri nisi nouus locus. ſ3 ad ꝯstitutionē multoꝝ artificialium sufficit solum mouere localr̄ res nāles. ergo non est necesse q ibi aliqua noua res ſm se totā distincta generet̄.

Impugnat̄ ppa snia

¶ Cōtra istā opionē pōt mltiplr̄ argui. ¶ pᵒ qz artificialia distinguunt̄ a reb⁹ nālibus: sed si nulla res: res noua esset: quelibet res eēt nālis. ꝛ ita nulla distinctio eēt inter nālia ꝛ artificialia. ¶ Scdo qz artificialia cōponunt̄ ex materia que nō est vna. ꝛ forma ſm phz. sed res nālis non cōponit̄ ex istis. gᵒ nō sunt idē. ¶ Tertio hec nō est vera ſm Arist. statua ē es. sed hec est vera. statua est erea. si tñ statua nō diceret aliā rez ab ere. hec esset vera. statua est es. ¶ Ad pᵐ istoꝝ est dōm q nulla res artificialis p se vna distinguit̄ a re nāli.

Solo.

¶ Ad cui⁹ euidētiā est sciendū: q rerū artificialiū quedā est vna per se: sicut qñ fit per solā ablationē partiū a toto: vt ex lapide fit mercuri⁹ vel sola trāsfiguratiōe. sicut qñ es fit statua. Quedā aūt sunt artificialia composita sicut domus ꝛ huiōi. ¶ De pmis dico: q quelibet res artificialis est realr̄ ꝛ vere nālis. Scda aūt nō est res nālis ſ3 est res naturales. sicut domus nō est aliqua res nālis ſ3 est multe res nāles. statua aūt est res nālis vere. balneū etiā est res nālis vere. nec intēdit hoc phs negare. sed p talē ppōnē: res artificialis nō est res nālis. intēdit dicere q talis res nō est nālis talis q̄lis fit p artē. v. g. Si dicatur statua nō est res naturalis. p istā ppōnē intelligit istam. nulla res nālis est nāliter statua qz nulla res fit per nām statua. sed tñ fit per artē statua. Similiter aqua nō est naturalr̄ balneū. sed aqua per artem fit balneū. ꝛ tñ hoc nō obstante: nulla res est balneuz: vel in balneo nisi res nālis. in nullo eni differt ista aqua ab alia aqua nisi qz hec hz calorē vel miscet̄ euz herbis vel qz est in aliq̄ loco determinato que oia nullā aliā rez dicūt in illa aqua a re nāli. vnde si ponat̄ aqua in aliquo loco ꝛ p nām postea fieret calida totū esset naturale ꝛ esset balneū ꝛ tñ in nullo distingueret̄ ab aqua que per artē fit balneū. sicut quedam dicūr balnea naturalia ꝛ quedā artificialia. l3 forte aliquo mō diuersificent̄. tñ si in nullo diuersificarent̄ nisi quantum ad agens extrinsecum: puta q vnum sit balneū a nā. ꝛ aliud nō sit balneū nisi ab arte: ꝛ volūtate ꝯcurrente: vnuz diceret̄ balneū naturale ꝛ aliud artificiale. i. vna aq̄ fit balneuz nālr̄ ꝛ aqua p artem fit balneū: vel per accidēs. Et sic dicendū est q p istā ppōnē: artificialia distingunt̄ a naturalib⁹. debet intelligi ista: ista nō sunt talia per artem qualia per naturaz vel a natura: ꝛ ista sunt talia artificialiter qualia nō sunt naturalr̄. Et si dicat̄ q Ari. in scdo phy. dicit q artificialia nō hñt in se principiū motus ꝛ quietis: naturalia aūt hñt in se pnᵐ motus ꝛ quietis. gᵒ ꝛc. t. 2. 3.

¶ Dōm est q scdm Ari. artificialia hñt in se pncipium motus sed nō per artē. qz p artē nihil acquirit̄ de nouo: qd sit principiū motus nālis ut habeāt in se pncipiū ꝛ nō nisi a natura. ¶ Ad scdm dōm q Arist. capit large cōpositum pro ol eo qd est aliqd psuppositum trāsmutationi: qd p trāsmutationē fit tale q̄le prius nō fuit siue ibi cōcurrāt diuerse res realiter distincte siue nō. ꝛ hoc est qd voluit Arist. dum dixit pᵒ phy. q quedā gñant̄ trāsmutatione. quedam vo appositiōe. alia vo subtractione. vbi non opz aliqd addi: sed tm̄ subtrahi. ꝛ ex hoc ipso q subtrahūtur partes debito mō dr̄ esse tale quale nō fuit prius: non pter rem additā sed subtractam. ¶ Ad 3ᵐ dico q Arist. non intēdit simplr̄ istam negare. es est statua sed intēdit dicere q hec est per accidēs. es est statua: ꝛ q es nō est naturalr̄ statua: sed tm̄ per artem. Et si dicas. ista naturalia trāsmutant̄ ad formas artificiales: sed transmutatio non est sine omni acquisitione vel deperditione. quia omnis motus est ad aliquē terminuz subiectiue vel successiue inherentez trāsmutato. Dico q non est necessariuz: sed sufficit frequenter vt localiter moueant̄ ad locum continentē ꝛ locantem transmutatū. ideo non est necesse q quādo res naturales fiunt res artificiales: q aliqua res artificialis de nouo acquirat̄. sed sufficit frequēter q lo-

caliter moueantur. Sic ergo dicendū est: ꝙ aliqua res artificialis est vere res naturalis ⁊ aliqua res artificialis est res naturalis: ⁊ non est res naturalis. sicut domus lectulus ⁊ huiusmodi.

❡ Explicit prima pars Summularū in lib. Physicorū Venerabilis inceptoris Fratris Guilielmi de villa Occā anglic: Ordis Minor sacre theo' magistri. inuictissimorū noialiū academie pncipis.

❡ Incipit 2ª ps Sūmulaꝝ in li. physicoꝝ. Ca. pᵐ

De cā mā disputat.

Quoniam generatio naturalis: ⁊ similiter generatum: non tñ requirunt materiā ⁊ formā tanꝙ partes: sed etiam requirunt causas essentiales ex quibus dependēt ⁊ sine quibus esse non possunt: saltem quādo primo sunt.

2º phy. t.c.28.

Et ideo post predicta iam restat determinare de causis rerum naturaliū. Assignat aūt Aristo. quattuor gñs cāꝝ. s. mālē: formalē: efficientē: ⁊ finalē: quaꝝ

Cārum sufficiē dūs.

sufficiētia pōt sic accipi. ois cā rei vel est itrinseca vel extriseca. si itrinseca. sic est mā vel forma. qr p̄la nō sunt de eē rei itrinseca. si extriseca: vl' est illud qd̄ fac formā in mā. ⁊ sic est cā efficiens: vel est illud pp qd̄ agēs facit formā in mā vl trāsmutat eā: ⁊ sic est cā finol'. Cā gº mālis est illa res q̄ trāsmutaᷓ p agēs. ⁊ iō sic aliqd trāsmutaᷓ duplr: sic cā mālis capiᷓ duplr. Aliqñ eni aliqd trāsmutaᷓ ad verā rē sibi inherētē ⁊ iformātē: sicut mā trāsmutaᷓ ad formā sbalem: ⁊ aq̄ ad calorē. Aliqñ aliqd trāsmutaᷓ ad rē. s. ptinentē solū absq̄ hoc ꝙ aliq̄ res sibi de nouo adueniat: ⁊ sic est de motu locali. sic cā mālis pōt duplr capi. vnoº pprie. ⁊ tūc aliq̄ res alia rei iformaᷓ. ⁊ sic mā inuenit i gñatiōe sbie tā respectu forme sbalis: ꝙ̄ respectu forme accñtalis. Alioº accipiᷓ magis large ⁊ iproprie p trāsmutabili trāsmutatiōe qua fit tale q̄le nō fuit añ. vel icipit eē in loco i quo antea nō fuit. ⁊ ad hoc sufficit mutatio localis totiº. vel aliq̄rū partiū. ⁊ sic dicē phs ꝙ es est mā statue. ⁊ argētū phiale. nō itelligēs aliud nisi ꝙ es p suā mutationē localē fit statua ⁊ argētū p suā trāsmutationē localē fit phiala. l3 nō q̄l3 trāsmutatio localis argēti vel ptis argēti ad hoc sufficiat. s3 determiata. S3 dices. nulla est mā suiipsiº. s3 sm pdicta es est statua. ⁊ argētū est phiala. ergo nec es est mā statue. nec argētū mā phiale. ❡ Dōm ꝙ hmōi ppōnes sm pprietatē sermonis non sunt absolute ꝯcedēde. sed sunt sb sensu quē doctores intēdūt exponēde. vt sit sensus. argentū est materia fiale. i. argentū per suā trasmutationē determinatā fit fiala. ⁊ ideo in tali mō arguēdi argentum est materia fiale. argentū est fiala. gº fiala est materia fiale. est fallacia amphibologie. Si eni maior sumaᷓ pprie ⁊ de virtute sermonis est falsa: ⁊ argᵐ est bonū sed sic nō intelligūt eā doctores. Si aūt sumiᷓ iproprie ⁊ sub certo intellectu auctorum. tunc est vera: ⁊ argumentū non valet. sicut nec argumentum in quo pro maiore ponitur sensus maioris. Oportet autem scire ꝙ preter dictos duos modos capiendi materiā: quibus vt plurimū vtiᷓ philosophus hoc nomie: materia sunt alij modi accipiēdi hº nomē materia quibus alie scie aliquando vtuntur. vnde logicus quādoq̄ accipit materiam non pro trāsmutabili: sed pro obiecto vel sbiecto sciencie. quod tamen subiectū vel obiectum non oportet esse transmutabile. ⁊ sic multi dicunt: ꝙ tale vel tale est subiectū talis vel talis sciencie. Similiter morales dicunt passionē: ⁊ operationem esse materiam virtutis. ⁊ hoc. qr virtus habet moderare ⁊ extinguere tales passiones vel operatiōes. S3 de istis modis ⁊ cōsimilibus: si qui alij fuerint: non pertinet ad philosophum naturalem: nisi qñ forte vtitur terminis aliarum scientiarum. Sciendū est etiam: ꝙ quādoq̄ isti termini dr̄nt in significando. s. materia ⁊ cā materialis. quia aliquid dicitur materia alicuius: cuius tamen nō est pars nec ipsū. sicut materia dicitur materia forme substātialis. ⁊ sbm pōt dici materia accidentis ⁊ tamen materia nō est ps forme. nec est ipsa forma. nec sbm est pars accidentis. nec ipsum accñs sed sm modū loquēdi philosophorū nihil diciᷓ causa materialis alicuius: nisi sit pars illiº: quomō materia est pars substātie composite: ⁊ ideo dicitur causa materialis compositi: ⁊ non dicitur causa materialis forme: nisi sit ipsum. ⁊ tūc improprie diciᷓ cā materialis ipsius: sicut diciᷓ ꝙ es est cā materialis statue improprie loquendo ⁊ per quādā similitudinē ad cā materialem pprie dictā. sicut eni3 materia trāsmutaᷓ ad formā post ꝙ̄ trāsmutationē vere cōtingit dicere tale compositū est. qd̄ prius nō fuit. ita post transmutationē determinatā eris: vel alterius rei: idem contingit dicere. ꝙ statua est ⁊ prius nō fuit ve3. ideo transsumptiue dicitur ꝙ es est causa materialis statue. Cō similiter dicendum est de consimilibus artificialibus

Dr̄unt mā ⁊ cā mālis.

Capitulū scōm.

De cā fo2ali.

Causa aūt formalis. s. forma. sicut ⁊ hoc nomē: materia: duplr capitur. vno mō pprie: ⁊ stricte pro re distincta informante materiā: cū qua facit vnum p se: sicut in gñatione sbie. in qua cōpositū cōponitur ex materia ⁊ forma. siue per accidens. sicut in cōposito ex sbto: ⁊ accidente. qñ enim homo fit albus. ex hoie ⁊ albedine fit vnū per accidēs. qd̄ nō est nec hō nec albedo sed est simul homo ⁊ albedo cui nō habemus nomen distinctū impositū: l3 aliqñ quādoq̄ vocēt ipsum cōpositū hoc totū aggregatū. s. homo albus sed improprie. Aliter capiᷓ hoc nomē causa formalis: ⁊ hoc nomē forma: magis improprie pro aliquo qd̄ post trāsmutationē est tale: q̄le añ nō fuerat. ⁊ sic dicit Ari. ꝙ figura est forma statue. qr sicut forma inherens mī ic nō est nisi post transmutationē materie sic nō est veru3 dicere ꝙ talis figura est: nisi post trāsmutationem eris: vel alicuiº alterius quod fit statua. ⁊ ita dicitur similitudinarie ꝙ figura est causa formalis statue: vel ꝙ est forma eris: cum tñ nō sit aliq̄ res alia ab ere vel aliq̄ alia re q̄ fit statua. Et ita istis duobº modis capiēdo hoc nomen. forma. ⁊ hoc nomen

causa

causa formalis vtitur phus nālis. q̃uis nōnunq̃ ab alijs aliter accipiant. de qbus nō est mō dicendū. sed patere pōt aliqualr p dicta in ca. pcedenti: qz mā df respectu forme: & forma respectu materie. Sicut aūt differunt isti teri mā: & cā materialis: ita differunt isti teri. forma: & cā formalis. Nam forma sbalis df forma materie sed nō df causa formalis materie. sed est cā formalis totius cōpositi: ex mā & forma. & non est ipsum cōpositū sed pars eius. ¶ Silr similitudinarie df q figura est forma eris & causa formalis statue & hoc qz illa res ante transmutationē est es: sed nō est statua: ante transmutationem. quare & cetera.

Capitulum tertium.

De efficiēte sermo [p] Ost capitula de causis intrinsecis dōz est de causis extrinsecis: & primo de cā efficiente: quā phi. vocat principiū vnde mot⁹: qz causa efficiens est mouēs p

T.c.18 2.phy. pter qd oē mouens potest vocari efficiēs. ¶ Est aūt

Cause efficiētis multiplex divisio aduertendū q causa efficiēs triplr accipit. stricte. large. & largissime. Stricte df cā efficiens. qn causat rez nouiter existentē. ita q nihil illius rei precessit: sicut ignis gñat ignē: & sol calefacit: ibi eni forma sbalis & accidentalis nouiter est. Large df cā efficiēs illa que facit aliqd eē aliquale: q̃le prius nō fuit. siue rem nouam faciēdo: siue partē pexistentē cōiungendo: siue partes auferēdo: vel alijs modis psimilibus trāsmutando. & sic df q artifex est cā domus: qz solū cōponit partes domus ad inuicē & tñ nulla res Fm se totā noua est acqsita. q̃uis sit vez dicere: hec domus est: & prius nō erat: vez dicere. Largissime df cā efficiēs pro oi mouente. siue illud mouēs faciat vnū ex multis siue transmutādo partes. siue auferēdo. faciat alterius figure q̃ prius: siue ēt solū trāsmutat illud localiter. Et sic dicimus q intelligētia est cā efficiens: motus celi. i. mouet celū. & tñ nullā rez nouā causat in celo. sicut postea ostendet. nec ppter aliud df efficiens nisi qz mouens. ¶ De duob⁹ aūt vltimis modis accipiēdi cām efficientē nolo loq in hoc capi. sz tñ de primo. ¶ Sic aūt accipiēdo cām efficientē sciendū est q cā efficiēs est illa. ad cuius existentiā realē hz aliqd aliud esse de nouo totaliter distinctū ab illa causa. Si eni ista descriptio ōstruat perit ois via pfuadendi: & cognoscendi aliqd esse causam efficientē alterius. ppter hoc eni videmus q igne approximato ligno seqtur calor in ligno. & qz nisi ignis esset approximatus ligno nō eēt calor in ligno: dicimus q ignis est cā caloris. Silr est de alijs. ppter qd pz q non est aliqua cā sine qua nō pprie loquēdo q̃uis regratur aliqñ āmotio alicuius impedientis causationē. sicut est qñ est fenestra clausa que ipedit illuīationē solis. Est aūt sciēdū q cā efficiens: que facit nouū effectū: triplr accipit. vno mō pro cā sufficienti: que vocat a quibusdā cā totalis. & vocat cā totalis illa q circūscripto oi alio: qd nō est sbz forme: facit effectū: sicut ignis qñ nihil pcurrit: ad calefactionē pter lignū. ignis est cā totalis efficiēs: vel magis pprie sufficiēs vel pcisa. Alia est cā insufficiens que sine alia nō facit effectū. sicut in medicina pz. vbi pz pro multis effectib⁹ pducēdis: diuerse res diuersaz specierz pmiscent: & cōmiscent. & sic corpus celeste est cā insufficiens: respectu generabiliū diuersoz. Similiter causa inferior est insufficiens. qz sine corpore celesti nō habet effectū suum. sicut ad gñationem asini non sufficit asinus sine corpore celesti. nec corpus celeste sine asino. propter

hoc dicit phi. q homo generat hominē & sol secun- *t.c.16*

do phy. quia nullū per se est sufficiens. & quādo cause insufficientes cōcurrunt ad eundē effectuz habent ordinem adinuicē. qz quādoqz vna depēdet ab alia. sicut planta dependet a sole: quādoqz autez non dependet vna ab alia. sicut quandoqz diuerse herbe cōcurrunt ad eundem effectum in corpore humano. ¶ Oportet autem scire q causarū efficientiū quedā est vniuersalis: quedam particularis. Cause vniuersales: sunt ille que cum diuersis causis cōcurrunt ad effectus illarum causarū. sicut sol idem cōcurrit cuz planta ad causandum plantā. & cū asino ad causandum asinum. & sic de alijs. Causa particularis est illa q nō pōt nisi in vnū effectū. vel saltē in pauciores effect⁹. etiam cum alijs: sicut herba in pauciores effectus potest q̃ sol. ideo dicitur particularis respectu illius. Ex quo patet q sol p eandē virtutem potest in diuersos effectus. Si eni p aliam & aliaz virtutem producātur diuersi effectus nulla illarum esset causa vniuersalis. imo q̃libet esset causa particularis. Sol ergo p eandem virtutem multos effectus producit. Ex quo pz q falsa est ista ppositio: q ad diūsitatē effectuum sequitur diuersitas causarū. nam sol habet diuersos effectus: tam in diuersis passis q̃ in eodez: sicut in eodem medio habet causare lucem: & calorē: & tamen sine diuersitate solis. Claret etiam ex dictis q falsa est hec propositio. diuersitas causarum arguit diuersitatem effectuum. nam sicut declaratū est. diuerse cause concurrunt ad eundem effectum non solum specie: sed etiaz numero. similiter patet q sol calefacit sine igne. & econuerso. Cap. iiij.

[q] Uartum genus cause vocatur cā finalis. Circa quam est primo sciendū. qd est causa finalis. Secūdo quomodo est causa. Tertio Fm quod

esse est causa. ¶ Circa primū est sciendū q Aris. po- *quid sit*

nit finē esse causam hoc modo. Illud p qd puenien- *finalis*

ter rñdetur ad qōnem factā: p quare: est cā finalis: sz *causa*

p finem rñdet ad qōnē factaz p quare. Si. n. querat quare ille ambulat: puenienter rñdetur: vt sanet vel ppter sanitatē ergo finis est causa. ¶ Circa scdm. s. *quo nā*

quomō est causa: est primo sciendū q finis nunq̃ est *pacto*

causa nisi qñ efficiens est causa: cuius ratio est: qz n finis *finis*

nis sit causa est alicuius effectus causa. sed ois effect⁹ *causet*

est ab aliquo efficiente: ergo qñcunqz est finis cā: tūc est efficiens causa. ¶ Scdo sciendū: q finis non tm est causa effectus: sed etiā mouet efficientē. quod quidem mouere non accipit pro transmutatione efficientē. sed accipitur pro desiderari vel amari ab efficiente. vnde si sanitas esset per se extra: efficiēs diceretur moueri a sanitate: sz nō transmutet a sanitate. & ideo quādo dicitur. finis mouet efficientem. capit moue-

re metaphorice vel iproprie. s. p amari vel deside-rari. ꝛ nõ accipit pprie p trãsmutari. ¶ Ex pdictis pz quomõ cã finalis cãt. qꝛ cãm finalez cãre nõ est aliud ꝙ illud esse ppter qḋ amatũ ꝛ ðsideratũ efficiẽs agit actu vel pducit. ita ꝙ ad hoc ꝙ sit cã finalis duo reqrunt. s. ꝙ amet vel desideret. ꝛ ꝙ efficiẽs pducat qḋ amat vel desiderat ipm siue faciat ipsuz pp aliud siue nõ. vñ sicut cã efficiens est duplex. s. sufficiẽs ꝛ insufficiẽs. siue totalis ꝛ partialis ſm modũ loquẽdi aliquoꝝ. ita cã finalis est duplex. s. sufficiẽs ꝛ insufficiẽs. sufficiens est illa ppter quã amatũ vel desideratũ efficiẽs agit. ẽt si aliḋ nõ amaret nec ðsideraret efficiẽs ageret. insufficiẽs est illa pp quã amatũ vel desideratũ efficiens nõ agit: nisi alio amato vl desiderato. Sicut si aliqs accedat ad aliquẽ locũ vt comedat vel bibat. ita ꝙ nõ solũ ppter potũ vel cibũ accedat. sed pp vtrunqꝫ sil. ꝛ iḋ vtrũqꝫ est cã finalis sed isufficiẽs. Ex qbꝰ apparet ꝙ eiusdẽ rei põt esse plures cãe finales ꝛ nõ solũ insufficiẽtes sed ẽt sufficiẽtes. sicut si aliqs accedat ad aliquẽ locũ vt ibi inueniat thesauꝝ ẽt si nihil aliud speret inuenire. ꝛ ẽt vt inueniat cibũ ẽt si nihil aliud speret inuenire. sunt ibi duo fines sufficiẽtes. ¶ Et si dicat vnius rei vnica est cã finalis. Dõz est ꝙ hoc nõ est vlr veꝝ. imo vnius rei põt esse plures cãe finales. sicut eadẽ res põt eẽ cã finalis pluriũ effectuũ qñ plures cãe agunt pp eãdẽ finẽ amatũ. ¶ Circa tertiũ. s.

ſm qḋ eẽ cã finalis põt cãre. dico ꝙ itelligẽdo pp ſz qḋ eẽ cã finalis cãt qñ cãt: cã finalis põt cãre siue existat siue nõ. ¶ Ad cuiꝰ euidentiã est notãdũ ꝙ qñqꝫ finis nõ est effectꝰ efficientis ꝛ qñqꝫ est. qꝛ qñqꝫ finis mouet qꝛ est amatꝰ absqꝫ hoc ꝙ sit desideratꝰ. Et tũc nõ opz ꝙ sit effectꝰ efficiẽtis sꝫ põt psupponi actiõi agẽtis. sicut qñ aliqs agit ex amore alterius: ille vere ẽ finis: qꝛ ẽ iste pp quem amatũ: effectꝰ pducit ꝛ isto mõ dꝛ ꝙ deus est finis oium. qꝛ est ille pp quem amatuz oia fiunt. silr etiã qñ aliqs bibit potionẽ amarã: ipsemet est finis. qꝛ diligit seipm. iḋ ↄcupiscit sibiipsi sanitatẽ iḋ bibit potionẽ amarã. silr ẽ qñ aliqs sanat seipsum ex amore suiipsiꝰ. ipsemet ẽ finis. qꝛ. n. amat se ipsum iḋ acqrit sibi sanitatẽ. ¶ Qñqꝫ finis est ðsideratꝰ. ꝛ tũc põt esse effectꝰ agẽtis. sicut si aliqs desiderat sanitatẽ ꝛ ppter eã bibit potionẽ amarã. sanitas ẽ finis potionis amare. qꝛ ppter sanitatẽ agens bibit eã qꝛ desiderat eã. etiã illa sanitas est effectꝰ illiꝰ actiõis qꝛ illa potio efficit sanitatẽ. ¶ Ad ppositũ dico. ꝙ qꝛ illud qḋ est: aliqñ põt amari ꝛ qñ amat põt agens aliquẽ effectũ pducere qḋ nõ pduceret nisi amaret: illḋ qñ est: ẽ cã finalis. Silr qꝛ aliqd põt desiderari qñ nõ est: ꝛ agẽs põt aliquẽ effectũ agere qꝛ desiderat illud nõ enĩ ageret nisi desideraret. iḋ sicut aliqd põt ðsiderari tñ nõ est. ita põt esse cã finalis qñ nõ est. qꝛ nihil aliud est eẽ cãm finalẽ nisi eẽ amatũ vel desideratũ ppter qḋ agẽs agit. ꝛ hoc ẽ qḋ coiter dr: ꝙ ꝙuis finis

nõ sit in re extra: est tñ in intẽtione agẽtis. ¶ Sꝫ ↄ: illud qḋ nõ est nõ põt esse cã alicuius: ergo qñ finis nõ est nõ põt esse cã alicuiꝰ. ¶ Silr finis ẽ nobilior hiis q̃ sunt ad finẽ. sꝫ qñ finis nõ est: nõ est nobilior hiis q̃ sunt ad finẽ. ergo tunc nõ est cã. ¶ Itẽ qñqꝫ finis est effectus vt dictũ est. ergo tũc nulliꝰ est cã. qꝛ nec agentis cũ nõ habeat nec habẽ possit. nec effectus. qꝛ nihil est cã suiipsius. ¶ Ad primũ dico ꝙ illud qḋ nõ est nec ab aliquo amat nec desiderat nulliꝰ est cã: sed sicut illud qḋ nõ est põt desiderari. ita potest eẽ causa. ¶ Ad scḋm dico. ꝙ nõ semp finis est nobilior hiis q̃ sũt ad finẽ. qḋ maxie veꝝ est ð fine desiderato. qꝛ nõ semp finis desideratꝰ est nobilior hiis q sunt ad finẽ. ¶ Ad tertiũ dico. ꝙ qñqꝫ finis desideratꝰ non est qñ agẽs agit. ꝛ tñ est cã finalis actiõis. sicut aliqs qñqꝫ bibit sciroppũ anteꝙ sanet. ꝛ tunc sanitas est cã finalis istius potatiõis ꝛ nõ agẽtis nec suiipsius ꝛ tũc sũt plures effectꝰ ordinati aliquoꝝ ꝛ posteriores sunt cã finalis prioꝝ. Qñqꝫ aũt agẽs agit imediate desideratuz. qꝛ nõ sũt plures effectꝰ ordinati sed tñ vnꝰ in ea actione pductus. ꝛ tũc illud desideratũ nõ est cã finalis. ꝛ iḋ tunc aliqd est cã finalis alicuiꝰ qñ desiderat ab agẽte faciẽte aliud nõ ipm. Et si dicat qd est cã finalis talis actionis. ¶ Dõm est ꝙ talis cã finalis est aliquid amatũ: ex cuius amore aliqd pducit. qḋ amatũ est vl ipm agens vel aliud. vñ frequẽter in actiõibꝰ humanis causa finalis est illemet hõ agens opationes suas.

Capitulum quintum.

X predictis colligi põt diggrediẽdo: ꝙ multi assignantes fines sciaꝝ ꝛ causas finales eaꝝ: nisi melius itelligant nõ ↄuenienter pcedunt. Dñt. n. ꝙ aliꝰ est finis agentis vel sciẽtis ꝛ scie. vñ finis scie est opatio ſm illam sciam. finis autẽ sciẽtis est illud qḋ intendit a sciẽte. sed hoc põt bñ ꝛ male intelligi. ¶ Ad cuius euidentiã est notãdũ ꝙ qñqꝫ ſm rectã rõnem dꝫ aliqd intẽdi ab agente: qḋ tñ ab eo non intendit nec desiderat. qñqꝫ aũt euenit. ꝙ illud qḋ nõ dꝫ ðsiderari pp aliud desiderat. ita ꝙ illud qḋ nõ dꝫ eẽ finis aliqñ sit finis. ꝛ ecõuerso. illud qḋ dꝫ esse finis nõ sit finis. ¶ Si aũt finem vocẽt scie illud qḋ ſm rectã rõnem dꝫ desiderari a sciente. veꝝ dicunt: qꝛ alius est finis scie ꝛ aliud scientis. qꝛ qñ nõ intẽdit illud qḋ dꝫ ſm rõnem illaz sic põt saluari dicta cõia. hoc nõ obstãte dico ꝙ pprie loquẽdo de cã finali illud ppter qḋ addiscens acqrit sciam: vere est cã finalis scie. qḋ põt psuaderi sic. Qꝛ illud p qḋ cõuenienter põt rñderi ad qõnem factaz p quare de eẽ vel fieri alicuius est cã illiꝰ sed p talẽ finẽ desideratũ a sciente. rñdetur ad qõnem factã p quare. vt si sic querat ab aliquo q̃re est ista scia vel pducitur. qñqꝫ ↄuenit vere rñdere vt iste doceat vel ditet. ergo tunc ipsa doctio vel ditatio est cã finalis. ¶ Itẽ illud sine quo mlte res nõ eẽnt est cã efficiẽs si pprie moueat. sic ꝛ cã finalis si moueat metaphorice. sed aliqñ qs addiscit vt ditet. ergo diuitie sunt cã finalis illius scie. ¶ Qḋ aũt qḋ non intendit ab adiscẽte nõ sit pprie cã finalis. probo sic. qꝛ nihil hꝫ rõnem cause finalis nisi qḋ mouet agens ad agendũ. sed nõ intentũ vel nõ amatũ nec desideratũ nõ mouet agẽs ad agendũ. ergo non est pprie causa finalis. Dico tñ ꝙ ꝙuis nõ deberet esse finis nisi qḋ amat vel desiderat ſm rectã rõnem. tñ qñqꝫ finis est de facto illud quod amat vel desiderat ↄ rõnẽ. Sꝫ forte queres qñ aliqs

adiscit

ſm qḋ ẽ finis causet

Qḋ finis non sit cã cũ non est obicitur

Diluuntur rõnes

adifcit fciam fpeculatiuā vt ditetur vel vt honoretur. nunqd honor vel diuitie fint p fe caufe finales illius fciētie. ¶ Dicendū eſt q̄ funt p fe caufe illius fciētie qꝛ nō ppter aliud adifcit. Nā ficut eſt de caufa efficiē te ita eſt de caufa finali. fed fic eſt de caufa efficiente. q̄ tunc dꝛ caufa efficiens p fe alicuius effectus qñ il le effectus nō pōt produci pro tūc nifi ab illa caufa: lꝫ pro alio tpe poffet pduci fine illa cā: ꝛ hoc ab alia cā. Sicut calor poteſt pduci in ligno ab igne ꝛ a fole. ita fimilr eſt de cā finali. qꝛ illud dicet cā finalis p fe ali cuius effectus fine quo talis effectus pro tūc produ ci non poffet. quia ad caufam p fe fufficit q̄ effectus fine illo non poffit eſſe. quod eſt verum tam de agen te naturali q̄ de caufa finali.

Capitulum fextum.

p Redicta de caufa finali intelligē da funt de agēte appoſi to ꝛ fponte. de qbus manifeſtū eſt q̄ agūt ppter finē ꝛ q̄ eſt aliqua caufa finalis ipfo rum. de alijs aūt que nō agunt p cognitionē ꝛ volun tatem. magis dubium eſt an agant ppter finē ꝛ vtrū in talibus fit ponēda caufa finalis. ¶ Nā de iſtis eſt magis dubium q̄ de aiatis aīa fenſitiua. ꝛ q̄ de aīa libus. in qbus eſt appetitus alicuius non habiti. pro pter quē appetitū multas agunt opationes quas non faciūt ceſſante appetitu illo ꝛ ppter ꝯrias actiōes q̄s agunt diuerſis tēporibus ſm fucceſſionē ꝯrioꝝ appe tituū in eis. Primo ergo vidēdū eſt quō aliqua agūt ppter finem. de qbus videndū eſt. q̄ ficut aīal rōna le defiderans aliqd ꝛ ppter hoc opatur. ꝛ ideo illud dꝛ eſſe finis ꝛ cā finalis. fic aīalia bruta defiderantia illud qd nō habent multas hñt opationes ꝛ illud de fideratū fiue appetitū eſt cā finalis illaruꝫ opationū. ꝛ ideo qñ appetitus fenſitiuus pcedit in bruto pōt ibi affignari caufa finalis refpectu cognitiōis humane. qñ eñi in brutis appetitus nō precedit opationē. ficut qñ aīal fentit aliqd: refpectu cuius non eſt appetitus. tunc dōm eſt q̄ eodē mō eſt ponenda ibi cā finalis: fi cut refpectu actionū fine oī cognitione. ¶ Silr dōm eſt de opationibus humanis quas nō agit hō p defi derium vel amorē precedentē. Propter quod dōm eſt. qñ refpectu inaiatoꝝ eſt caufa finalis. De quo mi hi videt eē dōm ſm principia Ari. q̄ fi inaiata a nul lo cognofcente finem regant nec moueant: q̄ in eis non eſt cā finalis. qꝛ funt mere agentia ex neceffitate nature nihil pretendentia. Si aūt regantur ab agente cognofcente vel producēte: in illis eſt ponēda caufa finalis que nō eſt ppie intenta nec defiderata ab agē te inaiato. fed a dirigente vel mouēte. dꝛ tñ iproprie caufa finalis illius actionis vel opationis. ficut quan do aliqs fagittat ad aliquem terium dirigens fagittā. vel volens interficere aliquē. illa īterfectio nō eſt pro prie caufa finalis illius fagittationis vel motus fagit te. vt fic proprie loquēdo non dicatur tale agens age re ppter finem talem. fed hoc proprie dicit de dirigē te vel mouente tale agens. vnde nō proprie dꝛ q̄ fa gitta mouet vel agit propter interfectionē. fed bene dicit q̄ fagittans fagittat propter interfectionē. Simi liter fi aliquis p ignem comburrit aliquā domuꝫ vel aliquod aliud. ꝛ propter hoc mouet ipfum de loco ad locum: nō dicit proprie q̄ ignis facit iſtā combu ſtionē. fed hoc proprie dꝛ de mouente. Sed iſta ex empla nō funt propria. qꝛ aliquando exempla poni mus nō vt ita fit fed vt fentiant q adifcunt. Attamen adhuc poteſt dici: q̄ quādo fagitta mouet a fagittā te q̄ ibi duplex eſt motus. f. fagittam primo mouēs. ꝛ ab iſto eſt proprie finis. f. interfectio alicuius quam intendit. Aliud mouens eſt aer q non intendit iſtum finem. ꝛ propter hoc aer nō mouet fagittam propter illum finem. Propter dicta Ariſto. oportet fcire. q̄ q̄uis apud eum pōt multipliciter dici caufa finalis. tamen ad prefens dupliciter accipit. vno modo pro priiffime. ꝛ fic finis dicitur aliquod intentū. fiue de fideratum vel amatum. propter quod agens agit. ꝛ fic naturalia pure inanimata fi non moueantur ꝛ di rigantur ab aliquo agente nō habent caufam finaleꝫ vel finem. ¶ Alio modo dicit caufa finalis vel finis pro illo q̄ fecūdum curfum nature nifi impediatur fequitur aliud. vel opatio alterius. ꝛ eodē modo fe quitur ac fi eſſet prefcitum vel defideratum ab agen te ꝛ iſto modo finis reperitur in inanimatis. etiā po fito q̄ a nullo cognofcente regulentur vel mouean tur. ꝛ fic loquitur phyloſophus de caufa finali fecun do phyficorum verfus finem. vbi ponit in natura fi t.2.79 nem. quia eodem modo fit ac fi fieret ab arte.

Quō inanimata agūt ppter finem

Capitulum feptimum.

p Oſtquaꝫ dictū eſt de caufis que funt ꝛ quomodo cau fant. nunc dicendum eſt de modis caufa rum ꝛ conditionibus. ¶ Affignantur au tem ab Ariſto. fecundo phyficorū fex modi caufarū T.2.36 principales. de quibus eſt notandū primo q̄ philo fophus non vocat modos caufarum aliqua inheren tia a parte rei ipfis caufis: Sed vocat modos caufa rum quafdam conditiones predicabiles de nomini bus caufarū. non tamen vere predicantur de eis nifi quando fupponunt pro ipfis caufis. Illi autē modi diuerfi competunt non folum diuerfis caufis diuer forum generum. fed etiam diuerfis in eodē genere. vnde quedam funt priores ꝛ quedā pofteriores. fi cut caufa fanitatis dicitur artifex ꝛ medicus. caufa p pinquior fiue prior eſt medicus. ꝛ artifex pofterior fi ue remotior. ¶ Intelligendum eſt autem q̄ iſti duo modi caufarum. fiue iſta diuifio poteſt duobus mo dis intelligi. vno modo vt vere vna res fit caufa re motior ꝛ alia caufa propinquior. ꝛ fic inuenitur iſta diuifio verificari de caufa efficiente ꝛ finali. Sed de caufa efficiente vno modo tantum. de caufa autē fi nali dupliciter. vnde aliqua caufa efficiens dicit pro pinqua. ad cuius eſſe fequit aliud ficut ignis eſt cau fa caloris in ligno. ꝛ fol eſt caufa generationis plan te. aliqua autem dicit caufa efficiens remota quia. f. eſt caufa caufe tñ. ficut aliquis eſt pater alterius: qꝛ eſt auus ipfius. fcꝫ pater patris fui. fic ꝛ ignis dicitur caufa remota illius quod fit ab effectu fuo. ꝛ tūc quā do eſt caufa remota nihilominus fit effectus fine eo

nisi forte per accidens impediatur. Verumtamen scien/
dum est: ꝙ quando illud quod est causa cause est causa ꝓ
pinqua illud est causa alicuius effectus cum quo con
currit ad producendum aliquem effectum. ita ꝙ ipso
ablato effectus non esset. ⁊ ideo dicit causa non solũ
remota sed etiam propinqua. Causa autem finalis que/
dam est remota. quedam est propinqua. Causa autẽ
remota est duplex. vna est causa finalis cause ꝓpin/
que. sine qua tamen finis propinquus intenditur.
Alia est causa finalis remota que non est immediata
sine qua causa aliqua causa non intendit sicut colle/
ctionis herbarum: causa finalis propinqua est potio
amara. Causa vero finalis remota est sanitas: quia po/
tio amara non intendit nisi propter sanitatem. Ali/
ter intelligitur ista diuisio cause in causam remotam
⁊ propinquam: siue in causam priorem ⁊ posteriorẽ
non ꝙ sit alia res causa prior. ⁊ alia res causa poste/
rior. sed per predicationem hoc nomen causa: ꝑ pri/
us dicit de vno: ⁊ per posterius dicit de alio. non ta/
men dicit de illis nisi pro re. ⁊ nõ pro diuersa re sed
pro eadem. ⁊ sic dicit philosophus scdo phy. ꝙ mul/
tipliciter cause dicuntur ⁊ ipsarum similium specie/
rum. altera prius ⁊ posterius altera dicitur esse vt sa
nitatis medicus ⁊ artifex. ⁊ ipsius quod est vel dyapa/
son duplum ⁊ numerus. ⁊ propter continentiam ad
vnumquodque. non enim quando dicit phi. ꝙ sanitatis
causa est artifex ⁊ medicus. vult ꝙ ibi sint due res:
quarũ vna sit causa prior ⁊ alia posterior. quia illa ea/
dem res que est medicina est ars. Sed vult dicere ꝙ
hoc nomen causa sanitatis: prius dicitur de hoc no/
mine medicus pro re ꝙ̃ dicatur de hoc nomine arti
fex pro eadem re. ⁊ ita causa sanitatis dicitur vniuer
saliter de medico: ⁊ non de artifice. ⁊ propter hoc ꝑ
prius dicitur de medico. ⁊ per posterius de artifice.
⁊ tamen idem omnino qui est medicus est artifex. ⁊
eadem res que est medicina est ars.

Capitulum. 8.

Preter predictos duos modos causa/
rum est alia diuisio cause. ꝙ que
dam est causa per se: quedam per accidens.
que etiam dupliciter potest intelligi: vt aliqua res ex/
tra animã dicatur causa per se. ⁊ aliqua res causa per
accidens eiusdem rei ⁊ sic intellecta ista diuisione nõ
habet verum sine locum in aliquo genere cause nisi
in genere cause efficientis: in quo ponitur fortuna ⁊
casus. de quibus posterius dicetur. Non enim ha/
bet locum in genere cause formalis: eo ꝙ nulla for/
ma est forma alicuius per accidens: quãuis contingen
ter sit forma: sicut forma quelibet cõtingenter est cau
sa. Nec habet locum in genere cause materialis: quia
non plus est vna materia cause materialis per acci/
dens vnius compositi ꝙ̃ alia. Nec in genere cause fi
nalis: quia finis dicitur finis respectu intenti. sed ni/
hil intenditur per accidens: quãuis intendat propter
aliud ⁊ sic vocando per accidens: idest pro alio ⁊ nõ
pro se: esset concedendum ꝙ aliquid est finis per ac/
cidens ⁊ aliquid pro se. s. qui per se est intentus. sed
sic non loquimur modo de per accidens. Aliter in/
telligitur ista diuisio isto modo: quia aliqua ꝓpositio
vbi ponitur causa de aliquo est per se ⁊ quedam per
accidens. ¶ Ad cuius euidentiã est sciendum ꝙ per
se ⁊ per accidens multipliciter capitur. primo poste
rior. quia aliqua sunt in quibus omnia sunt necessa/
ria: ⁊ vbi est predicatio directa ⁊ propria. ⁊ illa dicun
tur per se primo modo vel secũdo modo. Alia autem
sunt que non sunt per se ꝑmo modo nec secũdo mo
do. ⁊ tamen vera sunt ⁊ habent predicationem pro/
priam ⁊ directam. ⁊ dicunt per accidens: quia sunt
cõtingentia. sed isto modo non loquimur hic de per
se ⁊ per accidens: tunc enim ista non est per se. statuã
faciens est causa statue. cum hec sit contingens ⁊ nõ
necessaria. cuius oppositum dicit phi. secundo phy.
Aliter accipitur per se ⁊ per accidens in proposito.
ꝙ illa propositio dicit per se ⁊ non per accidens in
qua predicat propria causa de aliquo: scilicet quãdo in
subiecto exprimit propria causa predicati. sicut ista
est per se edificator edificat. vel est causa domus. quia
hoc nomen edificator exprimit artem per quam edi/
ficator edificat. Alia autem propositio cuius subiectum
non exprimit propriam causam rei dicit per accidens
sicut ista. homo edificat. vel est causa domus. quia
hoc nomen homo non exprimit artem illam que est
immediata causa domus. sed subiectum proprie cau/
se. Similiter illa est per accidens cuius subiectum ex/
primit aliquid quod totaliter est impertinens ad causam:
sicut ista. album edificat. nam subiectum exprimit al/
bedinem que nullo modo est causa edificationis. ⁊
ista est magis per accidens ꝙ̃ ista. homo edificat. que
tamen est per accidens. quia homo non est causa pri/
ma edificationis sed est cause: quia est subiectum cau/
se prime. ⁊ hoc est quod dicit phus scdo phy. vniuscu/ T. c. 6
iusque inquit summã causam oportet querere: vt ho/
mo edificet quia edificator est. edificator autem ẜm edi/
ficatoriam artem. ⁊ hec est prima causa. ⁊ sic de aliis.
Quamuis autem predicto modo hec sit per accidẽs. homo
edificat. ⁊ hec similiter. album edificat. ⁊ hec per se.
edificator edificat. tamen ẜm proprietatẽ locutionis con
cedo ꝙ si hec sit vera. edificator per se edificat. ꝙ
vtraque istarum est vera. homo per se edificat. album
per se edificat: cum idem numero sit edificator ⁊ ho
mo albus. ⁊ hoc patet. quia casu isto posito sequitur ꝙ
hec est vera. hoc album per se edificat. nam sequit.
hic edificator per se edificat. hic edificator est albus.
ergo album per se edificat. premisse sunt vere. syllo/
gismus est expositorius. ergo conclusio vera. Nec
valet dicere ꝙ hic syllogismus non sit expositorius
propter additionem istius dictionis per se in maioris
nec hoc impedit sicut patet inductiue. sequitur enim.
iste currit velociter. iste est albus. ergo album currit
velociter. ¶ Et si dicatur album per se edificat. ergo
hec est per se album edificat. cuius oppositum est di/
ctum. Dico ꝙ ꝯsequentia non valet. sicut non sequi
tur. album pot esse nigrum. ergo hec est possibilis.
album est nigrum. Similiter non sequit. sor. existẽs
in hoc loco est necessario corpus. ergo hec est per se
necessaria, sor. existens in hoc loco est corpus. ante/
cedens

Per se ⁊ p acci dẽs dñr multis modis.

cedens est veruz et consequens falsum. eo qꝫ hec est
contingens. sor. existens in hoc loco est corpus. nec
philosophus aliud intendit quando dicit: albū edifi
care per accidens et non per se. nisi qꝫ hec est per ac-
cidens. album edificat et non per se. ¶ Ista aūt diui
sio sic intellecta non solum conuenit cause efficienti:
sed etiam alijs generibus causarum. sicut enim hec
est per accidens. album edificat. eo qꝫ subiectuz ex-
primit aliquid qd nullo modo est causa edificationis
ita hec est per accidens. intellectus est forma substā-
tialis hominis. ꝗuis eniz animus sit per se forma ho
minis que est intellectus. tamen intellectus exprimit
actum intelligendi qui non est forma hominis sub-
stantialis. ideo ista est per accidens. et sic dicendum
est de alijs multis etc. Cap. 9.

c **Causa** etiā diuiditur. s. tam cā per se ꝙ etiaz per accidēs. Similiter
ꝓpinqua et remota. qꝛ quedam est in actu.
quedā in potentia. que diuisio sic intelligē
da est. qꝫ de aliquo predicatur hoc nomen cā: medi-
ante hoc verbo est: sic dicēdo. a. est causa. et de aliquo
mediante hoc verbo. pōt. sic dicendo. a. pōt esse cau
sa. sicut de edificatore quādoqꝫ pōt dici qꝫ edificat et
tūc edificator est causa. quādoqꝫ qꝫ potest edificare.
et tunc verificatur qꝫ edificator potest esse causa. et si-
militer de omnibus generib' causarū. Est autē diffe
rentia inter causaz in actu et causam in potentia. qꝛ cā
in actu simul est et nō est cuz suo effectu. sed sic nō est
de causa in potentia. qd nō est intelligenduz de ipsis
rebus: qꝫ semp destructo aliquo effectu destruat aliq̄
res que sit causa eius. et qꝫ semp destructa causa in ac
tu destruatur aliqua res que est effect' eius. sed sic in-
telligenda est ista differentia. q' qñ aliquid cessat esse
causa alicuius aliqd cessat esse effectus eius. ita q' bñ
sequitur. hoc nō est causa modo illi'. ergo hoc nō est
causatuz ab illo. et ecōuerso. et isto modo sequit cale
faciens nō est. ergo calefactum nō est. et ecōuerso. et si
militer sequitur. calefactū est. ergo calefaciens est. ca
piendo calefactū ꝓ eo qd nunc fit calidū. Et per hoc
tm̄ qꝫ calefactū nō est: nulla res destruitur in calefacti-
one. sicut per hoc qꝫ aer desinit esse illuminatus a so
le: nulla res corrumpitur in sole. Similiter ex hoc qꝫ
oculus desinit videre colorez: nulla res destruitur in
colore. sicut intelligibile per hoc qꝫ desinit itelligi ab
anima nihil oino perdit. Sed illud de quo dicit cau
sa: mediante hoc verbo potest: nō sic se habet ad illō
quod importat effectū. qꝛ in talib' nō est mutua ꝯña
respectu esse et nō esse. nō eni sequitur calefactum nō
est. ergo calefactibile nō est. nec ecōuerso. nec seqt ca
lefactiuū est. ergo calefactibile est. nisi gratia materie.
Et nō solum competit ista diuisio cause per se: sed eti
om cause per accidens. qꝛ aliquod album edificat et
aliquod album potest edificare. et aliquod dulce dis
gregat et pōt disgregare. Capi. x.

c **Causarum** alia est diuisio. qꝛ que dam est vniuersalis et
quedaz particularis. et sicut cause vniuer-
sales sunt cause vniuersalium: ita cause sin
gulares singulariuz sunt cause effectuum. quod non
est intelligendum: qꝫ aliqua sit causa vniuersalis vni-
uersalitate causationis loquendo de causis substantia
rū generabiliuz et corruptibiliuz. de quibus nunc est
sermo. sed sic est intelligendum qꝫ sicut nomen com
mune cause dicitur respectu nominis communis. ef-
fectus. ita singulare nomē cause dicitur respectu sin-
gularis nominis: effectus. vnde sicut dicimus qꝫ sta-
tuā faciens est causa statue. qꝛ omnis statuam faciens
est causa statue. ꝗuis nō omnis statuā faciens sit cau
sa hui' statue vel illius. dicimus tamen qꝫ hic statuaz
faciens est causa huius statue. Quod autē vniuersale
nō sit causa vniuersalis: potest ostendi multipliciter.
¶ Primo. qꝛ sicut alias visum est. vniuersale nō est
nisi vox vel conceptus mentis. vel scriptum de qui-
bus constat qꝫ nō sunt cause substantiarū. ¶ Secun-
do. quia posito qꝫ vniuersalia quedam essent essentie
existentes extra animam. sicut quidam ponunt: ad-
huc vniuersalia non essent cause vniuersales cum nō
essent cause vniuersalium. quia illud quod est an-
te omnem actionem non est effectus illius actionis.
sed ista vniuersalia sunt ante oēz actionez. qꝛ illa vlia
ſm sic errantes sunt eterna: ergo vniuersalia nō sunt In phe
cause vniuersalium. Hoc etiam est cōtra Phi. prio mio. c.
metaphy. qui dicit qꝫ actiones sunt singulariuz. ergo
cause vles nō causant effectus vles. Dico g° qꝫ nullū
vle est cā alicui' gñabilis et corruptibilis ex̄ aiaz. et tñ
de vli vere ꝑdicat hoc nomen cā: nō pro se sꝫ pro cā
que est ex̄ aiam. vñ ista est vera. ignis est cā ignis. et
aer est cā aeris. et tñ ſm nō est cā alicui'. sed bñ illō
pro quo supponit. Cōpetit aūt diuisio ista sic intelle
cta oi generi cause. nā in oi gñe cause inueniunt no-
mina singularia et vlia de qb' dr̄ causa. nā forma est
causa formalis compositi: et anima intellectiua est cau
sa formalis hois. et hec anima intellectiua est causa
formalis hui' hois. et silr est ō mā. et de hac mā de fi
ne. et de hoc fine. Opꝫ aūt scire q' cā vlis ꝑter predi-
catū modū accipiēdi cām vlem. s. pro cā vli in predi
cando aliter accipi pōt. s. pro cā pluriuz effectuum.
vnde pōt distinctio talis esse cause vniuersalis. qꝫ que
dam est causa vlis vlitate ꝑdicationis. et quedam est
vlis vlitate causatiōis que vocat cā illimitata ad ef-
fectuz vnuz. sed ad plures se extēdit. Causa aūt vlis
sic dicta non inuenit in genere cause mālis. nec for-
malis. qꝛ nulla mā vel forma est simul causa diuer-
soꝝ totaliter distinctoꝝ. sed solum inuenit in cā effi-
ciēte et finali. Et hec diuidit qꝛ duplex pōt esse causa
diuersoꝝ effectuū tam eiusdē spēi ꝙ diuersarū spe-
cieruz. vnde causa vlis vlitate causationis pōt accipi
dupl'r. s. large et stricte. Large dr̄ illa que pōt succes
siue in plures effectus. et sic ignis causans pōt dici cā
vniuersalis: qꝛ pōt successiue causare plura. ¶ Ali-
ter accipit stricte pro eo qd pōt simul in plures effe-
ctus diuersarū specierum siue sufficiēter siue insuffi-
ciēter. sicut sol eadem virtute ꝓducit vermē et plan-
tam: hoiem et asinuz. Similiter simul mouet deside
ratum et intentuz a pluribus diuersis agentibus cau-
santibus effectus suos ꝓpter eoꝝ finem.

Capitulum .xj.

d **D**icto de causis per se: dicẽdũ est de causis per accidẽs. que quidẽ dicunt per accidens. nõ qꝛ de noibus causaruꝫ ꝓdicet causa per accñs. sed qꝛ ipse res sunt cause per accidens. ⁊ dicuntur iste cause a pluribꝰ fortuna ⁊ casus: ꝙ non sic debet intelligi ꝙ sint alique cause distincte a causis per se que sint casus ⁊ fortuna. Sed sic debet intelligi ꝙ sunt alique cause aliquorum effectuum fortuito ⁊ causaliter sic vt per accidens valeat huic aduerbio causaliter. vel alicui superiori ad ipsum. ⁊ sic idem simpliciter poterit esse causa per se ⁊ per accidens: sed respectu diuersorum. sicut idem est simile ⁊ dissimile. sed diuersis respectibus. Determinare ergo ⁊ ostẽdere quõ casus ⁊ fortuna sunt in rebus nõ est aliud ꝙ̃ explicare quõ aliqua causant effectum. sed fortuito ⁊ causaliter. ❡ Est tñ p̄us ostẽdendũ quõ aliqua causa est fortuita causa alicuiꝰ effectus. qꝛ hoc facilius põt videri: ꝙ̃ quõ aliqua causa pure naturalis casualiter causat effectuꝫ. Tunc eniꝫ aliqua causa est fortuita alicuius effectus qñ agens a ꝓposito operatur ꝓpter aliquẽ finem ꝓpter quem aliquis alius effectus ꝯsequit operationẽ agẽtis vt in paucioribus. sicut si aliquis vadat ad forꝫ intẽtione emẽdi necessaria ⁊ nõ causa inueniẽdi debitorem. qꝛ nõ extimat cuꝫ inuenire in foro: eo ꝙ raro inuenit in foro. si inueniat debitorẽ dicit eum fortuito inuenisse. ita ꝙ duo requirunt ad hoc ꝙ ille fortuitu inueniat debitorem. Primo ꝙ nõ intẽdat repire cuꝫ. Si eni ille causa iret ad forꝫ non diceret fortuitu inuenisse debitorẽ. ❡ Scdo requirit ꝙ ex ꝓsectione ad forꝫ raro sequat inuẽtio debitoris. Si enim esset ꝯsuetudinis vt frequẽter debitor reperiret: quãuiscũqꝫ ille nõ intẽderet reperire cuꝫ: si tñ iret ad forꝫ nõ diceret fortuitu repire debitorẽ. Põt aũt ꝯtingi ꝙ idem effectus ab vno accidat fortuitu ⁊ ab alio non fortuitu. ⁊ põt ꝯtingere ꝙ idem effectus ab omni causa sua fortuitu accidat. Exẽpluꝫ p̄mi. siquis vadat ad forꝫ nõ causa inueniẽdi debitorẽ vbi raro inuenit. ⁊ ipse debitor vadat ad forꝫ vt reperiat a creditore. ista inuẽtio fortuitu est a creditore: qꝛ nõ frequẽter accidit nec reperit ex intẽtione. nõ aũt accidit fortuitu a debitore. qꝛ ipse inuẽtionẽ intẽdebat. Exẽpluꝫ scdĩ. si nec debitor nec creditor intẽdit illã inuẽtionẽ. ⁊ raro inuenit in foro vterqꝫ. tũc ab vtroqꝫ est fortuitu. Ex quo pꝫ ꝙ fortuna est causa agens a proposito. Non enim dicimus ꝙ materia est fortuita causa compositi: vel forma fortuita est causa compositi. nisi forte hoc dicatur ꝙ efficiens fortuitu facit formã in materia. ⁊ tũc diceret ꝙ materia est fortuita causa cõpositi. qꝛ fortuitu fit ab agẽte sub forma. Quõ aũt fortuna sit causa agens a ꝓposito nõ põt ꝓbari nisi ex vsu loquẽtiũ quia cõmuniter loquẽtes non attribuunt fortunam causis ꝓprie naturaliter agentibus. Similiter ⁊ causa finalis nunꝙ̃ dicitur fortuitu causare: sicut nec fortuitu intenditur ab agente. sed per se intenditur.

Duo requirit fortuna.

a **S**icut aũt causa voluntaria ⁊ agens a ꝓposito agit fortuitu. ita causa naturalis quãdoqꝫ casualiter agit. sed magis latet quõ causa naturalis casualiter agat pro eo ꝙ causa naturalis semꝑ vniformiter agit ⁊ ꝓpter eundẽ finem. nõ enim in diuersis tꝑibus ꝓpter diuersos fines agit: quẽadmodũ causa a ꝓposito diuersos fines diuersis tꝑibus intẽdit. imo idem põt accidere ab eodeꝫ in eodẽ tꝑe casualiter ⁊ nõ casualiter. quẽadmodum de eodẽ agẽte a fortuna verũ est dicere de futuro ꝙ idem effectus põt ab illo euenire a fortuna ⁊ ẽt ex intẽtione. sicut nunc videt ꝙ sit verum dicere ꝙ aliqͤ effectus in tꝑe futuro põt fieri ab aliqua causa naturali casualiter. ⁊ põt fieri ab aliqua causa nõ casualiter in eodẽ tꝑe. ❡ Est aũt sciendũ ꝙ ꝗuis a causis nãlibus nãliter agẽtibus possit illud fieri a casu. tñ circũscripta causa agente voluntarie. nihil posset accidere a casu. cuius rõ est: qꝛ illud qḋ ex necessitate ieuitabilr accidit nõ est casualiter: sed circũscripta omni causa libera ⁊ agẽte voluntarie quicqd euenit ab illis causis de necessitate ⁊ ineuitabilr eueniet. ergo nihil tale eueniet casualiter. maior videt manifesta. qꝛ nullũ necessariũ ineuitabiliter eueniens est casuale. minor ꝓbat. qꝛ si aliqͤ effectus a causis naturalibus eueniret sine omni causatione cause libere. sit ille effectus. a. tunc quero aut. a. euenit ꝯtingẽter ⁊ euitabiliter a suis causis imediatis. ⁊ hoc est impossibile. qꝛ eoipso nõ essent cause naturales. Aut euenit necessario ⁊ ineuitabiliter: ⁊ habet ꝙ ab illis non eueniet casualiter. Sed dices ꝙ eueniet cõtingẽter ⁊ euitabilr a causis remotis. ❡ Cõtra. qꝛ iste cause remote sunt cause nãles. ergo necessario ꝓducunt effectus suos qui effectus ꝓducũt aliuꝫ effectũ vltimũ. ⁊ per ꝯñs in toto illo ꝓcessu nihil erit ꝯtingẽter ⁊ euitabiliter. Si aũt dicat ꝙ ꝗuis cause naturales ineuitabiliter agant quãdo sunt approximate. tñ casualiter ⁊ cõtingenter approximantur: eo modo quo opꝫ eas approximari anteꝙ̃ agant. ❡ Contra. qꝛ quero de approximantibꝰ illas causas: aut sunt cause naturales. ⁊ per ꝯñs necessario ⁊ ineuitabiliter sunt approximate: aut aliqua illarũ est voluntaria. ⁊ p ꝯñs effectus casualis non eueniet sine actione cause voluntarie. ❡ Confirmat ista ratio. qꝛ si aliqͤ effectus dicit casualiter euenire ab aliqua causa. Aut hoc est quia raro euenit ab illa causa: aut quia cõtingenter ⁊ euitabiliter euenit ab illa causa. Primuꝫ non potest dari cum non sufficiat ad casualem effectuꝫ. qꝛ tunc eclypsis lune casualiter eueniret. ⁊ multe ꝯiunctiões corporꝫ celestium essent casuales: cum raro eueniãt. Si scdm detur reddit argumẽtum. s. ꝙ nihil a casu ⁊ ꝯtingenter euenit a causis naturalibus circũscripta omni causa libera ⁊ voluntaria. Dico ergo ꝙ multa eueniunt a causis naturalibus a casu ꝓpter hoc quia cause naturales per actionem agentis naturalis approximent aliquo modo preter agentiuꝫ naturaliũ intentionẽ ⁊ preter intentionẽ agentis volũtarij: quibus casualiter approximatis sequit aliquis effectꝰ extra raro ⁊ vt in paucioribus. tamẽ effectus nõ sequeretur

Nullus esset casus si non ferentur agentia p cognitionem.

Capitulum .xij.

retur ex eis casualiter: nisi illa causa agens volunta-rie concurrat approximando causas naturales. vel forte mediate vel imediate produceret aliquem effe ctum. ex quo vna cum alijs causis sequit aliquis ef-fectus raro ꝛ vt in paucioribus. ita ꝙ ad effectu3 ca sualiter duo requirunt. s. ꝙ raro eueniat ꝛ nō de ne-cessitate: ꝛ ineuitabiliter eueniat ꝛ quocūq; istorum dempto nō est casualis effectus strictissime ꝛ proprijs sime loquēdo de casu. Unde sciendum est ꝙ casus multiplr accipit. vno modo large ꝛ pro omni illo qd euenit raro ab aliqua causa naturali sine omni va riatione illius cause. vel propter aliquam variationē cause illius: sed ꝓpter concursum alicuius alterius cause. ꝛ isto modo plura in natura accidunt a casu ꝓ pter abundantiā materie vel defectum. vel propter aliam cām agentē concurrentē. Quis illa necessario ꝛ ineuitabiliter eueniant sicut alij effectus naturales. sicut accidit pluuia vel corruscatio sub cane. Aliter accipitur stricte quādo aliquis effectus euenit ab ali qua causa: sed euitabiliter ꝛ ꝯtingenter sicut dictum est. ꝛ illud nunꝗ accidit nisi ꝓpter concursum cau-se a proposito. Unde omnes alij effectus qui nullo modo dependēt a causa voluntaria possunt prescirí a cognoscentibus perfecte causam. sed nō potest sci-ri effectus qui casualiter venit: stricte sumpto voca-bulo. ꝛ hoc de penultimo capitulo huius partis phi sice.

Cap. x.

Sicut dictum est quedā3 sunt cause per se ꝛ queda3 per accidens. ꝛ visu3 est que sunt cause per se ꝛ quot rerum gene-rabilium ꝛ corruptibilium ꝛ que sunt cause per acci dens. Uidendū est an ide3 possit collocari sub diuer

2° phi. sis generibus causaru3. ꝛ videt philosophus dicere

t.c. 70 ꝙ tres cause coincidunt. s. efficiens formalis ꝛ fina-lis. quia idem respectu eiusde3 pōt esse causa forma lis ꝛ finalis. ꝛ idem homo pōt esse causa efficiens ꝛ finalis respectu eiusdem. Propter cuius auctorita-tem dicunt aliqui multi ꝙ idem respectu eiusde3 nō potest esse causa materialis ꝛ efficiens. ꝓpter qd ne-gant cōsequēter idem posse mouere se ꝛ agere in se. sed hec magis spectat ad alium locu3 determinare. ¶ Quantu3 ad nunc tñ pertinet: dico ꝙ ſm princi-pia Arist. siue aliquid possit esse causa materialis ꝛ efficiens: siue non: tamē dico ꝙ idem respectu eius-dem pōt esse subiectu3 siue materia ꝛ causa efficiens siue mouens: sic ꝙ idem pōt mouere se ꝛ agere in se qd quidē maxime fit per motum. nam graue moue tur de se deorsum sicut inferius ostendet. Ite3 aqua calefacta seipsam frigefacit. ꝛ voluntas humana seip sa causat suas volitiones ꝛ affectiones. aliter nō pos-set dici libera ſm ꝙ omnia inferius ostendent. Dico ergo ꝙ nec phi. negat idem posse mouere se nec age re in se. sed vult ꝙ idem non possit esse causa produ cens aliquod nouū. ꝛ simul vniri quod est altera pa rte oppositi. Qualiter aūt alie auctoritates phi. contra istam debeant intelligi inferius ostendetur. Efficiēs aūt ꝛ finis frequenter coincidunt in eadem specie. si cut in generatione hc minis homo qui est efficiens ꝛ finis quem intendit generare eiusdem speciei sunt. ¶ Est aūt sciendum ꝙ sicut tactum est supra quidā finis est desideratus ꝛ ille cum non sit ante actionem non coincidit in eodem numero cu3 efficiente. quia iste finis non est efficiens. Est alius finis non deside-ratus sed amatus. propter cuius amorē agens agit. sicut aliquis ꝓpter seipsum edificat ꝛ laborat. ꝛ ille finis pōt coincidere cum efficiente in eodem nume-ro. quia eni3 aliquis amat se: ideo vult potionē ama ram sumere. ꝛ ita idem numero est efficiēs ꝛ finis re spectu eiusdem. finis etiam desideratus coincidit cū forma. quia effectus desideratus ꝛ intentus ab agen-te est quandoꝗ forma producta ab agente seu efficiē te.

¶ Explicit secunda pars Summularū in lib. phyſi corum venerabilis inceptoris Fratris Guilielmi de villa Occham Anglie Sacraru3 litterarum pſesso-ris: academie nominaliū ꝑncipis ex ordine minoꝝ.

¶ Incipit tertia pars summularu3 in lib. physicoꝝ.

Capitulum primum.

Eterminatis q busdam. s. duabus partib° de principijs ꝛ partibus reru3 ge-nerabilium ꝛ corruptibilium ꝛ causis earum. videndu3 est de cōditionibus ꝛ ꝓprietatibus ꝛ passionibus rerum naturaliu3. Prima autē passio vel vna de passionibus rerū naturaliū assignat mot° omne eni corpus naturale per se subsistens est mobile. Quā-uis hoc probari non possit: tñ est notum per experiē Diuidi tiam. ꝓpter qd contra negantem motum non habet tur mo-phi. naturalis disputare. sicut nec aliquis habet dis- tus i su-putare contra negantem sua principia per se nota ꝛ ex ptes probata per experientiā: quale est illud sicut dictum subiecti est. Circa motum aūt procedit sic. Quia enim apud ucs. multos multe difficultates sunt quid sit motus ꝛ qd mutatio. apud quos tñ p:o noto habet que sunt spe cies motus. ideo primo diuidem motum ꝛ mutatio nem in suas spēs. Scdo ostēdam qd sit mot° ꝛ quid mutatio. ¶ Circa primū est sciendū ꝙ ſm phm 3° huius. tm in quattuor pdicamētis est motus. s. in sb stātia. quantitate. qualitate. vbi. ꝛ accipit ibi motum large pro mutatione ꝛ motu proprie dicto. ¶ Sciē-dum est aūt ꝙ motus in sba diuidit in generatione3 ꝛ corruptionē tanꝗ duos motus: quoꝝ vnus est de-pditiuus ꝛ alius acqsitiuus. Per generationē enim acquirit forma sbalis. per corruptione3 amittit. Et sic est de alijs motibus in alijs generib°. ꝗ uis careā mus qñꝗ noib° istoꝝ motuū. vnde in quātitate mo-tus acqsitiuus vocat augumētatio. ꝛ motus dep̄diti-uus diminutio. Silr est in qualitate: qz est mot° quo acquirit qualitas puta calor vel frigus. Ali° est mo-tus quo perdit. ꝛ ita est de motu ad vbi. qz ad vbi ē motus quo dep̄dit ꝛ acqrit locus. Sed pro istis mo tibus in qualitate ꝛ vbi: non hēmus noia cois. ꝗ uis qñꝗ noia specialia habeamus. sicut in qualitate mo

tus acq̄sitiuus lucis potest nolari: illuminatio. ⁊ motus depditiuus lucis põt vocari: obscuratio vel tenebratio. Oportet autẽ scire ꝙ q̄n q̄ꝫ idem mouet motu acquisitiuo ⁊ depditiuo: nec aliter moueri potest. sicut nõ potest aliqd moueri localiter nisi tunc vnuꝫ locũ acq̄rat ꝑ se vel per suas partes ⁊ alium amittat. Silr nõ põt aliqd calefieri saltim successiue nisi depdendo aliquã aliã qualitatem. Est tñ differentia. q̄ q̄n q̄ꝫ idem necessario mouet motu acq̄sitiuo ⁊ depditiuo. sicut in motu locali. ⁊ q̄n q̄ꝫ motus vnus p̄cedit alium. sicut depditio frigiditatis precedit calefactionem sicut inferius ostendet. Silr mã in motu ad formam s̄balem. Q̄uis q̄n q̄ꝫ forte possit acq̄rere formam sine depditione forme precedentis. tñ frequenter amissio alicuius forme p̄cedit. q̄n q̄ꝫ aũt est acq̄sitio sine oĩ depditione. sicut in augumẽtatione ⁊ illuminatione. ita ꝙ totaliter accidit sine hoc ꝙ aliquid deperdatur.

Caplm. secundum.

n Arrato ꝙ in quattuor gñibus est motus videndũ est ꝑfundius qd ẽ mot⁹. ⁊ quo in quattuor gñib⁹ est motus. Opꝫ aũt scire ꝙ sicut dictuꝫ est in p̄n⁹. motus accipit large ⁊ stricte. large accipit ꝑ mutatiõe subita ⁊ motu ꝯtinuo ⁊ extenso. stricte aũt accipit s̄ꝫ ꝙ distinguit ꝯ mutationẽ subitã. Silr motus nõ est sine mouẽte ⁊ agẽte accipiẽdo large agẽs. silr nec sine moto ⁊ passo. Propter qd̄ nõ solũ opꝫ ꝯsiderare de mutatione ⁊ motu. sed etiã de actione ⁊ passione. ⁊ incipiẽdũ est a subita mutatiõe. ¶ De q̄ opꝫ scire ꝙ s̄m p̄n⁹ Ari. nõ est aliqua res s̄m se totã distincta ab oĩ re ꝑmanente. que necẽ̃io destruatur q̄n aliqd mutabile q̄escit sub forma. vel restat mutari ad formã. vel ad q̄dcunq̄ꝫ. Deinde videndũ est qd est. Qd̄ aũt non sit talis res. probo. q̄ si sic sequeret ꝙ infinite res totaliter distincte q̄n cunq̄ꝫ aliqd moueret essent destructe ⁊ ꝑdite. q̄ infinita instãtia sũt in q̄lꝫ tpe in q̄ aliqd mouet. ⁊ ꝑ ꝯñs infinite mutatiões. si g⁹ mutatiões essent tales res. sic infinite res essent gñate ⁊ corrupte. ¶ Preterea. si cesset illa mutatio sic res distincta. q̄ro quõ corrumpit aut ad inductionẽ sui ꝯrij. aut ad destructionẽ sui subiecti. aut ad substractionẽ sue cause. non p̄mo mõ. q̄ nullũ ꝯrũ mutatiõi inducit. nec scd̄o mõ. q̄ s̄bm suũ manet vel manẽ põt. nec tertio mõ. q̄ quecunq̄ꝫ cã sit illa: illa manet vel manẽ põt. Et istud argm̄ maiorẽ euidentiã hꝫ de vltima mutatione de qua dicunt ꝙ vere est actu: q̄uis ponãt p̄us res aliqd in potentia: q̄ respectu illius nõ põt dici ꝙ aliqua predicatoꝝ causaꝝ inueniat. ¶ Preterea. si sit talis res quero in quo p̄dicamento ponit: nõ in gñe s̄be. pꝫ. q̄ tũc s̄ba corrumperet q̄n cunq̄ꝫ mobile cessaret mutari nec in gñe quantitatis. vt pꝫ inductiue discurrẽdo ꝑ oẽs species q̄ntitatis. nec q̄litatis. nec relationis. pꝫ discurrẽdo oẽs. s. q̄litatis vel relatiõis. nec vbi. nec habit⁹. nec actionis. nec passiõis. q̄ actio ⁊ passio nõ sunt tales res: vt inferius ondet. Sed dicet ꝙ mutatio nõ est ꝑ se in p̄dicamento aliquo. sꝫ ꝑ reductionẽ tñ. quẽadmodũ punct⁹ ⁊ vnitas sunt in gñe q̄ntitatis nõ ꝑ se: sed ꝑ reductionẽ: tanq̄ p̄n⁹. Sed hoc nõ sufficit. q̄ nihil est in p̄dicamento ꝑ reductionẽ: nisi sit pars alicu⁹ ꝑ se existẽtis in illo p̄dicamẽto. sic mã ⁊ forma s̄balis sunt ꝑ reductionẽ in p̄dicamento s̄be. q̄ s̄be sũt partes: q̄ est ꝑ se i p̄dicamẽto s̄be: sed mutatio nulli⁹ q̄ntitatis est pars s̄m sic opinãtes. ergo nõ est ꝑ reductionẽ in p̄dicamento q̄ntitatis. neq̄ꝫ veꝝ est qd̄ dr̄ est p̄n̄ꝫ q̄ntitatis. s. motus. ⁊ iõ est in genere ꝑ reductionẽ. q̄ ad hoc ꝙ aliqd̄ p̄n̄ꝫ sit in genere eodẽ ꝑ reductionẽ cũ principiato. opꝫ ꝙ sit p̄n̄ꝫ essentiale intrinsecũ illi principiato. Itẽꝫ eadẽ facilitate diceret ꝙ sol ꝑ reductionẽ est in eodẽꝫ genere cũ calore. q̄ est p̄n̄ꝫ caloris. Propter qd̄ pꝫ ꝙ illud qd̄ dr̄ de puncto ⁊ vnitate nõ valet q̄ si punctus ⁊ vnitas essent tales res. sicut isti imaginant ⁊ falso nõ essent ꝑ se in aliquo gñe: ex quo nõ sũt partes existentium ꝑ se in genere. ¶ Silr si mutatio esset ꝑ se p̄n̄ꝫ quantitatis ⁊ non est s̄ba. ergo est accidens. ⁊ tunc de eius subiecto quero. aut est diuisibile aut indiuisibile. nõ indiuisibile. pꝫ de se q̄n. n. corpus mouetur localiter manifestũ est ꝙ nullũ indiuisibile est primum s̄bm mutationis. q̄ aut esset mã aut forma aut compositũ. que oĩa sunt diuisibilia s̄m phi. ergo s̄bꝫ eius est diuisibile. ⁊ ꝑ ꝯñs ista mutatio est diuisibilis ⁊ extensa ad extensionẽ sui subiecti. ⁊ ꝑ ꝯñs longa lata ⁊ ꝑfunda. ⁊ ita vere erit q̄ntitas. cũ nõ sit s̄ba nec q̄litas s̄m eos. tñ nec q̄ntitas mutari videt q̄n mobile cessat moueri. ⁊ ꝙ debeat ꝑdere tantã q̄ntitatẽ. nec videt prius posse poni ꝙ faciat vnũ ꝑ se cũ q̄ntitate manente. ergo erit posterior ea. ⁊ ꝑ ꝯñs erit subiectiue in ea. sed oẽ longũ latũ ⁊ ꝑfunduꝫ posteri⁹ q̄ntitate est q̄litas subiectiue existẽs in quantitate. ergo ista mutatio erit q̄litas extẽsa. ¶ Multa alia possent dici ad ꝓbandũ mutationẽ nõ eẽ talẽ rem q̄ breuitatis cã omitto.

De qd/ditate motus fermo

Mutationem nõ eẽ rẽ distinctã ab eo ꝙ mutat

Capitulum tertium.

e X quo mutatio nõ est talis res totaliter distincta a re ꝑmanẽte: videndũ est qd sit. ⁊ videt mihi tenẽdo p̄ncipia Ari. ꝙ magis est hec difficultas vocalis q̄ realis. Si enĩ vteremur p̄cise isto vocabulo: mutare. ⁊ suis participijs: ⁊ noib⁹ verbalibus. q̄ s̄m oẽs supponũt ꝑ eisdẽ ꝑ q̄bus sua p̄ncipia. s̄ꝫ oẽs parua eẽt difficultas. ⁊ dico vestigijs phi. inherendo ꝙ nõ sunt nobis aliqua vocabula necẽ̃ia ad exprimendũ oĩa: q̄ pro rebus supponãt q̄n mutationẽ ꝯcipimus. ꝑꝑ qd̄ vocabula talia mutatio mutatũ esse. ⁊ si q̄ sunt alia similia que faciũt difficultatẽ in istis reb⁹ nõ sunt necessaria nec requirũtur ad exprimendũ mentis ꝯceptũ. sed sufficiunt ista. mutabile. mutatũ. mutandũ. mutatuꝝ. mutare. illa aũt oĩa sũt inuẽta. vt copiã verborũ habeamus ad ornate exprimẽdũ q̄ mẽte ꝯcipimus ⁊ non ꝓpter necessitatẽ. ⁊ ideo non inane. q̄ ꝓpter loqui ornate dicit ideo q̄uis improprie talib⁹ vocabulis vtamur: non tamẽ frustra ⁊ vane: sed bene enunciantur. tamen tales sermones sunt sane intelligendi. ⁊ ad videndũ de veritate ⁊ falsitate coꝝ resoluendi sunt in sermones proprios. pro q̄bus ponunt improprie. ¶ Ad sciendũ aũt qd sit mutatio. p̄mo videndũ est de re. scd̄o de mõ loquẽdi. ¶ Dico quãtum ad rem ꝙ q̄n aliqd mutat ibi est illud qd̄ mutatur.

Mutatio quid sit

tur. s. aer vel ignis. et res que acquiritur vel deperdit. sicut quando aer illuminatur preter aerem est lux. que nunc primo est in aere et ante non erat. Et his positis omnibus alijs quomodo exceptis causis sine quibus aer et lux esse non possunt. vere aer mutatur ad lucem. patet ergo quod preter aerem et lucem nunc existentem in aere non requirit mutatio aliam rem aliquam. Unde potest mutari sic sufficienter describi descriptione exprimente quid nominis. illud mutatur quod preter sicut no habet aliam formam vel locum quem prius non habebat vel caret forma et tali loco quem prius habuit. Dico autem preexistens. quia si aliquid generetur sub aliqua forma. puta ignis sub calore. quamuis tunc ignis quando primo est habet formam. s. calorem quam prius non habuit. tamen non mutatur stricte accepto vocabulo. quamuis possit mutari sumpto vocabulo large. Dico quod habet formam vel locum: quia illud quod mutatur habet formam aliquam quam prius non habuit. vel aliquem locum sm se vel sm suas partes. Dico etiam. vel quod caret forma vel loco. propter illud quod mutatur. quia quandoque solum amittit. sicut patet in tenebratione et similibus. quamuis hoc de loco non sit possibile. Est autem ista descriptio eadem realiter cum illa in qua dicit. Mutari est aliter se habere nunc quam prius: hoc est idem realiter predicatur de eis. non enim aliter aliquid se habet nunc quam prius. nisi quia habet formam vel locum quem prius non habuit. vel caret forma vel loco quem prius habuit. Et hoc posito quod aliquod mutabile sit in loco in quo prius non fuit. sine hoc quod aliquid aliud sibi adueniat: aliter se habet nunc quam prius. Similiter posito quod aliquod corpus informetur albedine quam prius non habuit: vere mutatur: quamuis nihil habeat quod prius non habuit preter ipsam albedinem. ¶ Ex quo patet quod ad hoc quod aliquid mutetur sufficiunt res permanentes: ita tamen quod vna sit in alia et prius non fuit. vel quod vna non sit in alia in qua prius fuit. Et ita ad hoc quod aliquid mutetur. nullo modo requiritur aliqua res que statim debeat destrui. nulla enim res videtur quam aliquid illuminetur subito a sole vel visus subito a visibili: quod oporteat ponere nunc preter lucem in aere: et preter visionem in visu aliam rem que debeat statim cessare. Et non minus inconueniens ponit quod quando aer subito obscuratur. vel oculus subito desinit videre quod tunc oporteat ponere aliam rem in aere vel in oculo de nouo in instanti subito cessatam in nihil. Sed solum ad hoc quod aer obscuretur sufficit quod lux cesset esse in aere ad substractionem sue cause absque positione alicuius rei subito destruende. Ex quibus patet quod quando aliquid mutatur ad formam quam prius non habuit non oportet quod habeat duas formas: vnam permanentem: et aliam transeuntem. sed sufficit quod habeat vnicam formam quam prius non habuit. et ideo mutatur. Similiter quando aliquid mutatur a forma aliqua non oportet quod habeat vnam formam transeuntem et careat aliqua permanente. sed sufficit quod non habeat illam formam permanentem quam prius habuit. Ex quibus omnibus patet quod nulla est necessitas ponendi tales res transeuntes preter res permanentes que habeant durare per tempus. et ideo mutatio non est talis res subito transiens et destructa que tantum duret per instans.

Capitulum quartum.

Uiso quomodo aliquid mutatur acquirendo et deperdendo aliquod permanens absque hoc quod aliquid subito pertransiens amittat vel acquirat. videndum est de modo loquendi. quod vt melius et planius pateat: alique obiectiones sunt faciende contra predicta et soluende. quibus solutis patere poterit quomodo poterunt saluari dicta contra contra predicta. ¶ Uidetur enim quod mutatio sit quedam res distincta a rebus permanentibus. ¶ Primo quidem. quia communiter dicitur quod mutatio est indiuisibilis et inextensa. sed quelibet permanens in his istis rebus est diuisibile et extensum. ergo etc. Secundo per mutationem acquiritur forma. sed non per rem permanentem. igitur etc. ¶ Tertio mutatio est in instanti. et non in tempore. per hoc enim distinguitur a motu. sed res permanens non est tantum in instanti. sed etiam in tempore. ergo etc. ¶ Quarto. mutatio cessat quando desinit res mutari. sed nulla res permanens sic cessat ergo etc. ¶ Quinto. mutatio mensuratur instanti et non tempore. sed res permanens non mensuratur instanti. ergo etc. ¶ Sexto in motu sunt infinite mutationes sine infinitas mutata esse. sed non sunt infinite res permanentes. ergo etc. ¶ Istis non obstantibus dicendum est quod sicut prius dictum est. mutatio sm philosophum non est talis res distincta a rebus permanentibus. ¶ Ad cuius euidentiam sciendum est quod quedam sunt nomina que proprie supponunt pro aliquibus determinatis sine tropo et figura grammaticali vel vulgari. sicut homo. animal. albedo. agens. patiens. et huiusmodi. Quedam sunt nomina propter eloquij ornatum inuenta. que sine omni tropo proprie non supponunt pro rebus quibuscunque. sed ponuntur loco plurium dictionum. et quandoque verborum et aduerbiorum. et huiusmodi: et talia sunt multa nomina ab aduerbijs et verbis ficta. et ab alijs partibus orationis formata. cuiusmodi talia. actio. passio. motus. mutatio: et similia. Et quandocunque talia ponuntur in orationibus resoluende sunt orationes in alias: in quibus ponuntur dictiones proprie sine omni tropo et figura: et per tales orationes sunt alie intelligende. et secundum eas iudicandus est de veritate im propriarum. ¶ Et secundum ista dicendum est ad primam instantiam superius positam. Unde quando dicitur mutatio est indiuisibilis et inextensa. dico quod ista propositio secundum intellectum antiquorum est vera: quia per istam intelligitur ista. quando aliquid mutatur acquirendo vel deperdendo aliquid indiuisibiliter acquirit vel amittit illud. hoc est: non est verum dicere successiue: illud quod mutatur habet illud et non habet illud. et iterum post illud quod mutatur habet illud et non habet illud. hoc enim includeret contradictionem. et ita non diuisibiliter acquirit vel deperdit illud. quod mutatur et ideo in propositionibus hoc nomen mutatio: resoluendum est. et loco istius nominis ponenda sunt alia vocabula. et similiter etiam quandoque loco alicuius alterius termini ponenda sunt alia vocabula vel aliud vocabulum.

obiectiones contra predicta mutata

Solutio distinctio

Soluitur obiecta

¶ Sʒ forte diceres. hic est forma syllogistica: nullū permanens in istis inferioribus est indiuisibile. muta tio est indiuisibilis. ergo mutatio nō. est permanens ⁊ nō est nihil ergo aliqd. ergo distincta a rebus pma/ nentib⁹. ¶ Dicendū est ꝙ sepe in forma syllogistica scdm vocē est fallacia equiuocatōis vł amphibologie vel aliqua alia. Etiā in tali casu non est absolute ꝯce dendus discursus vocalis. sed distinguēde sunt ppo sitiones vel ppō. ⁊ qñqȝ ppositione in vno sensu ac cepta valet discursus ⁊ in alio sensu non vȝ. ¶ Per hoc ad ppositū dicendū est ꝙ ista ppō. mutatio est indiuisibilis: est distinguēda penes amphibologiam vnus enim sensus eius est: ꝙ aliqua res pro qua sup ponit hoc nomen mutatio. si formet ppō est indiui/ sibilis. ⁊ est iste sensus falsus sicut dictum est. Alius sensus est iste. qñ aliquid mutatur acquirēdo vel de/ perdendo aliquid. nō acquirit vel deperdit ipsum di uisibiliter. hoc est successiue. vel aliquid in mutatio ne est prius ⁊ posterius. sed simul: ita ꝙ prius nō ha buit ipsuȝ vel caruit ipso. ⁊ tñ nō caret ipso nunc. Si militer ista ppō mutatio nō est permanēs. est distin/ guenda penes amphibologiā vnus sensus est. Aliq̄ res pro qua supponit hoc nomen: mutatio: si formet ppō: nō est res pmanēs. ⁊ hic sensus ē falsus. Ali⁹ sē sus est iste. qñ aliquid mutatur ad aliquid nō mutat sepius: vel in tpe: vel in pluribus tpibus. sed semel tā tum. ⁊ hic sensus est verus. ¶ Nunc pȝ manifeste ꝙ minore accepta in primo sensu est bon⁹ discursus. sed tam minor ꝙ̄ ꝯclusio est falsa. Similiter accepta mi nore in scdo sensu ⁊ ꝯclusione: discursus est bonus ⁊ tam maior ꝙ̄ ꝯclusio est vera. sed hoc in nullo repu gnat dictis prius vt pȝ manifeste. Unde ista ppō. mu tatio nō est permanēs: habet vnū sensum verū sicut di ctum est. Si aūt minor sumat in primo sensu ⁊ ꝯclu sio in scdo. pȝ ꝙ nō valet discursus. ¶ Ad 2ᵐ dicen dum est ꝙ qñ dicitur. per mutationē acquiritur for/ ma. iste est sensus. qñ aliquid mutatur acquirit for/ mam. ⁊ ideo mutatio nō est aliqua res distincta ab ac quirente formaȝ ⁊ a forma acquisita. quasi media in/ ter ea per quā acquiratur forma. sed est sensus ille de quo dictuȝ est. ¶ Ad tertiū qñ dicitur ꝙ mutatio est in instanti. dicendum est ꝙ sensus est iste. qñ aliquid mutatur in instanti mutatur ⁊ nō in tempore. hoc ē: nō mutatur successiue per prius ⁊ posterius. sed simł sicut qñ dicitur ꝙ illuminatio aeris est in istanti. sen/ sus est iste. Aer nō illuminatur successiue. ita ꝙ pri/ mo habeat lumen ⁊ acquirat lumeȝ ⁊ postea habeat lumē. ⁊ per hoc distinguatur ppō. ¶ Ad 4ᵐ dicen/ dum ꝙ sensus taliū ppōnuȝ. mutatio cessat. mutatio nō manet. mutatio destruitur. ⁊ hmōi est iste. mutabi le cessat mutari. mutabile nō mutatur. mutabile desi nit mutari. ⁊ sic de consimilibus ꝯsimiliter est dicen/ dum. Ista aūt ppō. mutabile. cessat mutari. nō verifi catur per cessationē alicuius rei in esse reali. sȝ ex hoc ipso ꝙ mutabile reȝ aliā habet quā prius nō habuit. vnde aere illuminato ⁊ lumine ꝯseruato in aere nul la re deficiente vel corrupta ex hoc ipso ꝙ aer retinet precise omnes res quas pri⁹ habuit: ⁊ nulla de nouo acquirit aer cessat mutari. ⁊ ideo mutatio nō est talis res. quia frustra poneret. ¶ Per idem ad quintum est dicendū. ꝙ sensus isti⁹ ppositionis. mutatio mē/ suratur in instanti est iste. mobile nō successiue muta/ tur ad illud quod acquirit. sed in instanti hoc est non successiue. ¶ Ad vltimum dico: ꝙ sensus illius ppo sitionis. in quolibet motu sunt infinite mutatiōes: est iste: quādo aliquid mutatur acqrit infinita vel deper dit. qꝛ sunt infinite res pmanentes partiales tantuȝ ⁊ facientes vnum finitū sicut inferius ostēdetur. ¶ Ex predictis patet quomodo dicta ꝯtraria in alia mate/ ria habent intelligi. ⁊ p consequens quomodo est lo quendum. ¶ Sed forte queres. Aut mutatio est ali quid aut nihil. Si nihil: nō pertinet ad aliquam sciē/ tiam. Si est aliquid: aut pmanens. quod non videtur consonum dictis phylosophorū. vel est aliud a re p manente. ⁊ hoc est intentū. ¶ Dicendum: vt plures ⁊ maxime sapientes. ⁊ hoc precipue quādo plures re cipiunt modū loquendi a sapientibus. ⁊ ideo loquē do vt sapientes loquebant ⁊ in isto sensu quem sapiē tes habebant dico ꝙ mutatio est aliquid. qꝛ p istam propositionē intelligebant istā. quādo aliquod mu/ tabile mutatur vel acquirit vel depdit aliquid est ali/ quid. Et quādo dicitur ꝙ nō est res permanens. di/ co secundum eosdem: ꝙ ista est vera. quia est sensus quādo mutabile mutatur nō mutatur ad aliquid de/ terminatū in diuersis temporibus: sed simul ⁊ semel tantum. Et quādo infero. ergo est alia res a rebus p/ manentibus: nō valet consequētia. quia illud conse/ quens non plus seqtur ex illa propositione ꝙ̄ ex pro pria exprimente sensum istius. ¶ Si autē aliter intel ligas istam propositionē. mutatio est aliquid: videli cet ꝙ mutatio supponeret pro aliquo determinato: ad/ modum quo in ista propositione. album est aliqd. subiectuȝ supponit pro subiecto albedinis. ⁊ in ista. homo est animal. ly homo. supponit pro illa re: vel pro illa que est homo. tunc oportet ꝙ supponat pro aliqua re pmanente secundū ꝙ aliqui dicunt. ⁊ con/ cedunt ꝙ mutatū est mutatio. ⁊ p cōsequens mutatio supponit pro re mutata. ¶ Si autē dicas ꝙ non sup ponat pro re pmanente licet predicto modo denota/ tur pro aliqua re pmanente supponere quem intelle/ ctum habent aliqui. dico ꝙ mutatio non est aliquid. quia nulla talis res est. ⁊ ita in generali dicta de muta tione sint. ¶ Quid autem sit sentiēdum de alijs spe/ ciebus motus: in sequentibus erit manifestum. ⁊c.

Capitulum quintum.

Ctum est supra de mutatiōe. nunc restat aliqua compēdiose de motu ptractare. ¶ Primo autem dicen/ dum est quid est motus in generali. Secū do de primis speciebus in speciali. ¶ Tertio de mo/ tuum contrarietate. ¶ Circa primū diffinit Aristo/ teles motum secundum expositores tertij physico/ rum duplici diffinitione. quarum vnam dicunt esse formalem: ⁊ aliam materialem: que tamen non diffe runt nisi vocaliter. ¶ Est autē ista diffinitio motus. ista in Motus est act⁹ entis in potentia scdm qd in potētia. Habet T.c.31

¶ Circa

Motū nō diffi/gui realiter ab his que mouēt.

¶ Circa cui⁹ expōnem p̄mo vidēdum eſt de re. Se cūdo de modo loquēdi. ¶ Quātum ad p̄mū dico ꝓportionabilr ſicut ſuperius dixi de mutatione. ſ. ꝙ motus non eſt aliqua res ſm̄ ſe totā diſtincta a rebus p̄manētibus. Qđ oñdo ſic. Si motus eſt res diſtin/cta a rebus p̄manētibus: eſt res diuiſibilis aut indiui ſibilis. nō indiuiſibilis ſm̄ eos. ergo diuiſibilis. ergo cōpoſita ex partib⁹. Aut ergo ex partib⁹ ſimul exiſtē tibus: ꝛ tunc motus eſt vere longus: latus ꝛ profun/dus. qđ non cōcedūt. Uel ex partib⁹ nō ſimul exiſtē/tibus: ſicut ipſi cōcedūt. qđ non pōt dici: q2 illud qđ nō eſt: non pōt eſſe pars alicuius entis. Nullū enim ens cōponit̄ ex nō entib⁹. ergo motus nō pōt dici ali qđ ens aliud a permanētibus ꝓpter talia non entia. ¶ Preterea vna pars motus p̄cedens nō repugnat alteri parti ſequēti. Quare ergo neceſſe eſt ꝙ ſequen te adueniēte: prior corrūpat̄? cum non poſſit corrū/pi nec per ablationē ſue cauſe: nec per corruptionem ſui ſubiecti nec per inductionē ſui cōtrarij. ¶ Pre⁹ ſi motus ſit alia res. aut eſt reſpectiua aut abſoluta. ſm̄ ponētes relationes diſtingui a reb⁹ abſolutis: nō pōt dici ꝙ ſit aliqua res abſoluta: q2 tunc vel eēt ſbā: vel quātitas: nō ſbā: manifeſtū eſt: nec quātitas: quia tunc qñcūq͂ aliqđ moueret̄ acq̄reret nouā quātita/tem: ꝛ p̄deret antiquā. qđ videt̄ abſurdū. Neq͂ eſt qualitas multo magis: neq͂ eſt res relatiua. q2 ſi ſic: talis relatio h̄ꝫ fundamētū ꝛ terminū. ꝛ p̄ ꝯñs cū fundamētū ꝛ terminus poſſint durare per tp̄us ſi/ne omni deſtructione illoꝝ vel alteri⁹ poſſet talis re/latio p̄manere p̄ ip̄us. ꝛ p̄ ꝯñs vere erit res p̄manēs poterit durare p̄ tp̄us poſt. pꝫ hoc inductiue. nam ſi corpus moueat̄ localr. ꝛ motus localis ſit motus re ſpectiuus: cum motus localis ſit in moto. opꝫ ꝙ ille reſpectus ſit in moto. tunc quero de termino: aut ter minus eius eſt forma vel locus receptus in eodē mo to. qđ nō videt̄. ꝛ hoc tñ poſito ille reſpectus poterit ꝯſeruari nulla facta mutatione in forma nec in moto qđ eſt īpoſſibile. Aut termin⁹ eſt agens: ſiue mouēs: ꝛ adhuc poterit ꝯſeruari p̄p idem. Si dicas ꝙ ille re ſpectus h̄ꝫ pro termino nō eſſe p̄cedens vel futurū aliqđ. ꝫ. ſm̄ ſic opinātes. reſpect⁹ non entis non pōt eſſe relatio realis. ergo motus non poterit eſſe aliqđ reale.

Cap. ſextum.

Motū nō differre realr a re que mouet.

O Stenſo ꝙ motus nō eſt alia res a re bus p̄manētibus. vidēdū eſt qđ eſt motus. ¶ Ad cui⁹ euidentiam vi/dendum eſt q̄n aliqđ mouet̄. Scḋo qđ eſt moueri quātū ad diffōnē exprimentē quid nois. Et dico ꝙ ad hoc ꝙ aliqđ moueat̄ ſufficit ꝙ mobile continue ſine interruptione tēporis ꝛ quiete ꝯtinue partibilit̄ acq̄rat aliqđ ſucceſſiue vnū poſt aliud. vel cōtinue ꝛ ſucceſſiue ſeu partibiliter amittat aliqđ. ſicut ad hoc ꝙ aliqđ dealbet̄ ſufficit ꝙ ꝯtinue acq̄rat partes albe dinis. ꝛ ad hoc ꝙ moueat̄ localr ſufficit ꝙ cōtinue ſine quiete acq̄rat vnū locū poſt aliū. ꝛ ita ꝙ ſine quiete ſit in diuerſis locis ſucceſſiue. Et ſi dicas qđ eſt quieſcere. Dico ꝙ quieſcere eſt p̄manere ſb aliq̄: vel in alio: qđ pōt de nouo acq̄ri vel āmitti p̄ tēpus. vel magis ad rem ſit cum verificatione cōtradictorio rum: nō ſimul ſed ſucceſſiue. Unde ſciendum eſt ꝙ nunq͂ eſt ſucceſſio niſi ꝓpter hoc ꝙ ex parte rei ori/tur ꝙ ꝯtradictoria ſi formētur verificantur vnū poſt aliud. Tunc autem dicitur aliquid cōtinue moueri: quando in quolibet inſtāti verū eſt dicere ꝙ hoc mo bile eſt in loco in quo prius nō fuit vel ꝙ aliquid ha/bet quod prius nō habuit. vel ꝙ nō h̄ꝫ illud qđ pri/us habuit īmediate. Hoc igit̄ poſito omni alio cir/cūſcripto illud vere mouet̄ localiter. ꝛ tamen nulla res eſt hic niſi permanēs: q2 ꝛ mobile eſt permanēs. ꝛ quodlibet per mobile acquiſitū eſt permanens: q2 tamen mobile prius eſt in vno loco ꝛ poſtea in alio. ꝛ poſtea adhuc in alio: ꝛ ſic cōtinue quouſq͂ perue/niat ad locum in quo manet. ideo cōtinue mouet̄. ꝛ tamen nulla res eſt hic niſi permanēs: ſed q2 ille res permanētes nō ſunt ſimul: ſed vna poſt aliā acq̄rit̄: ideo vere mouetur. ¶ Cōſimiliter eſt de calefaciēte: quia quādo aliquid calefit ex hoc ipſo ꝙ calefactibi/le nō accipit totum calorē ſimul: ſed partē poſt par tem. ita ꝙ in quolibet inſtāti eſt verū dicere ꝙ illud calefactibile aliquam partē habet caloris quā pri⁹ nō habuit. ex hoc ipſo nulla alia re facta in ipſo: calefa/ctibile vere calefit ꝛ mouet̄. Ex quo patet ꝙ ad hoc ꝙ aliquid moueatur non requiritur alia res p̄ter res permanētes ꝛ per cōſequēs motus non eſt alia res a rebus permanentib⁹. Iſtā autē ſententiam exprimit philoſophus quādo diffinit motum dicēs. ¶ Mo/tus eſt actus entis in potentia ſm̄ ꝙ in potētia. hoc eſt quando aliquid mouetur actu aliquid habet ꝛ eſt in potentia ad aliud ſine quiete media in loco acqui rendo: ſicut quando mobile eſt actu in loco acquiſi/to ꝛ eſt in potētia ad alium locum quem habebit ſi/ne quiete media tunc vere localiter mouetur. Et iſta diffinitio ſportat idem cum ſecūda que dicit. Mo/tus eſt actus mobilis inquātū mobile eſt. hoc eſt q̄n aliquid mouet̄ mobile habet actu aliquid ꝛ eſt mobi le. hoc eſt: eſt in potētia ad habendum aliquid ime/diate. ſimiliter iſtis cōcordat diffō cōmentatoris mo tus eſt acq̄ſitio ꝑtis poſt partē p̄fectiōis ad quā vadit hoc eſt quando aliquid mouetur acquirit vnam par tem poſt aliā quouſq͂ venit ad aliam poſtq͂ aliam acq̄rit. ¶ Et eſt notādum ꝙ iſta diffō vltima non cō petit niſi motui acq̄ſitiuo. illa autē Ariſto. cōpetit ꝛ motui acq̄ſitiuo ꝛ deperditiuo. vt iſte ſit ſenſus. mo tus eſt act⁹ ꝛc̄. inquantū eſt in potētia vel acquirēdo illud quod nō h̄ꝫ. vel deperdendo illud qđ habet. vñ qñ aliqđ mouet̄ ſemp̄ eſt actu ſub aliq̄ ꝛ in potē/tia ad aliud qđ imediate acq̄ret: vel eſt in po⁹ vt ali/quid perdat imediate. hoc eſt vt in qualibet ꝑte tp̄is poſterioris ſit verū dicere. hoc mobile non h̄ꝫ illud quod prius habuit. q̄uis habeat partē ipſius. hoc autē eſt verū de motu ſucceſſiuo.

Capl̄m. vij.

P Ropter autē modū loquendi mul te ſūt difficultates que mi hi videntur ſm̄ principia Ariſto. de mo/tu magis vocales q͂ reales. Si enim vicere mur p̄ciſe iſtis vocabulis mouens: motiuum: mobi

le: moueri: ⁊ huiusmodi. ⁊ nõ talib⁹: motus: motio: ⁊ cõsimilibus: que ſm modū loquẽdi ⁊ opinionem multoꝝ pro reb⁹ permanẽtibus nõ videntur suppone re multe difficultates ⁊ dubitationes essent excluse. Nunc aūt ꝑpter talia videt ꝙ mot⁹ sit alia res ſm se tota distincta a reb⁹ permanẽtib⁹. ¶ Videt enim ꝙ

obiectio nes ꝯ p̄priā sententiam: motus sit quidā fluxus: sed res ꝑmanẽs nõ est flux⁹ sed per se stans. ergo ⁊c̄. ¶ Scđo. motus est successiuus sed res ꝑmanẽs nõ: sed tota simul. ¶ Tertio. motus est velox vel tardus: sed res permanẽs non. ¶ Quarto. res ꝑmanẽs põt esse sine motu: sꝫ nõ sine re ꝑmanẽte. ¶ 5°. mot⁹ est q̄ntitas alia a q̄ntitate rei ꝑmanentis: q: nõ habet quātitatē ꝑmanẽtē sed tm̄ successiuā. ¶ Istis tñ nõ obstantibus dicẽdū est ꝙ nõ differt mot⁹ a re mota ſm intẽtionem Aristo. ¶ Est aūt sciendū sicut dictū est de mutatione talia vocabula: motus: mutatio: ⁊ cõsimilia magis inuẽta sunt ꝑpter venustatē eloquij q̄ ꝑpter necessitatē: q: sine illis pro quib⁹ cõiter vtimur per alia possemus oēs cõcept⁹ nr̄os sufficiẽter exprimere. Et ideo propositiões in quib⁹ ponit aliquod tale vocabulū. motus: mutatio: successiuū: successio: ⁊ huiusmodi. resoluẽde sunt in ꝓpões: in qb⁹ ponunt talia vocabula. mouet: motum: succedit: succedẽs: ⁊ hmõi. ⁊ ſm eas est de ꝓpõnibus ꝓpositis videndū. Patet ergo

dilutio oboꝝ: per hoc ad argumẽta. ¶ Ad p̄mum qn̄ dicit ꝙ motus est quidā fluxus. dico ꝙ illa hēt duplicē intellectū. vnū scꝫ ꝙ mot⁹ sit vna res distincta ab oī re ꝑmanẽte: que continue fluat a nõ esse ad esse: vel ecõuerso ita ꝙ semꝑ vna pars cõtinue corrūpat: ⁊ alia ꝯtinue in rerū natura succedat. Et iste est modus famosus intelligẽdi motū esse fluxum de quo dr̄ a Cõmen. ꝙ est famosior nõ verus ⁊ ꝙ est vnus ali⁹ verus. ⁊ istū

ꝯ.4. intellectū puto esse ad mẽtē phi ⁊ Cõmen. Alio mõ põt intelligi ꝓpõ ista. s. qn̄ aliqd mouet ꝯtinue fluit. hoc est ꝯtinue aliqd acq̄rit vel deꝑdit. sicut qn̄ aliqd mouet localiter ꝯtinue fluit de vno loco ad aliū. nõ ꝑpter aliquā rem ꝑter mobile ⁊ locū quē acq̄rit: sed q: sp est i loco alio ⁊ alio nulla alia re adueniẽte sibi q̄uis frequẽter accidat ꝙ sibi alique qualitates accidāt seu adueniāt. Similr̄ etiā põt dici: q̄uis nõ ꝓprie: ꝙ qn̄ calor in aliquo ꝯtinue auget ꝙ illud calidū ꝯtinue fluat: acq̄rendo ꝯtinue nouū gradū caloris. sicut dicim⁹ ꝙ tm̄ fluit de vno gradu ad aliū. nõ qdē priorē ꝑdẽdo sꝫ aliū acq̄rendo. ⁊ sic tales ꝓpões in qbus ponunt talia vocabula. fluxus: trāsit⁹. ⁊ hmõi resoluende sunt in ꝓpões: in quib⁹ ponūtur talia vocabula. fluit: trāsit: currit: ⁊ hmõi. iuxta eas vidēdū est qd sit dicendū de alijs. ¶ Ad 2ᵐ dico ꝙ sensus istius ꝓpõnis. mot⁹ est successiu⁹: est qn̄ aliqd mouet nõ acq̄rit vel deꝑdit illud qđ acq̄rit vel deperdit simul sed successiue. Et iō nõ est imaginādum ꝙ mot⁹ sit quedā res successiua totaliter distincta a re ꝑmanente: sed qn̄ aliqd mouet ⁊ nõ acq̄rit totū simł sicut mot⁹ localis dr̄ successiuus: q: mobile nõ est simul in oībus illis locis: sꝫ p̄us est in vno loco q̄ in alio. Et si dicas qd est illud p̄us. dico ꝙ aduerbium ipse vel ordinis. nec põt alr̄ describi vocabulū. Sed forte queretur. quid est ista prioritas. dico ꝙ ista prioritas est vocabulū fictum ad hoc aduerbium prius: magis propter ornatū loquendi inuentum q̄ ꝑpter necessitatem. ideo resoluendum est in suū aduerbiū ex quo formatur. Et est proprie exponendū: q: proprie nõ habet quid nominis sed significat vnum esse ante aliud in aliquo vel sub aliquo. Et nec est aliter respondendum ad tales questiones q̄ ad tales. homo non est asinus. vel nemo est chimera. illud. nõ. quid erit: q: non est respondendū nisi ꝙ hoc est aduerbium scilicet nõ: ⁊ hoc est nomen scꝫ nemo. nec est imaginandū ꝙ ly non vel ly nemo significet aliā rem distinctam ab alijs rebus significatis per alia nomina positiua. Sed: nõ: est aduerbium negandi. cuius significatio isto modo q̄ significat magis ex vsu loquendi: auditu: acquirit q̄ doctrina. sic est de alijs aduerbijs que significāt idem cum suis verbis cum conuenienter adiungūtur. nec alias res significant. Unde quādo dicitur. iste sapienter regit subditos suos hoc aduerbium sapienter non significat aliā rem

Vn̄ putent terministe reales errare: nisi significata per alia vocabula. ¶ Et ideo hoc est principium multoꝝ errorum in philosophia ꝙ sem per distincto vocabulo correspondeat distinctum significatum. ita ꝙ tanta sit distinctio inter significata quanta est nominum vel vocabulorum significantiū etiam quando illa nomina vel vocabula non sunt sinonima. sicut si aliquis crederet ꝙ alia res significatur per casum rectum q̄ per obliquum. Et per numerum singularem q̄ per pluralē. ⁊ per coniūctiones ⁊ prepositiones ⁊ aduerbia. que omnia sunt absurda ⁊ falsa. ¶ Oportet autē scire ꝙ sicut sub bono intellectu conceditur ꝙ motus est successiuus. sic sub bono intellectu concedendum est: ꝙ motus non est res permanens: q: per istam propositionē datur intelligi ista. ꝙ quando aliqd mouetur nõ acquirit vel perdit totum simul: sed successiue scilicet vnū post aliud. ¶ Ad tertium dico ꝙ per istam motus est velox vel tardus: datur intelligi ista quando aliquid mouetur tarde vel velociter mouetur: hoc est i paruo tempore acquirit multū vel paruum. talis aūt intellectus non habetur ab antiquis de ista propositione res ꝑmanens est velox vel tarda. ¶ Ad quartum dico ꝙ res permanens potest esse sine motu: q: potest non moueri. vnde sicut ista conceditur: sortes potest existere sine albedine ⁊ cum hoc stat ꝙ sortes vere est albus. ita iste stāt simul res permanẽs potest esse sine motu. ⁊ tamen mot⁹ non est alia res a re permanente. ¶ Sed cõtra quando aliquid potest separari ab aliquo: distinguitur ab illo: sed permanẽs potest esse sine motu. ergo ⁊c̄. ¶ Dico ꝙ in tali modo arguendi est fallacia figure dictionis sicut alibi visum est: quia commutatur hoc aliquid in quale quid. sicut quando arguitur quandocunq̄ aliquid põt existere sine reliquo illa distinguntur: sed sortes potest existere sine musico. ergo musicū distinguitur a sor. ¶ Ad quintum dico ꝙ hoc nomen motus non est

per se

per ſe in genere: eo ꝙ ſignificat diuerſas res diuerſorum generum. tamen omnis res ſignificata per motum ſcilicet per hoc nomen: motus: eſt per ſe in genere. ¶ Ad ſextum dico ꝙ motus non habet quantitatem aliquam diſtinctam ſm ſe totaz a quantitate rei permanentis: aliquid tamen intelligitur per hoc nomen: quantum: magnum: paruū: et huiuſmodi quādo verificat de motu ſic dicendo. motus eſt magn⁹ paruus ꝛc. et quando dicitur de alijs ſicut ex precedentibus et ſequentibus apparebit. ¶ Ex predictis patet ꝙ motus eſt quedam ſucceſſio. hoc eſt quādo aliquid mouetur prius acquirit vel deperdit vnum ꝙ̄ aliud. ¶ Item patet quomodo motus habet prius et poſterius. hoc eſt quando aliquid mouetur prius acquirit vnam partem et poſterius aliam. Patet etiam quomodo concludi poteſt ꝙ mot⁹ habet partes: quia ſcilicet quando aliquid mouetur prius acquirit vnam partem poſterius vero aliam vel deperdit. Nec aliud intellexerunt antiqui dicentes motum cō poni ex partib⁹ vel habere partes. ¶ Similiter quādo dicunt ꝙ nulla pars motus eſt: ſed tantum mutatum eſſe non intendunt plus: niſi quādo aliquid mouetur non acquirit de nouo illud quod prius acquiſitum eſt: ſed tantum illud quod modo habetur: qđ prius nō habebatur. nec etiam habet illud quod habebat: ſed ꝙ hoc modo primo habet illud quod primo acquirit. Sed quādo dicitur ꝙ motus habet terminum a quo: et terminū ad quem. non eſt imaginādum ꝙ ille motus ſit aliq̄ res totaliter diſtincta a permanentibus cuius termini ſint alie due res: ſed ſic eſt intelligendum: ꝙ quando aliquid mouetur aliquid perdit vel acquirit. Et ſicut dictum eſt de talib⁹ propoſitionibus ꝯſimiliter eſt dicendum de alijs. Propter quod tales propoſitiones auctorum intelligende ſunt ad mentē ipſoꝝ et non ſicut ſonant verba: quia ſepe verba aliud ſonant et aliud ſignificant.

Capitulum octauum.

Sermo ꝺ ſpēb⁹ motus.

Dicto de motu in generali dicēdū eſt de primis ſpēbus motus. Eſt aūt ſciēdum ꝙ ſicut dictuz eſt ſupra ꝑme ſpecies motus accipiunt ſm predicamēta ad que dicit motus eſſe. que ponunt eſſe quattuor. ſcz ſubſtātia. quantitas. qualitas. et vbi. qđ non eſt intelligēdum ꝙ motus ſit exiſtens precise ad illas res que important per iſta quattuor ꝑdicamēta: ſic ꝙ nō ad res que important per alia ꝑdicamenta. ſed ideo dicit ad iſta quattuor ꝑdicamenta tm̄ eſſe motus. quia nunq̄ ꝯtingit ꝑdicabilia iſtoꝝ predicamētoꝝ de aliquo verificari niſi illud moueat. large accipiēdo motum. Non ſic de predicabilib⁹ alioꝝ predicamētoꝝ. q̄uis ad res importatas per illa ꝑdicamēta alia: vere ſit motus. Unde ad rem importatā per hoc nomē ſimile: vere eſt motus. et tm̄ ꝯtingit aliquid de nouo eſſe ſimile: q̄uis non moueat. et ideo dicit ꝙ ad ſimilitudinem non eſt motus. hoc eſt. aliqđ pōt eſſe vere ſimile: q̄uis non moueat: et hoc ſiue mutari accipiatur large: ſiue ſtricte. Non ſic aūt eſt de alijs. Non enim aliqđ de nouo eſt ſubſtātia: niſi moueat: large accipiēdo ly moueri. Unde ꝑma ſpēs motus large ſumpti pōt poni in genere ſubſtāie. cuius non habemus nomen impoſitum. pōt tn̄ vocari tranſmutatio ſubſtātialis. cui⁹ ſunt due ſpecies generatio. ſ. et corruptio: q̄uis etiam iſta noīa generatio et corruptio: tranſmutabilib⁹ alijs applicent. ſepe tn̄ vtendum eſt iſtis ſm ꝙ ſunt ꝓpria tranſmutationi naturali. Eſt aūt generatio quādo in materia inducit de nouo forma ſubſtātialis. Et eſt corruptio quādo forma ſubſtātialis deſinit eſſe in materia. De iſta tamē generatione et corruptione tractatum eſt prius vbi tractatur de ꝑncipijs rerum generabilium et corruptibilium. Sunt aūt hic aliqua breuia pertractāda ſiue aduertēda. Unde ſciēdum eſt ꝙ generatio non eſt mot⁹ ſucceſſiuus: ſed tm̄ mutatio ſubita. Cui⁹ ratio eſt. quia q̄uis vna pars materie prius poſſit recipere partem forme. et alia pars materie aliam partez forme. et ſic pōt eſſe ſucceſſio: tamē eadem pars materie non pōt ſucceſſiue recipere partem forme poſt aliam partem forme. qđ tamen requiritur ad motum ſucceſſiuuz. quia ad hoc ꝙ aliquid moueatur requiritur: ꝙ qđ moueat acquirat vnum poſt aliud. vel perdat vnuz poſt aliud. Cum ergo tota materia eadem eandē formā quaz recipit ſimul recipiat. ideo pars illa materie in recipiēdo formā non mouet ſucceſſiue. ideo generatio non eſt motus. Et tamen rōnes phi non probant de mutatione ſubſtāie tm̄. ſed vniuerſaliter de omni generatione et corruptione: quia nulla generatio ſiue ſit ſubſtantie ſiue accidentis eſt motus nec aliqua corruptio eſt motus. Eſt aūt prima ratio philoſophi iſta. Quod non eſt: non mouet. ſed qđ generat non eſt. ergo qđ generat non mouetur. et per ꝯn̄s generatio non eſt motus. ¶ Ad cuius euidentiā ſciendum eſt: ꝙ philoſophus diſtinguit tres modos mutationis. quia omne qđ mutatur aut mutatur a ſubiecto in ſubiectum: aut a non ſubiecto in ſubiectuz: aut ſubiecto in non ſubiectuz. Mutatio que eſt a non ſubiecto in ſubiectum vocatur generatio que eſt mutatio ſm contradictionem: non quidez ꝙ contradictoria conueniant in aliquo qđ ſit mutatio talis: ſed quia primo verum eſt dicere de tali mutatione ꝙ nō eſt et poſtea eſt. et contradictoria de iſto verificantur ſucceſſiue. ¶ Ex quo patet ꝙ ſm philoſophū mutatio accipitur dupliciter. vno modo pro tranſmutatione alicuius quod recipit vel amittit aliquid quod pri⁹ habebat vel quo carebat. Et ſic totū qđ generatur non mutat q̄uis generet. Alio mō accipit mutatio pro productione vel deſtructione. et ſic quod generatur mutatur a nō ſubiecto in ſubiectū: hoc eſt primo nō eſt et poſtea eſt. ¶ Ex quibus patet ꝙ quando phus dicit ꝙ illud quod generatur nō eſt: nō intendit ꝙ illud tunc non eſt quando materia vel ſubiectum recipit formam: ſed intendit ꝙ anteq̄ generatio ſit completa: ita ꝙ nihil expectatur futurū recipiēdū nō eſt. ¶ Ex quo patet ꝙ illud quod generatur nō mouet: quia illud quod mouet quando expectatur aliquod futurum eſt: ſed illud quod generatur illo tempore vel illo inſtāti quo expectatur aliqđ futurum nō eſt.

Q̄ generatio ſit ſubita.

l 5° phyſicorum t. 2. 7.

ergo illud qȯ gñatur nō mouet̄ ⁊ per ↄñs generatio nō est motus. Unde rō ista sic pōt declarari. si illud qȯ gñatur mouet̄. aut mouet̄ qñ cōplete gñatur: ita ꝙ nihil restat futurū. ⁊ hoc esse nō pōt: q̄ qȯ mouet̄ expectat̄ ad recipiēdū vel ad admittēdū. Aut igitur qȯ gñatur mouet̄ ante gñationē cōpletā: ⁊ dū aliqd est futurum. ⁊ hoc non potest dari: q̄ tunc illud qȯ generatur nō est: sed quod mouetur est. ergo qȯ generatur non mouet̄. ⁊ ita generatio nō est motus.

5.phis. t.ↄ.14. ¶ Per idē pbat Arist. ꝙ gñatio nō est quies: q̄ qȯ gñat̄ nō est. sed qȯ nō est nō qescit. ergo qȯ gñat̄ nō quiescit. qȯ verū est anteq̄ gñatio sit cōpleta: q̄ tunc non est illud qȯ gñatur. Alia rō phi est ista. qȯ mouet̄ est in loco: sed qȯ gñatur nō est in loco: ergo qȯ gñatur nō mouet̄. Et est exponēda sicut precedens. Ex quib⁹ concludit ꝙ corruptio nō est mot⁹: q̄ ex q̄ gñatio nō est mot⁹: ⁊ motui ↄriat̄ mot⁹ vel quies. sequit̄ ꝙ corruptio que ↄriat̄ gñationi non est motus. Est aūt aduertēdū ꝙ q̄uis qñ gñatur accñs fm q̄ ē motus: tūc fm illius accñtis mouet̄. tamē illud qȯ gñatur non mouet̄. sed fm illius qȯ gñatur mouet̄ vere. Unde qñ calor augmētet̄ in ligno q̄uis lignū vere moueat̄: tamē calor qui gñatur siue aggregatū ex ligno ⁊ calore nō mouet̄. Et ita qȯ gñatur nō mouetur ⁊ per ↄñs gñatio nō est motus. Et iō qñ phs dicit istā. gñatio nō est mot⁹: itelligit istā. qȯ gñatur nō mouet̄. Ex quo pȝ ꝙ illud fm qȯ gñatur in tpe gñatur: q̄ vna pars gñatur ↄtinue ante aliā partē: ⁊ tñ qȯ gñatur nō mouet̄: q̄ nō est anteq̄ gñatio ipsi⁹ sit cōpleta. q̄uis gñatio alteri⁹ posset sequi: sed qñ forma substātialis fit in materia nec illud qȯ gñatur mouet̄ ꝑpter rōes phi superi⁹ positas. nec ipm fm recipiēs formā mouet̄ ꝑpter rōnē phi in pn⁹ positā. ⁊ ita nulla forma substātialis fit in eadē parte materie in tpe sed in instāti. Ex pdictis pȝ ꝙ gñatio ⁊ corruptio sunt mot⁹ large accipiēdo motū sed non sunt motus stricte accipiendo hoc vocabulum: motus:

Capitulum nonum.

D ictum est de motu in gñe sm̄ sumēdo large vocabulū. nūc tractādū est de alia spē motus. s. de motu locali. De quo vidēdū ē quib⁹ noibus dicitur

Primo de motu locali. motus localis: ⁊ quid acgrit per motū localē: ⁊ qb⁹ ↄuenit motus localis. Diuiditur aūt mot⁹ localis in

prima diuisio localis motus motū rectū circularē ⁊ mixtum. Mot⁹ rectus est qñ mobile fm lineā rectā mouet̄ sursum vel deorsuȝ. ⁊ fm alias dr̄ias loci respectu corporis celestis. Qñ aūt sic mouet̄ totū mutat locū. ita ꝙ totū ē in alio ⁊ alio loco: tam in fine mot⁹ q̄ in pn⁹ vel in medio. Motus aūt circularis est qñ mobile semꝑ manet in eodē loco fm totū. q̄uis ptes sue mutēt locū: ⁊ tale motū nō possit esse nisi mobile sphericū vel ouale. Quia si aliq̄s angulus eēt in mobili: tūc totum mobile qñ moueret̄ vel mutaret̄: mutaret locū: ita ꝙ totū esset successiue in diuersis locis totalib⁹: q̄uis aliq̄ pars loci siue ꝑpe dicti siue iproprie dicti nō variet̄. Motus aūt mixt⁹ est qñ nec est rect⁹ nec circularis. hoc ē qñ mobile nō mouet̄ fm lineā rectā nec semꝑ manet in eodē loco: sȝ tortuose mouet̄: vt qñ angulare aliqȯ vel voluit̄ vel vertit̄. Est aūt inter istos mot⁹ dr̄ia q̄ mot⁹ rect⁹ vel mixtus pōt cōpetere corpi cuiuscūq̄ figure. Quia tā corp⁹ angulare q̄ triāgulare pōt moueri motu recto ⁊ motu mixto. Sed mot⁹ circularis ꝓprie loquēdo nō pōt cōpetere nisi corpi spherico sicut dictū est. Aliter stricte vtit̄ phus istis vocabulis. t.ↄ.5.

mot⁹ rectus: circularis: ⁊ mixt⁹. in li. de celo ⁊ mundo. qȯ nō obstat pdictis: cū vocabula valde sumant̄ equoce. pmi de celo

¶ Aūt ⁊ ista pōt esse scḋa diuisio mot⁹ localis: q̄ mot⁹ localis quidā est simplex qdā cōposit⁹. 2ᵃ diuisio

Simplex diuidit̄ in motū rectum q est a medio ⁊ ad mediū. ⁊ motū circularē qui est circa mediū. Motus aūt cōposit⁹ siue mixt⁹ est alicui⁹ cōpositi ex vtute alicui⁹ elemēti pdominantis. De istis mēbris ⁊ de inceps patebit inferius. ¶ Tertia distinctio. mot⁹ localis pōt esse: q̄ mot⁹ localis quidā est nālis qdā violētus ⁊ pōt addi tertiū mēbruȝ ꝙ qdam est mixt⁹ ex istis. 3ᵃ diuisio

Motus nālis est q est a pn⁰ intrinseco: non tñ passiuo sed actiuo: sicut mot⁹ grauis deorsuȝ ⁊ mot⁹ leuis sursuȝ: de quib⁹ patebit inferi⁹. ¶ Mot⁹ violētus est q est ↄ inclinationē moti sicut qñ graue mouet̄ sursum: ⁊ leue deorsum. ¶ Motus vo mixtus potest dici qui est a pncipio intrinseco ⁊ extrinseco: sicut lignuȝ paruū si alliget̄ saxo ⁊ moueat̄ deorsuȝ: tūc mouet̄ fm iclinationē ligni: ⁊ etiā a saxo. ⁊ ideo velocius mouet̄ q̄ si moueret̄ sibi dimissuȝ. Nec dr̄ iste motus mixt⁹ vel cōposit⁹ ꝑpter ↄcursum duoruȝ motuū: sed illud vocabulū mixtū addidi motui ponitur loco illius orōnis. lignuȝ mouet̄ ab intrinseco ⁊ extrinseco: ⁊ tales modi loquēdi sunt prescīēdi volentib⁹ adiscere aliquā scientiā. aliogn nescientes sanū intellectū taliū modoȝ loquēdi in difficultates ⁊ errores varios ꝓlabunt̄. Per hūc modum pōt dici ꝙ mot⁹ ꝓgressiuus aialis est mot⁹ mixtus: non q̄ est ab itrinseco ⁊ extrinseco: sȝ q̄ est ab aliquo qȯ nō est de essentia moti sed saltē partialiter: qȯ est ↄ suā iclinationem. Nam corpus aialis distinguit̄ ab aia que nō est de essentia illius corpis q̄uis forma ei⁹ ⁊ mouet̄ ab illȯ qȯ est altera potēti⁹ aialis ↄ iclinationē ipsius. Nec opȝ ponere aliquē motū localem qui nec sit nālis nec violētus nec mixt⁹: q̄ ois motus localis q̄ aliqd pōt moueri: vel est fm inclinationē moti vel ↄ inclinationē eius. Mot⁹ aūt violēt⁹ diuidit̄ in 4⁰ 1ᵘ in ipulsionē: tractionē: vectionē ⁊ virginē. Pulsio est t.ↄ.10.

cōis ipulsiōi ⁊ expulsiōi. Impulsio ē qñ pellēs ↄiungitur mobili q̄diu ipm mobile mouet̄. ita ꝙ cessante mouente quiescit motū. Expulsio est qñ pellēs nō ↄiungit̄ mobili ↄtinue dū mouet̄ sicut est in ꝓiciente lapidē a se. Tractio est qñ mouēs mouet aliud ad se vel ad alterum trahit. Uectio est qñ aliqd adherens alteri mouet̄ ad motum ipsius. Uertigo est qñ aliqȯ vertit̄ ⁊ est ibi pulsus ⁊ tract⁹. ¶ Est aūt notandū ꝙ pulsio ⁊ tractio nō sunt mot⁹ violēti. s. ↄ inclinationē oino moti sed etiaȝ sunt mot⁹ mixti: q̄ in pulsu ⁊ tractu possibile est ꝙ pulsum ⁊ tractuȝ moueant̄ fm inclinationē ⁊ violēter. Tūc enim tractū mouet̄ veloci⁹ q̄ si nō eēt extrinsec⁹ trahēs vel pellens. Sicut

si aliq̄s

si aliquis extra sursuz ,pijceret lapidez deorsuz iste la/
pis velocius moueł ꝙ̃ si dimitteret sibiipsi. similiter
ꝛ si traheretur. Et ,p tanto dicit phi. ꝙ etiã tunc vio/
lenter moueł. Sed magis large accipitur hoc voca/
3° cap. bulum: violent⁹ in septimo huius ꝙ̃ in p̄io ethi. vbi
dicitur ꝙ violentũ est cui⁹ p̄n^m est ab extra nõ ꝯferẽte
vim passo. in tali enim motu cõfert vim tam passum
ꝙ̃ exterius trahens vel pellens. Alia diuisio põt po
ni ꝙ quidã est motus naturalis localis ꝛ quidã pro/
gressiuus aialis. ꝛ de isto dicetur inferius.

Capi. x.

Sermo d̃ re acq sita per motum localez.

Isis diuisionib⁹ mot⁹ localis. viden/
duz est qd acquirał per motũ lo
calẽ. Et p̄mo dõm est de illis: que mouen
tur in aliquo cõtinẽte. sicuti sunt oia q̃ mo
uẽtur in motu recto qualia sunt oia que moueńt ifra
sphærã actiuoꝝ ꝛ passiuoꝝ. ꝛ ẽt oia que moueńt citra
sphærã vltimã alias continentẽ. De quib⁹ dico ꝙ ta/
lia mota localiter nõ acquirũt aliquã rem sibi inherẽ
tem: q̃do forma s̄bãlis est in materia: ꝛ calor in igne.
sed tñ acquirũt locuz ambientẽ. sed ista que moueńt
motu recto acq̃runt aliquẽ locũ totalẽ. Corpa autez
spherica si moueńt circulariter acq̃rũt aliũ locũ ptiã
ꝙ̃uis locus totalis sit vnus ꝛ idem. ¶ Pore⁹ ꝯ opi.
phi. est. ꝙ q̃n aliq̃d moueł ꝙ aliqua res sibi iherent.
ꝛ ꝑ hoc aliquid acq̃rał sibi. nõ enim q̃n aliquid mo/
Instantia ꝯ ꝑpriã sententiam. ueatur localiter ad aliud aliquid fit in moto. sed mo/
tuz fit in aliquo puta in loco vbi prius nõ erat. ¶ Et
si dicas. si motum nihil habeat quod prius nõ habe/
bat. ergo nõ moueł. Dico ꝙ habet aliq̃d qð pri⁹ nõ
hẽbat. nõ tñ illud hꝫ sicut rẽ inherentẽ sibi s̄bũue sꝫ
sicut locuz. Et si dicał vlterius ꝙ ꝯdictoria nõ verifi
cenł de aliquo successiue nisi ,pter aliquã destructio
nem alicuius vel ,pductionẽ. ergo si nihil nouũ acq/
ritur nec aliquid destruił nõ moueł. ¶ Pore⁹. si oẽs
res nũc sunt que prius erant ꝛ nõ alie nõ est maior rõ
Solo/ ꝙ hoc sit in hoc loco nunc ꝙ̃ p̄us. ¶ Dico ad p̄^m ꝙ
tutio. ꝯdictoria possunt successiue verificari sine oi destru/
ctione ꝛ ,pductione cuiuscunq̃ꝫ rei. per hoc solum ꝙ
mobile mutat locũ ꝛ vadit de vno loco ad aliũ locũ.
Unde colĺbo ꝙ corpus sine oi alia re est in hoc loco
ꝛ prius nõ erat in hoc loco p̄nt v̄ificari ꝯdictoria. Et
si queras qd req̃rił ad hoc ꝙ corpus sit in hoc loco.
dico ꝙ requiritur ad hoc ꝙ corp⁹ sit ꝛ ꝙ ille locus sit.
ꝛ ꝙ nõ sit aliqð mediuz inter hoc corp⁹ ꝛ hũc locũ ꝙ
sit q̃n̄qꝫ ꝑ vnã viz mouentẽ ꝛ q̃n̄qꝫ ꝑ aliã. ¶ Ex hoc
pꝫ ad s̄cðm: ꝙ ꝙ̃uis oĩs res sit que pri⁹. ꝛ nõ alie: tñ
nũc est in hoc loco. q̄ mouens mouet ipsum ad hũc
locũ ꝛ prius nõ. sic ergo dico ꝙ per motũ localez ac
quirił solus locus ꝛ nõ aliqð aliud: ,pter qð ꝛ mot⁹
localis dł. ¶ Sꝫ ꝯ dicẽs. terius ad quez est mot⁹ po
nitur in p̄mẽto vbi ergo nõ acquirił p̄cise locus cuꝫ
sit in p̄mẽto ꝙ̃titatis. ¶ Dico ꝙ colĺbo ꝙ est in gñe
vbi nõ acquirił per ipsum nisi locus. q̄ illa q̃ sunt in
p̄mẽto: vbi sig̃nt loca sicut pꝫ inductiue. nec est ima
ginandũ s̄m doctrinaꝫ phi. ꝙ q̃n aliq̃d est in loco ꝙ
in corpore locato sit aliq̃ res derelicta in eo destincta
a loco sicut q̃dã imaginanł. q̄ eadem rõne ex locato
derelinq̃reł talis res in locãte. ꝛ cẽnt sibi duo p̄ta. qð
nõ est verz. Unum. ad hoc ꝙ corp⁹ sit in loco aliquo
nihil plus req̃rił nisi ꝙ corpus sit ꝛ locus sit: ꝛ nõ sit
aliqð mediũ inter corp⁹ illud ꝛ locũ. ergo frustra po
nitur talis res derelicta in locato. ¶ Pꝫ ergo ex di/
ctis ꝙ q̃n aliquid moueł motu recto vel mixto: acci/
piendo ista vocabula sicut accipiuntur in prima diui
sione motus: loc⁹ acquirił distinct⁹ a priori loco in q̃
Quo sphera mutat locum. mobile erat prius. ¶ Q̃n vero aliquid moueł motu
circulari: tunc est in eodẽ loco ꝯtinue in quo pri⁹ erat
tñ alia pars loci corr̄ñdet cõtinue alteri pti motũ. sed
totũ motũ semꝑ est in eodẽ loco. ꝛ per ꝯñs totũ mo
tum nihil de nouo acq̃rit: sed quelibet ps acquirit lo
Quo vltia sphera moueał localr. cum cõtinue aliuꝫ a priori loco in q̃ pri⁹ erat. ¶ Ulti
mum aũt mobile qð nõ ꝯtineł sub aliq̃ corpore quan/
do moueł nihil nec s̄m se totũ nec s̄m partes acqui/
rit. q̄ tñ aliq̃d acq̃reret si esset aliq̃d corpus ambiẽs
ꝛ etiã q̄ sue partes aliter respiciũt aliqua q̄escentia in
loco. ꝛ plus ꝛ min⁹ distãt ab alijs quiescẽtib⁹ ideo v̄e
moueł localiter. nõ q̄ alið acquirat. sed q̄ inter suas
partes ꝛ alia corpora quiescentia est alia ꝛ alia ꝯtinue
distantia localis. Tũc si dicatur: ꝙ sicut per alteratio
nem semꝑ acq̃rił vel deperdił aliq̃ q̃litas: sic per mo
tum localez acquirił vel deperdił loc⁹ aliq̃s. Dico ꝙ
ꝙ̃tum ad hoc nõ est simile. q̄ nihil est alterabile nisi
qð põt recipe vel depdere aliquã q̃litatez. sed bñ ali
quid extat mobile localiter ꝙ̃uis nõ possit esse in lo/
co ,ppꝛie accipiendo locũ. sed est locus aliorũ: ꝛ loc⁹
diuersimode respicit illa quorum est locus. ideo ve/
re mouetur localiter.

Capi. xi.

Possunt autẽ moueri oia corpa lo/
caliter. ꝛ de corpib⁹ celesti
bus manifestũ est s̄m opi. phoꝝ. q̄ quod/
libet corpus celeste moueł circl̄arił. Ista
aũt corpora inferiora moueri possunt nisi forte impe
dianł ,pter defectũ mouẽtis. Sicut si aliq̃ pars ter/
re circa cẽtrũ ,pter defectũ mouentis. q̄ si sibi nullũ
mouẽs debite approximatur nõ moueł nec põt moueri
q̄ nunq̃ potest poni extra locũ suũ nãlem. ꝛ ꝑ ꝯñs
nunq̃ põt moueri nec nãliter nec violẽter. Cetera aũt
corpora corruptibilia siue ptes ẽntiales cuiusmodi
sunt mã ꝛ forma siue ptes integrales. cuiusmodi sũt
ptes itegrãles quorũcũqꝫ corpoꝝ siue sint qualitates
inherentes s̄bis: v̄e moueri possunt localił ꝙ̃uis ali
Posset dubitatio pulcra solutio. qua moueanł per se ꝛ aliqua nõ mouentur: nec per
aliquã potentiaꝫ moueri possunt nisi ad motũ alioꝝ.
Quia motis nobis moueńt omia q̃ sunt in nobis. qð
verum est de motu locali: ꝙ̃uis ð alterõne nõ habe
at veritatem. q̄ quocũqꝫ moto localiter oia que sunt
in ipso moueńt localiter. sed aliquo alterato nõ opꝫ
omnia que sunt in ipsa alterari. Et est rõ diuersitatis
q̄ si aliquid sit in loco oia que sunt in ipso sunt in lo
co ꝛ q̄ ista nõ possunt separari ab illo in quo sunt ipo
mutante locũ necesse est ꝛ alia mutare loca. ꝛ ꝑ ꝯñs
moueńt localr. Sꝫ ꝙ̃uis aliqð s̄bm sit receptiuũ q̃li
tatis. non tñ oia que sunt in ipso receptia sunt illius
qualilitatis. ꝛ ideo alterato p̄io nõ opꝫ alia alterari.

C

Sermo 6 motu in quantitate. Augmentatio duplex dicitur.

Capi. xij.

N
On solū ponit motus ad vbi: sz ēt motus ad q̄ntitatē qui vocat augmētatio τ diminutio. τ nō est aliqḋ nomē cōe illis. Sed in p̄mis est sciēdū q̄ augmentatio est duplex sicut τ diminutio. Nā q̄dā est augmentatio que est p aduētū alicui⁹ sb̄e. τ ista solū ↄuēit aīatis fm qḋ videmus aīata crescē p aduētū mā̄e facientis p se vnū cū mā̄ p̄existēte: cū ēt aduenit noua forma. Alia dr̄ augmētari sine aduētu sb̄e. sz solū per hoc q̄ aliqḋ mobile extēdit nūc magis q̄̄ p̄us: τ nūc est maioris q̄ntitatis. Et ista augmētatio nō est nisi rarefactio: τ ↄuēit tā aīatis q̄̄ inaīatis. Et eodē mō diminutio q̄dā est p recessuz alicui⁹ ptis sb̄e. q̄daz sine oī recessu ptis sb̄e. sed p maiorē coartatione partiuz motū: que vocat ↄdēsatio. Ista distinctiōe p̄uisa vidēduz est de vtraq3 augmētatiōe. Et p̄mo de ea que est rarefactio de qua dico q̄ fm intētionē ph̄i. p talem augmētationē nō acqrunt alique res nec aliq̄ quātitas nisi locus tm̄. hoc est qñ aliqs sic augetr vel rarefit nō acqrit mō nisi locus tm̄. hoc est qñ aliqd augetr illud rarefit sine aduētu rei inherētis: sz ptes moti dilatant τ extēdunt τ fiūt magis distātes τ occupātes maiorē locū q̄̄ p̄us. τ p ↄñs maiorē locū acqrūt qz fiūt in maiori loco. sicut si terra vni⁹ pugilli rarefiat ad quātitatē duoꝝ pugilloꝝ: nō tm̄ deserēdo locū

Obiec⁹

p̄iorē: sz acqrēdo secū aliū maiorē locum habebit. ¶ Sz ↄ. si aliqd rarefit τ nō acqrit nisi locus. augmētatio ista nō differret a motu locali. ¶ Itē si illa sit augmētatio: τ nō est ad quātitatē. qz nulla q̄ntitas acqrit. nec ad q̄litatē. io illa nō magis est ad q̄ntitatē q̄̄ ad q̄litatē: qz non erit plus q̄ntitatis q̄̄ qualitatis. ¶ Circa taliū rōnū solonē τ similiū. qz istis solutis alia soluent: vidēdū est qd sit q̄ntitas. Scḋo q̄mō augmētatio est ad quātitatē. Tertio q̄ō iste mot⁹ distinguit a motu locali. ex qb⁹ patebit solo rationuz.

Quid sit quātitas.

Quātū ad p̄mū dico: q̄ fm intētionē ph̄i: quātitas nō est res distincta a sb̄a τ q̄litate. ita q̄ nō est aliqua res media iter sb̄az τ q̄litatē que sit sb̄iue in sb̄a. sicut multi moderni ponūt τ false imaginant. τ q̄ in sb̄a est q̄dā res media iter sb̄az τ qualitatē. vñ dicūt q̄ color est in sup̄ficie sicut in sb̄o imediato: τ in sb̄a tanq̄̄ in sb̄o mediato. ¶ Qḋ aūt nō sit talis res media ostēdo p rarefactiōē naturalē. nā si qñ aliqd rarefit aliq̄ noua q̄ntitas acqrit. q̄ro aut tota q̄ntitas p̄cedēs corrūpit. aut tota manet. aut vna ps manet τ alia non. Sz si nullū istoꝝ pōt dici. seqt̄ q̄ nulla noua q̄ntitas acqrit. ergo cū rarefactiōe pōt stare q̄ noua nō acqrant.

Qḋ q̄ntitas nō distinguatur a sb̄a vel q̄litate.

Qḋ aūt tota p̄cedēs nō manet si noua q̄ntitas acqrit ostēdo. qz si manet: aut manet in eodē sb̄o in q̄ p̄us. τ tūc due quātitates eēnt in eodē sb̄o. vel vna migrauit de sb̄o in sb̄z. quoꝝ vtrūq3 est ip̄ossibile apḋ Ar. Qḋ aūt tota nō corrūpat p3. Primo: qz si sic. qñcūq3 aliqd rarefieret: ptes infinite fm se totas distincte eēnt gñate τ corrupte. qz ex quo sunt infinita instantia in q̄libet illoꝝ erit noua quātitas gñata: τ precedens corrupta. ¶ Scḋo: qz nō appet aliqḋ agēs qḋ potest q̄ntitatē p̄cedentē destruere τ sequentē gñare. qz ex q̄ sunt eiusdē rōnis idē nō pōt eē corruptiuū vni⁹ τ productiuū eiusdē rōnis nāl̄r. ¶ Tertio qz si sic. cū accidēs corrūpat ad corruptionē sui sb̄i imediati: aut migraret de sb̄o in sb̄m: seq̄ret q̄ ēt oēs q̄litates rarefacti corrūperent: τ ↄtinue noue gñarent. cum tm̄ nullū agens pōt dari qḋ posset tales q̄litates gñare. v. g. si aer rarefiat: op3 fm ista q̄ tota q̄ntitas sua corrūpat. τ p ↄñs corrūperent oēs q̄litates sue reales: τ p ↄñs si postea hēt ↄsiles q̄litates: op3 q̄ causent de nouo. maxime si eēt cātinuz aliaꝝ q̄litatū nō ↄueniētiū sue nature. τ nō sit aliqḋ agēs approximatum qḋ natū sit cāre tales q̄litates. p3 ergo q̄ nō tota q̄ntitas corrūpat. Qḋ aūt non possit dici q̄ vna ps corrūpat τ alia p̄cedēs manet. p3. Primo qz nō est maior rō q̄ vna ps corrūpat q̄̄ alia. Scḋo. qz hoc dato illa ps cui⁹ q̄ntitas manet nō eēt rarefacta nisi accñs migraret de sb̄o in sb̄m: vel ponerent due q̄ntitates in eadez pte sb̄i. Tertio qz tūc alique q̄litates. s. q̄litates ptis cui⁹ q̄ntitas corrūpit corrūperent τ noue generarēt. ¶ Sic ergo dico fm intētionē ph̄i. q̄ qñ aliqd rarefit nulla noua q̄ntitas acqrit. nec p̄cedēs corrūpit. sz illa eadē que p̄us fuit manet. sz tm̄ magis extendit τ magis distāt ptes p̄cedētes τ dilatate: occupāt maiorē locū. τ ista quātitas est ipsamet sb̄a rei. nec ista q̄ntitas est aliq̄ quātitas iherēs rei sb̄ali. qz quātitas non est nisi res hñs ptes distātes a pte q̄lis est sb̄a. sb̄a enī hēt ptē distantē a pte. nec ad hoc q̄ ptes sb̄e distent reqrit nisi ptes sb̄e τ cause extrīsece faciētes ipsas distare. τ p ↄñs ad hoc q̄ distent nō reqrit aliq̄ res inherēs eis. Eodē mō est de q̄litate. qz q̄litas hēt ptes situalr̄ distātes eoipso q̄ ptes sb̄e distāt: τ iste partes tā sb̄e q̄̄ q̄litatis qñq3 magis dilatant: τ qñq3 magis distāt. Sz diceret q̄ ptes sb̄e nō pñt distare nūc magis q̄̄ p̄us nisi pp aduenīēs eis. Dico q̄ nō plus repugnat eis distare magis nūc q̄̄ p̄us si nihil addatur eis. Et ita p3 q̄ pp rarefactionē non op3 ponere fm opionē ph̄i. q̄ in rarefactiōe sit acq̄sita noua quantitas. ¶ Itē q̄ quātitas nō sit alia res a sb̄ia τ q̄litate. p3 p ph̄m in p̄mētis. vbi dicit q̄ sola sb̄a est susceptiua ↄrioꝝ. Qḋ tm̄ nō eēt veꝝ si quātitas distincta esset sb̄m p̄mū ↄriaꝝ q̄litatū. ¶ Ex p̄dictis p3 q̄ō rarefactio pōt poni augmētatio talis: que est ad quātitatē: nō q̄dē tanq̄̄ ad rē nouā acq̄sitā mō. sed iō dr̄ ad quātitatē. qz res qñ rarefit: fit maioris quātitatis: hoc est ptes moti distātes: fiūt magis distantes situaliter. ¶ Sz forte dubitat q̄ō pōt quātitas maior eē eadez nūero cū quātitate miori. maxime cū qñ aliq̄ sūt eq̄lia eidem: iter seipsa sunt eq̄lia. τ p ↄñs q̄ntitas pedalis τ bipedalis si eēnt eq̄les vni quātitati: eēnt eq̄les inter se. Dico q̄ ista nunq̄̄ est vera. q̄ntitas maior est q̄ntitas minor. hec tm̄ est va. q̄ntitas maior fuit q̄ntitas minor. qz hoc nō est aliud dicē q̄̄ q̄ ptes magis distāt nūc q̄̄ p̄us vel ecōuerso. Silr̄ hec est va. qñcūq3 aliq̄ sunt eq̄lia eidē q̄ntitati ipsa iter se sunt equalia. Hec tm̄ est falsa. quecūq3 sunt talia q̄ vtrūq3 eoꝝ fuit eq̄le eidē q̄ntitati illa inter se sunt eq̄lia. vñ demfatis duob⁹ ineq̄lib⁹ possibile est q̄ vtrūq3 illoꝝ fuerit eq̄le eidē q̄ntitati nūero. pp hoc q̄ eadez q̄ntitas nūero fuit aliqñ maior aliqñ mior. hoc est ptes aliqñ magis distabāt aliqñ minus. Et si dicas si manet eadē quātitas

titas que p̃us. ⁊ quātitas q̄ p̃us erat pedalis. g° adhuc est pedalis q̄titatis. Dōm ꝙ talis modus arguēdi nō valet: sȝ est falla figure dictionis. ¶ Ex p̄dictis pȝ q̄liter augmētatio distinguit a motu locali. q: in motu locali mobile nō est maioris quātitatis: nec minoris in p̃ncipio q̄ in fine. In augmētatiōe v̄o mobile fit maioris q̄titatis. hoc est ptes fiūt magis distātes. ¶ Sȝ q̄ res nūq̄d mobile variet q̄titatē. Dōȝ ꝙ hec ppō. mobile variat q̄titatē: pōt hēre duplicē itellectū. vnus est iste. mobile hēt aliquā rē que est q̄titas quā p̃us nō habuit. ⁊ sic variat quātitatē. ⁊ iste intellect⁹ est falsus. Ali⁹ ē iste. ptes moti magis distāt nūc q̄ p̃us. ⁊ iste sensus ē ver⁹. Et sil'r ista. mobile ē nūc alteri⁹ quātitatis q̄ p̃us. hoc est mobile fit hñs ptes

Ad obiectionē magis distātes nūc q̄ p̃us. vel fit hñs ptes minus distātes. ¶ Per p̄dicta ad argumēta qñ d̄r ꝙ rarefactio nō differret a motu locali. Dōm ꝙ mot⁹ localis dupl'r accipit. s. large ⁊ stricte. large pro oi motu q̄ acq̄rit locus: ⁊ sic augmētatio q̄ est rarefactio est motus localis. Al'r accipit stricte mot⁹ localis. ⁊ tūc d̄r mot⁹ mot⁹ localis qñ aliq̄d mouet local'r. ⁊ nō fit maioris vel minoris quātitatis. ⁊ sic augmētatio differt a motu locali. ¶ Ad 2ᵐ d̄r ꝙ ista augmentatio d̄r esse ad quātitatē. nō nouā. sȝ q: mobile dū mouet fit maioris quātitatis. ⁊ ita al'r est ad quātitatē ⁊ al'r ad q̄litatē. Sic g° pȝ q̄liter rarefactio est augmētatio. ⁊ p eadē poterit q̄liter diminutio est mot⁹ ad quātitatē: nō ꝙ in diminutiōe q̄ est ɔdēsatio: aliq̄ quātitas deꝑdat ita ꝙ aliq̄ quātitas destruat. sȝ q: ptes rei mote fiunt minus distātes q̄ p̃us: sine destructiōe cuiuscūq̄ rei ⁊ ita tūc motū nō ꝑdit aliquā quātitatē sibi inherētē. sȝ tm̄ ꝑdit locū: q: fit in minori loco q̄ p̃us. ꝑꝑ hoc ꝙ ptes ei⁹ fiūt min⁹ distātes local'r q̄ p̃us: sine oi destructiōe cuiuscȝ rei. Et opȝ scire ꝙ q̄ñcūq̄ d̄r ꝙ partes fiūt magis vel minus distātes itelligit de partib⁹ distātib⁹ nō imediatis ⁊c̄. Cap. xiij

Sermo de ꝑꝓa augmētatione. d Icto de augmētatiōe q̄ fit sine aduētu alic⁹ sb̄e. vidēdū est de augmētatiōe q̄ fit p aduētū alic⁹ sb̄e: q̄ nō ɔuēit q̄litatib⁹: sicē rarefactio. sȝ ɔuenit solū sb̄ijs. Et ē sciēdū ꝙ qñ aliq̄d augmētat ɔcurrit ibi altera⁹ ad q̄litatē: q̄ altera° ē mot⁹ successiu⁹. v'l pōt eē ⁊ ɔcurrit ibi iductio forē sb̄alis in m̄a. ⁊ ita augmēta⁹ vt accipit p alterōne nō differt a gñatione sb̄ali large accipiendo gñationē. ¶ Vñ sciē^m ē ꝙ gña° sb̄alis accipit dupl'r s. large ⁊ stricte. Large d̄r gña° sb̄al' ois iductio forē sb̄al' i m̄a: ⁊ sic augm̄ta° ē gña°. Stricte d̄r gña° sb̄al' qñ fit aliq̄d totū p se exñs ⁊ nō fit ps p iux̄ pōnē vni⁹ sux̄ aliō i moto total'r. ⁊ sic augmēta° nō est gña°. q̄ forte pōt vocari aggrega°. sȝ fit ps. ⁊ tñ nō iuxta aliā p̄tē imediate p̄cedētē. ⁊ ista augmēta° siue gña° non cōpetit nisi solū aiatis de qb⁹ patebit ifert⁹. Ca. 14

Sermo de alterōne. q Varta species mot⁹ cōiter dicti vocatur alteratio que est mot⁹ ad q̄litatē. Et q: ad aliquā q̄litatē est motus successiuus: ⁊ ad aliquā non. Iō vt videat

In p̃mo q̄litatis. ꝙ ad qualitatē que est alteratio ē motus successiuus: opȝ distiguere d̄ qualitate. Et est sciendū ꝙ sicut posuit Aris. in p̄ñtis: q̄ttuor sunt sp̄es qualitatis. Quedaȝ est habitus vel dispositio. Alia est naturalis potētia vel ipotentia. Alia est passio vel passibilis q̄litas. Quarta est forma ⁊ circa aliquid ɔstās figura. Sȝ p̄ter istā diuisionē pōt poni alia diuisio qualitatis: ꝙ q̄dam est qualitas sensibilis: que ab aliquo sensu particulari pōt sentiri. cuiusmodi sunt. calor. frig⁹. color. sapor. ⁊ sic de alijs. Alia est āt qualitas que nō est sensibilis ab aliq̄ sensu particulari. cuiusmōi sunt ipse sēsationes. q: ipsa visio oculi nō pōt videri nec ab aliq̄ sensu sentiri. Sȝ talis qualitas ē imaginatio interior ⁊ actus appetendi ⁊ intellectio ⁊ volitio. Vtrū aūt in inaiatis reb⁹ corꝑalib⁹ sit aliq̄ q̄litas q̄ nō possit sentiri aliquo sensu ꝑticulari patebit posterius: Opȝ aūt scire ꝙ alteratio de qua est mō sermo: est motus successiu⁹ quo aliqua qualitas inherēs sb̄to acquirit vel amittit. ita ꝙ vere res noua acquirit: si fit motus acq̄sitiu⁹. vel res antiq̄ deꝑdit: si fit mot⁹ deꝑditiu⁹. ¶ Sȝ opȝ scire ꝙ alteratio accipit dupl'r. large pro omni inductione q̄litatis vel deꝑditione siue sit ɔuenięs. siue discōueniēs sb̄to in q̄ō inducit. siue successiue siue subito in sb̄to inducat. ⁊ sic aer alterat qñ illuminat. ⁊ sensus alterat qñ actual'r sentit. ⁊ itellect⁹ qñ intelligit. Aliter accipit alteratio p iductione successiua alicui⁹ q̄litatis. vel p dispositiōē inducente ad corruptionē sb̄ti. sicut aqua alterat qñ calefit. q: illa calefactio dispositiua est ad corruptioneȝ aque. ⁊ aer alt'at qñ desiccat v'l īfrigidat. Alie possēt poni diuisiones q̄litati ⁊ alterōnis d̄ qb⁹ patē p̄t ex dcis. C. xv.

p Ositis diuisionib⁹ qualitatū ⁊ alterationū. videndū est ad q̄s qualitates est alteratio ⁊ ad quas nō. ¶ Et primo est notandū ꝙ ad figurā nō est motus siue alteratio. quā ɔclōnē ꝓbat phi. septio physi. Primo sic. sb̄m alteratū denoiat a forma ad quā est alteratio. sed figuratū nō denoiat a figura. ergo ad figurā nō est alteratio. maior est manifesta. minor ꝓbatur. q: de forma statue nō pōt dici ꝙ denoiet es. ⁊ sic de alijs. ¶ Ad euidentiā istius rōnis est primo vidēdum quid est figura. ¶ Scdō ad quā figurā nō est alteratio. 3° q̄liter intelligēda est. ⁊ q̄liter teneat rō Aris.

Ad q̄s q̄litates fit mot⁹ ⁊ ad q̄s non. T. 7. 15

¶ Est aūt sciendū ꝙ figura nō est alia res a sb̄a vel q̄litate. imo ip̄a q̄titas. siue sit sb̄a siue qualitas est realiter ipsa figura. nisi forte ꝓpter aliquē modū significādi alicuius dictionis talis p̄tio impediat: sicut figura eris nō est alia res ab ere. nec figura albedinis est alia res albedie: ⁊ sic de alijs.. Nō aūt nō fit alia res pȝ. Q: p solā sepationem vnius rei ab alia ⁊ nō fit noua res. Sȝ frequēter es vel lignū fit alteri⁹ figͤ p sepationē ptiū ab ere v'l ligno. g° nō ē aliq̄ res noua. ¶ Itē per solū motū localē alicui⁹ corꝑis nō fit noua res in corꝑe. sed qñq̄ corp⁹ fit alterius figure p solū motū localē partiū. sicē pȝ de v̄ga recta si curuet. ⁊ de multis talib⁹. g° tūc nō fit noua res. ⁊ p ɔñs fig⁹ illa n̄ est noua res. Itē talis res noua nō pōt fieri ab aliq̄ agente. q: ibi nullū est agens q̄ō habeat virtutē ꝓducendi talem reȝ. sicut inductiue pȝ. ¶ Iteȝ si ita esset tunc ad figuraȝ bene esset motus. quia res illa que nō potest induci in alia re nisi successiue vere est termin⁹ mot⁹. ⁊ ad ipsaȝ est mot⁹. sȝ qñ res est vni⁹ figure nō

Fig⁹ q̄d sit ⁊ ꝙ nō distinguat a re figurata.

potest fieri alterius figure nisi successiue. igitur si esset ibi res noua bñ successiue induceret. et p ɔña f3 illā sõm

Fm quā figuraʒ non fiat alteratõ

vere moueret. quod est ɔ̄ phi. Dõ3 est ergo q̄ f3 phi. figura nō est talis res fm q̄ multi imaginant. ¶ Ex quo p3 q̄tum ad scõm q̄ ad figurā non est alteratio nisi qñ aliqua qualitas noua inducit in subiecto distincto realiter vel depditur. Aliquid aūt qō est vnius figure fit alterius figure absq̄ noui rei inductiōe et antiqui destructione. igit fm figuraʒ non est alteratio. ¶ Ex qbus quantū ad tertiū manifestū est quō tenet rō phi. nam qñ aliqd alterat vere est ibi sõ3 qō est denoiabile a forma pducta vel destructa. sicut qñ aliqd dealbat vere est ibi sõm denoiabile ab illa albedie noua. et sic de aliis. ¶ Sed qñ aliqd fit alterius figure non est ibi aliquod sõm qō possit denoiari ab illa re noua. cum nulla res noua sit ibi. igitur fm figurā nō est alteratio. ¶ Ex his p3 q̄ ratio phi. nihil pbaret si figura esset alia res noua adueniēs sõo. q2 si ita eēt accipet phi. falsum. s. q̄ sõm nō est denoiabile a tali figura. q2 oē sõm denoiabile est a quol3 accidēte suo. q2 nō est maior ratio q̄ debeat magis dnoiari ab vno q̄ ab alio. igitur denoiabit a quol3 vel a nullo igit si figura esset talis alia res vere ab ea sõm denoiaretur. ¶ Et si dicis q̄ nō denoiat. q2 deficit nobis nomē denoiatiuū. hoc nō valet. q2 tunc rō phi. nō ɔcluderet. nā ppter defectū noium nō pōt pbari q̄ fm rē aliquā non fit mot⁹. sicut si deficeret nomē denoiatiuū albedinis: puta si nō haberemus nomē ad denoiandum sõm ab albedie: sequeret q̄ fm albedinē nō eēt motus. qō est absurdū mō. ergo defect⁹ noium nō tollit qn fm veritatē ad figurā fit motus. s3 tñ facit q̄ sõ3 nō denoiatur a figura. et nō qō ad figurā nō fit mot⁹ si sit talis res. sed hoc est q2 nō sunt ibi due res quarū vna inhereret alteri. et hinc est q̄ nō hēmus tale nomē denoiatiuū. q2 tale nomē vnū sigt in recto et aliud in obliquo. ¶ Et si dicis: si nō sit ibi talis denominatio

T.p.15 pp indiuisionē reꝝ. eadē rōne sõm non p̄ẟicat denoiatiue de figura. cuius oppositū dicit phi. ¶ Et quo quidem. n. forma statue nō dicimus formā. neq3 ex quo figura pyramidis est aut lecti. s3 qdē denoiatiue sūt: hoc est eneum illud aut terreū aut ligneū. ¶ Dõ3 q̄ denoiatio equoce dr. vno mō large p̄ ɔ̄tione. et sic accipit phi. in p̄dicta auctē. q̄ noia sõꝛuʒ denoiant figuras. i. pñr de noibus figuraꝝ et formaꝝ. vt dicit. Porphirius q̄ statua est erea et lectulus est ligneus. ¶ Aliter accipit denoiatio stricte qñ nomē denoiatiuum sigñ duas res. vnā in recto et aliā in obliquo inherentē tali rei importate p noiatiuū p̄tur de aliq̄. et isto mō noia sõꝛ non denoiant figuras et formas. pp qō noia que p̄ntur de substātiis: formis: et figuris non p̄ñr de eis equalr. sed noia p̄ntur equalr de subiectis et qualitatib⁹ que sunt ille res. ¶ Vñ qñ dr q̄ statua est erea. nō est intelligēdū q̄ hoc nomē: ereū: sit ibi denoiatiuū sigñs vnā rem in recto et vnā aliam in obliquo. s3 est nomē sigñs idē q̄: es: et nō aliud. et ideo bñ dr q̄ statua est es. sicut statua est erea. et pp hoc illud nomē es: nō dr equalr de hoc ere et de hac statua. Cōuenientius tñ dicimus q̄ statua est erea q̄ es ad denotandū q̄ es nō est statua p nām: sed p artem. nō tñ p nouitatē alicui⁹ rei. sed p diuersam situationem partiū eiusdē eris. Sed si aliqō nomen p̄ẟicat de albo sicut de hoie siue de corpe et albedine illud equoce diceret ppter diffōnem corpoꝝ et albedis existis in corpe. et hoc est qō dicit phi. vij. phy. co. n. qō humidū esse ac forte calidū dicimus aut forte. et nō solū sic. sed humidū et calidū esse es equalr dicētes passionem et materiā. ¶ Ex quo qdem ibi forma et figura

T.p.15

et quod factū est equalr non dicunt cū figuris que ex illo sunt que aūt alterant cum passionib⁹ equalr dicūtur. Vult dicere q̄ humidū et calidū dicunt de ere sic dicendo. es est calidum. es est humidū. et nō solū sic sed ecōtra. q̄ calidū est es. et humidū est es. S3 si ali quod idē nomen diceret de mā et passione. i. q̄litate inherente. puta si hoc nomē: humidū: diceret de ere et humore. vt hec eēt vera. es est humidū. et siliter ista. humor est humidus. hoc nomen humidū equalr accipetur. Sicut hoc nomen: albus: equalr acciperetur. qñ diceret hō est albus. et albedo est color albus. S3 sõm forme et figure: et illud qō fit non dicunt equalr cum figuris. i. idem nomē nō p̄tur equalr de statua: ere: et figura. Unde in istis ppositionibus. figura est erea. statua est erea. hoc metallū est ereuʒ. nō accipitur p̄tum equalr et pro diuersis sed pro eodē supponit in oibus istis ppōnibus. Sed que alterant cū passionibus equalr dicunt. i. si idē nomen p̄tur de noie alterati et de noie abstracto passionis. i. q̄litatis scōm quā alterat equalr dr de eis. et pro diuersis supponit sicut in istis. hō est albus. albedo est color alb⁹. et idē esset si vtraq̄ istarum esset in vsu. hō est albus. albedo est alba. Et ita p3 q̄ si dicendo. statua est erea. nō est p̄tio denoiatiua stricte accipiēdo p̄tiones3 denoiatiuam. s. qñ denoiatiū sigt duas res quarum vna inheret alteri. sed valet istā. statua est es. ¶ Aliam rōnem ponit phus ad p̄dictā ɔclonē3. ¶ Quod pficitur non alterat. sicut hō qñ recipit finem. i. formam sõalem nō alterat. nec domus alterat qñ pficitur. s. ɔsumatur. sed domus qñ complet quantum ad formam. puta qñ optiur recipit formā talem. igitur secundum formā talem non est alteratio. Et vocat ibi phus formas que repitur in artificialibus. et vult probare q̄ secundū talem non est alteratio. q2 illa fit qñ res artificialis fit sicut qñ domus vl statua vel lectulus fit vel aliqd huiusmodi. igit si non alteratur aliquid p hoc q̄ fit ita. hoc est nō alteratur aliqd p hoc q̄ fit domus. vel statua. vel lectulus. vel hmōi aliqd et p ɔña secundum talem formā et figurā non est alteratio. ¶ Sed rationes iste oēs fundantur in hoc: q̄ figura talis et forma nō est res distincta realiter a re naturali vel a re que qñq̄ est vnius figure quandoq̄ alterius. ¶ Et predictis p3 q̄ non tantū ad figuram et formā non est alteratio: que est motus successiuus: s3 nec etiam alteratio que est inductio cuiuscunq̄ qualitatis. sed oēs figure et forme tales fiunt solum p motum localē: q̄uis nōnunq̄ motus localis sequatur alterationem fm qualitates vt vult phi. vbi prius.

Capitulum. xvj.

An figura sit res distincta a figurato

a Ad manifestationē predictoꝝ ponentur
quedā obiectiones ad quas expedit
rńdere. ¶ Uidet enim quibusdam ꝙ figu-
ra sit alia res a figurato. ¶ Primo qꝛ ſbꝫ
forme distinguit a forma. ſed es est ſbm forme ꝛ figu
re. ergo ꝛc̄. ¶ Scđo. illud ex quo fit aliqđ. distingui
tur ab illo qđ fit. ſed ex ere fit ſtatua. igitur es non est
ſtatua. nec ſtatua eſt es. ¶ Tertio: quia ſupius dꝫ ꝙ
corpus fit alterius figure. igit primo est vnius figure
ꝛ poſterius eſt alterius figure. ꝛ ꝑ ꝯñs vna figura ſuc
cedit alteri. ſed nihil ſuccedit ſibiipſi. igitur ille figu
re diſtinguunt. ꝛ ꝑ ꝯñs non ſunt eadem res cū figu-
rato. ¶ Ad primum iſtoꝝ dicendū eſt ꝙ ſecundū vi
am phī. hec locutio eſt impropria. es eſt ſbm forme
ꝛ figure. ꝛ etiā quelibet talis. es eſt mā ſtatue. lignū
eſt materia lectuli. qꝛ ꝑ tales itelligunt tales. es fit for
ma. es fit ſtatua. lignū fit lectulus. vl' lignum fiebat le
ctulus. ꝛ ſic de alijs. ¶ Sunt aūt vſitate tales locu-
tiones propter aliquā ſimilitudinē ſubiecti reſpectu
forme: ꝛ eris vel rei nālis reſpectu forme vel ſtatue.
ſicut enim ſbm ſupponit forme quā recipit ꝛ poſtea
recipit. ſic res nālis prius eſt lignum vel es ꝙ̄ fiat ſta
tua. ¶ Silr ſicut poteſt non recipe ſbm formam. ita
es aut lignum poteſt nō eſſe ſtatua. non ꝑ alicuius rei
deſtructionē. ſed ꝑ ſolam diuerſam partium ſituatio
nem. ꝛ ꝓpter ꝯſimiles ſimilitudines dꝫ ꝙ es eſt ſbm
vel materia ſtatue. ſicut homo dꝫ ꝙ eſt ſbꝫ albedinis
ꝛ mā eſt materia cōpoſiti. Ad formā aūt argumenti
qñ dicitur. ſbm forme diſtinguit a forma. concedo.
Es eſt ſbm forme ꝛ figure. ¶ Dico ꝙ hec eſt diſtin-
guenda penes ſcđm modū amphibologie. qꝛ ſi ſu-
matur proprie: eſt falſa: ꝛ tunc eſt diſcurſus bonus.
Si ſumat improprie: vera eſt: ſed tūc nō valet diſcur
ſus nō plus ꝙ̄ valeret ꝙ̄ ſi ꝓpoſitio que ꝑ ipſaꝫ intel
ligitur poneret loco eius. ¶ Ad ſcđm ꝑ idem. qꝛ ex
ere dꝫ fieri ſtatua. quoniā es fit ſtatua. Nec aliud in-
telligunt loquentes recte qñ dicunt. ꝙ ex tali re natu
rali fit res artificialis. niſi ꝙ res nālis fit artificialis.
Sicut lignū fit lectulus. ꝛ es fit ſtatua. ſine oī nouita
te rei. ſed ſolum ꝑ diuerſam partiū ſituationē. vel ꝓ-
pter partium ablationē. vel ꝓpter diuerſam ꝯgrega-
tionem ꝛ debitā approximationē. ¶ Ad tertiuꝫ ſilr
dꝫ ꝙ hec eſt figuratiua locutio. corpus fit alterius fi-
gure nunc ꝙ̄ prius. qꝛ ꝑ iſtam intelligit iſta. Corpus
qđ erat triangulare vel quadrāgulare fit pentagonū
vel exagonum. nō ꝙ ſint ibi ſucceſſiue alique res que
ſint alterius figure. ſed qꝛ primo res eſt triangularis
ꝛ poſtea quadrangularis ꝓpter ſolam diuerſaꝫ ſitua-
tionē partiū. Quod accidit ex ſolo motu locali par-
tium. ſicut eadē res que eſt primo recta poſtea fit cur
ua ꝓpter ſolum motū localē: quo partes appropin-
quant ꝙ̄ prius diſtabāt in rectū ꝙ̄tū poterāt abſq; hoc
ꝙ de nouo fieret aliqđ. ꝛ ita in rei veritate vna figura
nō ſuccedit alteri nec ſunt ibi diuerſe figure ſucceſſi-
ue. qꝛ illa eadē figura que primo eſt triangulare po-
ſtea eſt quadrangulare vel econuerſo. ¶ Sic ſicut illa
res que prius eſt rectitudo poſtea eſt curuitas. ꝛ econ-
tra. ſine oī nouitate ꝛ diuerſitate rei. Dꝫ tn̄ ſm cōem
modū loquēdi ꝙ ſunt diuerſe figure. qꝛ eadē res eſt
aliter ꝛ alr figurata. ſed ſine nouitate rei ſpēr ētis: lꝫ
non ſine motu locali partiū eiuſdē rei. ¶ Et ſi que- Quō eadem res
ris. quō figura eſt in quarta ſpecie qualitatis exq̄ non fit in di-
diſtinguit a re figurata que eſt in gñe ſbe. ¶ Rn̄o ſꝫ uerſis ꝑdicamē-
Ari. ꝙ nihil ꝓhibet eandē rē eſſe in diuerſis pñtis. i. tis
nihil ꝓhibet eandē rem ſigñri ꝑ ꝑdicabilia diuerſoꝝ
pñtoꝝ. Et iō iſta noīa. triangulus. ꝙ̄drangulus. cir-
culare. ꝛ hmōi ſunt in pñto qualitatis quātūcunq; ſi
gnificent rem de gñe ſbe. ꝛ illa reꝫ ꝙ̄ eſt figurata. ꝛ il
la eadē res figurata ſigñtur ꝑ ꝑbile in gñe ſbe. ꝛ ꝑ ꝑbi
le in gñe qualitatis. ¶ Et ſi queras tūc. q̄re plus eſt
vnū ꝑbile in gñe ſbe ꝙ̄ aliud. ex quo oīno idē ſigñt.
¶ Dōm: ꝙ ideo vnum illoꝝ eſt in gñe ſbe ꝛ aliud in
gñe qualitatis. qꝛ ꝑ vnū illoꝝ rńdet ad qōnem factaꝫ
ꝑ qđ de indiuiduo ſbe. ꝛ ꝑ aliud rńdetur ad qōnem
factā ꝑ q̄le accñtaliter eodē demōſtrato indiuiduo.
Si. n. q̄ras de aliquo ligno qđ eſt. ꝯuenienter rńdet
ſba. planta. ꝛ corpus. Si aūt q̄ras. quale eſt. ꝯueniē
ter rńdet ꝙ quadratū. vel rotundū. vel triangulare
ꝛ hmōi. ¶ Et ſi queras adhuc. q̄re plus ꝑ vnuꝫ rń-
det ad interrogationē factā ꝑ qđ. de idiuiduo ſbe ꝙ̄ ꝑ
aliud. ¶ Dōm ꝙ iō ꝑ vnū rńdet ꝯuenienter ad qōnē
factā ꝑ qđ de indiuiduo ſbe. qꝛ illud ſigñt tale indiui-
duū q̄litercūq; ſituent partes eius. ſicut q̄litercunq;
ſituent ptes ligni: ſꝑ duꝫ ipm eſt in reꝝ nā ſigñtur ꝑ iſ-
ſba. ꝛ ꝑ hoc nomē: corpus ꝛ ſic ꝑ alia ꝑbilia in gñe
ſbe. Sed ꝑ hoc nomen q̄dratū: nō ſigñtur niſi ptes ta
liter ſituent. qꝛ ſi aliter ſituarent qñ mouent localr:
ſtatim ceſſaret ſigñri ꝑ hoc nomē: q̄dratū: ꝙ̄tūcunq;
ipm manet in reꝝ nā. ꝛ ideo vnū ꝑdicatur ꝯtingēter ꝛ ali
ud neceſſario. ꝛ etiā ꝑ vnū ꝯuenienter rńdetur ad qō
nem factā ꝑ quale. ꝛ ꝑ aliud ad qōnē factā ꝑ qđ. Qđ
accidit ex hoc ꝙ partes pñt diuerſimode ſituari. vñ
ſi nō haberet partes nō poſſet eē talis diſtinctio ꝑbili
um ſigñtium eandē rem de gñe ſbe. ꝓpter qđ eſt im
poſſibile ꝙ diuerſa ꝑbilia diuerſoꝝ ꝑmentoꝝ impor
tent eandē rem idiuiſibilē niſi alteꝝ illoꝝ aliā rem ꝑ-
ter reꝫ indiuiſibilē importet. qđ forte eſſe pōt de iſtis
ꝑbilibus in gñe q̄litatis. Sed hoc nō eſt neccīum ad
ꝓpoſitum ſaluandum. Cap. xvij.

n Non ſolū aūt nō eſt alteratio ſꝫ formā
ꝛ figurā. ſed nec eſt alteratio ſm
habitus ſicut ꝓbat phī. vij. phy. ¶ Ad qđ T. c. 17
facilr intelligendū opꝫ ꝯſiderare. ꝙ habi- Ad habi-
tus qdā eſt corporalis qdam ſpūalis. Corporalis ve tus nō ē
ro duplr dꝫ. Quidā. n. ſumitur vnus nūo. ſicut ha- motus
bitus derelict' in aliquo organo ex frequentatis act
bus. ſicut pꝫ in cantore cui ex frequētatis actib' can-
tandi: derelinqt cantori q̄dā habilitas in organo ad
bn̄ cantādū. qualis nō habet ſine hitu cantādi. Qui Habituū
dam aūt eſt habit' corpalis: q nō ſimplr eſt vn' nūo. diſtinctio
ad modū quo hec albedo vel hec nigredo eſt vna nu
mero. ſed eſt aggregatio multoꝝ. qbus hitis dꝫ hñs
ſe habere bn̄ vel male. ꝛ ſic ſanitas dꝫ hit': qꝛ eſt de-
bita ꝓportio humoꝝ. Et pulchritudo dꝫ hitus que ē
debita ꝓportio membroꝝ cū ſanitate corpis. Eodem
mō egritudo ꝛ infirmitas dicunt habitus. Et ſimilis

distinctio pōt dari de habitu spūali. Dicunt autē oia
talia esse in pmento q̄litatis: q2 p oia talia rñdet ad in
terrogationē factā p quale de idiuiduo sbe. ¶ Si eni
querit qualis est Alexander: puenienter rñdet: pul/
cher: vel turpis: sanus vel eger. ¶ Silr spūalis habi
tus pōt accipi duplr. s. stricte. ⁊ sic est tm̄ in intellectu
fm vnā opi. Aliter large sic est in parte sensitiua: q̄/
uis in rei veritate sit corporalis ⁊ extensus. Habitus
aūt q est in aia intellectiua subdiuidit: q2 qdam est in
tellectualis. ⁊ qdā est moralis. Silr forte pōt diuidi
habitus in parte sensitiua. q2 fm aliquos qdā est ap/
prehensiu⁹: ⁊ qdam appetitiuus. Op3 aūt scire q̄ p̄
ter habitus ponunt qdam actus distincti ab habitib⁹
tam in parte sensitiua q̄ intellectiua. ¶ Et sunt qdam
actus cognitiui appetitiui: ex qbus generat hitus. Et
de his oibus dōm est sigillatim quō fm ea est altera/
tio ⁊ quō nō. Sciendū est igit q̄ fm habitū: q est de/
bita pgregatio multoꝝ nō fit vlr alteratio. q2 oïs alte
ratio est p inductionē vel abiectionē alicuius q̄litatis
a sbo suo. sed possibile est q̄ sbm denoletur fm talē
habitū absq3 alicui⁹ q̄litatis vel iductiōe vel abiectiōe
p solā separationē partium. Aliqs. n. extra pulcher
pōt fieri turpis p solā partis abscissiōe3. si. n. a tali au
ferat nasus vel oculus: vel pes: fiet turpis. ⁊ tñ nulla
est ibi q̄litatis inductio. nec alicuius q̄litatis obiectio
nisi illa q̄ est in illo mēbro abiecto. ergo pōt fieri tur
pis vel sanus vel eger sine tali q̄litate adueniēte sibi
vel recedēte. ergo fm talē q̄litatē nō est alteratio vlr
hoc est: q̄ realr pōt fieri aliqs pulcher vel turpis sa/
nus vel eger sine tali q̄litate adueniēte vel recedēte.
pp q3 pōt de nouo talis p̄dio verificari sine alteratio
ne. ⁊ fm hoc t3 rō phi. q2 talis habit⁹ sunt ad aliqd.
sed ad aliqd nō est alteratio. ergo ⁊c̄. ¶ Et d3 ista rō
sic intelligi. q̄ qñ aliqd est ad aliqd ita q̄ non sig̃t in
obliquo q̄litatē informantē sbm tale p̄dium pōt de no
uo verificari de sbo sine alteratiōe. sed tales habit⁹. i.
talia noia fm que rñdet ad interrogationē factā p q̄
le de aliquo indiuiduo sbe sunt ad aliqd q̄ sig̃nt ali/
qd aliud in obliquo p̄ter q̄litatē informātē sb3: sicut
pulchritudo sig̃t in obliquo mēbra vel aliqd tale: qd
nō est q̄litas informās sbm. idō nō est necesse qñ de ali
quo verificat illud de nouo alterari. ¶ Et est aduer
Ad ali/ tendū q̄ aliqd dr ad aliqd dupliciter. Aliq3. n. no/
qd ēē est mē dr ad aliqd. q2 sibi sp potest adiungi aliqs casus
duplicit obliquus ⁊ tale pprie est ad aliqd: sicut pater: fili⁹: ⁊
hmōi. Aliqd dr ad aliqd aliter. q2 in ei⁹ diffone po/
nit aliqd nomē qd est primo mō ad aliqd. ⁊ sic pul/
chritudo est ad aliqd. q2 in ei⁹ diffōne exprimēte qd
nois ponit tale nomē qd est primo mō ad aliqd. sic
si diffiniat pulchritudo sic. Pulchritudo est elegās
dispō membroꝝ ⁊c̄. ibi. n. ponit ly membroꝝ: qd est
obliq casus huius nois membru3: qd prio mō est ad
aliqd q2 si aliqd nullius est membꝝ nō est membꝝ. ⁊
sic est de sanitate ⁊ hmōi. ⁊ ista rō tm̄ v3 de aliqd prio
mō dicto: sicut de ad aliqd scdo mō dicto. ⁊ hoc suffi
cit ad rōnem phi. ¶ Op3 aūt scire q̄ q̄uis nō sit neces
se q̄ sp qñ aliqd fit pulchrū vl sanū vl egrū ⁊ hmōi:
q̄ tale sp alteret siue fm se siue fm partes. tñ possibi
le est qd aliqd tale alteretur qñ aliqd tale fit turpe vel
pulchrū ⁊c̄. Et qñqs qdē est alteratū fm totū: ⁊ qñqs
fm partes tm̄. ¶ Et ista pōt esse alia rō q̄re fm tales
hitus nō dr alteratio. q2 sicut p alterationē partis to
tum dr esse tale. ⁊ possibile est esse q̄ totu3 dicat tale
pp̄ter alterationē ptis tm̄. ⁊ nō p totius alteratione3
dici tale. idō nō est necesse alterari illud qd denolatur
fm talem alterationē. ¶ Qualiter aūt aliqd pōt fie/
ri sanū vel egrū sine alteratione nō ptinet ad pñs ne/
gociū. sed magis ad medicinā. ¶ Ex p̄dictis pt3 q̄
fm talē qualitatem non est necesse q̄ sit alteratio nec
subita nec successiua. l3 quandoqs tale etiam altere/
tur alteratione successiua.

Capitulum. xviij.

Jmiliter fm habitus corpales: q
non sūt sic aggregati ex
diuersis. sed qlz illoꝝ est p se vnus. nō est
necesse fieri alterationē. Accipit. n. habit⁹
large pro oi eo qd p assuefactiōe3 actuū aliqd reddit
bilius ⁊ facilius ad act⁹ cōsimiles. sicut aliqs p assi/
duitatē scribēdi: vel cantandi vel saltādi reddit apti/
or vel pmptior ad scribendum: cantandū: vel saltan/
dum. ⁊ sic de psimilib⁹. Et fm tales hitus nō est ne/
cesse alterari. q2 taliter pōt aliqs hituari qñqs p alicu
ius idispōnis amotionē: sine oi q̄litate adueniente. ⁊
p pñs nō est necesse tale alterari. ¶ Si tñ aliq̄ q̄litas
supueniat q̄litercūqs necesse esse illud cui aduenit al
terari. vel subito vel successiue. ⁊ ideo non intellexit
phi. q̄ qñcunqs aliqd sbm fit tale q̄ illud non altera
tur. ideo qñqs alterat etiā successiue: sicut actus quo
acgrit talis habitus est successiuus: nec est mirandū
q̄ fm qualitate3 in prima specie q̄litatis sit motus ⁊
alteratio. nam phi. in p̄mētis eande3 qualitatē ponit
tam in prima specie qualitatis q̄ in tertia. sicut exem
plificat de frigiditate ⁊ calore. fm que manifestu3 est
esse alterationem ⁊c̄.

Capitulum. xix.

Estat videre an fm actus cognitiōis Ad ha/
appetitiōis ta3 partis sensitiue bit⁹ spi/
q̄ intellectiue sit alteratio. ¶ Et dicendū rituales
q̄ fm tales actus est alteratio large accipi/ non fit
endo alterationē: pro quacunqs. s. inductione cuius/ motus
cunqs qualitatis. qd probari pōt ratione ⁊ auctorita/
te. Ratiōe qdem. Qñcunqs in subiecto aliquo indu
citur vera q̄litas distincta realiter a subiecto est vera
alteratio: sic accepto vocabulo. ¶ Sed qñ aia sensi/
tiua cognoscit vel appetit aliquid inducit qualitas di
stincta realiter a subiecto. ergo ibi est alteratio. maior
p3. mi. probat. nam talis actus cognitiuus vel appe/ In oi
titiuus est vera qualitas. qd probo sic. ¶ Perfectio sensatio
cuiuslibet pfectibilis est forma sbalis vel accidētalis. ne atqs
Sed actus cognoscitiu⁹ vel appetitiu⁹ est pfectio ani/ appari/
me sensitiue vel itellectiue. ergo est forma sbalis vel tione fit
accidētalis. ⁊ nō est nisi qualitas. constat igit proposi noua q̄
tum. ¶ Scdo sic. potentia sensitiua aliqd recipit ab litas in
obiecto ⁊ nō nisi sensationē ergo sensatio ibi recipit. anima

τ nõ recipit ibi nisi qualitas. τ p 9ñs sensatio est qualitas. Quod aũt potẽtia sensitiua aliquid recipiat manifestũ est. q2 si nihil reciperet nõ plus diceretur sentire nũc q̃ prius. Et ita actus est qualitas. τ p 9ñs eadem rõne qlibet alius actus est vera qualitas. ¶ Itẽ actus aic ẽ principiũ alteratiõis corporalis in corpore sicut p3 p experientiam. que alteratio nõ fieret nisi preexiste illo actu. igitur est ibi aliqd aliud qd prius non erat. τ non sbã. igitur qualitas. ¶ Cõfirmat. q2 act⁹ amoris est vera qualitas. igit eadem ratiõe qlibet alius actus est vera qualitas. 9ñs probat q2 impossibile est 9dictoria successiue verificari nisi ꝑpter aliquam mutationẽ subiecti. vbi sola trãsitio tẽporis non sufficit ad tales successionẽ veritatis. sed possibile est aliquem q prius nõ dilexit aliquẽ nunc diligere. ita τ p 9ñs successiue verificant 9dictoria. τ non sufficit sola transitio tpis. igitur est alia mutatio. τ nõ localis. manifestũ est. nec augmẽtatio. nec diminutio. nec generatio. nec corruptio. constat igit q est ibi aliqua alteratio. ita q aliqua qualitas acqrit vel deꝑdit. sed nulla nisi actus amoris. igit ille actus est vera qualitas. τ p 9ñs est ibi alteratio: sic accepto vocabulo pro inductione qualitatis. ¶ Idẽ p3 auctoritate phi. secundo de aia tex. com. 54. dicentis. Sensus autẽ in moueri aliqd τ pati accidit sicut dictum est videt. n. quedã alteratio esse. dicunt aũt qdam τ simile a simili pati. hoc aũt quõ possibile aut impossibile dictum est in vlibus. pati igit (cũ non simile sit passum) similantur. τ est illud vt illud. ¶ Ex hac auctoritate pat3. q qñ sensus sentit patit. τ si nihil recipet nõ diceret pati. ex quo liquet q sensus aliqd recipit τ non nisi qualitatẽ. igit τc̃. ¶ Dõm est igitur q qlibet talis actus est vera qualitas inherẽs subiecto τ ideo illud sb3 vere alterat. sed nõ est nec esse vt alteret successiue. quoniam in instanti τ sine successiõe cãtur actus in partibus sensitiua τ intellectiua. ¶ Et si querat nunqd est ibi alteratio que est a 9rio in 9rium. Dico q aliter dicendũ est de parte sensitiua τ aliter de parte intellectiua. pars. n. sensitiua nunq̃ alterat ab aliquo actu cognitiuo ad actu3 cognitiuũ 9rium. q2 actui sensitiuo nullus actus 9riat. sicut visioni albedis nullus actus 9riatur. q2 si aliqs sibi 9riaretur aut esset actus respectu albedinis. τ certũ est q talis sibi non 9riatur. aut actus respectu nigredinis. q etiã actus non 9riat sibi q̃uis. n. albedo τ nigredo 9rientur: visiões tñ carũ non 9riant. Actus tñ appetitiu⁹ vnius obiecti forte 9riatur actui appetitiuo eiusdẽ. vnde qñq3 aial brutum aliqd sensibile prosequit: qd postea fugit. qd forte sine 9rijs actibus appetẽdi esse nõ põt. sed in parte itellectiua dico q põt esse alteratio a 9rio in 9riũ. Distinguendũ tñ est de actu intellectiuo cognitiuo. q2 qdam est respectu cõplexi. τ qdã respectu incõplexi. ¶ Quantũ ad primũ dico q cu3 aliq actus respectu eiusdẽ obiecti sint complexi: sicut actus errãdi τ sciẽdi circa eãdẽ 9clonem. τ silr actus credendi τ actus dubitandi. Et manifestũ est q illud qd qñq3 qs dubitat postea credit. τ silr eandẽ 9clonẽ circa qua3 prius errat postea scit. talis alteratur de 9rio in 9rium. τ p 9ñs tales actus sunt 9rij. ¶ Silr eidem 9cloni vere põt qs primo dissentire τ postea assentire. τ econtra. τ p 9ñs vere alterabit a 9ria qualitate in 9riam qualitatem. illa tamẽ alteratio non est successiua sed subita: ad modum quo vna forma substantialis succedit alteri subiecto τ non successiue. ¶ Quãtum ad actũ incomplexũ dico q actui incomplexo non est aliqs actus cõtrarius. q2 vnus actus nõ succedit alicui sibi contrario. τ per consequens non est tunc alteratio ex contrario. ergo τc̃. Sed q̃tum ad actum voluntatis dico q est ibi alteratio ex contrario. sicut amor τ odium cõtrariantur. τ potest aliquis mutari ab actu odiendi ad actum amandi. ideo oportet scire q quandoq3 potest fieri talis alteratio ex contrario. tamen hoc non est necessarium. Unde quãdoq3 pars intellectiua tam ad actus cognitionis q̃ ad actus voluntatis potest alterari tam ex contrario q̃ ex non contrario. Unde quãdoq3 intellectus alteratur ad actu3 sciendi: ab actu errandi vel dubitandi: contrario precedente imediate. τ tunc ex cõtrario alteratur. τ quãdoq3 tali actu non precedente imediate actum errandi τ volendi. τ tunc ex non cõtrario. Similiter quãdoq3 anima intellectiua mutatur ad actum amandi seu volendi precedente imediate actu odiendi vel nolendi. τ quandoq3 tali actu non precedente imediate τ tunc ex non contrario. ¶ Et si queras an talis alteratio possit esse successiua. ¶ Quantum ad hoc videtur mihi q proportionabiliter dici debet de alteratione sm tales actus τ de alteratiõe sm lucem. vnde sicut lucidum quod prius tenebrosum fuit subito illustratur. τ tamẽ potest successiue augeri propter successiuam approximationẽ illustrantis. ita potest aliquis actus subito introduci: τ tamẽ postea continue augeri. τ sicut totum lumen subito introducitur sine omni posteriori augmẽtatione seu intensione nulla mutatione facta circa illuminãs seu illustrans: τ illuminatum. ita totus actus tam potentie sensitiue q̃ intellectiue simul inducitur vel producit sine augmentatione sequenti nisi fiat aliqua variatio in causa vl in causis efficientibus actum. ¶ Sed tamen ab ista regula excipitur actus voluntatis qui propter voluntatis libertatem sine omni alia mutatione potest augeri vel intendi.

An alteratio in spiritualib⁹ sit a 9rio in 9rium

Capitulum. xx.

Capitulum Primum

q Uia ex actibus gñatur habitus p Ari. scdo eti. Idõ viso q sm actus est alteratio: videndũ est an sm habitus sit alteratio: vel dicat aliqd alterari. ¶ Unde ad 9ñs sciendum est q habitus accipit dupliciter. Uno mõ precise pro aliquo derelicto ex actu cognoscitiuo appetitiuo: vel sensitiuo: vl itellectiuo. Sicut ex actu cognoscendi frequenter aliqd: derelinquit quedam inclinatio siue habilitas: qua aliquis facilius cogitat illud q̃ si nunq̃ cogitasset. Aliter accipitur habit⁹ p oi dispositione qua aliquid habilitat ad bene vel male faciendum. τ sic virtus τ malitia dicuntur habit⁹. Scdõ3 igitur q habitus accipitur primo mõ: dõm est

Habit⁹ dicitur duplicit

q̄ fm habit⁹ est alteratio: accipiēdo alterationez pro
oi acq̄sitione vel inductiōe qualitatis distīcte vel dis/
parate a sb̄o. Q̄d aūt habit⁹ sit qualitas distincta ab
actu ⁊ a sb̄o: pz ex hoc. Q̄ñ aliqd pōt in aliquē effe/
ctū in quē p̄us nō poterat hēt aliqd ṽtute cuius pōt
nūc in talē effectū qd̄ p̄us nō habuit: nec sufficit mo
tus localis: q̄ñ nō potuit in eūdē effectū. nec fuit ali/
qd̄ ipediēs ēt ãmotū vel aliq̄ cã alia efficiēs appro/
ximata. quoꝝ neutrū pōt poni in ꝓposito: sz post fre
q̄nētatū actū pōt aliq̄s in aliquē effectū in quē prius
nō potuit. igit̄ nūc hēt aliqd qd̄ p̄us nō hēbat. vl̄ est
alr̄ motū. sed hoc scd̄m nō ipedit. vt suppono: ergo
hēt aliud quo pōt exire in illud. ⁊ illud non est sb̄a.
manifestū est. ergo est q̄litas. ⁊ illud voco habitū.
Et ita est aliq̄ q̄litas que p̄us nō erat. ⁊ id̄ alteratur.

Quō sit audiendum q̄ fm virtutes ⁊ malicias nō fit alteratio.

Sz accipiēdo habitū scd̄o mō. s. pro malicia ⁊ ṽtu/
te: dico q̄ fm ph̄m fm malicias ⁊ ṽtutes nō est alte/
ratio: que ꝯclo sic dz intelligi: q̄ q̄ñ aliq̄s fit virtuo/
sus vel maliciosus aliq̄ñ reddit̄ ꝓmpt⁹ vel iclinat⁹ vel
inclinabilis ad bñ vel ṽtuose. vel ad male ⁊ vitiose
agēdū. ⁊ sic pp hoc nō alterat̄ q̄uis ibi aliqd alteret̄
qd̄ si nō alteraret̄ nō redderet̄ inclinatus ad bñ seu vi
tiose agēdū. ¶ Ad cui⁹ euidētiã est sciēdū q̄ pp va
rias dispōnes ⁊ q̄litates corpales iclinant̄ aliq̄ ad bñ
vel male opandū. pp qd̄ aliq̄s magis inclinatur ad
iracūdiã ⁊ incōtinētiã ⁊ intēperantiã in hyeme q̄ in
estate. Silr̄ ad multos act⁹ laudabiles vel culpabiles
alr̄ iclinant̄ tã hitantes in regiōe excessiue frigida q̄
in regiōe excessiue calida ⁊ hitantes in regiōe tēpata.
Scd̄z ꝯiunctionē ēt corpoꝝ celestiū ⁊ planetaꝝ ho/
mines ad act⁹ laudabiles vel vitupabiles diuersimo
de iclinant̄. Ex q̄b⁹ igit̄ multisq̄z aliis expimētis ma
nifestū est q̄ pp diuersas q̄litates corpales aialia rō/
nalia ad bñ vel male opandū diuersimode inclinant̄
absq̄z hoc q̄ fiat aliq̄ alia alteratio p̄ter alterationez:
que est fm sensibilē q̄litatē. pp qd̄ est ibi alteratio fz
qualitatē illã vel acq̄sitã vel deꝑditã ipsis. vt pp calo
ris diminutionē in eis p̄mo iclinabant̄ ad act⁹ itēpe/
rātie. ⁊ postea iclinant̄ ad act⁹ tēperantie. ⁊ silr̄ dōm
est de aliis. igit̄ p̄ter alterōnē illã nō est necesse aliam
ponē ad hoc q̄ aliqd reddatur ad statū bñ vel male
opandū. pp qd̄ fm ṽtutē ⁊ maliciã nō est distincta al
teratio ab alterōne fm q̄litatez sensibilē. sz ex hoc q̄
alterat̄ fm q̄litatē sensibilē ⁊ corpalē fit aliq̄s ṽtuo/
sus vel maliciosus: aut fit iclinat⁹ ad ṽtuose vel vitio
T.ꝯ.17 se agēdū. ⁊ hoc intēdit ph̄s q̄ñ dicit 7° phy. fit qdez
cuz qdē alterat̄ est acceptio ⁊c̄. Uult eni dicē q̄ tunc
fit remotio malicie ⁊ receptio ṽtutis cuz qdã alterat̄
aut cuz aliq̄ ps corpis. puta cor. epar. stomachus. vl̄
aliq̄ alia ps corpis que est p̄n᷑ opōnis vel organi. si
cut q̄ñ instrm̄ opōnis ṽtuose alterat̄ fm q̄litatē cor/
poralē ⁊ sensibilē fit receptio ṽtutis ⁊ reddit̄ aliquis
ꝓmpt⁹ ad agēdū ṽtuose vel maliciose. tñ nō alterat̄
ille aliq̄ alterōne p̄ter illã que est fm sensibilē q̄lita/
tē ⁊ fm ṽtutē: ⁊ nō alterat̄ nisi solū alterōne que ē fz
q̄litatē corpalē. ⁊ hec est intētio Aris. Et sufficit q̄ñ
ad ṽtutes ⁊ malicias non est alteratio. scire aūt q̄ñ
ṽtus est q̄dã pfectio ⁊ q̄ñ ꝯiungit in voluptatib⁹ ⁊ tri
stitiis ⁊ alia que tãgit ph̄s vbi p̄us magis specu̅lt ad
sciam moralē. Cap. xxi.

Pars aūt aie fm Ar. nō alterat̄ fz ha
bit⁹ itellectiōis. qd̄ nō est absolu
te itelligēdū q̄si negaret oēm q̄litatē pos/
se acq̄ri de nouo in itellectu. hoc enim vi/
det̄ ꝯ rōnē ⁊ auctem. Primo dico ꝯ rōnez. q̄z sicut
ꝓbatū est p̄us: act⁹ tã appetitiuus q̄ cognoscitiu⁹ in
tellect⁹ est q̄litas exñs in itellectu. igit̄ est ibi q̄litas.
Silr̄ ex actib⁹ intellect⁹ derelingt̄ aliqd inclinãs ad
act⁹ ꝯsiles. sz illud vocat̄ hitus. igit̄ habit⁹ est quali/
tas. ⁊ p ꝯñs ibi est alteratio large accepto hoc voca/
bulo. Silr̄ auc̄te phi. q̄ dicit in 2° de aia: q̄ hic q̄ fit T.c.56
sciens actuat⁹ p doctrinã alterat⁹ est: ⁊ multū ex ꝯrio
mutat⁹ in habitū pz igit̄ q̄ q̄ p doctrinã aliqd de no
uo adiscit vere alterat̄. ⁊ ita nō est intētio phi negare
oēm alterōnē in pte itellectiua. Dictū aūt Arist. pōt
itelligi multis modis. vno mō fm opionē ponētiū
intellectū incorruptibilē: q̄ in pte itellectiua non est
q̄litas corruptiua sbe. Alio⁹ pōt intelligi fm opionē
phoꝝ qui posuerūt intellectū p̄hēre sciam. ⁊ illo mō
est possibile. ⁊ p ꝯñs fm tales hitus nō alterat̄ qd de
nouo. Tertio mō q̄ alteratio nō ēēt p̄us in pte intel
lectiua: sz sequit̄ alterōnē corpalē ⁊ eam p̄supponit.
Quarto q̄ ibi nō est alteratio successiua sz tñ subita
Quinto q̄ semp intellect⁹ diuersimode denolat̄ alte
rat⁹. imo possibile est q̄ intellectus p̄mo sit verus ⁊
postea falsus sine ol alterōne. ⁊ q̄ possit eē sciēs ⁊ po
stea nō sciens large accipiēdo sciēs. ¶ Silr̄ si credis
sortē sedere q̄ñ sedet: nō erras: sz scis sic accipiendo
scire pro alicui herere. sicut dicunt̄ illa sciri que testi
monio aliquoꝝ adiscimus. Si tñ habeo illã adhesio
nē sorte surgēte sis erras. ⁊ ita de facto erras sine ol
alterōne. sz pp solã mutationē sor. ⁊ p ꝯñs non opz
q̄ aliq̄s ad hoc q̄ fiat de nouo sciēs alteret̄. ⁊ in hoc
fundat̄ rō p̄ncipalis phi. que talis est. sciēs est ad ali
qd. sz ad aliqd nō est alteratio. ergo ⁊c̄. Sciēs. n. sp
dicit̄ vez in obliquo. nihil eni scit̄ nisi vez. ⁊ id̄ est ad
aliqd. pp qd̄ nō est alteratio ad sciaz seu fm sciam.
¶ Scd̄a rō phi qua ꝓbat ad sciaz nō eē p se motum
duplr̄ sit. Uno⁹ sic. ad illud qd̄ p̄supponit quietē nō
est mot⁹. sz scia ⁊ prudētia p̄supponūt quietē. g° ⁊c̄.
aia eniz quiescēdo a laborib⁹ ⁊ angustiis ⁊ tribulatio
nib⁹ fit prudens. que rō q̄ñ sit intelligēda patuit 7°
phy. Scd̄o⁹ sit sic rō. ad illud qd̄ p̄supponit motum
alioꝝ sensuū nō est p̄mo mot⁹: sed sic est de scia. igit̄
nō est respectu scie alteratio in aia intellectiua. sz pre
supponit alterationē in corpe vel in sensu. vl̄r enim
verū est q̄ nunq̄ mutat̄ nouiter ps itellectiua ad ali/
quē habitū nisi p̄us aliqua alterōne alia in aliquo fa
cta sit. qd̄ qualr̄ fiat in tractatu de animo hēt videri.
Hoc aūt puto eē de mēte Arist. q̄ actus ⁊ habitus
acq̄siti ex actib⁹ sunt quedã qualitates inherentes. ⁊
p ꝯñs fm easdē aia alterat̄ large accipiēdo alteratio
nem pro inductione cuiuscūq̄z qualitatis distincte a
subiecto ⁊c̄. Cap. xxij.

S Ubiectum alterari fm qualita
tes sensibiles nō po
test

test alter ꝙ ꝑ experiētiā ꝓbari. Unde per experientiam scimus ꝙ aliqd de calore alterat ad frigus. ⁊ econuerso. ⁊ silr de albedine ad nigredinē ⁊ econuerso ⁊ sic de alijs ꝯsimilibus qualitatibus. Et fm̄ illas qualitates nō solū est alteratio qualiscūqȝ: sed est fm̄ eas successio ⁊ alteratio que est de ꝯrio in ꝯriū: sicut de dulcedine ad amaritudinē: ⁊ de albedīe ad nigredinē. Sȝ de ista alterōne est vna difficultas spālis q̄ in alijs motib⁹ ⁊ mutationib⁹ nō habet locū. Est aūt difficultas hec. Qñ aliqd alterat de ꝯria qualitate in ꝯriā qualitatē an simul expellant: aut vna qualitas introducat l alia: ita ꝙ ille q̄litates fm̄ ḡdus remissos simul maneāt. Et videtur aliquib⁹ ꝙ sic. pro qb⁹ possunt adduci ratiōes ⁊ auctoritates. Dicit eni phi. vj.

Nō q̄mō fiat intēsio ⁊ remissio in qualitatibus.

T.c.32 ph. oē qd mouet parti est in termio a quo: ⁊ ptim in termino ad quē. sed qñ aliqd alterat de ꝯria q̄litate in ꝯriā qualitatē: vna qualitas est terius a quo: ⁊ alia est termin⁹ ad quē. igit dum tale mobile mouet est sub vtraqȝ qualitate. ¶ Item si nō sit sub vtraqȝ qualitate est dare instans in quo sit posterior q̄litas: accipio illū gradū q̄litatis introductū. ⁊ quero an sit tante ꝑfectionis sicut erit in alio instāti aut maioris: nō priuȝ vt experientia docet ergo scdm tūc sic ⁊ nō erit ꝑfectius aut intēsius nisi per aduentū alterius qualitatis secus equalis ꝑfectionis cū eo ergo cū istantia sint infinita fierent infiniti gradus equalis ꝑfectiōis. ⁊ ꝑ ꝯñs totuȝ resultandū erit infinitū. ¶ Item nunq̄ est successio in ꝓductione qualitatis nisi ꝑ ꝯriuȝ agens vl' ꝑ aliquā variationē circa cām agentē. vel agentes. Unñ forme que nō habēt ꝯriū simul ⁊ subito inducunt postea nō argumētāt nisi per approximationē maiorē a corpore luminoso factā vel ꝓpter aliā cām aduenientē ⁊ agentē sicut lux a corpore luminoso nō auget si remaneāt in equali distātia ⁊ nō supueniat aliqd luminosuȝ igit eodē mō si forme nō pateret secū suū ꝯriū nō plus augeret postea ꝙ alia forma nō habēs ꝯriuȝ cuius oppositū experimur. ¶ Sed istis nō obstātib⁹ oppositū tenendū est. nā si remaneāt tales gradus remissi: puta gradus albedis qñ dealbatū denigrat: sequeret ꝙ simul ⁊ semel esset albū ⁊ nigrū. nā ille gradus est vera albedo. qȝ si sit aliqd opȝ ꝙ sit qualitas siue grad⁹ ⁊ nō nisi albedo. igit ē v̄a albedo ⁊ ꝑ ꝯñs sbm habēs ipsum erit vere albū. Et eodē mō grad⁹ nigredinis est vera nigredo. ⁊ per ꝯñs sbm informatū illo gradu est vere nigruȝ. ⁊ ita simul ⁊ semel esset albū ⁊ nigruȝ. ¶ Nec valet dicere ꝙ nō est incōueniens cuȝ simul sint in motu ⁊ nō in qete. Tū qȝ sic habetur ꝓpositū. s. ꝙ simul idē eēt albū ⁊ nigrū. tū qȝ si in motu sunt simul. igit in quiete. nam possibile est ꝙ aū sinē mot⁹ qescat ꝑ sbstractionē cāe agentis motū. igit tunc remanebit ibi ḡdus qñ qescit. Et ꝑ ꝯñs simul aliqd quiescēs est vere realiter albū ⁊ nigrū: frigidū ⁊ calidū: dulce ⁊ amarȝ. ¶ Nō videt quoqȝ maior repugnātia inter gradus intēsos ꝙ gradus remissos. igitur si grad⁹ remissi stent simul ⁊ intēsi. ¶ Cōfirmat qȝ si gradus remissus caloris staret simul cuȝ gradu remisso frigiditatis calor ⁊ frigus nō eēnt ꝓprio ꝯria. sed tm̄ calor intēsus ⁊ frigus intēsum sicut qualitas corpalis ⁊ qualitas spiritualis nō sunt ꝯria. vel sicut dlectatio ⁊ tristitia: sȝ hec dlectatio ⁊ hec tristitia.

Contrarias q̄litates nō admisceri ēt fm̄ ḡdus remissos.

¶ Pre⁹ si in eodē esset simul albedo ⁊ nigredo: cuȝ visio albedis nō ipediat nigredinis visionē. nec ecō. sicut pȝ ꝑ experientiā: ⁊ etiā ex hoc ꝙ visiones ꝯriorȝ nō sūt ꝯrie. seqret ꝙ tale corp⁹ iudicaret a visu albū ⁊ nigrū simul: cuius opp^m experimur. igit nō sūt ibi albedo ⁊ nigredo. ¶ Rōnes in ꝯriuȝ nō vident concludere: ⁊ ēt auctes phi. principalr loquunt de motu locali. Quantū ad motū alterationis si intelligendū est de motu scdm vnā formā dȝ sic intelligi. Qñ aliqd successiue mouet fm̄ aliquā qualitatē ad quā alterat nō acquirit totā illā qualitatē simul sed successiue. ⁊ ita duȝ mouet parti est in terio a quo. hoc est. caret aliqua pte forme sicut prius ⁊ partim est in terio ad quē. hoc est. hȝ aliquā aliā ptē quā prius nō habuit. Unde qñ aliquid alterat ab vna qualitate ad aliam: sbm cōtinue remittit ⁊ expellit forma ꝯria ⁊ illa tota expulsa ꝯtinue ⁊ successiue acqrit alia qualitas ꝯria ꝓcedēti: ita ꝙ primo ꝓcedit motus deꝑditiuus prioris qualitatis ꝙ sequat motus acqsitiuus posterioris qualitatis ⁊ nulli gradus illarū qualitatum simul sunt. Si v̄o intelligat auctoritas phi per terminos mot⁹ illos qui sunt due forme ꝯrie positiue. sic dico ꝙ nō pōt intelligi nisi sic. qñ sbm nō fm̄ se totū mouet sed successiue deꝑdit forma: qd qdē fm̄ vnā partē sui est sub vna parte ꝯria: ⁊ fm̄ aliam sb alia.

Ad rōnes i oppositū.

¶ Ad 2^m opȝ dicere ꝙ in ꝓmo instāti sit aliqs cert⁹ gradus illius qualitatis totus acqsitus. sed in nullo instanti posteriori est dare quēcūqȝ gradū totum simul acqsituȝ. ¶ Et si dicas illud agens qd prius est equalis v̄tutis ⁊ nulluȝ impedimētū est. igit in scdo instāti hēt effectū suū equalē priori effectui. ¶ Dōm ꝙ q̄uis agens sit eq̄lis v̄tutis tñ post ꝓmum instans agens nō pōt aliquē certū gradū ꝓducere totum simul sȝ tm̄ partē post ptē. ¶ Et id si quereres vnde agens hēt hoc: pōt dici ꝙ ex natura sua: vel forte respectu corpis celestis ꝯtinue moti: ⁊ ꝯtinue hñtis diuersuȝ respectū ad alterabile ꝯcurrēs cuȝ illo agente ad eundē effectū ꝓducēdū. ⁊ pōt hoc faciliter dici sicut opȝ ꝙ alij dicāt ꝙ ex natura sua vel ex corpore celesti ꝯcurrēte ꝓus expellit vnū gradū ꝙ aliū. ex q̄ eniȝ illi gradus equales sunt in eodē sbo. quare ꝓus expellit vnus gradus ꝙ ali⁹. ¶ Et si dicit ꝙ ex natura rei sit. ita dico ego in ꝓposito ꝙ ex nā rei sit ꝙ i ꝓmo instāti iducat vnus gradus tot⁹ simul: ⁊ in nullo posteriori iducit. ¶ Ad 3^m dico ꝙ ex nā q̄litatis hñtis ꝯriuȝ est ꝙ sine variatiōe cause saltē pticularis q̄uis nō sine variatiōe corpis celestis pōt augeri. q̄uis i toto illo tpe nō coexistat q̄litas sibi ꝯria. ¶ De nā aūt alteri⁹ q̄litatis est ꝙ nō pōt sic augeri sine variatiōe cāe agētis post ꝙ semel est ꝓducta. ⁊ ita cām talē nō possumus assignare: sȝ tm̄ ꝑ experiētiā fiunt nobis nota.

Cap. xxiij.

P

Ostquā aūt visum est fm̄ que p̄dicamēta est mot⁹: restat videre fm̄ que nō est motus. ꝓbat autem Ar. 5° phy. ꝙ ad sbam non est motus seu T.c.x.

ſm ſb̄am. Cuius ratio eſt iſta: q2 ſb̄e nihil eſt ꝯ̄rium:
An ad ſb̄aꝫ nō ſit mot⁹ q2 caret ꝯ̄rio. igit̄ ad ſb̄am nō eſt motus. ¶ In iſta aūt rōne aña vi-
dect eſſe falſuꝫ. ⁊ ꝯña dubia. Qḋ aūt aña ſit falſuꝫ p-
bat̄. p̄mo rōne. ſcḋo auc̄te. Rōne ſic. q2 oēs forme
ſibi incōpoſſibiles ſunt ꝯ̄rie. q2 oīs repugnātia eſt q̄-
dam oppō. ſed forme ſb̄ales multe ſunt oppoſite ⁊
ſibi incōpoſſibiles. igit̄ ſunt ꝯ̄rie. pꝫ ꝯña. q2 oīs repu
gnātia eſt quedā oppō. ſi igit̄ repugnant opponunt̄:
ſed nō oppōne ꝯdictoria nec relatiua nec p̄uatiua.
ergo ꝯ̄ria. ¶ Item p̄bat̄ auc̄te. Quia vult ph̄us in
diuerſis locis ꝙ elemēta ſint ꝯ̄ria. ⁊ tñ elemēta ſunt
ſb̄e. igit̄ ⁊c̄. ¶ Qḋ aūt ꝯña ſit dubia imo falſa p̄bat̄
q2 ſm multa eſt mot⁹: que tñ nō ꝯ̄riant̄. q2 ſm luceꝫ
eſt motus cui tñ nihil ꝯ̄riat̄. q̄uis enim lux poſſet fie
ri in inſtāti: tñ poſtea ſm maiorē ꝯtinuationē corpo
ris luminoſi ⁊ illuminabilis vere lux ꝯtinue ⁊ succeſ
ſiue auget̄. ⁊ ita eſt ſbi motus. ſicut ergo illa ꝯña nō
valet. luci nihil eſt ꝯ̄rium. igit̄ ſm lucē non eſt mo-
tus. ita nō valet ꝯña hec. ſb̄e nihil eſt ꝯ̄riuꝫ. ergo ſm
ſb̄am nō eſt motus. ¶ Ad ſolonem iſtoꝝ ⁊ euiden-
Quid p̄hibeat ad ſb̄aꝫ non eſſe motuꝫ. tiā rōnis Ariſt. eſt p̄mo vidēduꝫ que eſt rō expreſſa:
quare ſm ſb̄am nō eſt motus. Scḋo q̄ūo ſb̄ie nihil ē
ꝯ̄rium. Tertio q̄ūo valet ꝯña Ariſt. Ex q̄bus ꝯclu-
dect ratio ph̄i. Ratio aūt expreſſa quare ſm ſb̄aꝫ nō
eſt motus eſt ſup̄ius dicta. q2. ſ. materia recipiēs for
mā nō recipit eam ſucceſſiue ſed ſimul totā ſm can-
dem partē. Unde eadeꝫ pars m̄āe totā formā ſimul
recipit: ⁊ non partē ante partē. ⁊ ideo nō mouet̄ ſm
formā. ⁊ per ꝯñs ſm ſb̄am nō eſt motus. ¶ Ad ſci-
Quius dictiōis ꝯ̄ria mł̄tiplicitas. endū aūt q̄ūo ſb̄ie nihil eſt ꝯ̄rium. neceſſaria eſt que
dam diſtinctio de ꝯ̄rijs que eſt. ꝙ hoc nomē ꝯ̄rium
eſt equocū. q2 aliqñ dr̄ de duob⁹ terīs. ſicut qñ dr̄ ꝙ
ꝯ̄ria nō p̄dicant̄ ſimul de eodē. ⁊ ꝙ album ⁊ nigruꝫ
ſunt ꝯ̄ria. ⁊ hm̄oi. ⁊ tunc eſt nomen ſcḋe impoſitio-
nis vel intētionis. Aliter dicit̄ ꝯ̄rium de re extra. ſi-
cut qñ dr̄ ꝙ vnum ꝯ̄rium expellit reliquuꝫ. ⁊ cōtra-
ria nō poſſunt ſimul eſſe in eodeꝫ ſb̄o. ¶ Et ꝯ̄ria ſic
dicta multipl̄r accipiunt̄. ſed tñ ad p̄ſens dupl̄r acci-
pit̄. ſ. large ⁊ ſtricte. Large dicunt̄ oēs forme ꝯ̄rie
que poſſunt ſucceſſiue eſſe in eodē ſb̄o ⁊ nō ſimul. ſi
ue ille forme ſint diuiſibiles ſiue indiuiſibiles. ⁊ hoc
intēſiue vel extēſiue. Stricte dicunt̄ forme ꝯ̄rie que
poſſunt ſucceſſiue eſſe in eodem ſb̄o ⁊ non ſimul. ⁊
ſunt diuiſibiles ſm partes p̄fectionis indiſtātes loco
⁊ ſitu. Et ad ꝯ̄ria ſic dicta ſequit̄ ꝯ̄rietas large dicta:
que eſt ſm priuationē ⁊ habitū. que ſic eſt intelligen
da ꝙ termini impoꝛtātes talia poſſunt verificari ſuc-
ceſſiue ⁊ nō ſimul de eodē cuꝫ iſtis aduerbijs magis
⁊ minus: ſicut dicimus de aliquo p̄mo ꝙ exiſtit mi-
nus albuꝫ. ⁊ poſtea ꝙ eſt magis albuꝫ ⁊ econuerſo.
Primo mō accipiendo ꝯ̄ria ſb̄ie eſt aliquid ꝯ̄riū q2
forme alique ſb̄ales ſunt incōpoſſibiles in eodem ſi
mul. ⁊ tñ ſucceſſiue poſſunt eſſe in eodeꝫ. Sed ſcḋo
mō nihil eſt ꝯ̄rium ſb̄ie. q2 nulla forma ſb̄alis habꝫ
partes diſtinctas diuiſibiles ſm partes p̄fectionis in-
diſtātes loco ⁊ ſitu. ⁊ iō nulli termini impoꝛtātes ali
quā formam ſb̄alem poſſunt ſimul nec ſucceſſiue de
aliquo cuꝫ iſtis aduerbijs magis ⁊ minus verificari.

Ex iſtis pꝫ q̄ūo ꝯña Ariſt. eſt bona. q2 ph̄s manife-
ſte accipit ꝯ̄rium ſtricte pro re diuiſibili in partes in-
diſtātes loco ⁊ ſitu incōpoſſibili alteri. ⁊ tūc clara eſt
ꝯña. q2 ſic nulli ſb̄e eſt ꝯ̄ria alia ſb̄ia: q2 ſubſtātia non
hꝫ̄t tales partes. igit̄ nō poſſunt ſucceſſiue acq̄ri. ⁊ p
ꝯñs ſm eam nō eſt mot⁹. q2 ſm nullā rem eſt motus
ſucceſſiuus niſi que pōt ſucceſſiue acq̄ri. Ex hoc vl
timo necnon ex p̄miſſis pꝫ q̄ūo ratio ph̄i ꝯcludit. q2
tenet v̄tute illius medij. Ad illud qḋ nō hꝫ̄t partes
p̄fectionis indiſtātes loco ⁊ ſitu nō pōt eſſe motus.
¶ Ad rōnes p̄mo factas pꝫ per iā dicta ꝙ nō cōclu-
dant. preciſe enī p̄bāt ꝙ forme ſubſtātiales ſunt cō-
trarie accipiēdo cōtraria p̄mo mō. Ultima vō ratio
que p̄bat ꝙ ꝯña Ariſt. nō valet. nō ꝯcludit. q2 q̄uis
ſequat̄. ſubſtātie nihil eſt ꝯ̄rium ſic accipiēdo ꝯ̄riuꝫ.
igit̄ ſm ſubſtantiā nō eſt motus quantūcūq3 tñ hꝫ̄at
ꝯ̄rium p̄mo mō. hoc eſt. habet formā aliquam ſibi
incōpoſſibilē in eodē ſubiecto. nō tñ tenet de forma
nō habēte formā ſibi incōpoſſibilem: cuiuſmodi eſt
lux. Quia manifeſtū eſt ꝙ forme ſubſtātiales ſunt in
cōpoſſibiles. ideo illud non expreſſit ph̄s: ſed ſub-
intellexit.

Cap. xxiiij.

N On ſolum aūt p̄bat ph̄s 5° phy. ꝙ ſm T. c. x.
ſubſtantiā nō eſt motus: ſed etiā An ad
ꝙ nec ſm adaliq̄d. Et rō eſt iſta. q2 alterū rł̄onem
relatiuoꝝ verificat̄ de aliquo pp mutatio- ſit mo-
nem alterius ſine omni mutatiōe in eo. igit̄ adaliq̄d tus.
nō eſt motus. ¶ Ad euidentiā iſtius rōnis eſt ſcien-
duꝫ ꝙ ſm opi. ph̄i. adaliq̄d nō eſt aliqua res aduent Res re
ens realiter informatiue illi de quo nomen relatiuū latia nō
verificat̄. ſicut ſimilitudo nō eſt res aduenies illi rei eſt alia
que eſt ſimilis. ſed adaliq̄d eſt nomen ſignās vnā reꝫ res ab
in recto ⁊ aliā vel eandē in obliquo ſicut ſimile ſigni abſolu-
ficat vnā rem in recto que eſt ſimilis. ⁊ in obliquo ſi- ta.
gnificat aliā rem cui eſt ſimilis. ⁊ iſtis duabus rebus
poſitis ſine omni alia re media vere vnum eſt ſimile
alteri. ſicut ſi ſint duo alba abſq3 omni re media vnū
eſt ſimile alteri. Unde ipſa eſſe ſimilia non eſt aliud
q̄ ipſa eſſe alba. ⁊ ꝙ ſicut vnuꝫ eſt albū ita ⁊ reliquū
eſt albū. Et hoc viſo ſciēduꝫ eſt ꝙ ph̄us probens ꝙ
adaliq̄d non eſt motus: nō intēdit p̄bare niſi ꝙ res
pōt dici de nouo ſimilis vel aliq̄d hm̄oi reſpectu alte
rius. ſicut ꝙ aliq̄d pōt dici pater vel ſimilis vel equa
lis alteri de nouo: ſine motu illius rei impoꝛtate. er-
go ad relationē non eſt motus. Et hoc aña ⁊ ꝯña p-
batur ſic. Alterū relatiuoꝝ pōt verificari de aliquo
p̄pter ſolā mutationē alterius. igit̄ ad hoc ꝙ relatio
verificet̄ de nouo de aliquo: nō eſt neceſſe illud mo-
ueri. ꝯña pꝫ. aña p̄bat̄ per plura exēpla. Patet enī
ꝙ ſi ſor. ſit modo albus. ⁊ plato niger. ſꝫ poſtea pla
to ſiat albus: ſor. ſine omni mutatione ſui per ſolam
mutationē pla. ſit ſimilis platoni. Similiter nato fi-
lio ſit aliquis pater ſine omni mutatione ipſius pro-
pter ſolam filij mutationē. Similiter ſi lignum bipe
dale ſit equale alteri ligno bipedali: ⁊ illud aliud fi-
at maius aut minus ſtatim hoc lignum bipedale ſit ī
equale alteri p̄pter ſolā mutationem alterius. ¶ Ex
iſtis pꝫ manifeſte eſſe de intētione Ariſt. ꝙ ſimilitu-

do nō

do non eſt res adueniens ſimili. Tunc enim impoſ
ſibile eſſet ꝙ aliquid fieret de nouo ſimile ſine muta
tione. q2 ex quo res noua aduenit vere acquirit ali-
quid. igitur vere eſt ibi mutatio acqſitiua. Et eodē
modo ſi deſineret eſſe ſimilis ꝑpter mutationẽ alte-
rius vel corruptionẽ: ita ꝙ vere ꝑderet rem prius ha-
bitam: vere mutaret. ꝛ ideo ſequeret ꝙ ſm relatio-
nem eſſet motus ſucceſſiuus: ꝛ ꝙ partibiliter acqre-
ret relatio. Nã ſi ſor. inteſe ſit albus. ꝛ pla. remiſſe.
ꝛ poſtea cõtinue augeat albedo in platone. ꝛ ita ve-
re ſimilitudo ſor. ꝯtinue ſucceſſiue ꝛ partibiliter acq
reret. ꝛ per ꝯñs eſſet vere motus ad relationem. qḋ
eſt ꝯtra intentionẽ Ariſt. expreſſe. Et ideo ſm cum
relatio nõ eſt aliqua res extra adueniens alteri. Sed
relatio vel eſt ipſa res extra ſm modũ dicẽdi aliquo
rum. vel eſt tm̃ nomen relatiuū. Scdm̃ ꝑmos de-
bet dici ꝙ vere ꝛ realiter ad relationẽ nũq̃ eſt mot⁹
tñ non eſt neceſſariũ ꝙ qñ aliquid ſit relatiuū ꝙ ip
ſum moueat. q2 hoc põt fieri ꝑ ſolã mutationẽ alte-
ri⁹. ꝛ hoc ſufficit pro ꝯcloſe phi. ſ3 ſm ſcdos eſt alr
ſentiẽdũ. Eſt igit aduertendũ ꝙ quedã relões pñt
aduenire de nouo. nõ ꝑ realẽ informationẽ: ſ3 ꝑ pre
dicationẽ ꝛ mutationẽ illi⁹ rei ꝛ abſq̃ mutatiõe ei⁹.
ſicut ſor. põt fieri ſimilis platoni ꝑ mutationẽ ſor. ꝛ
per mutationẽ pla. ꝛ nõ alr. Nũq̃ aũt põt adueni-
re alicui bene ꝑ talẽ ꝑdicationẽ nec ꝑ mutationẽ ei⁹
de quo dr. nec illi⁹ ad qḋ dr. ſicut pecunia ſit ꝑciũ
rerũ venaliũ abſq̃ mutatione pecunie ꝛ rerū vena-
lium: ſed nõ abſq̃ mutatiõe emẽtis vel vẽdẽtis: ꝛ or
dinãtis pecuniã eſſe ꝑciū venaliũ. Alia aũt relatio
nõ põt verificari de nouo abſq̃ mutatione illius qḋ
importat in recto ſicut eſt in iſtis. fili⁹. mot⁹. creatu-
ra. ꝛ hmõi. Hoc tñ ſufficit pro intẽtione phi. ꝙ nõ
eſt neceſſariũ aliqd moueri. ex hoc ꝙ tale relatiuū
ſibi cõpetit. Et ſi ꝯteruias ꝙ ſaltẽ qñq̃ neceſſe ẽ mo
ueri ꝯcedi põt. Et põt ẽt dici de ỽtute ſmõis ꝙ qñq̃
neceſſe eſt moueri: ſed tũc nõ mouet motu diſtincto
ab alteratione nec a motu locali: augmentatione vel
diminutiõe. Unde ipoſſibile eſt ꝙ hoc relatiuũ alte-
ratũ: verificet de aliquo de nouo niſi ipm̃ moueat.
ſ3 nõ mouet niſi motu alterõnis. ꝛ hoc ſufficit pho:
q2 nõ intẽdit aliud ꝓbare niſi ꝙ ois mot⁹ vel ẽ mo-
T. p. x. tus alterõnis vel localis vel ad q̃ntitatẽ mõ ꝑexpoſi-
to. Et poſt ꝑdicta ꝯcludit phs: Quare ſm accñs ho
rũ nõ eſt mot⁹. Qḋ dupľr dz itelligi. vno⁹ ꝙ qñq̃ ꝑt
aliqd fieri denolatiue ab aliquo relatiuo ꝑꝑ motum
ipſius. ſ3 hoc eſt ſm accidẽs. q2 ita põt fieri ſine mu
tatione ipſi⁹ ꝑꝑ motũ alterius. Alio⁹ põt intelligi ꝙ
qñ relatio nõ aduenit alicui aliquo mõ niſi aliud mo
ueat. tñ ille motus eſt ſm qualitatem vel locum vel
quantitatem. quare ⁊c̃.

Capĩm. xxv.

T. p. x. n Unc videndũ eſt an ſm actionẽ ꝛ paſ
ſionẽ ſit mot⁹. Probat aũt Ari.
5° phy. ꝙ nec agẽtis nec patiẽtis ꝛ nec mo
Nõ ad ti ꝛ nec mouẽtis eſt mot⁹. Et ſimilr ꝯgña
actionẽ tiõis nõ eſt gñatio. nec corruptiõis corruptio. Et hãc
ꝛ paſſio concluſionẽ ꝓbat ſic. Si mot⁹ eſſet motus, aut ſicut

ſubiecti aut ſicut termi: ſed neutro mõ. igit mot⁹ nõ eſt nẽ non
motus. minor eſt manifeſta: primã partẽ minoris. ſ. ſit mot⁹
motus nõ eſt motus ſicut ſbĩi. hoc eſt ꝙ mot⁹ nõ mo
uet ꝓbat phi. iductiue q2 motus nõ augmẽtat nec di
minuit nec caleſit nec frigeſit. ꝛ ſic de alijs. Scdaz ꝑ
tem eiuſdẽ ꝓbat phi. ſ. ꝙ motus non eſt motus ſicut
termi. q2 nunq̃ poſt vnũ motũ alicuius eſt alius mo
tus niſi ſm accidens. igit per ſe motus nõ eſt ad mo-
tum ſicut ad terinū mot⁹. Silr motus ex ꝯrio in ꝯri
um. Si igit aliquis mutet ex ſanitate in egritudinem
ſi ille mot⁹ ſit ad aliũ motum. ſicut ad terium ꝛ non
põt eſſe ad ſeipſum. igitur ad aliũ. ꝛ ille alius motus
nõ poteſt eſſe niſi mutatio ab egritudine ad ſanitatẽ.
igitur ſimul mouet motib⁹ ꝯrijs. ¶ Ad idē poni
tur rationes gñales. q2 ſi motus eſſet motus ꝛ gñati
onis generatio. tunc eſſet ꝓceſſus in infinitū. q2 pria
gñatio generaret ab alia. ꝛ illa alia ab alia. ꝛ ſic in in
finitum ergo ⁊c. Itē loci mutatio neq̃ alterat neq̃
augetur nec mouet localiter. ꝛ eodem mõ eſt de alijs
igit ⁊c. ¶ Ad euidentiã iſtaꝝ rõnum eſt ſciendum ꝙ
phi. intendit illã concluſionẽ ꝙ qñ aliquid mouetur
ſm alterationẽ vel ſm loci mutationē vel ſm q̃tita
tem ꝙ illa alteratio vel motus ſm locum vel ſm q̃ti
tatem nõ mouetur aliquo motu nec ad aliũ motū ſi
cut ad terminũ. Et ſimiliter quando aliquid genera
tur illa generatio non generat alia generatione. ꝛ qñ
aliquid corrũpit illa corruptio non corrũpit alia cor
ruptione; Sz qñ aliquid mouetur tñ eſt vnus mot⁹
niſi forte per accidẽs ſit extrĩs ali⁹ mot⁹ ibi. Et qñ ali-
quid generatur tñ eſt ibi vna gñatio ꝛ nõ plẽs. Ex q
bus oibus pꝫ ꝙ mot⁹ ꝛ generatio nõ ſunt alie res a
rebus permanentibus. Si enim eſſet motus ſeu ge-
neratio alia res a rebus permanentibus: ꝛ partibili-
ter acquireretur ꝛ ſucceſſiue: quo poſito ſequeretur
ꝙ ſunt ibi duo motus. vnus quo partibiliter acqui-
ritur res ꝑmanens. ꝛ alius quo ꝑtibiliter acquirit res
ſucceſſiua. Et idẽ ẽ de gñatiõe. q2 ſi eẽt alia res: eẽnt
ibi due gñationes vna qua res ꝑmanens gñaretur. ꝛ
alia qua res trãſiens gñaretur. ꝛ ita eſſet ꝓceſſus in in
finitū. Et ſi dicis ꝙ ille motus nõ acqrit alio motu.
nec illa gñatio alia gñatione. hoc nõ valet. q2 tũc ra-
tio Ari. nõ valeret. Similr eadẽ rõne dicat ꝙ eſt ſtã
dum in primo. ſ. ꝙ ſine oi alia re ipſa res ꝑmanẽs ſe
ipſa acquirit ex hoc ꝙ vna ꝑs eius acquirit añ aliã. ꝛ
ita fruſtra ponit talis alia res diſtincta a re ꝑmanẽte.

Capi. xxvj.

d E alijs ꝑtinentis omittit Ari. oſtendere
an ſm ea ſit motus. ꝛ hoc q2 de eis ſa Nõ i q̃
tis põt ſciri ex ꝑdictis ꝙ ſ3 ea nõ eſt mot⁹. mor vl
Sicut eni aliquis fit ſimilis ex hoc ſolum timis ꝑ
mõ ꝙ aliũ alterat. ꝛ ꝑꝑ hoc, videt ꝙ ad aliquid nõ ẽ mẽtis ſi
motus. ita ſimiliter aliqd fuit hodie. ꝛ verũ eſt dicere ſit mot⁹
ꝙ erit cras abſq̃ omni mutatione ſui per hoc ſolū ꝙ
primũ mobile mouet. Et iõ l3 illũ qḋ eſt hodie ꝛ erit
cras moueat. nõ mouebit niſi ſ3 alterationē vl loci
mutationẽ vl ſm q̃titatē ꝛ per ꝯñs ad hoc ꝙ ſit ho
die ꝛ erit cras nõ reqrit ipꝫ moueri motu diſticto ab
alteratiõe ꝛ ceteris motib⁹ ſ3 ſufficit ꝙ ꝑmū mobil.

moueatur localiter. Ex quo manifeste patet q̄ q̄n nō sig̃t rem aliquā derelictā in isto ex tpe. sed sig̃t q̄ existat q̄n p̄mū mobile ſm suas partes ē in tali situ vel in tali. ¶ Si.n. esset aliq̄ talis res derelicta tunc necio illud moueret ſm talem rem. q̄z ꝯtinue acquireret nouā rem talē. sicut mobile localiter ꝯtinue acq̄rit aliū ⁊ aliū locū. Et si dr̄ q̄ nō est motꝰ. q̄z nō acq̄ritur res absoluta sed tm̄ respectiua. hoc nō valet. q̄z eadē rōne diceret̄ q̄ ſm q̄ntitatē nō ē motꝰ q̄z nō acq̄ritur illa. vel ſm locū nō est motꝰ. q̄z nō acq̄rit̄ q̄ntitas. ⁊ sic nihil valeret totus p̄cessus phi. ¶ Dōm est igit̄ ſm phi. q̄ vbicūq̄ pōt acq̄ri ꝯtinue ⁊ successiue aliq̄d: ibi vere pōt esse motꝰ. ⁊ si distincta res acquireretur taliter: q̄liscunq̄ sit illa res: ibi erit motꝰ distinctꝰ p̄z ergo q̄ scd̄m q̄n: nō est motꝰ. ¶ Itē nec ſm habitum. q̄z aliq̄s pōt dici armatꝰ vl̄ calciatus p̄p solā mutationē armoꝝ vel calciamentoꝝ. Si.n. debita circa illum arma vl̄ calciamēta disponerent̄: vere calciatꝰ ⁊ armatus diceret̄. Idē est de pōne. q̄ si aliq̄s surgit q̄ sedebat p̄p solū motū localē partiū eius. ¶ Ex q̄bus p̄z q̄ habitus ⁊ positio nō sig̃nt res alias ab illis q̄bus insunt ſm p̄tionē sicut aliq̄ imaginant̄ q̄z tunc scd̄m eos necesse esset esse motus. Cap. xxvij.

q Uia vero q̄n aliq̄d mouet̄ aliq̄d agit vel patit̄. ⁊ iō post ꝯsiderationes de motu dōm est de actione ⁊ passiōe. De q̄bus ſm Ari. dōm est q̄ nō sunt res distincte a rebus agentibꝰ ⁊ patientibꝰ aduenientes eisdē de nouo q̄n de nouo agit vel patiunt̄. hoc eni impossibile est apud Ari. n. tūc q̄ciunq̄ sol illuiaret domū aliquā d̄ nouo: ipsi soli acq̄reret̄ aliqua res noua. q̄d est absurdū. ¶ Dōm est igit̄ q̄ magis p̄pria locutio est illa que est p̄ hmōi vocabula. agit. patit̄. agēs. patiens. q̄p̄. ista actio. passio. ¶ Et iō locutiōes in q̄bus ponunt̄ ista vocabula. actio. ⁊ passio. sunt intelligēde sicut ille in q̄bus ponunt̄ ista. agēs. patiens. actiuū. ⁊ passiuū. ⁊ his similia. ⁊ sic q̄n dico q̄ agēs facit effectū vel actū in passum. ita ⁊ q̄n dr̄ q̄ actio est actus patientis ⁊ nō agētis. d̄z sic intelligi. q̄ q̄n agēs agit nō facit aliq̄d in se sed in passo: nisi forte sit idem agēs ⁊ patiēs vnde ista duo vocabula. actio ⁊ passio. eundē actū sig̃nt. sed actio sig̃t eundem actū esse ab agente. ⁊ passio sig̃t illum actū esse in patiēte. Scd̄m istum modū loquēdi actio ⁊ passio sunt vnus motꝰ ⁊ vnus actꝰ. Ut sic motus vel actus dicāt p̄cise formaz vel rem partibil̄r acq̄sitā. sed actio sig̃t eandē formā dando intelligere illā esse ab agente. passio vero dicit eandē rem ꝯnotando ipsam eē in passio. ¶ Nec obstat q̄ actio ⁊ passio sint distincta p̄dicamenta. q̄z duo. q̄z ista p̄dicabilia sunt distincta: q̄uis aliq̄d idem significēt. tm̄ cum hoc aliqua disticta sig̃nt. Actio eni sig̃t agēs q̄uis significet actum. ⁊ passio sig̃t passum q̄uis significet actum eundē. ⁊ ita sig̃nt aliq̄d idez: q̄uis cū hoc significent aliq̄ distincta. ⁊ ideo poterūt esse disticta p̄dicamenta. Un̄ ista verba sunt distincta ⁊ nō synonima. calefacere. ⁊ calefieri. ⁊ tm̄ vtrunq̄ sig̃t calorem. sed vnū sig̃t illum esse a calefaciēte. aliud sig̃t eundē esse in calefacto. ¶ Quare aūt agens aliter competat mouenti localiter ⁊ alteranti ⁊ p̄ducenti. ⁊ sil̄r patiēs aliter cōpetat moto local̄r ⁊ alterato ⁊ producto hoc tactum est prius. Cap. xxviij.

q Uia eadē est ꝯrarioꝝ disciplina ⁊ quies ꝯriat̄ motui iō cognoscēdum est de quiete. Et p̄mo q̄d sit q̄es. Scd̄o q̄uo ꝯriat̄ motui. ¶ Est aūt sciēdū q̄ q̄es non est quedā res inherens vel adueniens illi q̄d quiescit ad modū quo albedo inheret illi q̄d est albuz. Sed tunc dr̄ aliq̄d quiescere q̄n nec acq̄rit nec dep̄dit aliquid de nouo. Unde si nihil acq̄rit nec aliq̄d dep̄dit tunc quiescit. ⁊ iō dr̄ p̄uatio motꝰ. q̄z q̄d mouet̄ aliquid acq̄rit vel dep̄dit. illud aūt q̄d quiescit nec acq̄rit nec dep̄dit aliq̄d. Propter q̄d sicut p̄uatio ſm q̄ visum est p̄us nō est aliqua res inherēs illi q̄d p̄uat̄ ita nec quies. sed sicut ſm aliquos p̄uatio est p̄uatū: ita quies est quiescēs. Et ex isto p̄z q̄uo quies ꝯriatur motui: q̄z nō ꝯriat̄ sibi sicut res rei. q̄z ista ꝯrietas sumit inter terminos qui sig̃tiue sumpti nō possunt simul̄ verificari de eodē: sed successiue tm̄. q̄z nō est possibile q̄ idem simul moueat̄ ⁊ quiescat. sed tm̄ successiue pōt idem quiescere ⁊ moueri. ⁊ ecōuerso. ⁊ ita nō est ꝯrietas rerū existentiū. sed tm̄ est ꝯrietas signoꝝ. Sicut vl̄r verū est de oppōne ꝯdictiōis ⁊ ēt relatiue oppōnis ſm phm. Nec est mirādū q̄ oppō ponitur cōpetere terminis: cuz p̄dicari ⁊ inferri ⁊ hmōi tribuant̄ oppositis. que tm̄ nō p̄nt cōpetere nisi terīs tm̄. ⁊ nō rebus que nō sunt signa. Un̄ dr̄ q̄ alteꝝ ꝯdictoriorum dr̄ de quodā. ⁊ nihil p̄dicat̄ nisi signū ⁊ nō res extra. sic ergo q̄escere ⁊ moueri sunt ꝯria. ¶ Est tm̄ sciēdū q̄ nō omne quiescere opponit̄ oī moueri. q̄z possibile est q̄ aliq̄d quiescat localiter ⁊ moueat̄ ſm qualitatē ⁊ ecōtra. Unde quis motus ꝯriet̄ quieti: patebit inferius. Cap. xxix.

d Icto de sp̄ebus motus ⁊ in quibus generibꝰ est motus. Uidenduz est de vnitate motus. quis. s. motꝰ dicatur vnus: ⁊ qualiter. ⁊ de ꝯrietate motuum ⁊ quietis. ⁊ de cōparatiōe motuū ſm velocitatē ⁊ tarditatem. ⁊ de motu nāli ⁊ violento. Circa aūt vnitatē motus est aduertenduz q̄ aliqui motus dicunt̄ vnuz genere: aliqui vnum specie. ⁊ quādoq̄ vnum numero. Illi dicuntur vnum genere qui sunt ſm rez vnius predicamenti. sicut motus ad locum dicunt̄ vnuz genere ⁊ sic de alijs. Motus autem dicuntur vnum specie qui sunt ad terminos eiusdem speciei. vnde sicut omnis loci mutatio est eadem genere omni loci mutationi. ⁊ omnis alteratio est eadem genere omni alterationi. ita omnis denigratio est specie eadem omni denigrationi. ⁊ omnis dealbatio omni dealbationi. ¶ Sed sciendum est q̄ si aliqua que possunt acquiri per motum distinguuntur specie: ⁊ tamen conueniunt in aliquo predicato generico subalterno illi motus possunt dici vnum specie. ⁊ etiaz diuersi specie. sicut omnis doctrinatio eadem specie subalterna est oī doctrinationi. ⁊ tm̄ vna doctrinatio differt sp̄ē ab alia l̄z q̄ scie d̄nt sp̄ē. sicut oīs coloratio est eadē specie subalterna omni colorationi. Ad q̄d est

qꝫ eſt notãdum ꝙ vnitas motus ſpeciei ſpecialiſſime non attendit̃ ex vnitate vltimi termini: ſed attẽdit̃ ex oĩbus ſm que eſt motus. Quia ſi aliqđ mobile moueat̃ ſm aliquem locum per lineã rectã. ⁊ idem vel aliud ad eundẽ locuꝫ moueat̃ per lineã circularem vel per ſpaciuꝫ tortuoſuꝫ illius motus nõ ſunt eiuſdem ſpẽi ſpãliſſime. Quis non fit diſtinctio ſpecifica in vltimo termino. Et ꝓpter hoc qꝛ intermedia loca diſtinguunt̃ ſpẽ vn⁹ mot⁹ eſt rect⁹ ⁊ alius circularis vel obliquus. ¶ Eſt tñ ſciendũ ꝙ iſta diſtinctio ſpecifica recta ⁊ circularis nõ eſt rerũ que non ſunt ſilis nature. ⁊ ita nulla ſpẽs mere abſoluta eſt ibi diſtincta ab alia cõis illis. cũ ille ſpẽs importãtes illas res tm̃ ſint ꝯnotatiue. ſicut curuũ ⁊ rectũ dñr ſpẽs diuerſe i gñe q̃litatis. ⁊ tñ illis correſpõdet eadẽ ſpẽs in gñe ſubſtãtie. ſicut qñq; illa que ꝯtinent̃ ſub diuerſis ſpẽbus in gñe ſubſtãtie ꝯtinent̃ ſub eadẽ ſpẽ in gñe q̃litatis. ſicut patet de lapide recto ⁊ ligno recto. que in gñe ſubſtãtie ꝯtinent̃ ſub diuerſis ſpẽb⁹. in gñe autẽ q̃litatis ſub vna. ſ. ſub recto. tñ illa ſpẽs nõ predicat̃ de eis in qđ. nec hoc eſt incõueniens de ſpẽbus ꝯnotatiuis ⁊ relatiuis. Vñ diffõ data in lib. Porphyrij de ſpẽ eſt intelligenda de ſpẽ mere abſoluta. ſilr ⁊ diffinitio gñis. ¶ Ad hoc aũt ꝙ aliq̃s mot⁹ ſit vn⁹ numero: tria requirunt̃. ſ. vnitas nũi illius qđ mouet̃. Si. n. duo moueãt̃ illoꝝ nõ ẽ vn⁹ mot⁹ nũo. ¶ Requirit̃ etiã vnitas termini ad quẽ. Si eñi aliquid moueat̃ ad albedinẽ ⁊ localiter nõ eſt vnus mot⁹ nũo.

que exigat vnitas nũalis mot⁹

¶ Tertio reqrit̃ vnitas tp̃is cõtinui ſine interruptione. Si eñi aliqđ moueat̃ modo ⁊ poſtea quieſcat. ⁊ poſtea iterũ moueat̃: nõ eſt vnus mot⁹ nũo. Intelligẽdũ ꝙ nõ intẽdit phs ꝙ illa tria ꝯcurrãt ad vnitatẽ nũalem mot⁹ tanq̃ ad vnitatẽ alicui⁹ rei totalr diſtincte ab illis reb⁹ ꝑmanẽtibus: ſed intẽdit ꝙ oĩa iſta cõcurrũt ad diffõnẽ exprimẽtẽ qđ noĩe iſtius cõplexi: motus vnus nũo: vt eius ſit diffõ iſta. ¶ Mot⁹ vn⁹ nũo eſt qñ mobile ideꝫ nũo mouet̃ ad vnũ terminũ tp̃e nõ interrupto. ¶ Addit aũt phs ꝙ mot⁹ vn⁹ numero eſt duplex regularis ⁊ irregularis. ¶ Motus irregularis eſt duplex. Quidã eñi eſt ex irregularitate magnitudinis ſup quã ſit mot⁹ ſicut eſt in motu reflexo ⁊ obliquo. ¶ Alio mõ dicit̃ irregularis ſm velocitatẽ ⁊ tarditatẽ: qꝛ. ſ. vna pars motus eſt velocior ⁊ alia tardior. hoc eſt mobile mouet̃ velocius in vno tp̃e ⁊ in alio tp̃e tardius. ¶ Motus regularis eſt qui ſit in vna magnitudine vniformi ⁊ eſt eq̃ velox in oĩb⁹ partib⁹. hoc ẽ mobile mouet̃ in magnitudine vniformi. ⁊ eque velociter in oĩbus partib⁹ tp̃is quouſq; durat ille mot⁹. cuiuſmodi eſt mot⁹ corporis celeſtis q eſt vniformis ⁊ regularis: Capl'ꝫ xxx.

Mot⁹ reglaris ⁊ irregularis

Sermo ĩ motuũ ꝯrietate

o Icto de vnitate mot⁹: dicẽdũ eſt de ꝯrietate motuũ. ¶ Ad cui⁹ euidẽtiam ſunt aliq̃ ꝑmittẽda. Eſt aũt ꝑmo ſciendũ ꝙ q̃uis in rei ṽitate qñ aliqđ mouet̃ de vna q̃litate ꝯria ad aliã ꝯriam ſint ibi diuerſi mot⁹. ſ. expulſiu⁹ vnius qualitatis ⁊ poſtea introductiu⁹ ꝯrie. tñ illi duo mot⁹ vocant̃ vnus mot⁹: qꝛ necẽio ſe cõcomitant̃ ita ꝙ vnus nõ põt eſſe ſine alio ꝯñte. Si. n. aliqđ mutat̃ ab albedine ad nigredineꝫ ⁊ cõpleat̃ ille mot⁹ necẽio eſſet motus acq̃ſitiu⁹ nigredinis aut alicuius alterius medij coloris. eo ꝙ illud mobile nõ põt eẽ ſine oĩ colore. ⁊ ꝓpter hoc dr̃ eẽ vnus motus. ¶ Aliud eſt notandũ ꝙ qñ aliq̃ ꝯria hñt mediũ ab vtroq; extremo põt eẽ motus ad illud ſicut põt aliqđ alterari ad rubedinẽ tam ab albedie q̃ a nigredine. Et dr̃ mot⁹ q eſt ab vtroq; ꝯrio eẽ idẽ ꝓ quãto plus reſpicit terĩuꝫ ad quẽ q̃ terĩuꝫ a quo. vt dicit phi. 5. phy. ¶ Tertio T.ꝯ.4 ſciẽdũ ꝙ ꝯrietas motuũ dupl'r accipit̃. Vno mõ ꝓ oĩbus motibus incõpoſſibilibus. ¶ Et ad videnduꝫ q motus ſunt ꝯrij nõ opꝫ niſi videre q motus nõ pñt ſimul ꝯuenire eidẽ. ¶ Aliter dicunt̃ mot⁹ ꝯrij qñ iſti mot⁹ expſſe exprimũt terĩos ꝯrios ad q̃s ſũt. ſicut ſanari ⁊ egrotari ſunt mot⁹ ꝯrij. ¶ Primo mõ mot⁹ ex vno gradu ad aliũ inteſiorẽ ⁊ ex ꝯrio in ꝯriũ ſũt ꝯrij pro q̃to nõ inſunt ſil' eidẽ q̃uis vnus ſeq̃tur aliũ vñ cum ꝯria nõ pñt ſil' eſſe in eodẽ ſubiecto nõ põt ſil' in eodem ſb̃o diminui vna q̃litas ⁊ alia augeri. ſ. ꝯria. ¶ Scđo modo ſunt ꝯrij motus ad terĩos ꝯrios ſicut motus ſurſum ⁊ motus deorſum. ſicut dealbatio ⁊ dnigratio. ⁊ calefactio. ⁊ frigefactio. ¶ Similr eſt de gñatiõe ⁊ corruptione ꝙ ꝓprie ſũt ꝯria. ¶ Diuerſi aũt motus diuerſoꝝ gñum nõ ꝯriant̃. ſicut vn⁹ motus localis talis nulli ꝯriatur alterationi. ¶ De quiete aũt dico ꝙ qes in ꝯrijs terĩs ꝯriãtur. ſicut qes ſurſum ⁊ qes deorſum ꝯriantur. Silr qes ſꝫ albedinem ⁊ nigredinẽ ꝯriantur. Secundario aũt qes ꝯriantur motui ad terĩum ꝯrium pro quãto nõ pñt eidem cõpetere. ſicut nõ põt aliq̃s moueri deorſum ⁊ q̃ſcere ſurſuꝫ. nec põt aliq̃s q̃ſcere ſub albedine ⁊ denigrari. Et hec de ꝯrietate motuũ ⁊ q̃etum ſufficiant. Niſi ꝙ hoc eſt ſciendũ ꝙ nõ eſt ꝯrietas motuũ tanq̃ diſtinctarum rerũ totaliter a rebus ꝑmanentibus ſed magis eſt ꝯrioꝝ terĩorum q ſimul non pñt verificari de eodẽ quod tñ ortũ a re ſicut ab eo ꝙ res eſt vel nõ eſt dr̃ oratio vera vel falſa. Cap. xxxj.

p Oſt ꝯrietatẽ motuũ videndũ eſt de cõparatione motuũ ſm velocitateꝫ in cõpa⸗ ⁊ tarditatẽ. ¶ Eſt aũt ſciendũ ꝙ non oẽs ratione motus ſunt adinuicẽ cõparabiles ſm velo motuũ citatẽ ⁊ tarditatẽ: ſicut motus localis nõ eſt velocior ſꝫ velo nec tardior alteratiõe. nec motus calefactiõis eſt velo citateꝫ ⁊ cior vel tardior motu recto ſm phĩ. ⁊ hmõi. Eſt aũt tardita ſciendũ ꝙ motus circularis dupl'r accipit̃. ſ. large ⁊ tam ſtricte. Stricte dr̃ motus circularis qñ aliqđ mouet̃ ⁊ non mutat locum ſm totũ: ſed ſemꝑ manet in eodem loco. Large dr̃ qñ motum ſm ſe totũ mutat locũ. tñ mouet̃ ſm ſpaciũ circulare. Prim⁹ mot⁹ circularis nullo mõ eſt cõparabilis. qꝛ motui recto illi mot⁹ ſunt cõparabiles: quoꝝ vno ꝑtranſit mai⁹ ſpacium q̃ alio. qđ non põt accidere in propoſito q̃tũ ad motũ totius. Scđo modo motus circularis eſt in aliquo cõparabilis recto. qꝛ maius ſpaciũ põt eſſe vnuꝫ q̃ aliud. qꝫ põt ſtare ex hoc ꝙ magnitudo ſuꝑ quaꝫ motus circularis dictus ſic fertur põt fieri recta. ⁊ ita eſt maior vel minor alia. ⁊ illo mõ pars celi circuit ⁊ circulariter mouet̃. ⁊ iſto mõ põt dici celuꝫ velocius

Sermo

vel tardius moueri. eo q pars ei⁹ s3 se totā mutat lo
T.2.3. cu3. ⁊ sic dicit phi. io. meta. q mot⁹ diurnus q2 ve-
locioꝛ est: est mensura alioꝝ motuū. Unde etiā dicē pos
sumus q celū veloci⁹ mouet q̄ graue vl' leue. Mo
tus aūt eiusdē spēi cōparabiles sūt sicut duo mot⁹ re
cti sūt cōparabiles. Ille. n. velocioꝛ est q̄ in cq̄li tpe
pertransit maius spaciū. Silr due alterationes eiusdē
spēi sunt cōparabiles. ¶ Dealbatio. n. q̄ aliqd deal
bat est velocioꝛ alia q̄ non in tāto tpe acgrit albedinē
ita intensam. iō dicit phi. de gñationibus eiusdē spēi
q, sunt cōparabiles. qd intelligēdū est accipiendo ge
nerationem pro alteratione fm qualitatē diuisibilē.

Capitulum. xxxij.

Sermo in motu nāli ⁊ violēto — De motu aūt nāli ⁊ violēto est no tandū: q iste dñe nō tñ inueniunt i motu locali. sicut dicim⁹ q gra ue nāliter mouet deoꝛsum: s3 violēter sur sum. s3 etiā inueniunt in alteratiōe. sicut aqua nāliter frigesit ⁊ violēter calesit. Et sicut aliqd mobile loca liter qescit violēter ⁊ aliqd nāliter. ⁊ sicut ide3 qñq3 qescit nāliter qñq3 violēter: ita est in alteratiōe. nā ali qd nāliter qescit sub illa qlitate ad quā nāliter trāf- mutat ⁊ violēter sub illa ad quā violenter mouetur.

Quis mot⁹ p̄prie df nālis — ¶ Est aūt aduertendū q motus nālis est ille. q est a pn⁹ intrinseco actiuo. nō. n. sufficit q sit solū a pn⁹ passiuo itrinseco. q2 tunc gl3 mot⁹ esset nālis. Mo- tus. n. grauis sursum est a pn⁹ itrinseco passiuo ⁊ tñ nō est nālis. ⁊ sic de quol3 alio motu violēto. ¶ S3 ad hoc q sit motus naturalis regrtur q sit a pn⁹ in trinseco actiuo: ⁊ hoc pꝛopꝛie ⁊ stricte accipiēdo mo tum nālem. Large vero accipiēdo motū nāle3 est il le: q nō est ꝯ iclinationē aliquā ipsius moti. ⁊ sic mo tus coꝛpois celestis ab intelligētia pōt dici nālis. q2 q̄uis sit ab extrinseco. q2 tñ nō est ꝯ inclinationē ali quā ipsius moti ideo df nālis. Motus aūt violent⁹ est ꝯ inclinationē moti. ¶ Ex qbus p3 q multiplex pōt dari dña motuū. Quidā. n. est motus q est a pri cipio intrinseco actiuo sine ol resistentia actiua circa rem motā. ⁊ ille df ppꝛijssime nālis. maxime qñ il- lud pncipiū est nāle ⁊ ꝯueniēs moto: sicut est in gra uibus ⁊ leuib⁹. Alius est mot⁹ q est a principio extri seco actiuo ꝯ inclinationē actiuā moti. sicut qñ gra- ue mouet sursu3 ⁊ aqua calesit. In aqua eni est pn^m intrinsecū actiuū inclinans ꝯ caloꝛe3: in tm q si sibi dimittat cāt frigiditatē: ⁊ destruit caloꝛē. ⁊ iste mot⁹ df simpliciter violent⁹. Alius est mot⁹ q nec est fm inclinationē actiuā moti nec ꝯ eius inclinationē. ⁊ ta lis est nālis: accipiēdo large nālem motū. Ex istis as signat triplex potētia a qbusdā. nālis. violēta. ⁊ neu tra. Et pōt addi q est aliqs mot⁹ ab aliquo pn⁹ acti- uo: ⁊ ꝯ aliud pn^m actiuū: sicut est de motu progressi uo ⁊ vocatur hoc principium intrinsecū siue sit sub- stantiale siue accidētale dūmodo nō distet loco ⁊ situ a moto. Foꝛte aliqua alia multa possent dici que qui dem vt credo possent ad dicta reduci. ⁊ iccirco que credidi alicuius difficultatis ⁊ vtilitatis. hec vt potui pertractaui: ⁊ declaraui. ⁊ iccirco ad presens que di- cta sunt satis sufficiant de hac materia.

¶ Explicit Tertia Pars Sūmularu3 in libris phy sicoꝛum Venerabilis inceptoꝛis Fratris Guilielmi de villa Occham Anglie Nominalium Principis.

¶ Incipit quarta pars sūmulaꝝ in libr. physicoꝝ.

¶ Capitulum pꝛimum.

In hoc fmone destruit' cēntia i̅stantiu3 — Quoniam fm phy. tem pus est mot⁹ vel aliqd ipsius motus. iō post considerationē de motu viden dum est de tēpoꝛe. Ideo vidē dum est qd sit tpus. ⁊ quoꝝ est tēpus. ⁊ quomō se h3 cu3 alijs que sunt ad tēpoꝛis cognitionē Ante q̄ videat quid sit tēpus: videndū est qd non est instās ⁊ qd non est tpus. Cir ca instans est opinio multoꝝ q instans est quedā res fluens que. s. statim coꝛrumpit vel deficit. ita q non manet. Unñ ponūt nōnulli q ꝯtinue sit aliud ⁊ aliud instans: ⁊ q ipm est quedā res quā ipossibiles est ma nere p tempus. imo dicunt q distinguit ab oi re pma nente. ¶ S3 q instans nō sit talis res: ostendo. Pꝛi mo sic. Quia si istās sit talis res sequeret q in quoli bet tpe essent infinite res fm se totas distincte. ⁊ nō fa cientes vnu3 p se. pbatur. q2 qōl3 instans esset scōm se totū distinctū a quolibet alio. ⁊ nō faciunt p se vnu3. ⁊ etiā infinita instātia sunt in quolibet tēpoꝛe. ꝯñs est falsum ⁊ impossibile ergo ⁊c̄. ¶ Scd̄o si instans sit talis res statim desinens esse. vel ergo desinit eē ad in troductionē sui ꝯrij. vel ad subtractione3 sue cause. vel ad coꝛruptionē sui subiecti. sed nullum istoꝝ po- test dari sicut inductiue p3. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. si instans sit talis res indiuisibilis statim desinens esse cum nō sit sba vt manifestū est. igit erit accidens. aut igit accidēs diuisibile aut indiuisibile. nō indiuisibi- le. Tum q2 in istis coꝛpoꝛalibus nihil est indiuisibile quod possit esse sbm talis accidentis. nisi foꝛte aia in tellectiua: de qua nō dicunt pꝛedicti q ipsa sit sbm in stantis. ¶ Tum q2 si esset sbm instantis diuisibile. cū nō possit esse nisi immobili. ⁊ cū non est maioꝛ ratio quare sit in vna parte mobilis q̄ in alia: erit in qual3 parte mobilis. ⁊ p ꝯñs esset si l idem in ol parte mobi lis ad modū quo aia intellectiua ponit a nonnullis tota esse in toto coꝛpoꝛe ⁊ in qualibet parte. vel erūt diuersa instātia in diuersis partibus. quoꝝ vtrumq3 est impossibile. nō est ergo accidens indiuisibile secū dum extensionē nec est accidens diuisibile qd sit ex- tensum ad extensionē subiecti. q2 tunc esse longū la tum ⁊ pꝛofundū. quod videt absurdū.. ¶ Tunc eti am sequeret q totū celū in quo ponit subiectiue cō- tinue pderet ⁊ acgreret aliquā noua3 rem. ergo ⁊c̄. ¶ Confirmat. q2 ois res extensa vel est sba vel quali tas. cum qntitas secundū phm non sit media di- stincta a sba ⁊ qlitate. ¶ Si ergo instans sit talis res vel esset sba vel esset qualitas. quod p3 esse impossibi le. ¶ Itē si esset talis res coꝛpus celeste: vere secūdū eam transmutaret. ⁊ ita in coꝛpoꝛe celesti esset aliqua potentia pꝛeter illā que est ad vbi q2 esset in potentia ad aliquā rem statim coꝛrumpendā. ¶ Ite3 tertio.

quia

quia ſi eſſet talis res ſiue in extenſa eſſet aliqua muta-
tio que nec eſſet ad ſubſtantiam nec ad qualitatē nec
ad quantitatem nec ad vbi. quia illud inſtans nec eſ-
ſet ſubſtantia nec quantitas nec qualitas nec locus.
¶ Nec valet dicere q̄ non eſt ibi mutatio niſi ſecun-
dum locum. q2 q̄ācunq̄ acqritur aliquid in aliquo.
et mobile ſic ſe habet. q̄ ibi eſt aliud et aliud vere mo
uetur ad illud. et hoc ideo quia quantūcunq̄ aliquid
acqreret aliquā rem et ſimilr acqreret aliam: nec poſ
ſet acquiri vna ſine alia. tñ ille mutationes eſſent di-
ſtincte. ſicut patet. q2 quantūcunq̄ aliqd moueat lo
caliter et calefiat nihilominus illa calefactio et muta-
tio localis ſunt mutatiōes diſtincte. et ſi nō poſſent ſe
parari in illo: adhuc tñ eſſent mutatiōes diſtincte. er
go ſi ſīr in corpore celeſti ſi ſimul cū loco acqreretur
talis res diſtincta q̄ ponit inſtans: eſſent diſtincte mu
tationes cū diſtincta ſint acqſita. ¶ Cōfirmat. q2 in
iſtis inferioribus q̄uis aliqd moueatur localiter nō
acqrit talem rem. ergo vbi ſīr cum loco acqritur ali-
qua res talis eſſet diſtincta numero. et ita eſſent plu-
res mutationes q̄ quattuor. qđ eſt expreſſe ꝯtra phy
loſophum tertio et q̄nto huius. et ſcđo metaphyſice
et pluribus alijs locis. ¶ Quarto oſtendo principa-
liter q̄ inſtans nō ſit talis res. q2 fruſtra ſit p plura qđ
pōt fieri p pauciora. ſed ſine tali re oia poſſunt ſalua
ri que ponunt ſaluari p eādē. ergo fruſtra ponit. mi
nor pꝫ. q2 oia que poſſunt ſaluari p talē rem poſſunt
ſaluari p hoc q̄ celum eſt ſm ſuas partes in tali ſitu.
¶ Si enim primū mobile moueſ localiter abſq̄ oi
acqſitione alterius rei oia ſaluarent. ſicut p illam rē.
ſicut pꝫ inductiue. ergo nō eſt intētio phi. q̄ inſtans
ſit talis res alia indiuiſibilis ſtatim corrūpēda diſtin-
cta ab oi re pmanente. Cap. ij.

Nō tp̄s non ſit res diſti cta ab oi re pma- nente

Et aliquas rōnes priores pōt pbari q̄
tēpus non eſt alia res ſm ſe totā di-
ſtincta ab oi re pmanente. Primo q2 cū
tp̄s non poſſit eſſe ſbā talis oportebit q̄ ſit
accidens. Sed nō eſt accidēs indiuiſibile cū ſit in cor
pore ſubiectiue. ergo eſt diuiſibile. et p ꝯñs extenſum
hñs partes ſīr exiſtentes: qđ eſt ꝯ phi. q dicit q̄ par-
tes tēporis non ſunt ſimul. ¶ Si dicas q̄ tp̄s eſt ex-
tenſū nō ſcđm partes ſīr exiſtētes. ſed ſibi inuicē ſuc
cedentes. hoc nō valet. quia ſbm temporis eſt exten-
ſum ſm partes ſīr exiſtentes. ergo etc̄. ¶ Pre. tp̄us
eſt in toto celo. vel ergo eſt in qualibet parte celi: vel
in nulla. nō in nulla. q2 tunc nō eſſet in toto. qđ enim
nec ſm ſe nec ſm aliquā ſuam partē eſt in aliquo: nō
eſt in toto. ergo tēpus eſt in qualibet parte celi. ſꝫ nō
eſt totum in aliqua parte celi. q2 nullū accidens tale
eſt in celo. igiſ vna pars temporis eſt in vna parte ce-
li: et alia pars in alia. et ita tempus eſt extēſū ſm par
tes ſimul exiſtētes. et erunt plura tempora ſimul. q2
quelibet pars temporis eſt tēpus. ¶ Nec valet dice-
re q̄ celum nō eſt ſbm temporis ſed motus celi. Nā
ille motus eſt extenſus ad extenſionē celi. nam que-
libet pars celi moueſ. ergo et accidēs ſuum ſic eſt ex
tenſum. et ita reddit idem qđ prius. q̄ tempus eſt ex-
tenſum ſm partes ſimul exiſtētes. et ita tempus eſſet
longū: latum. et profundū. Ex qbus ſeqtur vltra q̄
tempus eſt ſbā vel qualitas. et ſeqtur vltra q̄ ad illud
erit vere motus ꝯtinuus quia vere acqreretur ipſi ce
lo vel motui aliqua res ſine interruptione diſtincta a
loco. et ita eſſent plures mutatiōes q̄ ille de qbus lo
quebatur phi. ¶ Pre. quātitas corpus. ſupficies. li
nea et locus non diſtinguunſ realiter a ſbā et qualita-
te. quia oē corpus et ſupficies: et linea et locus eſt ſbā
vel qualitas. ſicut pꝫ ex dictis. ergo eadem ratione
tempus nō diſtinguitur realiter a ſbā vel qualitate. er
go vel tempus eſt ſubſtātia vl̄ qualitas. ſed nulla ſub
ſtantia vel qualitas eſt res diſtincta a rebus pmanen-
tibus. ergo etc̄. ¶ Preterea. oſtenſum eſt q̄ motus
non eſt res ſcđm ſe totam diſtincta a rebus pmanenti
bus. ergo eadem rōne nec tempus. ¶ Pre° oia poſ
ſunt ſaluari ſine tali re ſicut inferius patebit. ergo etc̄.

Capitulum tertium.

O Stenſo qd non eſt tempus: dicen
dū eſt qd ē tēpus: ex quo
apparebit quomō tempus eſt: et quomodo
non eſt. ¶ Sunt autē aliqua pmittenda.
¶ Primū eſt q̄ tempus eſt menſura motuū: quorū Tpis neceſſitas
quantitas eſt nobis ignota. hoc eſt. p tempus certifi-
camur quādiu aliquid moueſ. et q̄ vnum mobile diu
tius mouetur q̄ aliud. illud enim dr̄ diutius moue-
ri qđ in maiori tempore moueſ. ¶ Aliud eſt: q̄ tem
pus eſt menſura rerum temporalium. p tempus enī
certificamur q̄ vna res permanens diutius durat q̄
alia. ¶ Aliud eſt. q̄ ſicut p tempus menſuratur mo
tus et res temporalis. ita etiam tempus eſt menſura
quietis. quia p tempus certificamur que res diutius
quieſcat: et que minus: et que equaliter qeſcit cū alia.
¶ Et iſta ſunt principalia vel precipua propter que
ponit tempus et propter que cognitio tēporis eſt no-
bis neceſſaria. ¶ Ex qbus ſequitur q̄ cum quātitas
menſure debeat eſſe nobis notior q̄ quantitas men- Tēpus quō ſit notiſſimum
ſurati. quia propter quantitatem menſure certifica-
mur de qualitate menſuratorum q̄ natura temporis
quantū ad ſuam quantitatem ſit notior nobis q̄ quā
titas motuum menſuratorum. ex quibus ſequitur q̄
tempus non eſt res latens incognoſcibilis ſicut aliq
dicunt: imo eſt nobis notum et non eſt notum ſapien
tibus tantum. ſed ratione omnibus vtentibus. Nul-
lus enim idiota eſt quin cognoſcat de aliquo per tem
pus. q̄ vnum duorum vel diutius quieſcat. vel diu-
tius moueſ vel durat q̄ aliud vel equaliter. ſicut ip-
ſe qui ſcit q̄ diutius vel minus fuit in tali loco vel tali
q̄ alius. et ſic de alijs. Oportet ergo q̄ tempus ſit ali-
quod nobis notum valde. quia omnibus ſapientibus
et inſipientibus eſt cauſa et occaſio tot cognitionum.
ſicut experimur. ¶ Dicit autem tempus valde igno
tum ppter multas difficultates emergētes tractanti- Quō tē pus ſit difficile cognitu
bus de natura ipſius ex auctoritatibus auctorū male
intellectis. propter quod tales philoſophantes non
intelligentes modos loquendi et auctoritates phorū
magis dubitant de tpe q̄ alij ſimplices vtētes ſolum
mō ſcđm vſum vocis. ſicut plus dubitant de motu q
tū ad ſenſum apparet et p ſenſum apparet et p ſenſuꝫ

Quot modis certificari nos contingat de rei quantitate.

notificat. ¶ Oportet aũt scire ꝙ qñ quãtitas alicui⁹ rei ignote debet certificari ⁊ notari: qñq₃ notificat ꝑ applicationẽ quãtitatis mẽsure note ad rẽ cui⁹ quãtitas ignorat semel vel pluries. sicut per applicationẽ vlne. cui⁹ quãtitas nota est semel vel pluries ad pãnũ applicat. ⁊ tũc notificat de quãtitate panni. qñq₃ aũt aliqs habẽs magnã experientiã₃ de tali mẽsuratione põt per solũ aspectũ rei certificari quãta res est. vtru₃ scilicet sit tricubita vel bicubita. q̃uis talis certio nõ sit ita nota ⁊ certa sicut prior. Et isto duplici mõ proportionabiliter qñ ignorat de duab⁹ rebus que ipsa₇ est maior vel minor. vel an sint eq̃les. quarũ non põt vna alteri applicari certificat qs que earum sit maior vel minor. s. ꝑ applicationẽ eiusdẽ ad vtranq₃ earũ. vel solũ per aspectũ illaru₃. q̃uis scđa noticia sit incertior q̃ꝫ prima. Et sicut est duplex talis notificatio in ꝑmanẽtib⁹ ita in successiuis. Nam qñq₃ aliqs nesciẽs quantũ aliqd moueat certificat per aliquẽ motũ sibi notũ. ꝯsiderãs enim ⁊ applicãs motũ solis sibi notũ ad aliũ motũ. ⁊ ꝯsiderãs ꝙ illud aliud mouebat a tali pũcto ad talẽ punctũ scit q̃ꝫdiu illud mouebat. ¶ Silr aliqs qui videt hodie aliqđ corp⁹ moueri. ⁊ silr die ꝑcedẽte ⁊ ꝯsiderãs ꝙ hodie mouet a tali pũcto ad talem pũctũ ⁊ heri du₃ sol mouebat ab alio pũcto ad aliũ punctũ scit ꝙ hodie diuti⁹ vel minus diu mouet q̃ꝫ heri. ¶ Qñq₃ aũt cõstat alicui ꝙ vnum mobile diutius mouet q̃ꝫ aliud ꝑ solũ aspectũ aspiciẽdo vtrũq₃ dũ mouet q̃uis nõ ita certitudinaliter ꝯstet sicut ꝑmo mõ. Eodẽ modo duplr ꝓportionabiliter certificat qs de quiete quãtu₃. s. quiescit aliqd ⁊ ꝙ vnũ diutius quiescit q̃ꝫ reliquu₃ ⁊ ꝙ aliqđ vnũ eq̃liter quiescit cũ reliquo. ⁊ isto mõ de duratiõe. Nã isto duplici mõ certificat qs ꝙ vnu₃ diutius durabit vel durat q̃ꝫ reliquũ vel ꝙ aliqđ tm̃ durat quantum reliquum. ¶ Est autem notandũ ꝙ illa est proprie mẽsura quãti. per cui⁹ cognitionẽ ⁊ applicationẽ ad reliquũ cognoscit quantũ sit reliquũ. que qdẽ applicatio quandoq₃ fit per cõtactũ finalẽ. qñq₃ impr... ...e. cũ. s. per cõsiderationẽ solũ intellect⁹ cognoscit q̃tũ est reliquũ: ita ꝙ tã mẽsura q̃ꝫ mẽsuratũ debẽt esse actualiter nota ⁊ debẽt eẽ distincta. ꝓpter qđ qñ per aspectũ alicuius cognoscit quãtũ ipm est. illa cognitio proprie loquẽdo nõ est mẽsura: sed illa res alia cuius quãtitas est nota. hoc est quãtitas ipsa per cuius applicationẽ ad alia₃ rẽ de qua nescit quãta est certificat intellect⁹ q̃tũ illa res est. vere est mensura ⁊ ꝓprijssime. ¶ Cũ ergo tp̃s ſm oẽs sit mẽsura reru₃ tp̃aliu₃ ⁊ motuũ ⁊ quietũ. illa res erit tp̃s per quã de duratione rerũ tp̃aliũ ⁊ duratione motuũ ⁊ quietum certificamur. vt ista possit esse descriptio indicãs qd nois istius nois tp̃s. Tempus est mẽsura oium re₇: de qua₇ duratiõe potest itellect⁹ certificari per aliud magis notũ sibi. ¶ Ad cui⁹ euidẽtiã sciendum est ꝙ duplex est mẽsura. Qñq₃ enim aliqd dr̃ mẽsura alicuius qñ de vna re notũ est quãta ipsa est. s. qñ notũ est ꝙ ipsa est pedalis vel bipedalis. ⁊ de alio ignorat quãta est: q₂ nescit an sit pedalis vel semipedalis: sed cũ re ꝑore scit postea quãta est illa ꝑus ignota. ⁊ ista

Quid proprie sit tẽpus.

Differẽtia mensure successiui ⁊ mẽsure ꝑmanẽtis.

põt vocari mẽsura ꝑmanẽtiũ. ¶ Alia dr̃ esse mẽsura qñ de aliq̃ re siue sit notũ quãta ipsa sit siue ignotum. scit tñ ꝙ mouet vniformiter. s. eq̃liter per qđ de alio siue sit notũ quãtũ est siue nesciat quãtum est põt certificari q̃ꝫdiu est. vel diu mouet vel quiescit. ⁊ ista põt vocari mẽsura successiuo₇. Et ſm hoc cum scitur qualiter res ꝑmanẽs mouet scit de alio q̃ꝫdiu ꝑmanet siue etiã duret: mouet vel quiescit. ¶ Ex quibus p₃ ꝙ nõ est necesse ponere aliqua₃ rem inherere ꝑmo motui ad hoc ꝙ certificet que res plus vel minus duret vel que diutius mouetur vel quiescit. Ad hoc enim sufficit motus. Si enim cõsideret aliquod motu₃ de quo scimus ꝙ est vniforme. hoc est. scim⁹ ꝙ tale motu₃ semꝑ vniformiter mouet. i. semꝑ eq̃liter per hoc poterimus scire ꝙ vna res alia diuti⁹ vel minus diu mouetur vel quiescit. ergo frustra ponit alia res ⁊c̃.

Cap. quartũ.

p

Redictis

cõcordat ratio phi. 4. huius. tex. cõ. 101. siue diffinitio que talis est. Tẽpus est nũs motus ſm prius ⁊ posterius. Tunc enim certificamur per tempus de alijs motib⁹ isto₇ inferio₇: quãdo est ordo inter prius ⁊ posterius in motu vniformiter. hoc est qñ ꝯsideramus motu₃ quod vniformiter est in tali loco ⁊ posterius in alio ꝑ hoc scimus q̃ꝫdiu mouet illud qđ ignoramus. Unde nisi cognosceremus ꝙ mobile vniformiter prius est in tali loco ⁊ postea in alio: nunq̃ꝫ possemus cognoscere nec per ipm iudicare q̃ꝫdiu aliquid mouet: quiescit vel durat. ¶ Ex quo p₃ ꝙ hoc possumus scire ꝑ hoc solum ꝙ ꝯsideramus ⁊ numeramus prius ⁊ posterius in motu. Nõ ergo oportet ponere aliquã re₃ per cuius prioritatẽ ⁊ posterioritatẽ debeamus numerare de quãtitate alio₇ motuũ: qđ phus declarãs quõ accipit numerus in diffinitione tẽporis. tex. cõ. 102. dicit. Qm̃ autẽ numerus est duplex. ⁊ nãq₃ qđ numeramus ⁊ numerabile numerũ dicimus: ⁊ quo numeramus quidẽ. tẽpus aũt est qđ numerat: ⁊ nõ quo numeramus. est aũt alterũ ⁊ quo numeramus ⁊ quod numerat. ¶ Ex quo colligit ꝙ tempus est numerus numeratus. q₂ est pars rei numerate. frustra ergo ponit aliud a motu. ⁊ prius ostẽsum est ꝙ motus non est alia res a rebus ꝑmanẽtib⁹. ergo nec tempus est aliqđ accidẽs inherens motu vel motui. Sed ista ꝓpositio tẽpus est mẽsura aliarũ reru₃. debet intelligi per istam. per hoc ꝙ motu₃ vniformiter mouet certificamur quãtum alie res durant mouentur vel quiescunt.

Cap. quintũ.

e

X premissis

p₃ quõ tẽpus est ⁊ quõ tẽpus non est. Patet enim ꝙ tẽpus nõ est quodda₃ cõpositu₃ ex partib⁹ preteritis ⁊ futuris distinctũ ſm se totũ a ꝑmanẽtib⁹: ⁊ sufficienter ⁊ bene hoc ꝯuincunt rõnes phi posite in principio capituli de tẽpore. ꝓpter qđ rõnibus illis nõ rñdet reputans ꝙ sufficiẽter demõstrent cõclusionẽ quã pretendãt: sc₃ ꝙ accipiẽdo tẽpus pro tali cõposito ꝙ non est: q₂ nihil est tale cõpositu₃. ¶ Item impossibile est ꝙ aliqđ

Quõ tẽpus nõ sit.

aliquod cōpositū in rerū natura existens componat vere et realiter tanꝗ ex partib' suis ex illis q nō sunt. Cū3 ergo illud quod factū est non sit. et similr illud qd futurū est non est: impossibile est ꝙ aliqd ens existens in rerum nā ex talibus cōponat. et ita sic accipiendo tps nihil est tempus. hoc est nullū cōpositū3 tale est. ¶ Item qcqd vere et realiter cōponitur ex aliquibus partibus si ipm toti est necesse ꝙ oēs partes vel alique ipsius sint imo necesse est ꝙ oēs partes illius sint. qr impossibile est ꝙ illud qd nō est sit pars alicuius entis. nullum. n. ens cōponitur ex nō entibus. s3 partes tēporis preterite et future nō sunt. ergo ipossibile est ꝙ tpus sit tale compositū distinctū a rebus ꝑmanentibus ſm se toti. et sic intelligendo tpus. tps non est. ¶ Sed aliter intelligendo. tps est. qr ista ꝓpositio breuis. tps est. ponit loco istius ꝓpōnis longe. ¶ Aliqd mobile mouet vniformiter qd intellectus ꝯsiderans et enumerans qn primo alicubi nō est et postea est ibi et posteri' alibi certificari potest de alijs ꝗdiu durant: vel mouent. vel qescūt. Sicut ergo ꝑ istam orationē longam nō denotat ꝙ aliqd existens in rerum nā cōponatur ex nō entibus. sed denotatur ꝙ idē sine nouitate existēs coexistit prius vni et postea alteri. et ꝑ hoc possumus scire ꝗdiu illa durant mouentur vel qescunt. et ꝙ vna res diutius durat mouetur vel qescit ꝗ alia. ita ꝑ istam. tempus est. non denotatur aliquid esse in rerum natura extra compositum ex non entibus. sed ꝙ sic mouetur vniformiter.

Quō tpus est;

Capitulum sextum.

p Ex dicta p3 ꝙ ꝗuis possit ꝯcedi ꝙ tps est motus sub isto intellectu. ꝙ per hoc ꝙ aliqd mouet vniformiter pōt aliqs certificari de diuturnitate rei non tn̄ est vle rex ꝙ oē ꝑ quod sic cognoscit. s. ꝗtum est: est tpus illius motus ... ista res. s. tps non pōt cōpetere cuicunqꝫ motui. Quia ꝗuis ꝑ motū inferiorem difformem mēsuremus motū vniformē. Quia qn quis cognoscit horā diei ꝑ motū suū et exercitiū et cognoscit in quo situ in celo est sol. et etiam ꝑ motū talem mensuramus alios motus. tn̄ hoc non potest fieri ꝑ certitudinem: nec competit ex nā rei sed magis propter defectum aliquē. ideo non cuiuslibet motus est tempus. sicut non quilibet pannus est vlna. ꝗuis per pannum possit certificari de aliquo ꝙ sit vlna. Aliqs enī sciens quot vlnarū est pānus per illum pannum potest certificari de aliquo ligno vel virga ꝙ est vlna. et tamen ille pānus non est vlna. quia de natura sua habet magis ꝙ debet mensurari ꝗ mensurare. et ita est de motu vniformi respectu motuū difformium. quia potius debet mensurare difformia ꝗ mensurari ab eis. Patet etiam ex eodem ꝙ isti termini. motus. tēpus. nō sunt idem in diffinitione. hoc est. non habēt eandem diffinitionē. sicut licet in rei veritate lignum aliquod idem sit lignum et vlna. tamē isti termini habent diuersas diffinitiones. et alicui competit diffinitio ligni cui non competit diffinitio vlne. ¶ Sic etiam alicui competit diffinitio motus et cui non competit diffinitio temporis.

Cuius mot' nō sit tpus

Capitulum. vij.

p Aliter ex iam dictis cui motui competit esse tempus. s. primo motui primi mobilis vniformiter et velocissime moti ꝗuis per motū solis possimus mensurari motum multarum rerum. tamē ratio ipsius magis cōuenit illi motui primo quia ꝗtum est ex se magis natus est certificare de alijs motibus ꝗ motus solis. imo per illum motū natus est intellectus certificari de motu solis et aliorum planetarū3. ergo tempus est passio primi motus. sicut mēsurabile est passio vlne. et risibile hominis. sicut nō obstante ꝙ homo vere et realiter sit risibilis. et tamē dicimus ꝙ risibile est passio hominis. ita possumus dicere ꝙ motus prim' est tempus. et tn̄ tempus est passio primi motus. quia tales propositiones que videntur repugnare verificantur per diuersas suppositiones terminorum sicut in ista. homo est risibilis: termini supponunt personaliter et significatiue. In ista autē. risibile est passio hominis. iste terminus homo supponit simpliciter vel materialiter. Denotatur. n. ꝙ risibile predicatur per se de homine in secundo modo dicendi ꝑ se. non predicatur autē nisi conceptus vel vox. ergo et c. Similiter est hic: motus primus est tempus: termini supponunt ꝑsonaliter et significatiue. quia ꝑ ista nō plus denotatur nisi ꝙ mobile primum et vniformiter et velocissime mouetur. ꝑ quod potest intellectus certificari de alijs ꝗtum durant. mouentur: vl quiescunt. In ista autem. tempus est passio primi motus. termini supponunt simpliciter vel materialiter. Denotatur enim ꝙ predicatur tempus ꝑ se secūdo modo de motu primo. quod vtiqꝫ verum est. sicut mensura predicatur ꝑ se de vlna vel de aliquo tali. talia enim respectiua predicantur de alijs que non sunt respectiua ad illa quorum sunt ꝑ se secundo modo. vel ꝑ accidens et non ꝑ se primo modo. Patet ergo ex dictis ꝙ tempus non est aliqua res alia a primo motu. quia ꝑ primu3 motū omni alio circunscripto scimus de temporalibus ꝗdiu durant: mouentur vel quiescant. Et tamen tempus et primus motus differunt diffinitione. qr tempus importat aias3 que debet certificari. et alias res de quibus debet certificari. et ita nō importat nisi res permanentes ꝗuis importet aliquas illarum rerum permanentium moueri. ¶ Ex quibus patet qd est tempus et quomodo est tempus et quomodo nō.

Quem motum insequit tempus

Capitulum octauum.

n Iso quid est tempus: vidēdum est qd est instans. ¶ Circa qd dico ꝙ instans non est res statim desinens esse in rerum nā. sed instans non est aliud ab ipso primo mobili. Uñ sicut mutatū esse sine mutatio nō est aliqua res statim desinēs esse. sicut primo dictū est: sed importat mobile alicubi existens vbi prius non erat imediate ante. Ita instans non est nisi primum mobile existens alicubi ſm suas partes vbi non erat ante imediate. vt hoc nomen instans: non dicat nisi primum mobile existens in tali loco vbi prius non erat imediate ante nec imediate post erit. vt sicut cum dicimus: hō est in tali locutiōe. vel hoc nunc est albu3 nō

Sermo de eē instantis

D

importatur plus nisi q̄ hoc est album quādo primū mobile est alicubi vbi prius non erat nec postea erit. ⁊ hoc intelligendū est semper imediate. Et ideo est conueniendior ſm proprietatem sermonis modus loquendi per hoc aduerbiū: nunc sicut fecit Arist. 4. phy. per hoc volens nobis innuere q̄ preter primū mobile in loco determinato ⁊ alias res permanentes que per tempus durant: nunc non est aliqua res desinens esse statim. ¶ Et ad hoc vadunt rationes phi. Prima. n. probat q̄ nō sint duo nunc sibi inuicē succesiua. ita. s. q̄ vna res destruat ⁊ alia sibi succedat. quia si illa res corrūperetur aut corrūperetur in isto nunc. aut in alio. non in isto. quia tūc est nec in alio. q̄ cum vnū nunc non sit imediatum alteri: sequeret q̄ idem nūc sit prius in illis que sunt media. ⁊ ita duraret per tempus. Sic ergo patz q̄ non est ibi aliqua res que vere sit corrupta desinens esse. sed ibi est primum mobile quod existens alicubi ſm partes desinit esse ibi ⁊ est alibi: eo q̄ mouetur cōtinue. Nec moueat aliquem: quia dico q̄ primū mobile est alibi vbi prius non fuit. Quia hoc potest habere intellectum duplicem sicut ostendetur quando dicetur de loco: ⁊ sub illo intellectu ibidem exprimendo intelliguntur oīa talia verba. ¶ Secunda ratio phi. probat q̄ non est idem nunc semper permanens. hoc est q̄ nō manet in eodem loco primū mobile. Tunc enī que sunt ⁊ que fuerunt ante millesimū annū essent simul. ⁊ ita sequitur q̄ illud non coexistit cuicunq̄ contradictioni. cuius vtraq̄ pars successiue verificat. ꝓpter eo dicit phi. 4. huius. tex. cō. 104. ipsum autē nunc est sicut idē: est vero sicut non idem. Vult dicere q̄ instans sit idē numero. hoc est. nō sunt diuerse res quarum vna alteri succedat. Est vero sicut non idē. hoc est. mobile in diuersis locis coexistit. propter quod d̄r primo vna res nunc esse. postea alia res dicit̄ nunc esse. ita q̄ quādo mobile existit in vno loco: verū est dicere de vna re nunc est: ⁊ postea de alia re verū est dicere q̄ nunc est. ⁊ ita eadem res est non variata q̄uis sit alibi ⁊ alibi. ⁊ hoc est quod phi. concludit in codē textu. Est gdem igitur sicut idē ipsū quod nūc dicitur semper est aut sicut non idem. ⁊ nāq̄ est similiter quod fertur. hoc est mouet localiter. sicut quod fertur sursum. hoc est. idem est ſm substātiam. ⁊ tamen est alibi ⁊ alibi successiue. propter qd̄ h̄z diuersi esse. hoc est diuersa predicabilia de eo verificant̄. Et ita res importata per hoc nomē. instās. est eadē semper non variata in sua substātia. ⁊ tn̄ illa res variatur ſm locū. hoc est. successiue est in diuersis locis propter quod ſm prius ⁊ posterius successiue de eodem vel diuersis dicitur nunc esse. Et hoc intelligit phy. quando dicit. instans vel nunc esse aliud ſm esse.

Capitulum. nonum.

Obicit q̄ dicta q̄ tpus non sit motus

Ad maiorē euidentiam predictorū ponende sunt alique obiectiōes. Primo enī videtur q̄ tempus nō sit motus. ⁊ hoc ꝓpter rationes phy. p quas probat q̄ tēpus nō est motus circularis siue circulatio: q̄ quelibet pars tpis est tps. sed non quelibet pars circulationis est circulatio. ergo tps ⁊ circulatio prima non sunt idem ⁊ per cōsequens circulatio non est tēpus. nec econuerso. ¶ Item si motus esset tempus. ergo si essent plures celi primi essent plures motus primi. ergo essent plura tempora. quod est inconueniens. ¶ Item motus ⁊ mutatio tm̄ sunt in ipso mutato vl moto. sed tempus est simul vbiq̄ ⁊ apud omnes. ergo tempus non est motus nec mutatio. ¶ Item motus est velox vel tardus. sed tēpus nec velox nec tardus. ergo ⁊c̄. minor patet. quia velox ⁊ tardum certificantur tēpore ⁊ etiā diffiniuntur. Velox enim est qui in paruo tēpore multū mouetur. Tardus qui in multo tēpore pertransit paruū. sed tempus nec diffinitur nec determinatur tēpore siue certificat̄. ergo tēpus nec est velox nec tardus. Vnde ꝯcludit phi. tex. cō. 97. Quod gdem. s. rōne tēpus nō sit motus: manifestum est. ¶ Item phi. postq̄ inuestigauit naturam temporis ⁊ conclusit diffinitionē temporis. sub dit. non ergo motus tēpus est si ſm q̄ mouet h̄z tempus motus. ¶ Item Cōmen. dicit q̄ tēpus non est motus sed numerus motus ergo ⁊c̄. ¶ Itē nihil sequitur seipsum. sed tēpus sequitur motū ſm phi. sequit̄ autem magnitudinē motus. ¶ Item nullū tēpus mēsurat̄ tempore. sed aliq̄s motus est tempus p̄ predicta. ergo aliquis motus non mēsuratur tempore. cōsequens est falsum. ergo ⁊c̄. ¶ Ex omnibus ergo dictis videtur q̄ nullus motus sit tēpus. ¶ Itē q̄ instans nō sit ipsa sba mobilis videtur. quia si esset sub stantia mobilis nullo modo esset aliud ⁊ aliud instans. qd̄ est ꝯ phi. ¶ Item mutatio est in instanti. sed mutatio non est in sba primi mobilis. ergo ⁊c̄. ¶ Item mutatio mensuratur in instanti ⁊ non mensurat̄ sub stantia primi mobilis. ¶ Item phi. 4. huius dicit ipsum nunc idem esse quod forte erat: esse aūt ipsius alterum est. De isto autē esse quero. q̄ aut est aliquid aut nihil. si nihil: ad nihil est vtile tempori. si est aliquid ⁊ est alterū ⁊ substantia primi mobilis non est altera. ergo nunc est aliquid preter substantiam primi mobilis. ¶ Item arguo per rationē phi. in principio ca. de tempore. Quia nullius diuisibilis est tm̄ vnus terminus. sed instans est terminus temporis. ⁊ tempus est diuisibile. ergo sunt illic plura instātia. sꝫ non sunt plures substantie primi mobilis. ergo ⁊c̄. ¶ Item ſꝫ phi. illud quod fertur sequitur ipsū nūc. sed nihil sequit̄ seipsum. ergo quod fertur non est ipsum nunc. nec econuerso. ¶ Itē nunc est terius temporis. ⁊ cōtinuat preteritū cū futuro. sed ista non cōpetunt mobili. Vnde dicit phi. ipsum autē nunc est continuatio temporis. sicut dictum est continuat preteritum ⁊ futurum. ⁊ terminus temporis est. est autem huius quidē principiū: illius vero finis. ¶ Itē postea subdit quoniam ipsum nunc finis ⁊ principiū temporis non eiusdem: sed est preteriti quidem finis principium autem futuri. Ex quo patet q̄ motus nō est substantia primi mobilis cum non sit nec preterita nec futura. nec nunc est substantia primi mobilis. cū ista non sit finis preteriti nec principium futuri.

Capitulum decimum.

e B solutionē predictaꝝ rōnum notan/
dū est ꝙ sicut de motu oriunt͂ mul
te difficultates propter modū loquendi·
qꝛ.s.pp varietatē eloquij frequēter vtunt͂
hoīes hꝰ noīe.motꝰ.ꝛ diuinus hoc verbo mouetur.
ita est de tpe ꝙ ppter hoc ꝙ vtunt͂ hoc nomine tem/
pus.credunt multi ꝙ vna res aliqua absolute sine cō
notatione e relatione importet hoc noīe tempus.ad
modum quo hō significat omnes hoīes.ꝛ albedo si
gnificat albedinē.quod nō est veruꝫ.Et ideo illi qui
dubitant de aliqua propositiōe in qua ponit͂ hoc no/
men.tēpus.ponant loco illius hanc totam oratio/
nem.Aliqd mouetur velocissime ꝛ vniformiter qd
quidē intellectus cōsiderans potest certificari ꝙ diu
aliquid durat.mouetur vel quiescit.Et loco istius.
tempus est continuū.debet poni ista oratio.aliquid
sine quiete mouet͂ vniformiter ꝛ velocissime.Et sic
de similibus est intelligendū.qꝛ vtimur hoc nomine
tēpus:pro longa oratione.ꝛ interdū vtimur propo/
sitione breui pro longa propositiōe cōposita ex alijs
terminis ꝙ sint illi qui ponunt͂ in propositiōe breui.
Et ideo tales propositiōes breues exponende sunt p
alias longas.ꝛ p illas que magis proprie sunt ꝛ pla/
niores iudicandū est de alijs.Et hoc quidē valde vti
le est ad saluandū dicta auctoꝝ.que aliter saluari nō
possent.quod quidē omittentes ꝛ volentes ꝙ omne
nomē determinate supponat pro aliqua re:admodū
quo album ꝛ homo supponunt habent ꝯcedere mul
tas propositiōes ab antiqs negatas.s.ꝙ motus est in
instanti.ꝛ econuerso qd veruꝫ est.quia quecunqꝫ res
vna existens in reruꝫ nā importata p hunc terminū.
motus illa vere est in instanti.que vere est quādo mo
bile primuꝫ est in aliquo loco certo ꝛc̄.Similiter de
bent dicere ꝙ mutatuꝫ esse est diuisibile.qꝛ quecunqꝫ
res detur que sit mutatuꝫ esse illa vere est diuisibilis.
ꝛ huiusmodi.que tamē ab auctoribus antiquis negā
tur.Istos aūt non reputo discedere ab intentiōe phi.
sed a modo loquendi.Et forte modus eoꝝ esset vti/
lior cōitati maxime simplicibusꝙ alijs.Qualiter au
tem tales ppositiōes possunt exponi poterit diligens
lector ex eis que subdentur pcipere.Sicut aūt propo
sitiones habentes illud nomen tempus:exponende
sunt.ita orationes in quibus ponitur hoc nomen.in
stans.exponende sunt.sicut ista.instans est.est expo
nenda p istam.aliquid qꝫ mouet͂ velocissime ꝛ vni/
formiter est in aliquo loco determinato ꝛc̄.ꝛ sic ex/
ponende sunt similes sicut inferius ostendet͂. ¶ Sꝫ
notandū est.ꝙ ꝙuis posset concedi ꝙ motꝰ primus
est tēpus.tamen ppōnes in quibus ponit͂ hoc nomen
tēpus exponende sunt ad hoc ꝙ proprijssime ꝛ certis
sime sine ambiguitate explicet͂ intellectus earū.sicut
ppositiones in qbus ponit͂ iste terminus:motus:ex/
ponende sunt.Et ita ꝙuis posset concedi hec muta/
tuꝫ esse primi mobilis est in instanti:tamen ille in qui
bus ponitur hoc nomē.instās.exponēde sunt.sicut
ille in qbus ponitur iste terius.mutatū esse.vel muta
tio.¶ Qualiter autem fiat:visum est partim ꝛ inferi
us declarabitur ꝛc̄. Capl͂m.xi.

f Stis suppositis rn̄dendū est ad rō/ Sermo
nes.Vn̄ dico ꝙ phi.nō intēdit in solu/
iprobare istā ꝯclōneꝫ.Motus primus nō tiōe obie
est tp̄s.nec p ꝯñs istā.motus nō est tp̄us. ctorum
nec econuerso.sed intendit pbare istaꝫ ꝯclonē.Mo
tus primus siue circulatio nō sunt cū tpe idē diffini/
tione.Siľr istam.tp̄s.ꝛ motus nō sunt ideꝫ diffōne.
hoc est.nō hn̄t eandē diffōnem.Et ista fuit opi.Ari.
qꝛ sicut patebit in rn̄dendo ad rōnes hoc solum pbāt
rōnes phi.ꝛ non aliud. ¶ Unde ad primū dico ꝙ ta
lis forma arguēdi nō valet.Quelꝫ pars tpis est tp̄s. Que sit
quelibet pars circulatiōis nō est circulatio.ergo cir/ vis rōnis
culatio nō est tp̄s.sed sequtur.ergo tp̄us ꝛ circulatio Ari.p/
nō sunt idem diffōne.hoc est:nō habent eandē diffō bātis cir
nem.vel ꝙ aliqd importat͂ p tempus.qd non impor culatio/
tatur p motū:vel eodem mō p circulationē.vel ecō/ nem nō
uerso.Unde ꝙ talis modus arguēdi non valeat.s.q esse tp̄s
libꝫ pars tpis ꝛc̄.pꝫ p infinitas instantias.Nam p ta
leꝫ modū arguēdi probantis ꝙ circulatio nō est pri
mus motus sic arguēdo.quelibet pars tpis est tp̄us.
nulla pars circulationis est circulatio.ergo ꝛc̄.etiaꝫ
teneret in alia forma.vbi tn̄ premisse sunt vere ꝛ ꝯclu
sio falsa.sicut nō seqt͂.quelꝫ pars corpis est corpus.
nulla pars corporis rotundi est rotunda.ergo rotun
dum nō est corpus.etiam p infinita exempla pꝫ ꝙ ta
lis modus arguēdi nō valet.sicut non sequtur.quelꝫ
pars corporis est corpus.sed nō quelꝫ pars pedis est
pes.ergo pes nō est corpus.Sic ergo intēdit phi.p
bare ꝙ aliqd importat͂ p motū qd nō importat p tp̄s
ꝛ ecōuerso.ꝛ hoc vtrūqꝫ veꝝ est.quia p primū motuꝫ
importat͂ siue p circulationē precise totus motꝰ ꝛ nō
pars.p tp̄s aūt importat͂ tam pars motus siue circu/
lationis ꝙ totū sit.cuꝫ hoc p tp̄s importat͂ aīa ꝛ mo
tus ꝛ alia de qbus aīa debet certificari p tēpus.Siľr
ex hoc ꝙ ista sit vera.quelꝫ pars motus est motus.ꝛ
siľr ista.quelibet pars circulationis nō est circulatio.
sequtur ꝙ aliqd importat͂ p motum qd non importat͂
p circulationē.ꝛ sic de alijs similibus pdictis.Et ita
pꝫ euidenter ꝙ p istā rōnem nō intendit pbare nisi ꝙ
isti termi non sunt idē diffōne:ꝛ aliqd importet͂ p vnū
qd non importat͂ p reliquū vel saltē eodem mō.Sꝫ
adhuc obijcies.quia fm phi.4.huius tex.cō.98.
Quicunqꝫ pcipit tp̄us pcipit motum.sed quicunqꝫ
pcipit tp̄us nō pcipit primū motū.ergo primus mo
tus nō est tp̄s.maior pꝫ.qꝛ dicit.Simul.n.motꝰ sen
timus ꝛ tēpus.hoc est simul accipit͂ vel apprehendit͂
terius motus ꝛ tempus qd pbat ex hoc:ex quo etiam
sequtur pbatio minoris.dicit.n.Etenī si sint tenebre ꝛ T.c.98
nihil p corpus patiamur.motus autē qdam in aīa sit
subito simul fieri quoddā tempus.at vero tēpus vi/
detur fieri aliquod simul ꝛ motus fieri aliqs videt͂.
quare adꝫ motus aliquid esse ipsum. ¶ Ad euiden/
tiam istius est sciendū ꝙ quādo aliquid pcipitur co/
gnitione ppria.sed tn̄ composita.s.quādo hētur con
ceptus cōplexus in aīa proprius alicui tn̄ qlibet pars
competit sibi ꝛ alij. ¶ Sicut aliqs habens istius pro
positionis conceptuꝫ.ternarius est numerus impar:
habet conceptum propriū de trinario:ꝙuis quelibet

pars compeтat sibi alij. ¶ Et quandoq; est hoc possibile quãuis nesciat talis cui talis conceptus est proprius imo est possibile quãuis nesciat verum talis conceptus sit de aliquo. Nunc autẽ iste conceptus: motus velocissimus ⁊ vniformis cõuenit primo motui. qui primus motus est tempus. ⁊ potest aliquis istum cõceptum habere quãuis nesciat quis vel qd est iste motus velocissimus ⁊ vniformis. Inmo hoc etiã esset possibile quãuis dubitaret vel crederet ꝙ nullus eẽt talis. Iste enim conceptus occurrit intellectui quando intellectus vult certificari de quãtitate aliciꝰ motus vel quietis. Qui enim vult certificari quantũ mouetur: durat vel quiescit: aliquod statim format naturaliter istum conceptum dicendo in anima. ꝙ si simpliciter esset motus velocissimus ⁊ vniformissimus: illud quod mouetur dum illud mobile plus moueretur: diutius moueretur. ⁊ ita generaliter naturaliter formaret intellectus istum conceptum quandocunq; vult per tempus aliquid mensurare. ⁊ ita quicũq; ꝑcipit tempus percipit motum. ⁊ non solũ percipit motum: sed etiam primũ motum. hoc est: habet conceptum propriũ primo motui. s. istum. motus velocissimus ⁊ vniformis. ¶ Et propter hoc dicit phi. Simul enĩ motũ sentimus ⁊ tempus. hoc est: quãdo aliquis vult aliquid mẽsurare ꝑ tempus ꝑcipit motum ⁊ ipso. ⁊ motum sine distinctione motus. ⁊ non tantum motum in cõmuni: sed etiam primum motum. Unde si sint tenebre ⁊ nihil per corpus patiamur. ⁊ ita nullũ motũ videamus per sensum sed tamẽ est motus in anima. hoc est. anima habet conceptum motus. qui conceptus subito fore fit in aĩa. sed si simul cũ hoc vult certificari q̃tum durat mouetur vel quiescit: aliquid videtur fieri quoddã tempus. hoc est: habetur cõceptus proprius tẽporis. ⁊ similiter cõceptus videtꝰ fieri. hoc est: cum aĩa habet conceptum temporis ⁊ motus videtꝰ fieri aliquid. hoc est. habet simul conceptũ motus. ¶ Ex quo sequitur ꝙ tempus est aliqd ipsius motus. hoc est. est aliquod predicabile de motu ⁊ importans motũ. sicut risibile est aliquid hoĩs. quia est propria passio eius. Et ideo sicut ista stant simul. hõ est risibilis. ⁊ risibile est aliquid hoĩs. ita ista stant simul aliquis motus est tempus. ⁊ tñ tempus est aliqd ipsius motus. quia est passio ipsius motus primi. eo ꝙ ꝑ hoc nomen. tẽpus. importatur aliqd quod non importatur ꝑ hoc nomen. motus. sicut patꝫ ꝑ diffinitionẽ exprimentẽ quid nois eius. ¶ Ad secundum dico p̃mo: ꝙ illa ratio equaliter probat ꝙ primus motus nõ est tempus. ⁊ ꝙ tẽpus non est aliquod accñs in motu primo nec in primo mobili. Sicut. n. infertꝰ ex hoc ꝙ primus motus est tẽpus: igitꝰ si sint plures celi plura tpa. eo ꝙ ad multitudinẽ celorum sequitur multitudo motuum. Eadem ratione sequitꝰ si plures sunt celi. ergo plura erunt tẽpora. qꝛ ad multitudinẽ motuum sequetur multitudo passionũ seu accidentiũ. ergo si tempus sit accidens primi motus nõ possunt esse plures motus primi: nisi eẽnt plura tempora sicut si sint plures homines erunt plura risibilia. Nec valet dicere ꝙ tempus esset accidens vnius celi ⁊ nõ alterius. quia si celi sunt eque primi: nõ est maior ratio ꝙ tempus sit accidens vnius motus celi q̃ alterius. Dico igitur ꝙ phus probat ꝙ non quelibet circulatio est tẽpus. sed tñ circulatio prima. ⁊ ideo si essent duo celi eque primi ⁊ plures motus primi: in rei veritate essent plura tẽpora illa tamen essent vnum ꝑ equiualentiã tñ. hoc est. non plus facerent ad mensurandum illa duo tempora q̃ vnum tñ. sed illud tñ esset ab omnibus apprehensibile. Sicut si aliqs volens mensurare aliquid acciperet plures vlnas in rei veritate essent plures vlne quãuis vna tñ per equiualentiam. hoc est. faceret sibi vna tantũ quãtum due ad mensurãdum. Aliud exẽplum põt poni de loco qꝛ posito ꝙ aqua ⁊ aer simul locarent aliqđ corpus. ita ꝙ aqua ⁊ aer essent simul indistantes loco ⁊ situ. illud corpus in rei veritate esset in duobus locis. qꝛ non esset maior ratio quare esset in aere q̃ in aqua. ⁊ econuerso. ⁊ ita vel esset in vtroq; vel in nullo. ⁊ tamẽ diceretur esse in vno loco. qꝛ ad hoc ꝙ corpus sit in loco non plus requiritur aqua ⁊ aer q̃ vnum solum. Et sic si per impossibile plures essent motus p̃mi essent plura tempora siue tempus ponatur p̃mus motus siue accidens primi motus. tamen esset vnum per equiualentiam modo dicto. ¶ Ad tertium dico ꝙ quã phs dicit ꝙ tẽpus est simul vbiq; ⁊c̃. non intendit ꝙ realiter sit apud oĩa illo modo quo motus localis illius corporis est realiter vbi est corpus. sed intẽdit ꝑ istam ꝓpõnem: tẽpus est vbiq; apud omnia. dicere istam. tẽpus est id per qđ omnia quecũq; mensurabilia sunt quantum ad durationẽ motuum ⁊ quietũ possunt mensurari. ita ꝙ tẽpus dicitꝰ esse in terra ⁊ in mari. quia omnia que sunt in mari ⁊ in terra possunt tẽpore mensurari. Ex quo sequitur ꝙ non omnis motus est tempus. qꝛ non quilibet motus est id per qđ omnia que sunt in terra ⁊ mari possunt mensurari. Sed motus p̃mi mobilis est id per qđ oĩa que sunt in terra ⁊ mari possunt mẽsurari. Sed nunquid debeat concedi ꝙ motus primus est in terra ⁊ in mari. sicut conceditꝰ ꝙ tempus est in terra ⁊ in mari cum motus primus sit tempus. Dico ꝙ ista ⁊ similes sunt questiones sophistarum qui ignorant modos loquendi improprios quibus auctores frequenter vtuntur. Unde nõ est modus loquẽdi ꝙ motus primus sit in terra ⁊ mari. sꝫ ꝙ tempus est in mari ⁊ terra. ⁊ ideo vnum conceditꝰ ⁊ non reliquum. Et ideo in isto sophismate tempus est in terra. motus primus est tempus. ergo motus primus est in terra est fallacia amphibologie. qꝛ maior impropriẽ accipitꝰ. ¶ Ad 4m dico ꝙ illud probat ꝙ non omnis motus est tẽpus. ⁊ ꝙ motus ⁊ tempus habent diuersas diffinitiones. Ex hoc enim ꝙ vnus motus est velocior alio: ⁊ vnũ tempus non est velocius alio. sequitur ꝙ motus ⁊ tẽpus non sunt adequate ⁊ conuertibiliter idem. ⁊ ꝙ non omnis motus est tempus: ⁊ hoc concedo. Unde sicut non sequitur. vnum lignum est longiꝰ alio. sed vlna non est longior alia vlna. ergo vlna non est lignum. ita nec alia consequentia valet. probat enim philosophus ꝙ non omnis motus est tempus ⁊ ꝙ

differt

differunt diffinitiōe. ⁊ ideo de rigore modi loquendi nunquā potest cōcedi ꝙ tempus est velox vel tardū. Dico igitur ꝙ de virtute sermōis ſm principia phi. potest concedi ꝙ tempus est velox. quia tempus est velocissimus motus. sed non debet ꝯcedi ꝙ tempus est tardum nec ꝙ vnū tempus sit velocius alio. Sicut nec motus primus sit velocior primo motu. Et quando dicitur ꝙ velox ⁊ tardū diffiniuntur tempore. ¶ Dico ꝙ verū est ꝙ diffinitur motu primo. illud enim est velocius quod dum mouetur a tali puncto ad talem punctū mobile primū plus mouetur. ⁊ illud tardius: quod dum mouetur mobile primū minus mouetur. ¶ Et si dicas ꝙ tempus potest haberi de motu aliquo an sit velocior alio per aliū inferiorem. dico ꝙ verū est. sed non ita certitudinaliter. nec a tot. nec ita bene ⁊ faciliter a cōmunitate: maxime si motus sit primus. Unde ille motus erit tempus ⁊ non alius. qui mot⁹ magis certificat quācunqꝫ rem ⁊ totam cōmunitatem certificare habet de aliis quantū durant: mouentur vel quiescunt. ⁊ omnes iste conditiones competunt primo motui. ¶ Ad quintum dico ꝙ phy. intendit ꝙ motus non est tempus. s. conuertibiliter. hoc est ꝙ motus ⁊ tempus nō conuertuntur: nec habent eandem diffinitionē. ¶ Per hoc ad aliud dico ꝙ nec est conuertibiliter tēpus motus nec sine motu: q2 est realiter primus mot⁹. ¶ Et ad Com. dico ꝙ non omnis motus est tempus. nec etiam semper motus est tempus. quia motus primus non est actualiter tempus nisi quando partes numerantur. hoc est: nisi quando intellectus comprehendit ꝙ primū mobile primo est in hoc loco ⁊ postea in alio. ¶ Ad aliud dico ꝙ tempus non sequitur motum sicut res inherens sibi sed dicitur sequi motum quia predicatur per se secundo modo de primo motu. ¶ Dico etiam ad aliud ꝙ motus tot⁹ primus nō mensuratur tempore. sed motus inferiores tempore mensurantur. ⁊ ipsi tempore distinguuntur. Similiter ⁊ magna pars primi motus mensuratur tempore quia paruo motu vel parua parte temporis. quia magna pars motus vel tēporis solum mensuratur parte parua tēporis vt tota dies mensurat̄ hora. quia scitur ꝙ in hora transit tm̄ vel tm̄ spaciū signatus punctus ⁊ ꝑ consequens q̄ntum ꝑtranseatur vna die. ⁊ sic hora mensurat totum diem. hoc est qn̄ primum mobile transit ab vno puncto ad alium non sistit sed mouet̄ adhuc iterum ⁊ tertio ⁊ quarto. ⁊ ita idem non mensuratur seipso. sed sic ꝙ primū mobile tamdiu mouetur per quod scitur ꝙ mouetur ab vno puncto ad alium punctum.

Capitulum. xij.

Soluit ad obiecta de instanti

P Ostquā solute sunt rōnes quibus ꝓbatur ꝙ tp̄us est alia res a motu: nunc soluēde sunt rōnes quibus ꝓbatur ꝙ instans est alia res a primo mobili. ¶ Unde ad primū dico ꝙ instās nō est aliud ⁊ aliud sic ꝙ sunt diuersa instantia que sint diuerse res totalr̄ sed sub isto intellectu pōt concedi ꝙ instans est aliud ⁊ aliud. hoc est. ꝙ primū mobile est successiue in diuersis locis ⁊ alibi ⁊ alibi. ita ꝙ primū mobile ſm diuersas partes suas nūc est hic ⁊ nunc alibi. ¶ Ad aliud dico ꝙ ista propositio. mutatio est in instāti. conceditur sub isto sensu: qn̄ aliquid subito mouet̄: tunc quicqd acquirit subito acquirit: ita ꝙ non est aliquid prius ⁊ aliquid posterius acquisitum. ita ꝙ ista ꝓpō. mutatio est in instanti. intelligitur per illam aliā longam ⁊ recipitur iste modus loquendi. mutatio est in instanti. ⁊ nō iste. mutatio est in ſbā primi mobilis. sicut illa motus est in tempore. ⁊ nō iste mot⁹ est in primo mobili: nec ista. motus est in aliquo accidente primi mobilis. Unde idem argumentū est cōtra alios qui ponunt instans esse quoddā accidens primi mobilis ⁊ tempus esse quoddaꝫ accidens primi motus. ¶ Nā arguo sic. Mutatio nō est in aliquo accidēte primi mobilis. mutatio est in instanti. ergo instās nō est accidēs primi mobilis. Et sic motus nō est in aliquo accidente primi motus. motus est in tempore. ergo tempus non est accidens primi motus. Tales ergo modi loquendi recipiuntur. motus est in tempore. mutatio est in instanti. ⁊ non tales motus est in aliquo accidente primi motus. motus est in aliquo accidente existente in primo motu. mutatio est in primo mobili. ⁊ ideo modus arguendi ex talibus. mutatio est in instanti. ⁊ vniuersaliter ex his que sunt improprie causant fallaciaꝫ equiuocationis vel amphibologie: ⁊ iudicanduꝫ est de eis ⁊ de argumentis in quib⁹ ponuntur per illas que per eas intelligitur. Et ideo sicut non sequitur qn̄ aliquid mutatur totum simul acquiritur. Duꝫ primū mobile est in aliquo determinato situ. sed mutatio nō est in ſbā primi mobilis. ergo instans est alia res. q2 semp est licitū propositionē que per aliā intelligitur poni loco ipsius. ¶ Et ꝑ idē ad aliud dico ꝙ ista ꝓpō. instans est indiuisibile. non concedet̄ sub isto intellectu. primū mobile non est in hoc loco quocunqꝫ determinato qꝺ dum sit ibi possit eē quecūqꝫ successio. sed sic mobile est in hoc loco ⁊ immediate ante fuit in alio ⁊ imediate post erit in alio. ita ꝙ nō est sic ibi ꝙ ipso ibidē existente posset q̄cūqꝫ ꝯdictio verificari. ¶ Ad aliud qn̄ dicit̄. mutatio subita mensuratur instanti. dico ꝙ ista est falsa etiaꝫ ſm alios q ponunt instās esse aliam rem a ſbā mobilis ⁊ mutationē esse aliam rem a motu ⁊ mobili ⁊ omni re ꝑmanente. Nam ſm eos tam mutatio q̄ instans est res indiuisibilis. sed nunq̄ indiuisibile quantuꝫ ad situm esse mensurat̄ alio indiuisibili. ¶ Sicut si esset aliqua magnitudo indiuisibilis nunq̄ mēsuraretur alio indiuisibili. q2 non posset mensurari. q2 intellectus tn̄ dubitat quantū est vnū quantuꝫ aliud. ⁊ non pōt ꝑ vnuꝫ indiuisibile de aliquo certificari q̄ntuꝫ est: q̄uis forte posse certificari quantum ꝑfectuꝫ est. hoc est. ꝙ vnum est ꝑfectius alio. Et eodeꝫ modo nunq̄ pōt intellectus certificari de aliquo q̄ntum est ꝑ aliud nisi qn̄ vnum est maius alio. vel qn̄ vnū est diuisibile ⁊ ignorat̄ vtrum sit equale vel inequale. ¶ Sed sic non potest esse de aliquo indiuisibili vtrum sit equale vel inequale alteri indiuisibili. Dico igitur ꝙ ista non est vera de virtute sermonis. mutatio subita mē suratur instanti: si tamen per eam intelligatur ista.

Uide ꝙ pulchre dictum

Quādo aliqd mutatur subito acquirit totum simul
τ non h₃ prius τ posterius: bene pōt concedi. ¶ Ad
aliud dico φ illud qđ dicit phi. competere instāti vel
nunc non est aliqd nisi aliquod predicabile vł aliqua
conditio adiuncta ipsi nunc vel instāti. Unde phi. vo
cat esse aliqñ diffinitionem ipsius. aliqñ ipsam rem
importatam p aliquam determinationē vocalem ali
am a substantia ipsius. τ ita aliqñ vnam orationē cō/
notatā₃. τ ita est in proposito φ illud esse alterius nō
est aliud φ̄ φ cōuenit vere dicere φ hoc primū qñq₃
est in aliquo loco τ quādoq₃ in alio τ qñq₃ in altero.
τ certe illud esse est aliud a substantia mobilis. quia
est quedā determinatio in mente vel in voce vel scri
pto. ¶ Ad aliud dico φ ista ppositio instans est ter
minus temporis. est vera sub isto sensu: φ qñ mobile
mouetur est in isto determiato loco in quo prius im/
mediate non erat. nec imediate post erit. τ continuat
tempus. τ hoc non est aliud φ̄ mobile primum con
tinue moueri τ ita semper φ est in loco determinato
in quo imediate prius non erat nec imediate post erit
nec aliud est tempus continuum esse φ̄ primum mo
bile continue moueri. Similiter qñ dicitur φ aliqua
pars temporis est preterita τ aliqua futura: non deb₃
concedi φ aliqua res que est pars temporis prius fue
rit τ φ modo ista res non est. τ φ aliqua res erit que
modo non est. ¶ Sed ista pars temporis est preteri/
ta. pars temporis est futura. ponitur loco istius. pri/
mum mobile prius mouebatur imediate τ post mo/
uebitur vel erit in loco in quo non est. ¶ Et similiter
tempus dicitur continuu₃. hoc est. primum mobile
mouetur continue. Et similiter dicitur φ instans est
finis preteriti τ initium futuri. quia mobile primum
est prius in vno loco τ imediate fuit in alio τ imedia
te post erit in alio loco. ita φ tunc conuenit dicere.
hoc mobile prius mouebatur τ post mouebit. τ isto
modo ista propositio. continuatio temporis est τ si/
militer cetere tales propositiones sunt exponende.

Capitulum. xiij.

Que tē pōs mē surētur

Ex quo constat φ tempus est mensu
ra videndum est quorum est
mensura τ quorum non. ¶ Est autē tem
pus mensura qua cognoscitur quantū ali/
quid durat mouetur vel quiescit. Non est autem mo
tus absolute mensura qua scitur quantum aliqd du/
rat: mouetur vel quiescit. sed hoc scitur per aliu₃ mo
dum puta per aspectum vel sensum ipsius τ ignora/
to φ̄diu mouet qescit vel durat aliqd pōt de hoc cer
tificari cognoscēdo φ durat tamdiu φ̄diu durat co
existentia moti dum tot vicibus voluebatur. Et eo/
dem modo tempus est mensura qua cognoscitur φ
vnū diutius vel equaliter vel minus diu mouetur du
rat vel quiescit φ̄ aliud. sicut p hoc φ. a. diutius du
rauit φ̄. b. Si enim consideremus φ. a. mouebatur
quando primu₃ mobile mouebatur ab oriente in oc
cidens. τ. b. non mouebatur nisi dum primū mobi/
le mouebatur ab oriente in meridiem. scimus φ. a.
diutius mouetur φ̄. b. Et similiter de similibus est
dicendum. ¶ Moneo tñ φ nullus accipiat exēpla
nisi gratia exempli. q: exempla ponimus non vt ita
sit τc̄. sed vt τc̄. τ ideo illo modo accipiant. ¶ Ex p̄
missis seqtur φ nullum necessariū τ ppetuum men/
suratur tpe. quia de nullo tali potest sciri p tp̄s quan
tum tale aliqd durat. Unde si esset aliqđ corpus infi
nitum illud non posset mensurari nec p finitum nec
p infinitum. sed coipso φ apprehenderetur τ cogno
sceretur esset finitum. ita si aliqd imppetuū duret nō
potest sciri per aliqd aliud quantū durat. τ ita tale nō
poterit mensurari. ¶ Et si dicatur contra. q: si esset
corpus infinitū τ ignoraret esse infinitū pp applicatio
ne₃ alteri⁹ īfiniti ad ip̄₃ posset sciri eē īfinitū: ergo tūc
p applicationē alteri⁹ ad ip̄m statim sciretur φ eēt in
finitum: quod tñ nesciebatur. sed qñ scitur de aliquo
φ̄tum est p applicationē alterius ad ipsum mensura
tur illo. ergo vnum infinitū posset mensurari p aliud
infinitum. ergo eadem rōne vnu₃ ppetuu₃ per aliud
posset mensurari. ¶ Item de quo potes sciri p tem/
pus φ diutius durat φ̄ aliud mensuratur tempore.
sed p tempus potest sciri φ vnū perpetuum diutius
durat φ̄ non perpetuū. ergo perpetuū tempore men
suratur. ¶ Ad primū dico φ si esset aliquod infini/
tum corpus τ totū videretur τ apprehēderet τ igno
raretur esse infinitu₃. τ postea p applicationem alte/
rius infiniti ad ipsum sciretur infinitum mensuraret
per aliud infinitū. Sed hoc est impossibile. Impos/
sibile est enim φ aliquod infinitu₃ apprehēdatur. ita
φ non tantū apprehendatur pars sed totum τ igno/
raretur esse infinitum. τ ideo non potest infinitū tem
pore mensurari. Sicut si esset aliquod idiuisibile nō
posset mensurari. q: impossibile est φ cognoscat in
diuisibile visibiliter vel cognitione propria τ simpli
ci qn cognoscatur esse indiuisibile. vel saltem nullu₃
talem posset determinare illud esse indiuisibile. Nō
potest ergo infinitū sciri esse infinitu₃ per applicatio/
nem alterius infiniti ad ipsu₃. sicut si applicaret vnū
infinitum ad aliud non cognosceretur esse infinitu₃.
ita φ propter applicationē illam non cognosceret ēē
se infinitū. Et eodē modo nun φ̄ per tp̄s scitur aliqd
esse ppetuum. hoc est nunquā scitur aliquid esse ppe
tuum: per hoc φ existit tot vel tot reuolutōibus mo
bilis primi. sed scitur per deductione₃ vel per aliam
modu₃: puta φ est simplex compositū vel q: non h₃
ꝯtrium vel per alia₃ viā. ¶ Ad aliud dico φ ad hoc
φ aliquid tpe mensuretur non sufficit φ vnum diu/
tius duret φ̄ aliud sed oportet φ per tp̄us possit sciri
quādiu durat. Uerumtñ quādo scitur per tempus φ
vnu₃ diutius durat φ̄ aliud: op₃ φ vnum illorū tem
pore mensuretur. Unde si essent duo mobilia sem/
per duratura. que tamen de nouo inceperint. quāuis
hoc putem esse impossibile ƒm principia phi illa mē
surarentur a tempore a parte ante. quia p tempus po
test sciri quādiu durabant. Patet ergo φ perpetuū
non mensuratur per idē patet quod motus ppetuus
non mensuratur per tempus. quia per tempus non
potest sciri φ̄tu₃ mot⁹ ppetuus durauit vel durabit.
hoc est. quamdiu tale mobile mouebatur vel moue/
bitur, τ similiter est de quiete perpetua. ¶ Sed for/
te dubitabis

Que sin giant tē pus ip₃

Instan tia

Solutō

Durātō quid sit

te dubitabit aliquis quid est duratio rei. Ad hoc di/co ꝙ duratio rei non est aliqua res adueniens illi rei que durat. sed duratio non est nisi existere dum tēpus existit ⁊ duratio tanta vel tanta rei non est nisi existentis eiusdem primū mobile totiens vel totiens. ⁊ duꝫ tantum vel tantū mouetur. Patet ergo ꝙ nec res ꝑpetua nec motus perpetuus nec quies perpetua mensuratur tempore. ⁊ eodeꝫ modo que semper nō sunt non mensurantur tempore. quia per tempus nō potest sciri de illis quādiu non sunt. sicut chymera non potest scir quādiu non est chymera. Cap. xiiij.

d Omnia preter perpetua mensurātur tempore. ideo vocantur temporalia. Unde generabilia ⁊ corruptibilia tempore mensurant. quia per tempus durant. ideo duratio eorum tempore mensuratur. non autem scitur quantuꝫ perfecta sunt: nec quanta sunt. Ideo dicitur cōmuniter ꝙ duratio rerum temporalium per tempus est. ⁊ tempus est mensura durationis: ⁊ non perfectionis. que propositio debet sic intelligi ꝙ per tempus potest sciri quādiu durāt res temporales. ⁊ ꝙ vna illarū diutius durat ꝙ̄ alia. sed non potest sciri quantuꝫ ꝑfecta est vna res tēporalis ⁊ quanta. nec ꝙ vna est maior vel perfectior alia. Sicut autē res tꝑales mensurantur tempore ꝙ̄tum ad durationem modo precexposito. ita omnes motus inferiores ⁊ generationes inferiorꝫ mensurantur tempore. pro eo ꝙ non sunt perpetui. Quia de quolibꝫ motu inferiori potest ꝑ tempus sciri quādiu durat. ⁊ ꝙ vnus diutius durat ꝙ̄ alius. Silr est de quiete. Non soluꝫ autem ꝙ̄tum durat motus inferior potest mensurari tēpore. sed etiaꝫ motus corporis celestis potest mensurari tempore. ⁊ ideo dicit phi. ꝙ motus mensuratur tpe. ⁊ tempus mensuratur motu. q2 vna parte ꝑua motus vel tēporis mensurat pars magna que est magnū tēpus. Quāuis etiā sicut patet ex prioribus motus celestis mensuret qn̄qꝫ motu inferiori. sicut aliqs per motū suū cognoscit in quo puncto est sol. ꝙ̄uis non ita certitudinalr sicut ꝑ primū motū cognoscit ⁊ mensurat motū inferiorē. vnde multi ꝑ motum horologij cognoscunt horas diei vel cognoscunt ꝙ̄tuꝫ primū mobile vel sol mouebatur hodie vel post ortū solis. ¶ Nec moueat aliquē. q2 dico vnaꝫ partē motus celestis mēsurari vna parte parua. q2 qualiter motus habeat partes declaratū est. eodē modo dꝫ intelligi tps habere partes. Sicut autem tꝑalia entia mensurantur tpe: ita potest dici ꝙ illa que aliqn̄ sunt ⁊ aliqn̄ non sunt tpe mensurentur. qꝫ non est aliud ꝙ̄ dicere: ꝙ per tps potest cognosci ꝙ istā diutius fuerūt non entia ꝙ̄ illa. ⁊ ideo non est intelligendū ꝙ mensura habeat cāuitatem vel efficientiā super mensuratum vel ꝙ mensuratū dependeat a mensura: nisi forte intelligendo ꝙ mensura est illud per cuius cognitionē intellectus pōt certificari ꝙ̄tum est aliquid hoc est ꝙ̄tuꝫ ad durationē aut quantū ad quantitatē molis vel quantitateꝫ ꝑfectionis vel virtutis. ideo ꝙ̄uis tps sit mensura alioꝝ. tn̄ nō ex hoc ꝙ est mensura est

cā aliorum: ꝙ̄uis possit concedi ꝙ tps est causa aliorum sicut ponitur ꝙ motus primus est causa alioꝝ.

Capitulum. xv.

d Dubitabit aūt an ꝑpetua que sunt semper mensurent aliq̄ mēsura: puta eternitate vel euo: ex quo nō mensurantur tpe. Videtur .n. quibusdā ꝙ deus mensuret eternitate ⁊ sbē alie itellectuales euo. Sed mihi videtur ſm opi. phi. ꝙ preter tempus nulla est mensura qua mensuratur duratio cuiuscunqꝫ. Quod enim deus non mensuretur eternitate manifestum est. quia si sic. aut ista eternitas est deus: aut alia a deo. non deus. quia nihil mensuratur seipso. tunc enim aliquid mensuratur quando intellectus certificatur de quantitate alicuius. hoc est: quantum est vel quantum durat mouetur vl' quiescit per aliud. ⁊ per consequens seipso non mensuratur. semꝑ enim mensura aliqua cognitione notior est mensurato. eo ꝙ ꝑ mensure notitiam accipiat intellectus notitiam mensurati quod mensurat. quāuis nō accipiat omnē notitiam mensurati: quia non incomplexam: imo illaꝫ pre supponit. sed accipit notitiam complexam. sicut aliquis cognoscens pannum sed nesciens vtrum sit trium vel quatuor vlnarum vel plurium. per vlnam deuenit in notitiam talem siue certitudinem ꝙ pannus est tot vel tot vlnaruꝫ. Sicut aliquis sciens ꝙ aliquis mouetur ⁊ nesciens ꝙ̄diu mouetur per tempus cognoscit ꝙ tamdiu vel tamdiu mouetur. patet ergo ꝙ nun ꝙ̄ aliquid seipso mensuratur. Et ita non mēsuratur deus eternitate si illa eternitas est deus. Nec potest dici ꝙ mensuretur eternitate que est alia res a deo. quia nulla res inferior potest esse mensura dei. ⁊ ita deus nullo modo mēsuratur sed est imensus. hoc est non mensuratur. ¶ Item probo ꝙ alie substātie non mensurentur euo. quia quero quid est illud euū aut est substantia aut accidens. non substantia. quia esset substantia intellectualis. Et manifestū est ꝙ vna substantia intellectualis non mensuratur alia quantum ad durationem. quia nun ꝙ̄ per vnam substantiam intellectualem potest sciri de alia quantum duret. nec illud euum est accidens. quia per tale accidens non potest sciri quamdiu durat substantia intellectualis. ⁊ ita secundum viam philosophi substantie intellectuales ⁊ corpora celestia secundū suas substantias: eo ꝙ sunt perpetua: non mensurātur aliqua mensura. quia per nullam mensuram potest intellectus scire quādiu durant. sed ꝙ semper duranti: hoc scitur per rationeꝫ: ⁊ non plus scit per tempus ꝙ durent ꝙ̄ per eaꝫ scitur ꝙ tempus semꝑ durat. ¶ Sed nunquid de perpetuis potest cōcedi ꝙ sint in tempore. sed ꝙ non mensurētur tempore. Dico ꝙ proprie loquendo ſm phi. non debemus concedere ꝙ sunt in tempore. quia esse in tempore non est esse qn̄ tempus est. sicut nec esse in celo est esse quādo celum est. Sed esse in tpe est mensurari tpe. q2 ſm eundem nihil est in tpe. hoc est. nihil mensurat tēpore nisi excedatur a tempore, hoc est. minus duret ꝙ̄ tpus. q2 de

Sermo de mensura ꝑpetuoꝝ

De duratō nullam hꝫ mensuram

Quod itelligētie euo nō mensurētur

nullo alio pōt sciri per tempus q̄diu durat. ¶ Sed dices et queres de operationibus intellectus verū men surentur tpe. Dico breviter de oibus que aliqñ sunt et aliqñ non sunt sive corporalia sive incorporalia sive spūalia que coexistunt tpi vere mēsurantur tpe. et ideo sicut tales intellectuales operationes sive sint in substātijs separatis sive in alijs quibuscūqz si incipiūt de novo fieri mēsurantur tempore. Sed mutatio subita que nō coexistit tēpori nō tēpore mēsuratur. et ideo si esset aliqua res que statim desineret esse: illa nō mēsuraretur. qz nulli tēpori coexisteret sicut multi ponunt de instāti et de mutato esse. Sed dico q̄ sm viā phi nulla est res talis nec eē pōt. qz ois res que accipit esse p tempus durat et tempore mensuratur. qz per tēpus potest sciri q̄diu durat.

Opa in tellectus tpe mē surant.

Cap. xvj.

q Uia phi faciunt difficultatem circa tēpus an sit in aia vel possit esse sine aia. ideo qūo tēpus se habeat ad aiam est sciendū. Patet aūt ex dictis q̄ in diffinitione tpis debet poni aia: vel magis respectu aie. qz in diffōne tēporis ponitur mensura. sed mensura in sua diffōne respicit aiam. qz mēsura est illud per qd̄ aia certificari debet de quātitate ignota modo pexposito. et ita aia debet poni in diffōne qd̄ nois tpis. et ita sit in diffōne que est. tēpus est numerus motus sm prius et posterius. que debet sic intelligi. tēpus est illud quo aia mēsurat sm prius et posterius p qd̄ nata est certificari de alijs quātum durant moventur vel gescunt. nisi enim aliquis cōsideret et numeret prius et posterius in mobili. hoc est. nisi cōsideret et advertat q̄ mobile uniformiter motū prius est in uno loco et postea in alio: nunq̄ pcipit tempus. Sed ex hoc q̄ cōsiderat et pcipit q̄ mobile uniformiter movetur. et tñ prius est in uno loco et posterius in alio perpendit tēpus. et ita tēpus est numerabile ab aia. ita q̄ hoc totum numerabile ab aia: vel equalens sibi debet poni in diffōne tpis. Unde qui nō cōsiderat prius et posterius nō pcipit tēpus. sicut pz de illis dormiētibus qui nō perceperūt prius et posterius. de quibus loquitur Ar. 4 phy. te. cō. 97. Ex quibus pz q̄ si aia nō posset esse tps. nō posset eē tps cū nihil posset esse nūerus vel mensura. Unde motus pmus q̄vis posset esse uniformissimus et velocissimus: si tñ aia nō posset esse: tunc ille motus nō posset esse tēpus. Ideo dicit phs q̄ tps est ens in aia. et q̄ suū esse completum est ab aia: nihil aliud intelligens nisi q̄ motus extra non posset eē tēpus sine aia. Sicut virga que in rei veritate est ulna: nō posset esse ulna si aia non posset esse. qz si aia non posset esse per virgā non posset aliqd mēsurari. sed ulna est illud per qd̄ aliqd pōt mēsurari. ergo si aia nō posset esse: virga non posset esse ulna. et tñ virga in rei veritate est ulna. et ulna est extra aiam. nec est plus in aia q̄ lapis. tamen aia ponitur in diffōne huius nominis ulna: et non lapidis. et pro tanto potest dici q̄ ulna est ab anima. et q̄ esse suum completum est ab aia. et multa alia que debent intelligi modo predicto. sic q̄ si aia non posset esse nec aliqd posset esse ulna. Oportet aūt scire q̄ dupliciter potest intelligi q̄ anima ponatur in diffinitione tēporis. uno modo ut denotetur tempus esse illud per qd̄ anima actualiter certificatur ut ista sit descriptio temporis. Tempus est illud per qd̄ anima certificatur. Alio modo ut denotetur q̄ tempus est illud per qd̄ anima pōt mēsurare alia: q̄vis de facto nō mensuret vel sive mensuret actualiter sive non. Et tunc talis pōt esse descriptio temporis. Tempus est illud per quod aia pōt certificari de alijs. Si pmo modo intelligatur descriptio temporis dico q̄ pmus motus non est tempus nisi quādo anima per ipm mēsurat alia. et tunc sub isto intellectu oportet concedere q̄ si aia non numeraret motum primū sm prius et posterius mēsurando alia p ipm non esset tempus. Si aūt scdo modo intelligatur: tunc debet dici q̄ motus primus est tempus sive anima mēsuret vel numeret primū motū sive non. et ita tempus est: sive anima mensuret sive non. Sed tñ non esset tempus: nec motus prius esset tempus: si aia nō posset mēsurare vel numerare. Et iste modus ponēdi videtur magis cōsonus oibus dictis. qz mirum esset apud vulgū dicere q̄ nullum tēpus esset si nulla aia numeraret motū primū vel mensuraret. Et ideo hic nō est difficultas realis sed vocalis magis. pz q̄ illud qd̄ est tēpus: est realiter extra aiam: tñ dependet ab aia q̄ sit tēpus: cum tēpus nō possit eē tēpus: sive illud qd̄ est tēpus non possit esse tēpus sine anima. hoc est: nisi aia non posset esse. sicut causa in nullo depēdet a suo effectu: et tñ causa nō pōt esse cā sine suo effectu.

Qūo tē pus se hēat ad aiam.

Qūo tē pus cō plet per aiam.

Cap. xvij.

q Uia multi ponunt q̄ tēpus est cā corruptionis rerū. vidēdū est qūo est hoc possibile. Est aūt sciēdū q̄ cū tēpus sit realiter primus motus nō est aliter tēpus causa corruptionis q̄ pmus motus. Nūc aūt pmus motus est cā aliquo mō nō tñ corruptionis sz etiā gñationis. qz aliqñ pmū mobile qñ movetur debite approximatur quibusdā et a quibusdā elongatur. tō tunc est cā aliquorū et aliqua corrūpuntur tunc. Tñ dicitur spāliter causa corruptionis rerum. qz sm q̄ aliquid magis durat ex continua actione corporū exteriorū. et interdum interiorū: si res sit cōposita et habeat partes intrinsecas: debilitantur res in sua virtute. unde tandem accidit corruptio. non aūt ex hoc q̄ aliqua res diutius durat generatur. et ideo dicitur q̄ tempus est causa corruptionis magis q̄ generationis. cum tamen in rei veritate illud quod est tempus sit causa tā generationis q̄ corruptionis. non tamen pp̄ter hoc quod est tempus. sive enim esset tempus sive non. si tamen esset motus primus: nihilominus tamen esset causa generationis et corruptionis. unde q̄vis motus primus sit tempus: non tñ propter hoc nec minus nec plus res corrumpitur. sz quia omne temporale necessario corrumpetur. ideo dicitur q̄ tempus est magis causa corruptionis q̄ gñationis.

Qūo tē pus sit cā corruptionis.

C. xviij. De loco

s Icut omne quod movetur movetur in tempore. ita omne qd̄ movetur: movetur in loco. ideo post consideratiōem de tempore restat considerare de loco. Circa qd̄

Sermo de cirū da loci.

ta quod videnduʒ eſt an locus ſit ⁊ quid locus ſit. ⁊ quõ corpora ſunt in loco. ⁊ quõ locus ſe habeat ad locatum. Q̃ð aũt locus ſit: manifeſtum eſt: nec põt demonſtrari a priori. tamen conſtat ꝙ locus eſt per hoc ꝙ corpora localiter mota tranſeũt de loco ad locum. ⁊ in eodem loco ſuccedunt invicem diuerſa corpora. Alias autẽ rationes ponit philoſophus. 4. huius quia tamen omnes concedunt locum eſſe. ideo illas omitto quare eas videas ibi.

Capitulum xix.

Sermo in opinionibus cõtra tiã loci.

Quid autem ſit locus maiorem habet difficultatem. Unde ⁊ circa hoc ſunt diuerſe opiniones. Quidam enim ſicut recitat Ariſtoteles quarto huius dixerunt ꝙ locus eſt ſpacium contentum inter latera continentis. ſicut totum ſpacium contentum inter parietes domus eſt locus. ⁊ ſic de alijs. Alij autem dixerunt locum eſſe materiã. alij autẽ formã. Philoſophus vero ponit locũ eſſe vltimuʒ corporis continẽtis. Due vero opiniões poſtreme paruã vel nullã habent apparentiaʒ. ⁊ modernis temporibus maios defenſores habent quas philoſophus ſufficiẽter improbat. Ideo circa eas nolo immorari. ❡ Prima autẽ opinio q̃uis nõ habeat multos defendentes qui ſunt ſapientes. apparẽt tamen vulgo. ideo circa ipſam aliqualiter eſt inſiſtendum. ꝙ enim non ſit ſpacium me-

T. c. 8. Locuʒ non eſſe ſpaciuʒ ſeparatuʒ

dium probat philoſophus quarto huius. quia ſi ſpacium medium ſiue dimenſiões eſſent locus: ſequeretur ꝙ loci eſſent infiniti. ❡ Iſta conſequentia patet euidẽter ⁊ poteſt declarari multipliciter. vno modo ſic. Si ſpacium medium eſſet locus: tunc aliquid diceretur in loco: quia eſſet preſens ſpacio: ſed ita conuenit cuilibʒ parti totius eſſe preſens tali ſpacio ſicut toti. equaliter ergo totum eſt in loco ⁊ pars quelibʒ. ſed ſunt iſinite partes. ergo loca ſunt infinita. ❡ Itẽ ſi locus ſit ſpaciuʒ. ergo locus eſt corpus ſed omne corpus eſt mobile. ergo illud ſpacium moueri poterit de loco ad locum. ⁊ ita loci erit locus. ſed non eſt veriſimile ꝙ aliquod corpus quieuerit ꝑ tempus infinitum. ex quo ergo illud ſpacium ſi ſit corpus: mouebatur ⁊ nunq̃ quieuit continue per tempus infinitum. ergo infinities fuit motum. ⁊ per conſequens erunt infinita loca. quia infinita loca mouebantur infinities ad vnum. ❡ Circa declaratiõem iſtarum rationum ⁊ aliarum quas facit Ariſto. volo inſiſtere. ſed hoc ſufficere videtur ad probandum ꝙ locus nõ ſit tale ſpacium. ❡ Quia aut tale ſpacium eſt aliud a locato aut non. ſi non. ergo locus eſt locatum. ⁊ idẽ eſſet in ſeipſo ſicut in loco. ſi aliud. Et manifeſtũ eſt ꝙ non eſt aliquod indiuiſibile. ergo eſt diuiſibile ⁊ extenſum: non magis ſm vnam partem q̃ ſm aliaʒ. ergo eſt longum latuʒ ⁊ profundum. ⁊ ꝑ conſequẽs eſt corpus quod non poteſt dici. Tum quia duo corpora tunc eſſent ſimul. tum quia nec ſubſtantia ſicut patet inductiue. nec accidens. quia nullum accidens poteſt eſſe ſine ſubiecto. ergo oporteret ponere aliquaʒ ſubſtantiam in qua eſſet illud accidens. ⁊ ita haberetꝰ ꝙ preter ſubſtantiam locatam eſſet alia ſubſtantia infra latera continentis. ❡ Sed forte inſtabis ꝯtra iſtaʒ rationem. quia dices ꝙ in ſuperioribus dictum eſt ꝙ aliqua q̃titas eſt albedo ⁊ aliq̃ q̃titas eſt q̃litas. g°eadeʒ ratione quantitas eſt albedo ⁊ color. ⁊ per cõſequẽs color eſt corpus. ⁊ ſimiliter materia ſubſtantialis ⁊ forma. ſed iſta ſtant ſimul ⁊ ſunt in eodeʒ loco. ergo plura corpora ſunt in eodem loco vel ſimul: ergo ꝑ hoc ꝙ plura corpora non poſſunt eſſe ſimul: non poteſt probari ꝙ locus non ſit ſpacium. ❡ Ad ſolutionem iſtius rationis eſt ſciendum ꝙ corpus dupliciter accipitur. Uno modo pro illo qð per ſe exiſtit abſqʒ hoc ꝙ ſit pars alterius. Alio modo dicitur corpus eſſe illud quod eſt longum latum ⁊ ꝓfunduʒ. Primo modo impoſſibile eſt ſm viam philoſophi duo corpora eſſe ſimul. ⁊ talia corpora eſſent ſpacium ⁊ locatum. quia manifeſtum eſt ꝙ nec locatuʒ eſt pars alterius nec ſpacium vel ſaltem vtrunqʒ poteſt non eſſe pars. Si autem corpus accipitur ſecũdo modo: dico ſm viaʒ philoſophi ꝙ duo corpora ſunt ſimul: imo plura. quia ſic omne quod eſt longum latum ⁊ profundum eſt corpus. Et manifeſtum eſt ꝙ plura quorum quodlibet eſt longum latum ⁊ profundum ſunt ſimul. Et ſi dicas ꝙ ſi duo corpora eẽnt ſimul eadem ratione ⁊ infinita. Similiter ſi plura eſſent ſimul. ergo vnum penetraret reliquum. ſed manifeſtum eſt ꝙ non plus penetraretur vnum illorum ſm vnam dimenſionem vel partem q̃ ſm aliam. ergo ſm quamlibet. ⁊ per conſequens cum ſint partes infinite vnum illorum corporum erit actu diuiſum in infinitum. Dico ꝙ ſi duo corpora primo modo dicta eſſent in eodem loco eadem ratione infinita corpora poſſent eſſe in eodem loco. ſed non eſt ſic ſecũdo modo accipiendo.

Corpꝰ of duplr.

Capitulum. xx.

Viſo quid non ſit locus: videnduʒ eſt quid eſt locus. Diffinit itaqʒ philoſophus quarto phyſicorum ſic locum. Locus eſt vltimuʒ corporis continentis contigui imobile primuʒ. *T. c. 28* Ad cuius euidentiã eſt aduertenduʒ ꝙ non eſt imaginãdũ ꝙ in corpore locante ſit aliqua ſuperficies vl aliquis ſitus diſtinctus totaliter a corpore locante quomodo albedo diſtinguitur ſm ſe totam a ſubiecto. ⁊ ꝙ illa ſuperficies que eſt finis vel terminus eſt locus equalis locato. Et ita circa hoc primo oſtendenduʒ eſt ꝙ locus non eſt aliqua res talis. Secundo videndum eſt de intentione philoſophi ⁊ Cõmẽ. Tertio ponende ſunt alique obiectiones: ⁊ ſoluende. ❡ Primo ꝓbatur ꝙ locus non ſit talis res alia a corpore locãte. q: ſuperficies non eſt aliqua res alia a corpore locato diſtincta ſm ſe totam. ergo nec locus. conſequentia patet. quia locus ⁊ ſuperficies non diſtinguuntur realiter. Quod patet per hoc ꝙ ſuperficies eſt vltimuʒ corporis. ⁊ ſm Cõmen. eſt finis ⁊ terminus. ſʒ nulla res alia eſt finis corporis. ergo ⁊c̃. Aſſumptũ primo de ſuperficie probatuʒ eſt alibi. Similiter fruſtra ⁊c̃. ſed omnia que dicuntur de loco poſſunt ſaluari abſqʒ hoc ꝙ locus ſit res diſtincta a ſuperficie

Sermo in loci quidditate.

corporis continentis. quia ita locabit: ⁊ ita continebit: ⁊ ita erit equalis locato. sicut si ponatur alia res. ergo locus non est alia res a superficie. Similiter si locus sit alia res a superficie: oportet ꝙ sit in genere quantitatis: qualitatis vel substantie. ⁊ non potest poni in genere qualitatis: nec substantie vt satis patet. ergo est in genere quantitatis. ⁊ si sic. vel est quantitas continua vel quantitas discreta. non discreta. certum est. ergo est continua. aut ergo est successiua. aut permanens. non successiua. manifestuz est. ergo permanens. vel est ergo longitudo vel latitudo. vel profunditas. vel tales dimensiones. ⁊ per consequens est linea vel superficies vel corpus. ¶ Cōfirmatur. omne quantum permanens continue est longum latuz ⁊ profundum. igitur locus est longus latus ⁊ ꝓfundus. ⁊ nihil est huiusmodi nisi sit linea vel corpus: vel superficies. ergo ⁊c̄. ¶ Quod autem superficies non sit alia res ſm se totam distincta probatuz est alibi. ⁊ hic etiam adduco quasdam quia tunc esset accidens ⁊ haberet subiectuz primuz. Tunc queritur de isto subiecto primo: aut est corpus aut aliud a corpore. Si primuz: tunc in qualibet parte istius corporis erit aliquid superficiei illius. quod est manifeste falsum. quia in parte citra illam superficiez non est illa superficies: aut alia pars eius. nec subiectuz primuz est aliud a corpore. quia tunc esset substantia. sed omnis substantia extensa est longa lata ⁊ profunda. igitur habet aliquā partez in profundo que non est sub aliqua parte illius superficiei. ergo ⁊c̄. ¶ Item si superficies esset in aliqua substāntia sicut in subiecto: eadem ratione corpus quod est quātitas esset distincta res a substātia ⁊ esset in substantia subiectiue. ⁊ tunc quero de illis subiectis duobus: quoruz primuz est illius superficiei ⁊ aliud primuz corporis. aut faciunt per se vnum aut vnuz est pars alterius. Si faciunt ꝑ se vnum ⁊ sunt ſm se tota distincta: vel ergo sunt partes eiusdez rationis vel diuersarum: non potest dari primuz. quia impossibile est ꝙ vnuz quod est diuisibile ſm profunditatez. ⁊ aliud quod est indiuisibile ſm profunditatem sint eiusdem rationis. q2 que sunt eiusdem rationis vel sunt eodem modo diuisibilia. vel eodez modo indiuisibilia. Similiter tunc aliqd̄ cōpositum continuuz cōponeretur ex indiuisibilibꝰ: quod est impossibile. Nec potest dici ꝙ essent alteriꝰ rationis in composito. quia tunc vnuz esset forma ⁊ aliud materia. qd̄ patet esse falsum. q2 non sunt plures partes alterius rationis in cōposito que sunt substantie nisi materia ⁊ forma. Nec potest dici ꝙ vna illaruz substantiaruz sit pars alterius. quia tunc substantia diuisibilis componeretur ex indiuisibilibus. Nec potest dari secundū membrum. quia tunc talis substantia corporea non esset per se vnum. Similiter si superficies sit alia res accipio duas partes continui. ⁊ quero vtruz est eadem superficies terminans vtrāqꝫ partem corporis continui aut alia ⁊ alia. si est alia ⁊ alia. igitur superficies est imediata superficiei. quod Aristo. improbat. Si sit vna per diuisionem corrumperetur ⁊ generarentur due superficies. quia non est maior ratio si remanet illa superficies post diuisionem: ꝙ remaneat in vna parte plusꝙ̄ in alia. ⁊ per consequens manet simul in vtraqꝫ vel in nulla. sed impossibile est ꝙ per diuisionem vna superficies corrumpatur ⁊ duo generarentur. quia generatio nō destruit vnum indiuiduum vnius speciei ⁊ generat nouum indiuiduuz eiusdem speciei in eodem subiecto. Tuz quia accidens nō destruitur nisi vel per destructionē subiecti sui. vel per inductionem sui cōtrarij: vel alicuius incōpossibilis. vel per absentiam sue cause. quorū nulluz potest contingere in proposito. Tum quia accipio substantiaz que est primuz subiectuz prime superficiei. ⁊ quero vtrum illa manet vel non. Si non manet. igitur aliqua substantia per diuisionem corrumpitur ⁊ non materia. igitur forma. Tūc quero de materia que erat sub forma corrupta vbi manet vel in vtraqꝫ vel in neutra. vel in altera nō in vtraqꝫ: manifestuz est: nec in neutra: quia tunc separaretur ⁊ esset noua inductio forme: ⁊ tunc non esset sola diuisio. quod est impossibile. Nec manet in altera. Tum quia non est maior ratio quare sit plus in vna ꝙ̄ in alia. Si primuz subiectuz manet: aut igitur in vtraqꝫ parte aut in altera tm̄. aut in neutra. ⁊ deducatur idem quod prius. ¶ Propter istas rationes ⁊ alias consimiles que adducuntur alibi dicenduz est: ꝙ locus non est alia res a superficie. nec superficies a corpore. nec aliqua talis res distincta a corpore ſm se totaz: quia in corpore nulla est pars quin sit pars corporis vel sit accidens in eo vel locatum coniunctuz cum eo. Si autem sit pars corporis oportet ꝙ sit corpus. Si sit accidens in eo oportet ꝙ subiectuz primuz illius accidentis sit realiter corpus vel pars corporis: ⁊ siue sit pars corporis siue corpus necessario accidens in eo sicut in primo subiecto est diuisibile ad diuisionem illius. ita ꝙ in qualibet parte illius subiecti primi sit aliqua pars illius accidentis. ⁊ per consequens illud accidens est extensum ad extensionem corporis. sic per consequens est longum latum ⁊ profundum sicut suum subiectuz primum. Si autez sit in corpore sicut in loco tunc manifestuz est etiam ꝙ est corpus si sit circumscriptiue in loco. Et ideo ſm intentionē Aristotelis est dicendū ꝙ nō intelligit ꝙ locus sit alia res a corpore locante ⁊ vna alia res terminās ipsuz corpus. sed ipsuz corpus seipso terminatur ex hoc ꝙ non habet partes vlterius protensas. Nec est aliud ipsum corpus terminari vel finiri nisi tantum extendi ad extensionē equalez vnius partis ⁊ non amplius. Unde si esset talis res circūdans ipsum corpus sicut aliqui imaginant̄ si ille res destrueretur nihilominus corpus remaneret finitum ⁊ non magis nec minus ꝙ̄ prius. ⁊ ideo non est talis alia res. Sed intellectus philosophi est dicere ꝙ locus est continens aliud corpus sibi vbiqꝫ contiguū. ita ꝙ non est aliqua pars corporis contenti exterior. que scilicet tangat aliud corpus quin contiguetur alteri parti loci. nec econuerso. nec aliud intendit philosophus

Superficiē non distigui a corpe rōnes.

Determinatio ꝙ superficies nō distiguitur a corpe.

losophus per vltimum corporis continentis. ¶ Et ideo quando dicit q locus est vltimum corporis continentis: debet sic intelligi: q locus est corpus cuius quelibet pars vltima contiguatur locato. Et vocatur hic vltima pars quelibet pars: que tāgit aliud corpus. Sicut si sit corpus: puta aqua in vase: quelibet pars que tangit vas vocatur hic vltima. nō q sit simpliciter vltima. ita q quelibet alia sit terminata ante eam. sed dicitur vltima. quia tangit aliud corpus. s. aquam: inter que non est aliquod medium nec aqua nec pars aque cuius est pars. Et isto modo si sit corpus bipedalis quantitatis vna medietas erit vltima. et alia medietas illius erit vltima et alia illius. et sic in infinitum. quia quelibet illarum terminatur ad aliud corpus extra illud quod est bipedalis quantitatis. Sed partes medie vocantur non vltime: ille scilicet que terminantur ad puncta media imaginata inter vltima. hoc est terminarentur si essent talia puncta. Si igitur corpus est locus cuius quelibet pars vltima ex illa parte qua locatum continet tanquam locatum: et partes illius consimiliter tangant corpus locans: ita q quelibet pars vltima locati tangat vltimā partem locantis. tunc est proprius locus. ita si esset vas plenum aqua: ita q non esset in vase aliquod foramen. tunc illud vas diceretur locus proprius illius aque. quia nulla tunc esset vltima pars aque interior quin tangat aliquam partem vasis.

Capitulum. xxi.

Dubitationes 3 deteriata.

Sed contra ista videntur aliqua argumenta. Primo quia vltimum continentis non est illud cō tinens. quia idem esset vltimum suiipsius. ¶ Item dicit Aristoteles q totus aer non est loc⁹ proprius alicuius. quia tunc locus et locatum non ēent equalia. et tunc quia ratione totus aer non est loc⁹ alicuius nec totum corpus est alterius. et tamen oportet q aliquid illius sit locus alicuius. et non aliqua pars propter eandem rationem. ergo aliquod aliud. quod non potest esse nisi superficies. ¶ Similiter locus et locatum sunt equalia. sed corpus continens non est equale contento. ergo etc. ¶ Item Commentator commento. 33. dicit q aliud est locus primus: aliud est locus secundus. et dicit q res est in secundo loco. quia est in primo. et exemplificat sicut aliquid est in aere est. quia in vltimo sine continente ipsum. igitur secundum cum aer est locus secundus: et vltimum continens corpus ipsum locus primus. et per consequens sunt distincte res. ¶ Item eodem commento subdit post. q si totus aer esset locus illius rei primus: Tunc locus rei vel res que dicitur esse in loco illo non essent equales. et hoc habet pro inconvenienti. ¶ Item in predicamentis Aristoteles ponit lineam esse distinctam speciem a corpore. et posuit ibidem locum esse distinctam speciem a linea superficie et corpore. ¶ Item corpus est mobile per se. superficies non est nisi mobilis per accidens. ergo etc.

Quarti phy.

In pmē to quātitatis.

¶ Item falsum sumitur in arguendo: scilicet q omne accidens habeat subiectum primum. ita q sit totum in toto et pars in parte. quia intellect⁹ est primo in homine et nō pars sui parte. ¶ Similiter dualitas est primo in duplo. et tamē nō est pars in pte. et sic de aliis. ¶ Item omne corpus est mobile secundum philosophum. locus est immobilis: vt patet in diffinitione loci. ergo et cetera. ¶ Istis tamen non obstantib⁹ dicendum est q nec locus nec superficies est alia res a corpore. ¶ Ad primum dicendū q aliquid vltimū continentis est illud continens. et aliquod non. nam accipiendo vas continens aquam: ipsum vas vocatur vltimum continentis. ita q sit constructio intransitiua. vltimum continentis idest vltimum quod est continens. sicut dicimus naturam hominis. hoc est. natura que est homo. Preter etiam illud continēs vltimum q̄libet pars vasis tāgentis totam aquā vocat vltimum ptinentis et q̄libet illarum distinguitur a vase continente. sicut pars a suo toto. et econuerso ita q iste locus nō est illud continens. hoc est. non est totum. sed est pars. Tamen pro ista auctoritate et aliis sequentibus est sciendum ad intentionem philosophi et Cōmen. q ipsi distinguunt continens commune a continente proprio. et primum vocant simpliciter continens et secundum vocāt vltimum continēs. sicut exemplificat de aere et de vltimo aeris respectu alicuius corporis existētis in aere. puta respectu ligni vel nauis vel alicuius talis. quia totus acceptus cathegorematice cōtinet illō corpus. et tamen nō est proprius locus quia continet illud et multa alia. sed vltimum corporis quodcunque sit illud quod nō continet nisi precise illud est loc⁹ illius proprius. et illud vltimum differt a toto aere sicut pars a toto. et ideo locus proprius non est totus ille aer: sed pars illius aeris. ¶ Et per idem dicitur ad aliud q totus aer scilicet qui continet illud corpus et aliud non est locus proprius et primus illius. et hoc est quia habet multas partes que non tangunt illud corpus preter partes superiores que tangunt aliam sphe ram superiorem. Et nō sequitur totus aer nō est loc⁹ istius. ergo nec aliquod aliud corp⁹ est locus alicui⁹ quoniam multe sunt partes aeris interiores que nō ptinēt partes istius locati. sed non est sic de quocunque alio corpore. quia alicuius corporis nulla est pars vltima interior quin contineat partem vltimam aliquam istius locati. et ideo est locus primus istius locati se u corporis. ¶ Ad aliud patet quā dicitur q locus et locatum sunt equalia. quia scilicet secundum partes vltimas tangūt se. nec ex parte illa locus est longior vel latior locato. et tamen cum hoc stat q locus sit magis vel minus spissus locato. et etiam q partes superiores vel inferiores non tangentes locatum sint longiores vel latiores. ¶ Ad aliud patet q Commentator loquitur de toto aere continente multa corpora. et ideo nullius aliquorum corporum est locus primus: sed in isto toto aere dicitur corpus locatum, quia est in aliqua parte corporis aeris. cuius

Solutio rōnum

quelibet pars vltima versus locatum tangit aliquam partem locati. Et ꝙ Cōmen. loquatur de toto aere patet: quia dicit ꝙ finis rei alius est proprius rei qui dicit̄ in aere esse. ⁊ alius est qui cōtinet ipsū ⁊ aliud. verbi gratia finis totius aeris. ⁊ ideo totus aer est locus scdus. sed aer equalis fm lōgitudinē latitudinē ⁊ profunditatē locato est locus ꝓprius. ⁊ isti duo aeres: vt ita dicam distinguunt̄ sicut totū ⁊ pars. ¶ Et per idem patz ad aliud ꝙ loquit̄ de toto aere: ⁊ ideo locus proprius est locus equalis sed totus aer non est equalis secundum omnem dimēsionem quia ex omi parte est longior ⁊ latior. ⁊ ideo prim⁹ locus talis corporis non est equalis tali corpori. accepto equali modo preexposito: quia corpus occuparet totum aerē: sed ꝯtinētur multa corpora in aere. Et quando dicit̄ ꝙ locus ꝓprius locati ē vltim⁹ finis aeris continentis locatum: accipit finē pro vltima parte contigua corpori locato ⁊ equali sibi modo preexposito. ⁊ distinguit inter vltimū finem ⁊ ceteras partes quē non tangunt locatū. volens ꝙ vltimus finis sit locus locati: ⁊ non alia pars: que nō est vltima. Et ideo dicit ꝙ illa vltima que. s. sunt equalia locato sunt finis. ⁊ nō vltima cōia: que. s. tangunt nō solū illud corpus sed etiam alia. ¶ Et si dicat̄ ꝙ fm istum modum eiusdē locati erunt plura loca ꝓpria ⁊ ꝑma. q2 si aliq̄ ps vltima sit locus ꝓprius ⁊ prim⁹ alicuius corpis. hoc nō est: nisi q2 quelibet pars eius contingatur illi corpori locato. ⁊ nullius alteri⁹ corporis ps vltima cōtingat illi. sed tales sunt multe partes. ergo quelibet illarū est locus ꝓprius ⁊ primus. ¶ Dōm ꝙ quelibet illarū partiū pōt dici locus ꝓprius ⁊ primus. tū ꝓpriissime pōt vocari locus totum: quod nō est ps alicuius talis. sicut si vas sit plenū aqua: ꝓpriissime pōt vocari vas locus ꝓprius ⁊ primus aque. ⁊ tamē quelꝫ pars illi⁹ vasis pōt vocari locus etiam ꝓprius prim⁹ distinguēdo locū ꝓpriū ꝑ᷑ contra locum cōem. Nec inconueniēt esse plura loca vni⁹: dūmō illa plura se hēant sicut pars ⁊ totū: ita ꝙ quibuscunq̄ acceptis duob⁹ vnus est ps alterius. ¶ Ad aliud de libro ꝑmentorū dictum est ibi ꝙ phi. non intendit dare semper diuersas species importantes diuersas res. sed intendit diuersum ordinē cōceptuum. puta q2 ali⁹ ordo est superiorum hoc est: illorū cōceptuum: ⁊ aliorū. ⁊ sufficit hoc ad intentionē phi. sicut declaratum est ibi. Et per idem pꝫ ad aliud: ꝙ corpus ⁊ loc⁹ possunt dici distincte species. q2 de aliquo quod primo est corpus ⁊ locus pōt vere affirmari ꝙ est corpus ⁊ locus. ⁊ postea potest affirmari ꝙ ē corpus q̄uis nō sit verus locus: Sicut si aer contineat corpus: tunc est vere corpus ⁊ locus. ⁊ si postea partes istius aeris cōiungantur ⁊ nō contineant aliquid: ille idem aer tunc est corpus. tamen tunc nō est locus. qḋ pōt cōtingere solum ꝑ motum localem. q2 per hoc ꝙ partes approximantur q̄ distabant prius ⁊ hoc sufficit ad diuersum ordinē ꝑbilium ⁊ ad hoc ꝙ talia ꝑbilia sint species diuerse de quibus loquitur philo. ibidem. ¶ Ad aliud dico ꝙ ista est vera. superficies est ꝑ se mobilis: si ista sit vera corpus est per se mobile: tenendo ꝙ neutra sit composita: vt patet syllogismo expositorio. tamen q2 istas philosophus intelligit vt compositā: corpus est per se mobile. ꝓpterea alia composita debet negari. s. ista superficies est per se mobilis. q2 licet ista sit vera ꝑ se. corpus est mobile. tamen hec nō est vera per se superficies est mobilis. Unde q2 in diffinitione exprimente quid nominis superficiei ponitur aliquid negatiuū: ideo nō est talis predicatio per se. superficies est mobilis. ⁊ hoc sufficit ad intentionē philosophi ꝙ hec nō sit vera per se sed per accidens. superficies est mobilis ¶ Ad aliud dicendum ꝙ q̄uis accidens spirituale quod est in homine non sit in parte intellectiua vel intellectuali hominis fm partem suam. Si tamē primum subiectum suum sit homo: tunc pars sua esset in parte hominis. Sed nunc ita est ꝙ suum subiectum primum est anima intellectiua que est indiuisibilis: sicut intellectus est indiuisibilis. ⁊ q2 anima intellectiua est indiuisibilis ⁊ est tota in toto ⁊ tota in q̄libet parte ⁊ nō pars in parte. similiter suum accidēs spirituale. ⁊ exempla nō sunt ad propositum. q2 duplicitas ⁊ corporeitas ⁊ huiusmodi nō sunt alie res secundum se totas distincte a duplo ⁊ a corpore: sicut alias fuit ostensum.

In sua expōne sup ꝑmenta aristo.

Capitulum xxij.

Quantum ad vltimū argumentū de immobilitate est sciendū ꝙ istā imobilitatē loci diuersi diuersimode nituntur saluare. Dicunt enim aliqui ꝙ in loco est duo considerare. s. illud quod est materiale in loco ⁊ est superficies corporis continentis. ⁊ illud quod est loci ibi formale. s. ordo ad vniuersum. Ordo autē ad vniuersū est immobilis semper. Locus enim quantū ad id quod est formale in eo nec per se nec per accidēs moueri potest. quod ꝓbatur dupliciter. sicut videmus ꝙ quelibet pars fluuij mouetur. totus autem fluuius est immobilis quodammodo. quia q̄diu durat cursus aquarum tandiu cursus retinet eundem situm. Nauis enim si ligetur ad anchoram: vt non simul cum flumine fluat dicetur semper esse in eodē loco. quia licet alia ⁊ alia aqua sit subter eā. ⁊ licet nauis nō semper habeat eūdē ordinē ad partes fluuij. quia partes ille sunt mobiles. quia tamen q̄diu sit ligata est in eodē loco respectu ad totum fluuium. propter quod totus fluuius dicitur quodammodo locus. quia locus nauis habet immobilitatem ex ordine ad totum fluuium. Similiter ⁊ si quelibet pars vniuersi sit mobilis: tamen vniuersum non mutat locum suum secundū substātiam ⁊ locus sursum dicitur esse immobilis. quia cōcauum orbis lune semper est in eadē distantia ad cētrum nec est in vno tempore plus sursum q̄ in alio. ⁊ sicut locus sursum est imobilis: ita locus deorsum. Est enim immobilis. quia centrum immobilitatis ꝑseuerat. sic ergo in ordine ad vniuersum habet locus immobilitatem. Et ideo si aliquid in terra quiesceret ⁊ vento flante moueretur ⁊ tolleretur totus aer qui est circa ipsum. non diceretur mutare locum: quia eūdem haberet ordinem ad totum vniuersum

De imobilitate loci.

quem

quem prius habuit ergo ⁊c. Probat idem ſic qꝛ licet te quieſcente poſſet moueri aer qui eſt iuxta te vel aliquod corpus circundans te: ſemper tamen diceꝛeris eſſe in eodem loco. quia ſemper es in eadem diſtantia ad centrum ⁊ ad polos mundi qui ſunt immobiles. ⁊ ideo per reſpectũ ad iſta locus dicit̃ eſſe immobilis. ¶ Sed iſta nõ declarant immobilitateʒ loci. qꝛ

Impugnat cõmũẽ placituʒ de loci immobilitate.

ſi locus ſit formalis ordo vel diſtantia ad centrum ⁊ ad polos mundi. ille ordo erit formaliter in corpore locante ⁊ non in corpore locato. qꝛ ſi eſſet in corpore locato ſequeretur ꝙ locus formaliter eſſet in corpore locato formaliter quod eſt contra Ariſto. Si ergo ille ordo eſt in locante. ergo mutato locante mutatur ordo. qꝛ cum ordo ſit quoddã accidens ſm̃ iſtum errorem impoſſibile eſt ordineʒ illum eſſe immobilem mutato habente candẽ ordineʒ. ¶ Confirmatur. qꝛ ſicut accidens abſolutum nõ poteſt eſſe in diuerſis ſubiectis. ⁊ hoc idẽ accidẽs numero. ita accidẽs quod ipſi ponũt reſpectũ nõ poteſt idẽ numero manere in diuerſis ſubiectis. ergo moto ſubiecto habente illuʒ ordineʒ nõ manet ille ordo. ergo ille ordo nõ manet in mobile mutata ſuperficie continẽtis. ⁊ ꝑ ꝯſequens non manet locus formaliter immobilis ſicut nec materialiter. ¶ Ex iſto pʒ ꝙ nõ declarant imobilitatem loci ꝓpter hoc ꝙ circũdans aliud mouet̃ ipſo nõ moto. Naʒ ex quo locus ſm̃ eos mãlr̃ eſt alius ⁊ aliꝰ ⁊ formale in loco ſit in mãli loco: ita ꝙ maneat in loco materiali. ſicut materiale in loco eſt aliud. ita habent ꝯñter dicere ꝙ formale in loco eſt aliud. Et cõfirmat̃ qꝛ ſm̃ eos formale in loco eſt accidens exiſtẽs in ſuꝑficie que eſt materiale in loco: ſed ſuperficies cõtinentis eſt alia ⁊ alia. ergo ordo ad vniuerſuʒ qui eſt in ſuperficie eſt alius ⁊ alius. Itẽ ex idẽtitate diſtantie locati nõ ſequit̃ idẽtitas loci. qꝛ diſtantia nauis ad totũ fluuiũ nõ eſt locus nauis. qꝛ tũc locꝰ eẽt ſubiectiue in locato: qd̓ ipſi negant. Et cõfirmatur. qꝛ cũ nauis locatur eſt in fluuio. ⁊ manifeſtum eſt ꝙ totus fluuiꝰ nõ eſt ꝓprius locus nauis. ergo aliqua pars fluuij eſt locus ꝓpriꝰ nauis. ⁊ tunc arguit̃ ſic. Hec ps fluuij q̃ eſt ꝓprius locus nauis nõ hʒ ſemper eandẽ diſtantiã ad totum fluuiuʒ. ⁊ hec pars fluuij eſt ꝓpriꝰ locus nauis ergo per ꝯñs nõ eſt ſemꝑ ideʒ locꝰ nauis. Si dicatur ꝙ hec ps ẽ pͦ ꝓpriꝰ locꝰ nauis. ⁊ deide alia pars hñs eãdẽ diſtãtiã. Cõtra. qñ ſuccedit alia ps nõ eſt eadẽ diſtãtia illius ptis precedentis. ⁊ cum ſm̃ eos diſtantia ſit accidẽs in diſtante ſi diſtans ſit aliud oportet ꝙ diſtantia ſit alia ⁊ per ꝯñs nõ eſt ideʒ locus formaliter. ¶ Et ꝯfirmat̃ totuʒ precedẽs. qꝛ locus proprius alicuius vel eſt ſubſtãtia vel accidẽs ſubſtãtie. nõ ꝑmutigit̃ ſcõm. Et ſi flante vento nõ maneat eadẽ ſubſtantia. ergo nec idem accidẽs numero. Et qd̓ in ſcda rõne dicunt de imobilitate poloꝝ ⁊ cẽtri: ꝓcedit ex imaginatione falſa. vʒ. ꝙ in celo ſint poli imobiles: ⁊ in terra ſit vnuʒ centruʒ imobile. qꝛ hoc eſt impoſſibile Impoſſibile eſt enim ſubiectum alicuius accidentis moueri localiter ⁊ ipm̃ accidẽs ſi maneat ideʒ numero nõ moueri localiter. Sed qd̓libet ſubiectũ accidẽtis: ⁊ quelibet ſubſtãtia in celo mouet̃ localiter. ergo poli vel non manebũt idem vel mouebunt̃ localit̃. Si dicat̃ ꝙ polus qui eſt indiuiſibilis non eſt pars celi: cũ celuʒ ſit ꝯtinuum: ⁊ cõtinuuʒ non cõponat̃ ex indiuiſibilibus. ¶ Contra. ſi polus ſit ⁊ non ſit pars celi. aut ergo eſt ſubſtantia corporea vel incorporea. Si corporea eſt diuiſibilis. ergo non indiuiſibilis. ſi ſubſtãtia incorporea. ergo eſt intellectualis. ⁊ per cõſequẽs eſſet intelligẽtia. ⁊ ita intelligentia eſſet polus celi. ꝙ eſt ridiculuʒ. ⁊ per ꝯñs impoſſibile eſt ponere tale accidens indiuiſibile vel talem ſubſtantiã que ſit polus. Et ideo quicqd eſt in celo ſiue ſit accidens ſiue ſubſtantia eſt diuiſibile. ⁊ per ꝯñs mobile. ſicut dicit Cõmen. in de celo ⁊ mun. ¶ Ideo alij magis

2ͤ opio de imobilitate loci.

veridici dicunt ꝙ qñ aliqd̓ tale corpus mouet̃ circa quieſcens nõ manet idem locus numero ſed alius ⁊ alius numero per equiualentiaʒ. ideo dicũt ꝙ locus eſt aliuꝰ: ꝯñ dicunt ꝙ locus eſt imobilis. qꝛ nullo mõ põt moueri locus: ſed qñ ſuꝑficies mouet̃ ille locus corrũpit̃. ⁊ illa eſt relatio que corrũpit̃ ſubiecto illo moto localiter. Iſta opinio eſt vera quantũ ad hoc ꝙ ponit ꝙ eſt alius locus numero in tali caſu quando corpus circũdans locatuʒ mouet̃ localiter. Sed quãtuʒ ad hoc qd̓ ponit ꝙ locus corrũpit̃ per hoc ꝙ ſubiectuʒ mouet̃ localiter falſa eſt ⁊ procedit ex falſa imaginatione. ſ. ꝙ locus ſit quedaʒ relatio diſtincta realiter a locante. ſicut oñſum eſt alibi. qꝛ phs nullã rem talem ponit: ⁊ hoc etiã eſt falſum ſm̃ ſic opinantes. qꝛ ſi locus ſit talis relatio. ſequeret̃ ꝙ locus non eſſet in genere quantitatis. qꝛ ſm̃ eos nulla res eſt in diuerſis ꝑdicamẽtis. Et ſimiliter talis relatio nõ eſt vltimuʒ corporis ꝯtinẽtis. ergo nõ eſt locus. ⁊ per cõſequẽs nõ obſtãte ꝙ talis relatio deſtruat̃. non ſequit̃ locuʒ corrũpi. Et per ꝯñs nõ ſequit̃ locuʒ eſſe imobilem imobilitate oppoſita motui localí. Silr̃ nulla proprietas loci ꝯuenit tali relationi: qꝛ nec ꝯtinet tale locatuʒ nec eſt equalis tali locato: que tñ ſunt preciſe de rõne loci. Ideo de virtute ſermonis ꝓprie loquẽdo debet ꝯcedi ꝙ locus eſt mobilis. quia nihil eſt in iſtis inferiorib' gñabilibus ⁊ corruptibilib' quin ſit mobile motu locali per ſe vel per accidẽs. qꝛ omne qd̓ eſt in iſtis inferiorib' vel eſt ſubſtãtia vel accidẽs. Si ſit ſubſtãtia ſiue ſit materia ſiue forma ſiue cõpoſituʒ adhuc eſt mobile. pʒ inductiue. Si aũt ſit accidens ⁊ ſuuʒ ſubiectũ ſit mobile eſt mobile per accidens. Et ideo locuʒ opʒ eſſe mobilẽ per ſe vel ꝑ accidens. Et ꝓpter hoc dicit Cõ. cõ. 41. ꝙ locus non eſt ꝯtinens imobile niſi per accidens. Eodem modo dico ꝙ quãdo aliquid circa aliqd̓ quieſcens cõtinue mouet̃: corpus circũdatuʒ continue eſt in alio loco. qꝛ corpus circũſtans ſicut oñſum eſt prius eſt locus. ergo ſicut eſt aliud ita eſt alius locus. ¶ Veruntamẽ

Quõ ſit intelligendo loci mobilitas.

pro intẽtione phi eſt ſciẽduʒ ꝙ phs intẽdit dicere ꝙ locus eſt imobilis per equiualentiã. hoc eſt. ꝙ tñ valet locus ad ſaluãduʒ oĩa que ponunt̃ de loco. ac ſi realiter eſſet imobilis. ⁊ ita poſſunt in eodem loco ſibi ſuccedere diuerſa corpora loco mutato ſicut poſſent ſi locus eſſet imobilis. Similiter eſt de oĩbus cõditionib' ꝓprijs ipſius loci ꝙ ita poſſunt ſaluari ſicut

si loc⁹ esset imobilis simplr̄ ⁊ nihil aliō intelligo p lo
cum esse imobilē ſm equalentiaʒ. Unde qn̄ aliquod
corpus est ſm vnā pteʒ in aliquo corpore ⁊ ſm aliaʒ
in alio corpore alterius spēi: sicut si lignū infingatur
in luto alicui⁹ fluminis vna ps ↄtinetur ab aqua ⁊ alia a
terra ⁊ alia ab aere est idem locus ſm equiualentiaʒ.
Similiter quando aliquo corpore quiescente corpus
circundans mouetur continue est vnus locus p equi
ualentiam. ita ꝙ ad saluanduʒ quieteʒ corporis loca
ti: ⁊ alia que dicunt̄ de loco ⁊ locato tm̄ valent ista lo
ca distincta numero ⁊ non plus. Et hoc est ipsa loca
distincta esse vnum numero locum per equiualētiā.
Et hoc intelligit Com. quādo dicit in diuersis locis
ꝙ locus est imobilis equaliter. intelligit enim locum
esse imobilem equaliter per equiualentiā. ¶ Et si di
catur ꝙ omne qd̄ ↄtinue est in alio loco ⁊ alio moue
tur localiter. Dicenduʒ ꝙ non. sed soluʒ illud cor-
pus qd̄ taliter se habet ꝙ esset in alio ⁊ alio loco etiā
si locus esset imobilis vere mouet̄ localiter: ⁊ ita non
est in ꝓposito. Nam isto casu posito si locus esset im
mobilis ↄtinue esset in eodem loco de facto: quāuis
posset esse in alio. ⁊ hoc intēdit phs qn̄ dicit ꝙ locus
est sicut vas intransmutabile. qꝛ sicut vas pōt trāsmu
tari q̄uis ſm equiualentiā maneat imobile respectu
aque vel alterius ↄtenti in vase. ¶ Si dicat̄ ꝙ si lo-
cus est imobilis ſm equiualentiā. ergo est imobilis.
qꝛ arguit̄ a determinabili sumpto cum determinatio
ne ad ipsuʒ per se sumptum. Dōm ꝙ ↄn̄a nō valet.
qꝛ imobile ſm equiualentiā est cōe ad mobile ⁊ imo
bile. sicut album ſm dentes est cōe. qꝛ aliqs ſm den-
tes est albus. ⁊ est etiam albus: aliquis vō non est al
bus. ⁊ tamen est albus ſm dentes. ⁊ ideo ↄn̄a nō va-
let. ¶ Item qn̄ dicit phs ꝙ fluuius totus est magis
locus nauis q̄ pars fluuij. nō est intelligēduʒ de vir
tute sermonis hoc esse verū cum totus fluuius sit tm̄
locus cōmunis nauis. ⁊ per ↄn̄s nō est locus nauis
nisi ꝓpter parteʒ. ⁊ ideo nō est magis locus q̄ pars.
sed intelligit ꝙ aliqua ↄditio loci magis cōpetit toti
fluuio. naʒ totus fluuius nō perdit totuʒ locuʒ ⁊ acq
rit alium. sed pars sua ↄdidit totum locum ⁊ acqui-
rit alium. ⁊ tm̄ totus fluuius nō est locus nauis nisi ꝓ
pter partem. sed pᵐo ꝓpter vnam partem. scd̄o ꝓ-
pter aliā. ⁊ ita fluuius semp est locus nauis dum na-
uis quiescit. nō sic aūt aliqua pars est locus. Et hec
est ratio quare magis totus fluuius est locus nauis
q̄ aliqua pars. ¶ Alia est ratio quare magis totus
fluuius dicit̄ magis locus q̄ aliqua eius pars. qꝛ na-
ue quiescente ⁊ fluuio nec aucto nec diminuto equa-
lis est distantia in toto tēpore quietis nauis inter vlti
mas partes fluuij ⁊ ipsam nauim: q̄uis fluuius in di
uersis tēporib⁹ habeat diuersas partes vltimas. nec
est sic de aliqua parte fluuij que est prius locus nauis
Et sic per istam rōnem pōt assignari rō seu cā quare
aliqd dicit̄ esse in toto celo. qꝛ. s. corpore quiescente
equalis est distātia ad omnes partes vltimas celi. ita
ꝙ omni hora est verum dicere ꝙ corpus tm̄ vel tm̄
accepta aliqua determinata q̄ntitate mensuratur. ⁊
hoc corpus equaliter distat ab oībus partibus vlti-

Quo fluuius sit magis proprius locus nauis q̄ pars.

mis celi. ⁊ ꝓpter istam rōnem dicit̄ corpus quiesce-
re in terra quādiucūq3 tam celuʒ q̄ aer mouet̄. v. g.
ponat̄ gratia exempli corpus quadratum. ⁊ sit vna
pars eius. a. scd̄a. b. tertia. c. quarta. d. Si tunc. a.
distat a partibus superioribus per centū miliaria. ⁊. b.
distat tantundem a partibus dextris. ⁊ sic de alijs. ⁊
tunc dico ꝙ hec erit vera. hoc quadratū quiescit siue
celum moueat̄ siue non: dūmodo nō moueat̄ motu
recto sed motu circulari. Et ita bene saluabit̄ quies il
lius corporis ⁊ equalis distantia ad celum si quelibet
pars celi moueat̄ circulariter. sicut si non mouerent̄
⁊ sicut si essent poli imobiles sicut aliqui imaginant̄
⁊ ideo imobilitas poloꝝ nihil facit. ¶ Et si arguitur
cōtra predicta ꝙ locus non pōt moueri: qꝛ tunc lo-
cus esset locatus. Dicendum ꝙ locus vere mouet̄ ⁊
vere est in loco. Aer enim vere est locus alicuius. ⁊
tamen vere est in loco sicut qui continet̄ ab alio: non
tamen est in loco per vltimas partes cōtiguas locato
sicut non continet̄ ab alio manentibus illis partibus
quibus ille partes vltime ⁊ omnes partes vltime con
tigantur alteri: sed per eas continent ⁊ non continen-
tur. ⁊ hoc sufficit ad intentionē philosophi. Et si di
catur ꝙ omne qd̄ mouetur requirit aliquem locū in
quem recipit̄. sed locus non mouet̄ per partes non
cōtiguas corporis continētis ⁊ mouet̄ per partes cō-
tiguas contēto per quas est locus. ergo per istas ve-
re acquiret locum alium: ⁊ ita locus ex ea parte qua
est locus vere in loco esset. ¶ Dicenduʒ ꝙ non om
ne qd̄ mouetur acquirit alium locum quantum ad
omnes partes suas. ⁊ ideo nō mouet̄ nisi q̄ntuʒ ad
suas vltimas partes quibus contigatur contento qui
bus acquirit alium locum. Sed pōt moueri dupli-
ter per istas partes. qꝛ aliqn̄do tales partes per hoc
ꝙ mouentur coniungunt̄ localiter. vt cum pᵐo par
tes aeris cōcurrunt quādo auferantur a corpore qd̄
circūdabant. Aliquādo vō partes non coniungunt̄
sed remanentes semp equaliter distant. In pᵐo ca-
su partes iste vltime que primo erant contigue loca-
to mouentur vt sint in alio loco. ⁊ non vt fiant locus
alterius. qꝛ ex hoc ipso ꝙ coniungunt̄ non sunt lo-
cus. qꝛ nihil ab ipsis continet̄. In secundo casu non
mouentur partes iste vt sint in alio loco sed vt sint lo
cus alterius. sicut si aer continue fluat a ligno cuius
est primo locus ad lapidem contiguuʒ illi ligno: mo
uet̄ vt sit locus lapidis qui prius ēst locus ligni. ⁊ ecō
uerso. Et ita patet ꝙ locus est vere mobilis. est tamē
imobilis per equiualentiā. quia ad saluanduʒ multa
que de loco dicuntur sufficit ꝙ locus esset imobilis ⁊
maxime ad saluanduʒ motuʒ ⁊ quietem corporis na
turalis propter que duo maxime ponitur locus. ita
enim possunt saluari tam motus q̄ quies corporum
si locus esset imobilis sicut si esset mobilis. Immo
etiam nisi aliquis locus esset mobilis motu circula-
ri. sicut celum non posset esse motus ⁊ quies corpo-
rum. Et hec est intentio philosophi ⁊ Cōmen. ⁊ nō
alia. Et isto modo possunt glosari omnes auctorita
tes philosophi ⁊ Cōmen. que vident̄ esse contrarie.
Unde non est intellectus philosophi dicere ꝙ locus
est

est simpliciter imobilis. ita q nullo modo possit moueri. Nā vltimū celū fm eū est mobile. & tñ est locus. q2 cū motu recto non moueatur sed tñ circulari sufficit q̄tū ad hoc q saluetur imobilitas loci. q2 q̄tū ad hoc nihil refert q sit mobile motu circlari vel nō. Et similit̄ est dōm de medio q nihil refert q sit simpliciter mobile vl' immobile dūmodo illud quod est in medio mundi fm suas ptes vltimas semper equaliter distet a partib⁹ celi superioribus & alijs. Et ideo identitas loci p equiualentiā in istis inferioribus attendenda est per equalē distantiā ad partes celi superiores & inferiores: & nihil refert q moueat̄ circulariter vel nō quantū ad hoc dūmodo nō moueat̄ motu recto. ¶ Itē nota q imobilitas & identitas loci per equalentiā nō est attēdenda ex medio mundi: nisi q2 primo attendenda est ex imobilitate celi motu recto. q2 enim celū nō mouetur nec superius nec inferius. ideo dicitur medium mundi esse immobile per equiualentiā quod tamen vere est mobile q̄uis terra fm se totā nunq̄ moueatur. Et nota q locus sursū & locus deorsum accipiendi sunt in comparatione ad cētrum. & ideo immobilitas vnius indiuisibilis centri secundum q aliqui imaginantur nihil facit ad hoc q vnus locus sit sursum & alius deorsum nec ad hoc q locus sit immobilis vel idem. sed hoc solum q centrū non mouetur motu recto. Et ideo omnis locus qui plus appropinquat vltime parti cētri q̄ alter est locus deorsum & alter sursum. ¶ Itē nota q sicut dicit philosophus quarto phisicorū in principio capi. de loco. vas est vere locus & vere mobile. Unde locus & vas non differunt nisi secundum superius & inferius nec aliā differentiam intēdit phi. & Commen. dare inter locum & vas. ¶ Et si dicatur q si vas esset pprie locus & vere quando aliquid moueretur ad motū vasis vel nō moueretur vel manēs in eodem loco moueretur. Dicendū est q tale motū vere est in eodē loco sibi proprio quando tamen idē locus numero est in diuersis per equiualentiā. hoc tantum valet ad hoc q corpus existens in eo moueatur ac si esset aliud & aliud vas. & alius & alius locus. & ideo concedo q idem manens in eodē loco pprio moueat̄: nō tamen manet in eodem loco communi nec iste idē est vnus numero per equiualentiam. sed est plures per equiualentiā sed nec iste locus est in eodē loco numero. sed mutat locū & ideo existens in eo mouetur localiter. Unde in talibus est magis difficultas vocalis q̄ realis. & magis potest decipi ad inconuenientes vulgo q̄ sapientibus. ¶ Itē notandum q ad nomen locus. est nomen relatiuū fm Com. & tamen illud de quo verificat̄ hoc nomen locus: est vere q̄titas. & pp hoc ponit phi. locum in genere quantitatis in lib. predicamētorū. sed q2 hoc nomen locus est pprie relatiuum. ideo nō ponitur p se in genere quantitatis. sed per accidens quando dicit. Amplius preter hoc tempus & locus. ¶ Item nota vltimo fm opi. Com. cō. 43 q celum est in loco per accidens. & ita q equiuoce dicitur celū esse in loco & alia corpora. Ueruntamen diffinitio quam dat phi. de loco nō competit celo per se nec per accidens q̄uis enim hec sit vera. celū est in loco per accidēs hec tñ est falsa. celū est in vltimo corporis pntētis p accidēs. q2 nec est in vltimo p se nec p accñs. Et pp hoc dicit Com. q hec diffō quā dat de loco est impossibile q sit cōis omni corpori simplici circulari & rotūdo. s. vltimo celo. Si tñ ista diffō cōpeteret vltimo celo: sole diffō loci cēt saltim pdicabilis de celo p accñs Et ita pz q vltimū celū & alia corpa equiuoce sunt in loco & celū esse in loco p accñs nō est aliud q̄ celum ptinere aliqd quiescēs qd est in loco per se tanq̄ ptinēte ipm. Et pp hoc dicit Com. q oēs expositores nō potuerūt attingere hāc expōnem: q2 ipsi accipiunt esse in loco fm diffōnem Arist. volētes q eē in loco cōpetat pntie sphere. & tñ nullo mō sibi cōpetit diffō data ab Arist. ¶ Item nota q Com. in hoc cō. nō vocat centrū aliqd indiuisibile imobile existēs in medio mūdi sicut aliqui imaginant̄ & false. sed vocat cētrū corpus quiescēs fm oēs partes suas distans a celo equaliter. Unde dicit q nō est ibi quies pp quietē centri qd est terra & ita terrā dicit esse centrū. Item celū esse in loco per accñs nō est aliud q̄ celum esse ptinens centrū circa qd mouet̄: ita q aliter partes celi appropinquant̄ isti parti terre quiescētis q̄ pri⁹. & sic de alijs. & hoc est celum moueri per se localiter. quia aliter scdm partes appropinquat ad quiescens quod per se est in loco. sed tamen centrum non ideo est per se in loco. quia habet aliquid continens ipsum. Uerūtamen hoc est sciēdum q q̄uis corpus celeste moueatur circa terram quiescentem in medio mundi. tamen nihilominus hoc posito q terra moueretur non minus centrū mouetur: & tunc de facto nō moueretur circa aliquod quiescens & tamen tūc moueretur: q2 taliter se haberet q si aliqd quiescens esset in medio partes sue diuersimode approximarentur continue partibus quiescentibus illius. Et per istum modum posset saluari q celum mouetur circa terrā quiescentem: & quomodo celum est in loco per accidens. Et hec dicta de loco & eius diffinitione & ex cōsequenti de toto opusculo sufficiant.

De loco vltime sphere.

Quo intelligat q celū sit in loco p accidens.

¶ Expliciunt auree summule in lib. physicoꝝ Fratris Guilielmi de villa Occham Anglie: Academie Nominaliū principis: Sacrarū litterarū pfessoris ex ordine minoꝝ: Correcte vigili studio ac labore venerabilis patris Fratris Augustini de Filizano ordinis sancti Augustini Sacre Theologie professoris. Impresseq3 Uenetiis per Lazarum de Soardis. Anno. 1506. Die. 17. Augusti.

Cum priuilegio.

Excusatio Lazari.

Si quid forte meos offendet lector ocellos
Qd mihi mendoso grāmate versus eat
Emendare velis: nam non me Lazarus istis
Confecit mendis Bibliopola tuus
Sed turbata magis pressoris inertia quando
Sera dedit lassas artibus hora manus.

Finis.

¶ Petrus Saraottus de Forliuio Artium ⁊ Medicine cultor Fratri Marco Alexandreo de Beneuento religionis Celestinoꝝ ordinis sancti Benedicti Artium Baccbalario achademie Nominalium imitatori fidelissimo Salutem.

Perpetuos dent Marce dies ⁊ vota secundent
  Numina: nec precibus pars vacet vlla tuis.
Te duce nãqꝫ caput celeberrimus extulit Occham.
  Proh pudor: occultus vir fuit iste diu.

¶ Joannes Franciscus Signorectus Alexandreus mirandula diuine philosophie ꝓfessor Fratri Marco: qui supra huius operis manifestatori: Salutem.

Qui tantum in tenebris Gulielmus steterat Occham.
  Diuini interpres fidus Aristotelis
Intrepide emunctis in aperto naribus extat
  Per te Beneuenti gloria Marce tui.
Posterior tanto plaudet gens grata labori.
  Tollet ⁊ immensum nomen ad astra tuum.
Per te christicole rediuiuet gloria gentis
  Per te Marce viri fama perennis erit.